

**TÜRKİYE VE ALMANYA'NIN ULUSLARARASI GÖÇ VE
GÖÇMEN POLİTİKASI: İZMİR-BERLİN KARŞILAŞTIRMASI**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı**

Gökhan YAĞMURLU

Danışman: Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

**Mart 2019
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Bilim Dalı öğrencisi Gökhan YAĞMURLU tarafından Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE yönetiminde hazırlanan “TÜRKİYE VE ALMANYA’NIN ULUSLARARASI GÖÇ VE GÖÇMEN POLİTİKASI: İZMİR-BERLİN KARŞILAŞTIRMASI” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 22.03.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Zuhale ÖNEZ ÇETİN

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Mısra CİĞEROĞLU ÖZTEPE

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 22.12.2019 tarih ve 2.1.1.0.9... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Gökhan YAĞMURLU

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı üzerimde büyük emeği olan, bana her alanda her zaman destek çıkan, beni ben yapan sevgili babam Nurullah Yağmurlu ile sevgili annem Fersan Yağmurlu'ya ithaf ediyorum.

Araştırma sürem boyunca her daim benim yanımda olan, bana yol gösteren, umutsuzluğa düştüğümde bana umut olan, özveri, şefkat ve titizlikle beni destekleyen kıymetli hocam Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre'ye teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TÜRKİYE VE ALMANYA'NIN ULUSLARARASI GÖÇ VE GÖÇMEN POLİTİKASI: İZMİR-BERLİN KARŞILAŞTIRMASI

Yağmurlu, Gökhan

Yüksek Lisans Tezi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

Şubat 2019, 150 Sayfa

Göç ve göçmenlik, geçmişten günümüze birçok ülkenin önem verdiği konulardan biri olmuştur. Zamanın ilerlemesi, yaşanan ya da neden olunan konu veya konuların değişmesi göç ve göçmenliğin anlamının yitirilmesine neden olmamış bilakis farklı şekil ve formlarda yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ve sonuçları ise bugün bu durumun en güncel örneklerden biridir. İç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler dünyanın farklı ülkelerine farklı statülerle sığınmışlardır. Suriyeliler hem buldukları coğrafyadan etkilenmiş hem de o coğrafyaları etkilemişlerdir. Bu etkileşim durumu, her ne kadar soyut kavramlar çerçevesinde kültürel ve sosyal ilişkiler açısından olsa da bir o kadar da somut kavramlar çerçevesinde konut ve işyeri açısından da olmuştur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Almanya'nın göç politikalarını ortaya koymak ve son beş yıllık süreçte İzmir ve Berlin kentlerini Suriyeliler açısından karşılaştırmaktır. Araştırmanın temel hipotezi; sığınmacılar konuta, işgücüne ve diğer ihtiyaçlara erişimini Almanya'da (Berlin kentinde) yerel yönetimlerin yasal sorumluluğu ve sivil toplum örgütlerinin gönüllüğü çerçevesinde sağlarken; Türkiye'de (İzmir kentinde) sığınmacılar bu ihtiyaçlarını yerel yönetimlerin inisiyatifi ve sivil toplum kuruluşlarının gönüllü hizmetleri ile gidermektedirler. Araştırma kapsamında ilk olarak ulusal ölçekte Türkiye ve Almanya göç politikaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada; iki ülkenin hukuki yapısına, belirlenmiş göç istatistiklerine, ülkelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalarına yer verilmiştir. Alan araştırması çerçevesinde ise İzmir ile Berlin kentleri ziyaret edilmiş ve kentler Suriyeliler açısından; konut, işyeri, sivil toplum ve kamusal alan çerçevesinde gözlem metoduyla incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Suriyeli Sığınmacılar, Göç Politikaları

ABSTRACT

INTERNATIONAL MIGRANT AND MIGRATION POLITICS OF TURKEY AND GERMANY: COMPARISON OF İZMİR AND BERLİN

Yağmurlu, Gökhan

Master Thesis

Department of Political Science and Public Administration

Public Administration and Urban Studies Programme

Adviser of Thesis: Assoc. Prof. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

February 2019, 150 Pages

Migration and migrant have been one of the issues that many countries care about from past to present. The progression of time, the change of the subject or the subjects that were experienced or caused did not cause the loss of the meaning of migration and migrant, instead, it has caused re-emergence in different forms. The Syrian Civil War which started in 2011 and its results are one of the most recent examples of this situation. The Syrians, who had to leave their country due to the civil war, took refuge in different countries of the world with different statuses. Syrians were affected by the geography of the host country and influenced the geography that they went. Even though this interaction situation has been in terms of cultural and social relations within the framework of abstract concepts, it has also been in terms of housing and workplace within the framework of concrete concepts.

The aim of this study is to reveal Turkey and Germany's immigration policy and compare the cities of İzmir and Berlin in terms of the Syrian population in the for the five-year period. The basic hypothesis of the research is, while asylum-seekers satisfy their need for access to housing, labor force, and other requirements within the framework of the legal responsibility of local authorities and civil society organizations in Germany (in the city of Berlin), they meet these needs via the initiative of local governments and voluntary work of non-governmental organizations in Turkey (in the city of Izmir). They continue their activities, like civil society organizations, within the framework of volunteering. First of all, within the scope of the research, Turkey and Germany's migration policy have been compared on their national scale. The comparison includes the legal structure of the two countries, the determined migration statistics and the policies of the countries towards the Syrian refugees. Lastly, the cities of Izmir and Berlin have been visited to examine and compare both cities within the framework of housing, workplace, civil society, and the public sphere from the standpoint of Syrians by utilizing observational method during the framework of the field research.

Keywords: Migrant, Migration, Syrian Refugee, Migrant Policies

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
GRAFİKLER DİZİNİ	vii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	ix
HARİTALAR DİZİNİ	x
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	6
1.4. Araştırmanın Yöntem ve Varsayımları	7

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE POLİTİK OLARAK TÜRKİYE VE ALMANYA İÇİN GÖÇ OLGUSU

2.1. Türkiye İçin Göç Olgusu.....	9
2.1.1. 1923-2000 Yılları Arası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan	10
2.1.2. 2000 Yılı ve Sonrası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan	13
2.2. Almanya İçin Göç Olgusu.....	15
2.2.1. 1949-2000 Yılları Arası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan	15
2.2.2. 2000 Yılı ve Sonrası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE ALMANYA'YA YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇLER

3.1. Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler.....	22
3.1.1. İkamet İzni	22
3.1.2. Düzensiz Göçmen	28
3.1.3. Uluslararası Koruma	31
3.1.4. Türkiye'nin Suriyeli Yabancılara Yönelik İzlediği Politikalar	34
3.2. Almanya'ya Yönelik Uluslararası Göçler.....	41
3.2.1. İkamet İzni	41
3.2.2. Düzensiz Göçmen	47
3.2.3. Uluslararası Koruma	49
3.2.4. Almanya'nın Suriyeli Yabancılara Yönelik İzlediği Politikalar	52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İZMİR VE BERLİN'DE SURİYELİ YABANCILARA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. İzmir Örneği.....	62
4.1.1. Suriyelilere Yönelik Konut Politikası.....	62
4.1.2. Suriyelilere Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaklaşımı	70
4.1.3. Suriyelilere Yönelik İstihdam Politikası.....	76
4.2. Berlin Örneği.....	89
4.2.1. Suriyelilere Yönelik Konut Politikası.....	89
4.2.2. Suriyelilere Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaklaşımı	93
4.2.3. Suriyelilere Yönelik İstihdam Politikası.....	97
SONUÇ	111
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	132
ÖZGEÇMİŞ	139

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. AB ve EFTA Üye Ülkelerinde Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu Sayısı	32
Tablo 2. AB ve EFTA Üye Ülkelerinde Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilen Yabancılar	33
Tablo 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli 0-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara ve Onların Seviyelerine Yönelik Verilmiş Kurslar (2015-2017)	40
Tablo 4. 2013-2017 Yılları Arasında Almanya'nın Suriyelilere Verdiği Statüler	56
Tablo 5. Türkiye'de bulunan Geçici Barınma Merkezleri, Barınma Tipi ve Geçici Barınma Merkezlerinin Mevcut Nüfusu (02.01.2018)	62
Tablo 6. İlçelere Göre Geçici Koruma Kapsamında Kayıt Sayıları ve Hizmet Sunum Durumu (2017)	74
Tablo 7. İzmir'de Yerinden Edilmiş Bireylere Yönelik Hizmet Veren Belediyelerin Verdikleri Hizmetler	75
Tablo 8. Yabancıların Sahip Oldukları Statülere veya Onların İçinde Buldukları Duruma Göre İş Gücüne, Kurs veya Programlara Katılımları	78
Tablo 9. Suriyelilere Verilen ve Verilmeyen Çalışma İzni Sayıları	80
Tablo 10. Yasal Duruma Göre Entegrasyon Tedbirlerine ve İşgücü Piyasasına Erişim	99
Tablo 11. Yasal Statülerine ve Menşe Ülkelerine Göre İş Arayan ve Yerleştirilenlerin Durumu	101
Tablo 12. Türkiye ve Almanya'nın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Politikaları ve Kentteki Görünümleri	109

GRAFİKLER DİZİNİ

	Sayfa
Grafik 1. Yıllara Göre İkamet İzni Verilen Kişi Sayısı	22
Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye'de İkamet İzni Almış Yabancıların Ülkelere Göre Dağılımı	22
Grafik 3. 2013 Yılında Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	23
Grafik 4. 2014 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	24
Grafik 5. 2015 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	25
Grafik 6. 2016 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	26
Grafik 7. 2017 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	27
Grafik 8. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	28
Grafik 9. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Menşe Ülke Dağılımı.....	29
Grafik 10. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvuru Sayısı	31
Grafik 11. Yıllara Göre Türkiye'deki Suriyeli Geçici Koruma Sahiplerinin Sayısı	35
Grafik 12. 2017 Yılı Sonu İtibariyle Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	35
Grafik 13. Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Programları	39
Grafik 14. Almanya'nın İkamet İzni Verilen Kişi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı	41
Grafik 15. Yıllara Göre Almanya'dan İkamet İzni Almış Milletlerin Ülkelerine Göre Dağılımı	42
Grafik 16. 2013 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı	43
Grafik 17. 2014 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı	44
Grafik 18. 2015 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı	45

Grafik 19. 2016 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı	46
Grafik 20. 2017 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı	47
Grafik 21. Almanya'nın Yıllar İçerisinde Yakaladığı Düzensiz Göçmen Sayısı	48
Grafik 22. Almanya'da Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Ülkesel Dağılımı	48
Grafik 23. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvuru Sayısı	50
Grafik 24. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilenlerin Sayısı	51
Grafik 25. Yıllara Göre Almanya'daki Suriyeli Sığınmacıların Sayısı	53
Grafik 26. 2013-2017 Yılları Arasında Almanya'ya İlk kez Sığınma Başvurusunda Bulunmuş Suriyelilerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	55
Grafik 27. Türkiye'de Çalışma İzni Verilen Suriyeli Yabancıların Mesleki Dağılımı ...	81
Grafik 28. Almanya Endüstrisinde Yabancıların İstihdamı (Aralık, 2017)	102
Grafik 29. Yüksek Öğrenim Görmelerine Rağmen Orta ve Düşük Vasıflı İşlerde Çalışan Kişilerin Dağılımı, 2014 Almanya	104

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa
Fotoğraf 1. SUY Kapsamında Verilen Kızılay Kart Örneği	38
Fotoğraf 2. İzmir Kadifekale’de Boşaltılmış Evlerde Yaşayan Suriyeliler	66
Fotoğraf 3. İzmir Konak Kubilay Mahallesi’nde İki Ev.....	67
Fotoğraf 4. İzmir Konak Kubilay Mahallesinde Bir Duvar Yazısı.....	68
Fotoğraf 5. İzmir Müzisyenler Derneği’nin 2014 Yılında Gerçekleştirdiği Oyuncaklar Köprüsü Kampanyası	71
Fotoğraf 6. Süt Kuzusu Projesi Kapsamında Dağıtılan Kutu Süt Örneği	73
Fotoğraf 7. Anafartalar Caddesi’nde Bulunan İşletmeler, İzmir-Konak	77
Fotoğraf 8. İzmir Konak Anafartalar Caddesi’nde İşyerleri	78
Fotoğraf 9. İzmir’in Kadifekale Yakınlarında Bulunan Kubilay Mahallesinde Suriyeliler Tarafından İşletilen Bir Bakkal Dükkânı	84
Fotoğraf 10. Buca İnönü Mahallesiindeki Gediz Sevgi Yolu.....	85
Fotoğraf 11. Bornova Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi İşçi Protestosu	86
Fotoğraf 12. Türkiye’ye Gelince Terzilik Yapan Doktor Zaher Battah	87
Fotoğraf 13. Tempelhof Havalimanına Ait Terminal B Check-In Salonu.....	89
Fotoğraf 14. Tempelhof Havalimanı İçerisinde Sığınmacılara Ayrılmış Bölümler	90
Fotoğraf 15. Berlin’in Pankow İlçesinde 380 Kişinin Kaldığı Bir Konteynir Kent	91
Fotoğraf 16. Berlin’deki Yükselen Ev Kiralarını ve Mevcut Konut Sorunu Protesto Eden Yerel Halk.....	93
Fotoğraf 17. Berlin’deki Evlerini Misafirine Açan Jellinek Aile ve Kinan	94
Fotoğraf 18. Refugio ve Eli Waël Khleifawi, Berlin	95
Fotoğraf 19. Alman Giysiler Vakfı	96
Fotoğraf 20. Damaskus Pastanesi	97
Fotoğraf 21. Berlin Sonnenalle Caddesi	104
Fotoğraf 22. Tıp teknisyeni Mohammad	105
Fotoğraf 23. Mültecilerin Almanya’da İş Bulmalarına Yönelik Oluşturulmuş Platformlardan Bazıları.....	107

HARİTALAR DİZİNİ

Sayfa

Harita 1. 2016 Yılı İçerisinde Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı	30
Harita 2. 2017 Yılı İçerisinde Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı	31
Harita 3. Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilenlerin İkamet Edebileceği Uydu İller	34
Harita 4. Türkiye’de Bulunan Suriye Uyrukluların İllere Göre Dağılımı (16.08.2018) .	37
Harita 5. Königsteiner-Schlüsse Sitemine Göre Almanya’daki Sığınmacıların Almanya İçerisinde (Landlara) Dağılım Oranları (2016).....	57
Harita 6. İzmir’deki Suriyelilerin Yoğun Olarak Yaşadığı Alanlardan Bazıları	64
Harita 7. Berlin’deki Sığınmacıların Şehir İçerisinde Dağılımı	91

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
BA	Federal İstihdam Dairesi
BAMF	Federal Göçmen ve Mülteciler Dairesi
BAMS	Federal Almanya Sosyal İşler Bakanlığı
bkz	Bakınız
CDU	Hristiyan Demokratlar Birliği
ÇŞGB	Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
DIHK	Alman Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EJF	Evanjelist Gençlik ve Refah Bürosu
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GSBTB	Berlin'e Geri Bir Şey Ver Platformu
IAB	Federal İş Ajansı İstihdam Araştırma Enstitüsü
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
SOEP	Almanya Sosyo-Ekonomik Paneli
SPD	Almanya Sosyal Demokrat Parti
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
Vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Geçmişten günümüze birçok farklı şekilde ortaya çıkan ve gerek milletlerarası gerekse de aynı millet içerisinde çok farklı nedenlerle kendini gösterebilen göç olgusu, dinamik yapısı nedeniyle her zaman güncelliğini korumuştur. Göçe taraf olan ve onun hem yaratıcısı hem de uygulayıcı olan göçmenler ise bugün dünyanın farklı coğrafyalarında değişik oranlarda ve çeşitli nedenlerle bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle göç olgusunun dinamik yapısının nedeni olan göçmenlerin her yerde oluşu, yıllardır süregelen göç etme durumunun tazeliğinin korunmasına neden olmakla birlikte birçok dünya devletinin de bu mevcut durum veya durumlara farklı oranlarda taraf olmasına neden olmaktadır.

Devletlerin taraf oluşları veya olmayışlarının ötesinde genel olarak bakıldığında ise göç olgusu; geçmişten günümüze devam eden bir süreçtir. Bu süreç kendi içerisinde; savaş, iç savaş, terör gibi nedenlerden istidam ve sağlık imkânlarının yetersizliği gibi nedenlere; adalet, özgürlük, insan hakları gibi nedenlerden artan suç ve şiddet olayları, çevre sorunları veya ırkçılığa varıncaya kadar birçok nedeni barındırmaktadır. Bu nedenler çerçevesinde söylenebilmektedir ki bireyler ekonomik, siyasal veya sosyo-kültürel sebeplerden ya göç etmekte ya da göçe sürüklenmektedir.

17 Aralık 2010 tarihinde “emek, özgürlük ve onur” sloganıyla başlayan Arap Baharı, etkisini sadece Tunus’ta göstermekle kalmamış aynı zamanda bir domino etkisi yaratarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde etkisini göstermiştir. Demokrasi, özgürlük ve hak arama mücadelesi çerçevesinde filizlenmiş, protesto ve mitinglerle halk tarafından desteklenmiş; ancak iç savaş, darbe, karşı devrim ve dış müdahalelerin etkisiyle kışa dönmüş sürecin en son örneklerinden biri ise 15 Mart 2011 tarihinde Suriye İç Savaşı olmuştur (www.aa.com.tr). Dera kentinde başlayan barışçıl protestolar, Beşşar Esad rejiminin gösterdiği baskıcı müdahalelerle büyümüş ve yerini yıllardır süren iç savaşa bırakmıştır. Savaş, 400 binden fazla Suriyelinin ölümüne ve milyonlarca Suriyelinin de ülkelerini terk edip başka ülkelere sığınmasına neden olmuştur.

Türkiye, arasında 911 kilometre kara sınırı bulunan komşu ülkesi Suriye’deki olaylardan ilk etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Esad rejiminin gösterdiği baskıcı müdahalelerin son bulması için gerek ikili diyaloglarla gerekse de uluslararası oluşumlarla sonuç aramış ve hala arıyor olsa da iç savaşın çözümüne yönelik kalıcı bir yolu diğer dünya ülkeleri veya uluslararası oluşumlar gibi bulamamıştır. Kendisine

sığınan Suriyelilere yönelik ise gerek din kardeşliği gerekse de insani tutum ve yardım etme arzusu neticesinde bir açık kapı politikası uygulamış; Suriyelilerin ülkeye girerek barınma, yemek, sağlık, eğitim vb. ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır.

Almanya ise, her ne kadar Suriye ile kara sınırı bulunmasa da göç eden kesimlerin hedef ülkelerinden biri konumunda bulunmasına ek olarak gerek insani gerekse de iktisadi nedenler neticesinde izlediği açık kapı politikası çerçevesinde geçmişten günümüze süregelen göç alan yapısına bir yenisini daha eklemiş birçok Suriyelinin ülke içerisinde yemek, barınma, eğitim ve sağlık gibi birçok konuda ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra Esad rejiminin gösterdiği tutumun değişmesi, ülke içi sükûnun sağlanması ve barışın oluşması için birçok platformda çaba gösterse de kalıcı bir başarıya diğer dünya ülkeleri veya uluslararası oluşumlar gibi ulaşamamıştır.

Türkiye ve Almanya'nın mevcut duruma yönelik izlediği politikaların farklı oluşu her iki ülkeye sığınmış Suriyelilerin de birbirinden farklı politikalar ile karşılaşmasına neden olmuştur. Statüler, hak ve yükümlülükler gibi soyut kavramlardan; konut ve işyeri gibi kentsel mekânda görünürlüklerin ön plana çıktığı somut kavramlara kadar birçok alanda farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Bu noktada, Suriyelilerin statülerinin farklılıklarının nedenlerine, farklılıkların getirdiği hak ve yükümlülüklere, ülke politikalarının ve Suriyelilerin görünürlüklerine ev sahipliği yapan kentlerdeki durumlarına; yerel halk ve misafir konumunda bulunan kesimin karşılıklı etkileşimi çerçevesinde incelemek ve ayrıntılarını ortaya koymak önemlidir.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve sınırlıkları belirtilerek araştırmaya dair genel bilgiler sunulmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise ilk olarak sırasıyla; Türkiye'nin ve Almanya'nın göç mevzuatına ayrı ayrı yer verilmektedir. Geçmişten günümüze ülkelerin mevcut duruma yönelik hukuki arka planları belirtilmektedir. İkamet izni, düzensiz göçmen ve uluslararası koruma kavramları çerçevesinde ülkelerin istatistiklerine yer verilmektedir. Böylelikle her iki ülkeye de göç eden kesimlerinin yapısı, nedeni ve sahip olabildikleri statüleri ifade edilmektedir. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinin sonunda ise her iki ülkenin de ayrı ayrı Suriyelilere yönelik yürüttüğü politikalar belirtilmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde saha çalışması yapılarak ortaya konan Suriyelilerin İzmir ve Berlin kentlerindeki durumları ve kentsel mekâna etkileri her iki şehir ölçeğinde ayrı ayrı belirtilmektedir. Sonuç bölümüne gelindiğinde ise çalışma

özetlenerek önerilere yer verilmektedir. Çalışmada ayrıca araştırma kapsamına Türkiye-Almanya karşılaştırmasına dâhil edilmiş tüm veriler bir tablo halinde özetlenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1.Araştırmanın Konusu

Göç ve göçmen kavramlarının geçmişten günümüze hem Türkiye hem de Almanya'ya göre nasıl değiştiğini incelemek, değişimde rol alan etmenleri ortaya koymak ve son beş yıllık süreçte İzmir ve Berlin kentleri; konut, sivil toplum işyeri ve kamusal alan açısından sığınmacılar ölçeğinde karşılaştırmak, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze farklı şekillerde ve bölgelerde karşımıza çıkan göç olayları ve bunun tamamlayıcı faktörü olan göçmenler için belirlenen tanımlar, çıkarılan kanunlar, yürütülen ya da yürütülmek istenen politikalar, toplumsal mücadeleler ve varılmak istenen sonuçlar sürekli olarak değişmektedir. Yürütülen, yürütülmek istenen politikalar ve toplumsal gelişmeler neticesinde göçmen kavramının çeşitlenip farklı alt kavramlara ayrılması ve bu kavramların her iki ülke için de neredeyse başka anlamlar ifade etmesi ya da etmemesi ve bunun neticesinde aynı olaylara karşı ülkelerin farklı politikalar yürütmesi çalışmanın sorunsalını teşkil etmektedir.

Bu çalışmada gerek Türkiye'de gerekse de Almanya'da bulunan ilgili birçok kesim için göçmen¹ ifadesi çatı kavram olarak kullanılmıştır. Ancak, yine her iki ülkede de bulunan Suriyelilere yönelik ise sığınmacı ifadesi kullanılmıştır. Kelime anlamı olarak sığınmacı; sığınan kişi anlamına gelmektedir. Ayrıca, öz vatanını bırakması keyfi sebeplerle olmayan; açlık, savaş veya siyasi durumlar neticesinde bireylerin başka ülkelere sığınmacı olma ve o ülkelere yardım bekleme durumunu ifade etmektedir. Ancak, ülkelerin kendisine sığınan Suriyelilere farklı evrelerde farklı statüler vermesi neticesinde bir kavramsal karışıklığın meydana gelmesi söz konusu olsa da gelen Suriyelilerin geliş sebeplerinin keyfi nedenlerin ötesinde olan nedenler çerçevesinde zuhur etmesiyle bu çalışmada Suriyelilere yönelik sığınmacı ifadesi kullanılmıştır.

Süregelen savaşlar, açlık, gelecek kaygısı ve başka birçok neden ile ortaya çıkabilen göç hareketleri, bölgesel boyutta olduğu kadar küresel boyutta da kentlerin ve toplumun ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan etkilenmesine neden olmuştur. Bu ilişkiler temelinde göçmenin anlam, hareket, mekân ve toplumsal olarak Türkiye ve Almanya'ya

---

¹ Kavramsal dizin için bkz. EK-1

ne tür bir etkinin önünü açmıştır sorusuna cevap aranmaktadır. Yürütülen politikaların göçmen veya sığınmacı diye tabir edilen kesimlerin üzerindeki işlevi ve nihayetinde bu işlevin kent içerisindeki hâlihazırda bulunan yerel insanların ve oraya sonradan gelmiş sığınmacıların üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada göçmenler için mekânsal yoğunlaşmanın işyeri ve konut açısından örneği olan İzmir'in Konak, Buca ve Bayraklı ilçeleri ile Berlin'in Neukölln, Pankow, Mitte ve Tempelhof-Schöneberg bölgeleri incelenmiştir. Değişen kentsel mekân kavramı hem anlam olarak sorgulanmış hem de göçmenlerin etkisiyle değişen alanların yeni kullanım şekillerinin hangi kesime hitap ettiği araştırılmıştır. Her iki şehir özelinde de mekânsal alanın göçmenlere hitap eden ekonomik, sosyal ve çevresel değişimler araştırmanın bir başka boyutunu teşkil etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tezin genel anlamda amacı, 2013-2017 yılları arasında Türkiye'nin ve Almanya'nın farklı nedenler ile kabul ettiği göçmenleri ulusal ve kentsel ölçeklerde karşılaştırarak kabul edilen kesimlerin konutlar, iş ve işyerleri, sivil toplum ve belediyeler ve kamusal alanlar üzerinde etkisinin bulunup bulunmadığının belirlenmesi ve varsa ne şekilde etkisinin olduğunu incelemektir. Bununla beraber 2013-2017 yılları arasında her iki ülke için sığınmacı sayısındaki değişimler ne kadardır, bu değişimlerin ülke sosyal ve toplumsal yapısına etkileri nelerdir gibi sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- Göç ve göçmenliğin hukuki yapısı nasıl şekillenmiştir?
- Göçmenler göç ettikleri kentleri değiştiriyor mu?
- Aynı göçmen ve/veya sığınmacı tipi her iki ülke için de aynı şeyi mi ifade etmektedir?
- Türkiye ve Almanya'nın sığınmacılara yönelik izledikleri politikalar ve onlara verdikleri statüler nasıldır?
- Hemşehrilik hukuku göçmenler açısından nasıl işliyor?
- Kentlere göç eden kesimin yaşadığı yer ile çalıştığı yer aynı mı?
- Kentlere göç eden kesimin kentteki konut fiyatlarının değişimine etkisi var mıdır?
- Sığınmacıların kent içi dağılımında bir yoğunlaşma var mıdır?

Araştırma dahilinde hem yurtiçi hem de yurtdışı toplamda 100 ile 150 arasında kişi ile yüz yüze veya telekonferans yolu ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar sonucunda elde edilen çıktılar neticesinde genel intiba alınmıştır. Araştırma süresince tarih, ekonomi, kamu yönetimi, siyaset bilimi, hukuk, sosyoloji ve psikoloji gibi pek çok farklı disiplinden faydalanılmıştır.

İzmir ve Berlin, kendisine has özellikleri olan kentlerdir. Bunun araştırma çerçevesini oluşturan mekânsal dağılıma yansımaları ve araştırma dâhilinde ortaya konmuş olması önem arz etmektedir. Bununla birlikte Türkiye ve Almanya genelinde izlenen politikalar ile sığınmacıların dağılımlarının nasıl olduğu ve İzmir-Berlin ölçeğinde konut, iş ve işyeri, sivil toplum ve belediye açısından ne yönde şekillendiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmada, işyeri ve konut açısından İzmir'in Konak, Buca ve Bayraklı ilçeleri ile Berlin'in Neukölln, Pankow, Mitte ve Tempelhof-Schöneberg bölgeleri seçilmiştir. Araştırma, 2018 yılının Haziran ve Temmuz aylarında Berlin'de; Ağustos ve Eylül aylarında ise İzmir'de gerçekleştirilmiş olup yerinden inceleme ve gözlem neticesinde tespit edilen değişimin hangi aktörler ve faktörler etkisinde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan alan araştırmasında çeşitli incelemeler ve konu ile ilgili bilgilerin toplanması sonucunda ortaya çıkan veriler değerlendirilmiştir. Ancak, bu araştırmanın daha önce yapılmamış oluşu alan araştırmasının yapılmasını zorlaştırmıştır. Her iki ülkenin de göçmenlere uyguladığı politikaların farklı oluşuna ek olarak, kentlerdeki belediyelerin göçmenlere yönelik tutum ve uygulamaların da farklı oluşu göçmenlerin tek bir paydada birleştirilmesini ve karşılaştırılmasını güçleştirmiştir. Ayrıca, alan araştırmalarında her iki kentte de bulunan ve kendisine ulaşılan gerek kent sakinleri gerekse de göçmenler, bilgi ve fikir paylaşımında bulabilecekleri bir mülakat ortamında olmaktan genellikle kaçınmışlardır. Araştırmacının Almanca bilmemesi ve fon kullanmaması araştırmanın yapılmasını zorlaştırmıştır.

Araştırma süresince, Berlin kenti özelinde Pankow, Neukölln ve Mitte bölgelerinde saha çalışmaları yapılırken ilgili kesimlerin barınma ihtiyaçlarına yönelik birçok konteyner kentler ve konutlar bulunmuş; ancak gerek yetkililer gerekse göçmenler fotoğraf alınmasına izin vermemiş olup bilgi paylaşımını da sınırlı tutmuşlardır. Ziyaret

edilen kentlere ve kentlerin bölgelerine erişim güçlüğü ve zaman kısıtlılığı nedeniyle sadece resmî tatil günlerinde gidilebilmesi mümkün olmuştur.

Gerek Türkiye'nin gerekse de Almanya'nın 2018 ve 2019 yıllık raporlarını tam olarak yayımlamamış olması nedeniyle 2018 ve 2019 yıllarına ait veriler araştırmaya dahil edilememiştir.

1.4. Araştırma Yöntem ve Varsayımları

Bu çalışmanın bir kısmı teorik odaklı olup buna bağlı olarak makale ve belgelerden yararlanma, verileri sınıflandırma, kavrama ve mantıksal çözümler üretme gibi tekniklerden faydalanılmıştır. Her iki kentte de bölgelerin seçimi yapılırken ilgili kesimlerin yoğun olarak yaşadığı bilenen bölgeler ilk olarak araştırmacı tarafından nicel veriler toplanarak belirlenmiştir. Daha sonra bölgeler araştırmacı tarafından ziyaret edilmiş ve alan araştırmasına kartopu tekniğiyle devam edilmiştir. İlgili kesimlere ulaşabilmek amacıyla yerleşik halka araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış soru havuzundan rastgele sorular seçilerek sorular yöneltmiş ve derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatların gerçekleştirildiği mekanlar zaman zaman her iki şehirde bulunan ev ve işyerleri olsa da büyük oranda şehrin sokakları olmuştur. Alan araştırması öncesi mülakatlarda kullanmak amacıyla araştırmacı tarafından taslak sorular oluşturulmuştur. Bunlar:

1. Berlin/İzmir'de sığınmacıların mevcut durumu nasıldır?
2. Kentte sığınmacılar nerelerde yerleşikler?
3. Suriyeli sığınmacıların kente gelişi sonrası kentte kira artışı oldu mu?
4. Sığınmacılar kentinizin dokusu ve toplumsal yapısını değiştiriyor mu?
5. Beş yıl öncesi Berlin/İzmir ile şundaki Berlin/İzmir'in farklı olmasının nedenlerinden biri sığınmacılar olabilir mi?
6. Kentteki sığınmacılar genelde nerede çalışıyorlar?
7. Kentte sığınmacılara yönelik istihdam politikası nasıldır?
8. Sığınmacıların kentte çevreye/kamusal alana etkisi var mıdır? Varsa nelerdir?
9. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sığınmacılara yönelik politikaları nelerdir?

Bu çerçevede araştırmacı taslak sorularla mülakata başlamış; ancak mülakatın akışı çerçevesinde farklı anlık sorular ve o sorulara verilen cevaplar ölçeğinde devam etmiştir. Bütün mülakatlar gerçekleştirildikten sonra toplanan tüm veriler tek tek analiz edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Araştırmada anlama, açıklama ve kıyaslama kullanılan

yöntemler dâhilindedir. Bir diğerk taraftan, çalışmanın diğerk ayağı alan araştırması olup gerekli bulunan noktalarda örneklemler olarak alınan alanda gözlem ve incelemeler yapılmıştır. Hem Berlin hem de İzmir’de ilgili kamusal alanların, konutların, iş ve işyerlerinin dönüşümünde rol oynayan ve bu sürece tanıklık eden ilgililerle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Türkiye ve Almanya’nın uluslararası göç politikası farklılıklar arz etmektedir. Çalışmada sığınmacılara yönelik konut, istihdam, yerel yönetimler ve STK politikaları incelenecektir. Kentlerdeki sığınmacıların izindeki bu çalışmanın varsayımı: Sığınmacılar, konuta, işgücüne ve diğerk ihtiyaçlara erişimini Almanya’da (Berlin kentinde) yerel yönetimlerin yasal sorumluluğu ve sivil toplum örgütlerinin gönüllüğü çerçevesinde sağlarken; Türkiye’de (İzmir kentinde) sığınmacılar bu ihtiyaçlarını yerel yönetimlerin inisiyatifi ve sivil toplum kuruluşlarının gönüllü hizmetleri ile gidermektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE POLİTİK OLARAK TÜRKİYE VE ALMANYA İÇİN GÖÇ OLGUSU

2.1. Türkiye İçin Göç Olgusu

İnsanlık tarihi boyunca bireyin göç etmesi durumuna bakıldığında bu durumun geçmişten günümüze popülerliğini koruyan bir yapıda olduğu görülmüştür. Bireyler, birçok farklı nedenler neticesinde hep göç eder bir konumda olmuştur. Bazen bu göç etme durumu bir zorunluluk halinden süre gelmiş, bazen de keyfi nedenler neticesinde şekillenmiştir. Bazen sadece ülke içi hareket ile sınırlı kalan göç durumu, bazen de ülkeler arası bir hareket durumuna dönüşmüştür. Göçün bu zaman ve mekân tanımaz yapısından hareketle görülmüştür ki göç; yeri geldiğinde ulusal, yeri geldiğinde de uluslararası bir boyutta dünya sahnesinde yerini almıştır.

Göç, insanların yaşam yerlerinin değişmesi veya değiştirilmesi durumlarından süregelmektedir. Kavramsal olarak ise herhangi bir sebeple bireyin veya bireylerin birbirine bağlı veya birbirinden bağımsız şekilde; ikamet edilen bir yerden, bir bölgeden veya bir ülkeden başka bir yere, bölgeye ya da ülkeye hareket etmesi, yer değiştirmesidir (www.unhcr.org). Göç etme durumunu oluşturan bireylere verilen isimlendirmelerden biri olan göçmen ise herhangi bir sebeple kendi vatandaşı olduğu ülkenin dışında başka bir ülkede yaşayan kişi veya kişiler olarak tanımlanabilmektedir (Türk Kızılayı, 2017).

Göç eden bireyler, bu göç hareketini başka bir ülkeye doğru gerçekleştiriyorlarsa gittikleri ülkelerde de birçok farklı isimlendirmeye karşılaşılabilmektedirler. Bunlardan biri de sığınmacıdır. Sığınmacı, ilgili belgeler çerçevesiyle bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek için başvuruda bulunmuş; ancak başvuru sonucu olumlu veya olumsuz sonuçlanmamış olma durumudur. Yani bir bekleme hali söz konusudur. Bu kişilerin yaptıkları başvuruları olumlu sonuçlanmaması durumunda ise -onlara insani ve diğer nedenlerle de koruma verilmediyse- ülkede düzensiz konumunda bulunan bir göçmen gibi sınır dışı edilebilmektedir (Göç Terimler Sözlüğü, 2009: 49).

Bu çerçevede verilen bir diğer isimlendirme ise mülteci olmuştur. 1967 tarihli mülteci hukukuna dair protokole göre mülteci; *‘İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin*

korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.” (Bozbeyoğlu, 2015: 64).

6458 sayılı kanuna göre de mülteci; “Avrupa ülkelerinde² meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

Bireylerin göç etme durumlarının neticesinde gittikleri ülkelerden kendileri için aldıkları isimlendirmelerde de farklı olmuştur. Ancak bu isimlendirmeler Türkiye Cumhuriyeti tarihi için yeni değil, bilakis ilk kurulduğu dönemden başlayarak günümüze kadar farklı zamanlarda ve farklı nedenlerle gelen durum veya durumlardan süregelmiştir.

2.1.1. 1923-2000 Arası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan

Ülkemiz, kurulduğu ilk zamanlardan beri birçok göç hareketiyle karşı karşıya kalmış bir devlet olmuştur. Bunlardan ilki, ülkenin ulus-devlet yapılanması gayesiyle Türkiye-Yunanistan arasında Müslüman kökenli kişilerin mübadelesi olmuştur (İçduygu, 2010:33). Birinci Dünya Savaşı sonucunda hızla bir ulus-devlet mantığı Türkiye’de yükselmiş ve sonrasında da Bağımsızlık savaşı verilmiştir. Ulus-devlet mantığının en belirleyici unsuru olan ulusun homojen olmasının sağlanması ülkemiz içinde Türkleşmek ve Müslümanlaşmak şekliyle kendisine yer bulmuştur. Bu durumun iki temel kanıtı bulunmuştur. 1915 Ermeni Tehciri ve 1923 Lozan Antlaşması neticesinde Türkiye-Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi olmuştur (İçduygu, vd., 2014:54).

Türkiye, 1923 ile 1950 yılları arasında bu çerçevede yürüttüğü politikalar iki adımdan oluşmuştur. Birinci adım, Türkiye’deki Müslüman olmayan kesimleri göndermek olmuştur. İkinci adım ise önceden Osmanlı toprağı olan yerlerdeki

² Detaylı bilgi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün ilgili resmi internet sayfası: http://www.goc.gov.tr/icerik3/multeci_409_546_549

Müslümanların Türkiye'ye geriye getirilmesini sağlamak olmuştur. Bu çerçevede yürütülen adımlar sonuç vermiş ve ülkedeki Müslüman olamayan kesimlerin oranı %3'den %1'e düşmüştür (Kirişçi, 2000:8).

Ülkemizin 1923 ile 1950 yılları arasında yürüttüğü politikalar çerçevesinde çıkardığı hukuki düzenlemelere bakıldığında ise ilk olarak 14 Haziran 1934 tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu ön plana çıkmıştır. Kanun, ülkemizde mülteciler, göçmenler ve sığınmacılar ile alakalı genel bir yasal düzenlemeyi içerisinde barındıran ilk politika belgesi olmuştur (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2066). "*Kanun, Türkiye'ye yönelik sığınma ve göç hareketleri ile ülkemize gelenlerin ülke içinde iskânlarını düzenlemektedir*" (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013: 14). Bu kanun çerçevesinde eğer bir kişi Türk soyundan geliyorsa ve Türk kültürüne bağlıysa o zaman Türkiye'de yerleşme hakkına sahipti (Eren ve Çakran, 2017: 21). Ayrıca; göçmen, toplu göçmen, münferit göçmen ve serbest göçmen gibi farklı göçmen türleri kanunda ifade etmiş olsa da kanun, soydaş odaklı düzenlemelerle kısıtlı bir çerçevede kalmıştır³.

2510 sayılı İskân Kanunu çerçevesi dışında kalan yabancılara ilişkin işlemler ise 1950 yılına gelindiğinde 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunlarla yürütülmüştür (Göç Raporu, 2015:27). Türkiye, her ne kadar yabancıların ülkeye yerleşebilmesine sınırlamalar koymuş olsa da vize çerçevesinde uzunca bir süre liberal rejim uygulamıştır (İçduygu vd., 2014: 240). 5682 sayılı kanuna göre; Türkiye, 40'dan fazla ülke vatandaşları için vize şartı koymazken 30'dan fazla ülke vatandaşına da sınırda vize alma imkânı vermiştir.

5683 sayılı kanun çerçevesinde ise yabancıların Türkiye'de kalması ve onların ülkede çalışmalarına yönelik şartlar düzenlenmiştir. Tıpkı 5682 sayılı kanunda olduğu gibi bu 5683 sayılı kanununda ilk maddesi ülkeye girmesi kanunda uygun bulunan yabancı ülke vatandaşlarına uygulanacak prosedürleri içermiştir (Çelikel ve Şanlı, 2007: 303-304).

1950 yılı sonrası yürütülen politikalara bakıldığında ise ilk olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi ve ikinci olarak 1967 Cenevre Protokolü önem teşkil etmiştir. Türkiye, hazırlanmasında yer aldığı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi (Türkiye Göç Raporu,

³ İlgili kanun, 2006 yılına gelindiğinde ise aynı adla yerini 5543 sayılı kanuna bırakmıştır. (Örselli ve Babahanoğlu, 2016:2067). İskân Kanunu, birçok göçmen çeşidini tanımlamış olsa da 2510 sayılı kanun gibi soydaş merkezli düzenlemelerle kısıtlı bir yapı öngörmüştür.

2013:69) ve 1967 tarihli Cenevre Protokolü'ne taraf bir ülke olarak, göç konusunda birtakım düzenlemeleri ülke politikasında uygulamaya devam etmiştir. Özellikle, iç hukuk alanında yasal düzenlemelerin üzerinde durarak sistemin işlenebilirliğine hız kazandırılmıştır (Örselli ve Babahanoğlu, 2016:2067).

Türkiye, her ne kadar 1951 tarihli sözleşmeye taraf olan bir ülke olsa da ilk olarak imzacı devlet gibi sözleşmeyi şartsız değil, iki farklı şart ile kabul etmiş. Bu şartlardan ilki, “1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelmiş olaylar” ifadesiyle tarihsel sınırlama iken ikincisi ise “Avrupa’da meydana gelen olaylar” ifadesiyle coğrafi kısıtlama şartı olmuştur. Sözleşmeye imzacı olan ülkeler 1967 tarihli Mültecilerin Hukuksal Statüsüne Dair Protokol ile bu iki şartı kaldırırsa da Türkiye, 1967 protokolünü 1 Temmuz 1968 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla sadece tarihsel sınırlama şartını kaldırarak; ancak coğrafi sınırlama şartını kaldırmayarak kabul etmiştir (Çiçeksoğüt, 2017: 3). Öyle ki; Türkiye, Avrupa Konseyi Üye Ülkeleri vatandaşlarından sınırına gelmiş ve sığınma talep eden bireyler için “mülteci” statüsü verirken; bu ülkelerin dışından gelen başka ülke vatandaşları için “mülteci” statüsü vermemektedir.

Türkiye'nin 1980 yılına kadar izlediği politikalar neticesinde; Türkiye'ye doğru yapılmış nüfus hareketleri içerisinde Türk ve Müslüman olan kesimler çıkarıldığında geriye kalan yabancı milletlerden ülkeye doğru gerçekleşmiş uluslararası ölçekte bir nüfus hareketi ise sınırlı kalmıştır. Ancak, 1980'lerden sonra ise bu durum komşu ülkelerde çıkan savaşların ve diğer olayların neticesinde değişmeye başlamış; Türkiye düzensiz göçmenlerin rotasında bulunan bir transit ülke konumuna gelmiştir (Işıkcı, 2017: 27). Bu duruma örnek teşkil edecek olaylar ise Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa sosyalist sistemlerinin çöküşü neticesinde geçici iş bulma amacıyla Türkiye'ye yönelen bireyler ile Afganistan, Irak ve İran gibi ülkelerin yaşadığı siyasi süreçler neticesinde Türkiye'ye doğru yönelen yüz binlerce bireyin sığınma ve düzensiz göç hareketleri ile ülkeye giriş yapması olmuştur⁴. Ve bu durumlar neticesinde Türkiye ilk defa Türk ve Müslüman olmayan kesimlerin (yabancıların) göçüne hem tanıklık etmiş hem de ev sahipliği yapmıştır (İçduygu, vd., 2014:58).

---

⁴ Türkiye'ye gelen ilk kitlesel göç 1979 İran Devrimi ardından olmuştur. 1979 yılı sonrası Türkiye üzerinden Avrupa'ya yaklaşık 1.5 milyon İranlı göç etmiştir. İkinci büyük göç hareketi ise Irak-İran savaşı, Körfez Krizi ve Halepçe Katliamı neticesinde ülkelerinden kaçana yaklaşık 600 bin bireyin Türkiye üzerinden Avrupa'ya göçü olmuştur (Kara ve Korkut, 2010:158).

Türkiye'nin karşılaştığı bu durumlar neticesinde iç hukuktaki uluslararası koruma (iltica) alanına bakıldığında bununla ilgili ilk düzenleyici belgenin -1994 Yönetmeliği şeklinde ifade edilen- *“Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”* olduğu görülmüştür. Söz konusu yönetmelikte, bireysel veya kitlesel olarak sığınma nedeni ile Türkiye’ye gelen yabancılara uygulanacak usul ve esasların tespit edilmesine ve görevli kuruluşların belirlenmesine ilişkin hükümlere yer vermektedir (www.goc.gov.tr). Ayrıca, bu yönetmeliğin önemi Türkiye’nin Avrupalı olmayan sığınmacıların iltica başvurularının değerlendirilmesinde ilgili yasal yükümlülükleri ve belirlenen usul ve esasları içermesi ve mevzuattaki boşluğu doldurmasından kaynaklanmıştır (Eren ve Çakran, 2017: 21).

2.1.2. 2000 Yılı Sonrası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan

Coğrafi konumu neticesiyle önemli göç güzergahında bulunan Türkiye, 2000 yılına kadar etkin, verimli ve tam kapsamlı bir politika yürütememiştir. Türkiye, 2000 yılı sonrası değişen göç yapısı ile göçün taraflarının ve nedenlerinin çeşitlenmesi neticesinde -her ne kadar 2000 yılına kadar değişiklikler yapmış olsa da- daha kapsamlı bir politika yürütme noktasına yönelmiştir.

Türkiye’nin politika değişikliğine gitmesi elbette ki sadece kendi arzusu neticesinde şekillenmemiş; AB ülkelerinin mevcut göç durumuna olan tutumu da etkili olmuştur. 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül saldırısı sonrası AB ülkeleri en önemli tehdit olarak göç kaynaklı suçları görmüştür. Bu durum neticesinde Türkiye ile AB ortak çalışmalar yürütmüş bir göç kontrol sisteminin oluşturulmasını gerekli görülmüştür. Ve bu durum Türkiye’nin göç politikalarının bu yönde şekillenmesine de zemin hazırlamıştır. Türkiye, göç konusunda daha kurumsal, kapsamlı ve AB mevzuatlarına uyumlu bir süreç izlemiştir (Işıkçı, 2017: 31).

Ülkemiz ile AB ülkeleri⁵ arasında 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan ve 1 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geri Kabul Anlaşması Türkiye’nin izlediği politika sürecinin bir çıktısı olarak örnek teşkil eden durumu oluşturmuştur. Anlaşma gereği:

⁵ Danimarka, Birleşik Krallık (İngiltere) ve İrlanda’nın durumu farklılık arz etmektedir. Detaylı bilgi için Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın internet adresi: <https://www.ab.gov.tr/49332.html> (10.05.2018).

“Türkiye’de veya AB’ye üye ülkelerden birinde, ülkeye giriş, ülkede bulunma veya ikamet etme koşullarını sağlamayan veya sağlayamaz duruma düşen kişilerin anlaşmada belirlenen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili ülkeye geri gönderilmesi”(www.ab.gov.tr) amaçlanmıştır.

Anlaşma çerçevesinde, Türkiye üzerinden AB ülkelerine giden düzensiz göçmenlerin ülkemiz topraklarından AB ülkelerine geçtiği anlaşmada belirlenen şekilde belgelenmesi ve bu belgelerin Türkiye tarafından kabul edilmesi şartıyla düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye iadesi mümkün olabilmektedir. Türkiye’nin kabul etmediği durumlarda ise ilgili bireylerin Türkiye’ye iadesi mümkün olamamaktadır (www.ab.gov.tr). Ayrıca Türkiye, anlaşma çerçevesinde iadesini kabul ettiği her bir bireye karşılık Türkiye’de yasal göç başvurusunda bulunmuş bireyi AB ülkelerine göndermektedir.

Türkiye’nin göç politikasının şekillenmesine neden olan bir diğer olay ise 2011 yılında başlamış ve hala devam eden Suriye İç Savaşıdır. Türkiye’nin komşusu konumunda bulunan Suriye’de yaşananlar, ülkedeki birçok bireyin ilk olarak Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmasına neden olmuştur. Devam eden süreçte ise Avrupa ülkelerine doğru bir sığınma durumuna geçilmiştir. Ve görülmüştür ki göç etme durumu bir ulusal noktadan başlayıp uluslararası bir noktaya taşınmıştır.

Türkiye’nin içerisinden geçtiği süreçlere bir diğer açıdan bakıldığında ise görülmüştür ki Türkiye, her ne kadar birçok göç hareketinin güzergâhında kalmış olsa da ülkenin göç-göçmen politikasını da şekillendirecek ve bu alanda çatı görevi görecektir. detaylı bir kanunu 2013 yılına kadar oluşturmamıştır. 11 Nisan 2013 tarihli, 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu", bu alandaki eksiklikleri gidermek açısından önem teşkil etmiştir. Kanun ile iç hukuk mevzuatında bulunan parçalı yapıya son verilmiş ve farklı zamanlarda yapılan düzenlemeler tek bir çatı altında toplanmıştır. Bir politika aracı olarak bakıldığında ise de ülkemizin göç mevzusu, 2013 tarihinden hareket ederek 2013 öncesi ve sonrası şeklinde değerlendirilebilir bir konuma gelmiştir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016:2066).

5 Kasım 2011 tarihinde Başbakanlığa gönderilen taslak, 4 Nisan 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek, 11 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ismiyle yayımlanarak yürürlüğe

girmiştir (Göç Raporu, 2015: 29). 2013 yılında 6458 sayılı Kanun yürürlüğe girinceye kadar 1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonunda belirtilen ciddi tehdit ve olgular nedeniyle Türkiye'ye gelen ve korunma talep eden yabancılar “Mülteci” ve “Sığınmacı” kavramlarıyla ifade edilmiş ve hukuki statüleri buna göre belirlenmişti. Ancak 2013 yılında yürürlüğe giren kanun ile artık “sığınmacı” kavramı ortadan kaldırılmış yerini “şartlı mülteci” kavramı almıştır. Ve söz konusu kanun gereğince Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilen uluslararası koruma statüleri; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma şeklinde belirlenmiştir (akademikperspektif.com). Buna ek olarak da 6458 sayılı Kanunun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında; ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye sınırına gelmiş ve sınırı geçmiş yabancılar için geçici korumanın sağlanacağına ek olarak onların kabulü, hakları, yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler ve kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerin Bakanlar Kurulu’nun yönetmeliğiyle düzenleneceği belirtilmiştir. Bu çerçevede 2013 yılındaki 6458 sayılı Kanun’un çıkışından sonraki süreçte Bakanlar Kurulu tarafından 13.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır ve böylelikle “Geçici Koruma” kavramı bu çerçevede kullanılmaya başlanmıştır (www.goc.gov.tr). “Geçici Koruma” bir statü değil, sağlanan bir durum olmuştur. 2014 tarihli yönetmelikte; geçici korumanın tanımına, kapsamına, korumaya alınmayacak yabancıların yapısına, geçici koruma kararının alınmasına ve sona ermesine, korunanlara sağlanacak hizmetlere ve onların yükümlülüklerine ilişkin hükümler net bir şekilde belirlenmiş olmasının yanısıra; onların gönüllü geri dönüşleri, üçüncü ülkeye çıkışlarına ilişkin hükümler de net bir şekilde belirlenmiş.

2.2. Almanya İçin Göç Olgusu

2.2.1. 1949-2000 Yılları Arası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan

Almanya⁶, göç ve göçmen politikasını gerek yürütmek gerekse de yasal bir zeminde şekillendirmek amacıyla geçmişten günümüze birçok hukuki yol izlemiştir⁷, birçok politika geliştirmiştir. İlk olarak 1965 yılında başlayan hukuki düzenlemeler zamanın getirileriyle çeşitlenmiş ve ülke içi politikaların bu çerçevede değişmesine neden olmuştur.

Almanya gerek politikalarını gerekse de hukuki mevzuatını genel olarak ikinci dünya savaşı sonrası şekillendiren bir devlet olarak dünya sahnesinde yerini almıştır. Savaş sonrası zor duruma düşen ekonomilerini toplamak ve daha ileriye götürebilmek amacıyla işçi göçüne kapılarını açmıştır. Almanya, dönemin şartlarına göre yetersiz olan iş gücünü başka ülkelerin iş gücünü kendi ülkesine çekerek ekonomisini düzeltme yoluna gitmiştir. Bu çerçevede içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu Yunanistan, İspanya, Portekiz, Tunus, Yugoslavya ve Fas gibi ülkelerle farklı tarihlerde işçi göçü anlaşmaları imzalamıştır (www.domid.org).

Almanya'nın bu politikası mevcut işgücü açığını kapatmak olduğu kadar geçici bir politika olmuştur. Gelen kesimler bir misafir olarak görülmüş ve ekonomiye katkı sağladıktan sonra geri dönecekleri düşüncesi hâkim olmuştur. Örneğin, Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için gitmiş kişiler Almanya'ya kalıcı olarak değil, geçici olarak gittiklerini ve birikim yaptıktan sonra geri döneceklerini ifade etmişlerdir. Almanya'nın gelen kesimleri birer misafir olarak görmesi de ülkede yürütülmüş olan ciddi bir politikanın olmayışından da anlaşılabilmiştir (www.milliyet.com.tr).

Bu çerçevede Almanya, ilk olarak hukuki düzenlemesini 1965 yılında Yabancıları Kanunu ile gerçekleştirmiştir. Kanun⁸, konuk işçilere ve etnik Alman yeniden yerleşimcilere hitabetse de farklı ikamet amaçları gibi durumlar içinse hiçbir ayırım yapmamakla birlikte örneğin; aile birleşimi, yabancılar için sosyal ve siyasi haklar gibi konulara hiç değinmemiştir. Bu değinmediği alanlardaki boşluğu ise, ilgili mahkemeler ve idari kurumlar doldurmaya çalışmıştır. Aynı zamanda bu ilgili mahkemeler ve idari

---

⁶ Resmi adıyla Almanya Federal Cumhuriyeti'dir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, Fransa ve İngiltere tarafından işgal edilen ülkenin batı bölgesinde kurulmuş olan Federal Cumhuriyet ile Sovyetler birliği işgalindeki Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin 1990 yılında birleşmesinden sonra alınan resmi adıdır (www.mfa.gov.tr).

⁷ Almanya için hukuki mevzuat ve politikaları belirtilirken Almanya'nın hem Federal Cumhuriyet hem de Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıl olan 1949 yılı ve sonrası dikkate alınmıştır.

⁸ Kanunun orijinal ismi: Ausländergesetz

kurumlar, olay ve durumlara yönelik yönlendirici ilkeler geliştirmiştir (Hailbronner, 2008: 331).

Kanun gereği Almanya'da yabancı bir bireyin ikamet edebilmesi için bir ikamet izni alması gerekmektedir. "Eğer yabancıların varlığı Federal Almanya'nın çıkarlarını tehlikeye atmazsa, yabancılara ikamet izni verilebilir" düşüncesi ise Federal Almanya'nın kendini güvenceye aldığı bir durumdur. Bu durumu Almanya Federal Anayasa Mahkemesi haklı ve gerekli bulmakta olup; aynı zamanda anayasaya aykırı bir durum olarak da görmemektedir. Hatta Anayasa Mahkemesi bu durumun Yabancılar Ajansı'nın esnek olmasını sağlamak ve ekonomik durumdaki değişikliklere veya kalkınma ya da dış politika değişikliklerine yönelik tutum sergileyebilmek için gerekli olduğunu vurgulamıştır.

1965 Yabancılar Kanunu, iltica hukuku hakkında kısa bir bölüm de içermiştir. Sığınma hakkı tanınan yabancılar, oturma iznine yasal olarak sahipti ve yasal statüleri ile ilgili olarak çoğunlukla 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Kongreye⁹ değinilmiştir.

1965 yılında yabancılara yönelik çıkarılmış kanunun kapsamı 1969 yılında çıkarılan başka bir kanun ile biraz daha değişmiş ve genişletilmiştir. Çünkü 1969 yılında Batı Almanya, AET üyesi ülkelerden gelen işçiler için serbest dolaşım, kurum/kuruluş kurma ve hizmet sunma özgürlüğü konusunda Avrupa Topluluğu (AT) yasalarını uygulamak için İkamet Kanununu¹⁰ çıkarmıştır. Bu kanun, yabancılar kanununda yer alan genel kurallara bir üst kanun (lex specialis) niteliğinde olmuş ve kanun, işçiler için hareket ve ikamet hakkı sağlarken; onların aileleri için ise giriş, ikamet ve çalışma hakkı da sağlamamıştır. Yasanın üçüncü bölümü ise, AET üyesi bir devlete mensup kişilerin istihdam edildiği sürece beş yıllık oturma izni için yasal hakkı olduğunu belgelemektedir. Oturma izni, işçi beş yılın sonunda hala ikamet ediyorsa bir yıl daha uzatmak şeklindedir. Ayrıca, işletmelerin ve serbest meslek sahiplerinin AET içindeki hareketliliğini güvence altına alacak benzer kurallar da kanun içerisinde mevcuttur.

⁹ Kongre çerçevesinde detaylı bilgi için BMMYK resmi internet adresi: <https://www.unhcr.org/en-us/3b66c2aa10>

¹⁰ Kanunun orijinal ismi: Gesetz über Einreise und Aufenthalt von Staatsangehörigen der Mitgliedstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (AufenthG/EWG)

Görülebilmiştir ki Almanya, her ne kadar ekonomisini güçlendirmek amacıyla belli bir oranda yabancıyı kabul etmiş olsa da yabancılar açısından gerekli olan kanunları çıkarmış ve onları geliştirme yoluna gitmiştir.

1973 yılına gelindiğinde dünya sahnesi ciddi bir petrol kriziyle karşılaşmıştır. Pek tabii ki Almanya'nın yürüttüğü politikalar bu durumdan etkilenmiştir. 1973 yılında Almanya, yabancılar için işe alım yasağını (Anwerbestopp) uygulamıştır. Bu yasak çerçevesinde sadece AET üyesi ülkelerin vatandaşlarından işçi alımına izin vermişken; AET üyesi olmayan devletlerden gelen işçi alımını durdurmuştur.

1983 yılına gelindiğinde ise Almanya, Dönüş Yardımı Kanunu'nu¹¹ yürürlüğe koymuştur. Kanun ile konuk çalışanların kendi menşe ülkelerine dönmesi teşvik edilmeye çalışılmıştır. Genel olarak bakıldığında ise kanun, 1973 yılında yürütülmeye başlanan politikanın devamı niteliği taşımıştır. Kanun çerçevesinde zamanında Batı Almanya'ya gelmiş konuk işçilerin geri dönmelerine yönelik bir teşvik edilecek ve her çalışana -menşe ülkelerine dönmeleri şartıyla- 10.500 Alman Markı dönüş yardımı verilecekti. Genel olarak hızlı dönüşü teşvik etmeye çalışan kanun, 1 Ocak 1984 tarihine kadar Batı Almanya'dan ayrılmayan işçi için her ay 1.500 Alman Markı kesinti olacağını ve yedinci ayın sonunda hala Batı Almanya'da ikamet eden başka ülke vatandaşları artık bu yardımı alamayacaklardı. Toplam yabancı sayısında bir miktar düşüş olmasına rağmen, genel anlamda 1983-1984 yılları arasında ülkesine geri dönenlerin oranında önemli ölçüde bir değişiklik olmadığı görülmüştür (Triadafilopulos, 2012: 130).

Devam eden yıllarda ise ikinci bir Yabancılar Kanunu çıkarılmıştır. Kanunun¹² temel amacı; yasal olarak Almanya'da ikamet eden göçmenlere hukuki kesinlik kazandırmak ve AB dışından göçe sınır koymak olmuştur. Kanuna göre; Almanya'nın göçmenlerin kabulüne yönelik bir kapasite sınırı olmuştur. Ancak, özellikle Alman mirası (bir neslin kendisinden sonra gelen diğer nesli) olan göçmenlere, politik zulümler nedeniyle kaçan yabancılar ve hareket özgürlüğünden yararlanan AB vatandaşlarına öncelik verilmelidir şeklinde düşünülerek çıkarılmış bir yasadır. Ayrıca kanun, eğer sınırlı kalışların sürekli oturma hakkına neden olması durumunda Almanya'nın açık ve liberal bir politikaya devam etmeyeceğini de bildirmektedir.

¹¹ Kanunun orijinal ismi: Rückkehrhilfegesetz (RückHG)

¹² Kanunun orijinal ismi: Ausländergesetz (AuslG)

Kanun, evlilik, aile birleşimi ve ikinci nesil/kuşak göçmenler için vatandaşlık elde etme ve kanuni hakları üzerine yeni kurallar içermektedir. Almanya'da doğan yabancıların çocukları şayet anneleri uzatmaya bağlı kalmak kaydıyla oturma izni sahibiyse söz konusu bu çocuklar da otomatik olarak geçici bir oturma izni elde edebilmektedir. Çocuk yetişkin olduğunda ise geçici oturma izni doğrudan kalıcı oturma iznine (vatandaşlığa) çevrilmiştir. Bunlara ek olarak, 16 ile 23 yaş arasındaki bireylerin vatandaşlığa geçişi ve 15 yıllık bir süreçte Almanya'da yaşamakta olan göçmenlerin vatandaşlığa geçişi basitleştirildi. Genç bireylerin vatandaşlığa geçişini sağlayan kanunun esasındaki temel şart, önceki vatandaşlıklarını tamamen bırakmaları veya kaybetmeleri, herhangi bir suça karışmamış olmaları, Almanya'da resmi olarak 8 yıl kalmış olmaları ve en azından 6 yıl okula gitmiş olmalarıydı. Almanya'da resmi olarak kalan diğer göçmenlerin vatandaşlığa geçişlerindeki şartlar ise, önceki vatandaşlıklarını bırakmaları yahut kaybetmeleri, herhangi bir suça karışmamış olmaları ve kendi aileleri ve kendilerinin geçimini sağlayabilmeleridir.

Yabancılar Kanunu'yla, siyasi nedenlerle zulmedilenlerin eş ve çocuklarının korunması genişletilmiş ve sınır dışı edilen geçici sığınmacıların geçici süreyle askıya alındıkları "büyükbaba hükmü" (Grandfather Clause) getirilmiştir. Aynı zamanda, Kanunla sınır dışı etme ve yabancıların statülerinin kaldırılmasına ilişkin kurallar sıkılaştırılmıştır ve ikamet izninin iptali ile ilgili Yabancılar Daireleri'ne takdir yetkisini genişletmiştir. Son olarak, AB vatandaşları için hareket özgürlüğü kuralları, yabancıların kanunlarından önce geldiğinden 1990 Yabancılar Kanunu bu konuyla ilgili herhangi bir hüküm içermemiştir; ancak yönetmeliği ayrı bir kanunun içinde tutulmuştur.

1980'lerin sonundan 1992'ye kadar -özellikle eski Yugoslavya'daki savaş nedeniyle- Almanya'daki sığınmacıların ve göçmenlerin sayısı istikrarlı bir şekilde artmıştır. 1992'de ise sayı neredeyse 440.000'e kadar ulaşmıştır (BAMF, 2017: 3). Ancak, sığınma başvurularına verilen onay ise sadece %4,3 olarak kalmıştır. Diğer yandan Alman halkı, hükümetin göçmenler ve sığınmacılara yönelik izlediği politikalardan endişe duşmuş, çünkü yürütülen politikaların fazlasıyla göçmen ve sığınmacı yanlısı olduğunu düşünmüşlerdir. Ülkedeki ırkçı saldırıların artmasının ya da artabilecek olmasının nedeni olarak da bu durum olarak görülmüştür (Luft ve Schimany, 2014: 11). Dolayısıyla 1990 yılında yapılan seçim kampanyalarında ise göçmenler ve sığınmacılar fazlasıyla seçim malzemesi yapılmıştır. Aralık 1992'de CDU, CSU ve FDP ortaklaşa koalisyon hükümetinde ve muhalefet partisi olan SPD'nin de desteğiyle "Sığınma Hakkı

Başvurusu" üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Sonuç olarak 1993 yılında siyasi partilerin iltica yükümlüğünü yerine getiren iki eylem yürürlüğe girmiştir.

Göçmen sayısını azaltmak ve siyasi sebeplerden ötürü gerçekten zulme uğramış kişilere sığınma hakkı tanınmasını sağlamak için anlaşma, temel kanunda bir değişiklik yapılmasını önerilmiştir¹³. O zamana kadar temel kanunun 116. Maddesi gereği; siyasi nedenlerden dolayı zulme uğrayanların herhangi bir istisna olmaksızın sığınma hakkına sahip olduklarını belirtmiştir. Uzlaşmayla birlikte, "güvenli üçüncü ülke" ve "menşe ülke" kavramları ve bu hakların kötüye kullanılmasıyla mücadele için "havaalanı prosedürü" kavramı getirmiştir. Ancak, iltica başvuruları halen bireysel değerlendirilmiş; yani anlaşma gereği Almanya sınırına AB üyesi başka bir ülkeden ya da Almanya'ya komşu olan bir ülkeden gelmesi iltica başvurularının onaylanacağı anlamına gelmemiştir. Başvuruların reddedilebilir bir durumu da mevcut olmuştur (Güveli Üçüncü Ülke İlkesi) (Gesley, 2017: 8). Bunlara ek olarak, demokratik sistemler ve hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık hakları ile ilgili "güvenli menşe ülkeler" listesi oluşturulmuştur. Ancak, yine de bu ülkelerden gelen sığınmacıların sığınma başvurularında reddedilme durumu da bulunmuştur (Gesley, 2017: 9). Ayrıca, seyahat belgesine sahip olmayan sığınmacılara, varışta bir havaalanı prosedürü uygulanmıştır. Prosedüre göre; sığınmacı transit bölgede kaldığında, ülkeye girişine izin verilip verilmeyeceği ve genel sığınma prosedürlerine tabi tutulup tutulmayacağı yine prosedüre bağlı olarak yapılmıştır. Göçmen polisi başvurunun açıkça asılsız olduğunu tespit ettiyse sınırdan geçmek isteyen kişi için geçiş izni vermez ve onu sınır dışı edebilmektedir (www.asylumineurope.org).

2.2.1. 2000 Yılı ve Sonrası Yürütülen Politikalar ve Hukuki Arka Plan

2000 yılının ilk başlarında Bilgi Teknolojileri (Information Technology) sektöründe vasıflı işçilerin azlığı, Alman göç politikasında "Kontrollü göç" ve "Göçmen ülke" gibi kavramlarla mevcut göç politikasını değiştirmeye yönelik tartışmaların fitilinin ateşlenmesine neden olmuştur (Gesley, 2017: 9). Hükümet ise, Temmuz 2001'de göç raporu yayınlayan Bağımsız Komisyon'u kurmuştur. Komisyon, diğer şeylerin yanında, Almanya'nın "göçmenlik ülkesi" haline geldiğini (Süssmut, 2001: 1-20) ve işgücü piyasasındaki sıkıntıyı dengelemek için son derece nitelikli göçmenlere ihtiyaç duyduğunu tespit etmiştir (Süssmut, 2001: 87). Böylelikle, yeni göçün yasal çerçevesine

¹³ Kanunun orijinal ismi: Gesetz zur Änderung des Grundgesetzes

ilişkin taslak değişikliklere, raporun bulguları ve önerileri esin kaynağı olmuştur (Süssmut, 2001: 214).

Tarih 1 Ocak 2005'i gösterdiğinde ise Göç Kanunu¹⁴ yürürlüğe girmiştir. Uyruluk Kanunu değiştirilmiş ve yeni bir Oturma Kanunu çıkarılmıştır. İlk kez, göçmenler için -özellikle vasıflı işçiler için- uzun vadeli kalıcı ikamete ve entegrasyon sürecine odaklanılmıştır. Buna ek olarak, çeşitli yasalara ve yönetmeliklere yayılmış olan göç kuralları, yeni İkamet Kanunu'nda birleştirilmiştir. Bu ikamet başlıkları basitleştirilip "geçici ikamet izini", "kalıcı yerleşme izni" gibi ikiye indirilmiş ve "destekleme ve görev" ilkesi getirilmiştir. Göçmenlerin Almanca dilini ve kültürünü öğrendikleri ve entegrasyon sınıfları bu ilkenin ayrılmaz bir parçası haline geldi. Yeni ikamet kanunun yanı sıra göç kanunu; Alman vatandaşlık kanunundaki değişiklikleri sistemleştirmiştir. Genel olarak bir Alman vatandaşlığı doğum ile olmaktadır. Değiştirilen Millet Kanunuyla, yabancı birinin çocuğunun Almanya'da doğması ve bu ebeveynin Almanya'da 8 yıl ikamet etmesi ve daimî ikamet hakkının bulunmasıyla Alman vatandaşlığı elde edebilir hale gelmiştir. Göç kanunuyla yürürlüğe giren yeni hukuki göç yapısı yıllar içerisinde defalarca değiştirilmiştir. Özellikle 2007'de Göç ve Sığınma Yönetmeliği Uygulama Kanunu, 2008 İç Göç Kontrol Kanunu, 2011 yılında AB'nin Göç ve Sığınma Direktifleri ve son olarak 2012'deki AB'nin Yüksek Kalifiye Profesyonel Direktifi uygulama kanunu bu durumun örnekleri olmuştur (Gesley, 2017:10).

Alman göç planına ilişkin en son değişiklik ise Entegrasyon Kanunu¹⁵ ile yapılmıştır. Kanun, mültecilerin Alman toplumuna entegrasyonunu kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Mevzuatın arkasındaki temel fikir 2005 yılında Göç Kanunu'nda çıkarılan "destekleme ve görev" (support and challenge) politikası vardır. Entegrasyon faaliyetini gerçekleştirip Almanya'da kalma hakkına sahip olan mültecilere; entegrasyon sınıflarına ve istihdam fırsatlarına daha kolay ve hızlı bir şekilde erişim imkânı sağlarken, iş birliğini reddeden mültecilere ise sosyal yardımları kısmaktadır (www.loc.gov).

Almanya'nın geçmişten günümüze hedef ülke konumunda olması, gerek Almanya'nın başka ülke vatandaşlarından işçi göçlerine yönelik politika izlemesi ve gerekse de son zamanlarda Suriye'de yaşanan olaylar Almanya'nın bu çerçevede politikalar yürütmesine neden olmuştur. Ve görülmüştür ki zamanın değişen ve çeşitlenen

¹⁴ Kanunun orijinal ismi: Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern (Zuwanderungsgesetz)

¹⁵ Kanunun orijinal ismi: Integrationsgesetz

yapısına yönelik Almanya, kendi politikasını değiştirmiş, çeşitlendirmiş ve ilgili kesimlere yönelik yeni politikalar yürütmüştür.

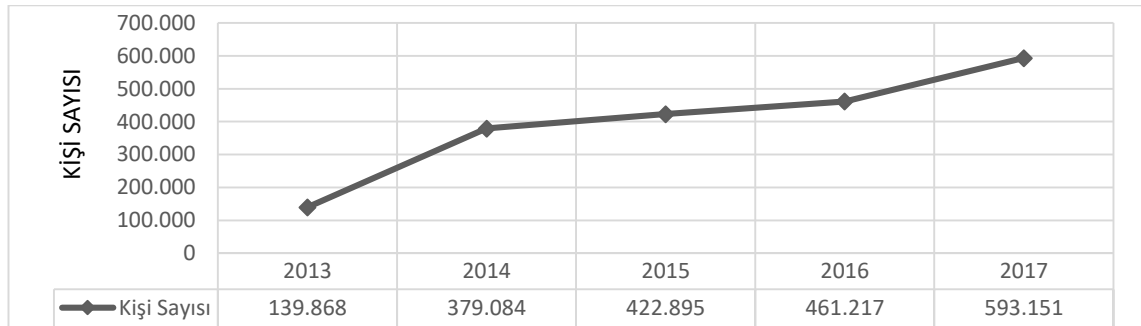
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE ALMANYA'YA YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇLER

3.1. Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler

3.1.1. İkamet İzni

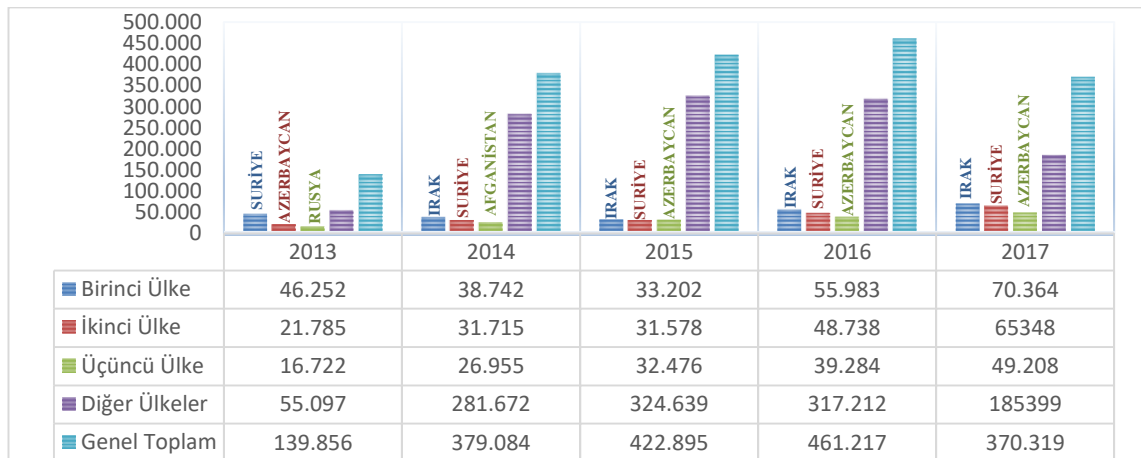
Grafik 1. Yıllara Göre İkamet İzni Verilen Kişi Sayısı

Kaynak: www.goc.gov.tr (26.05.2018)

Çeşitli nedenlerle yabancılara verilmiş ikamet izinlerinin sayısı yıllara göre farklılık göstermiştir (Grafik 1). 2013 yılında yaklaşık 140 bin olan verilmiş ikamet izin sayısı yıllar içerisinde belirli oranlarda artış göstererek 2017 yılının sonunda ise 590 binin üzerine çıkmıştır. İkamet izni almış yabancılara menşe ülkeleri açısından bakıldığında ülkesel anlamda da farklılıklar görülmüştür (Grafik 2).

Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye'de İkamet İzni Almış Yabancıların Ülkelere Göre Dağılımı

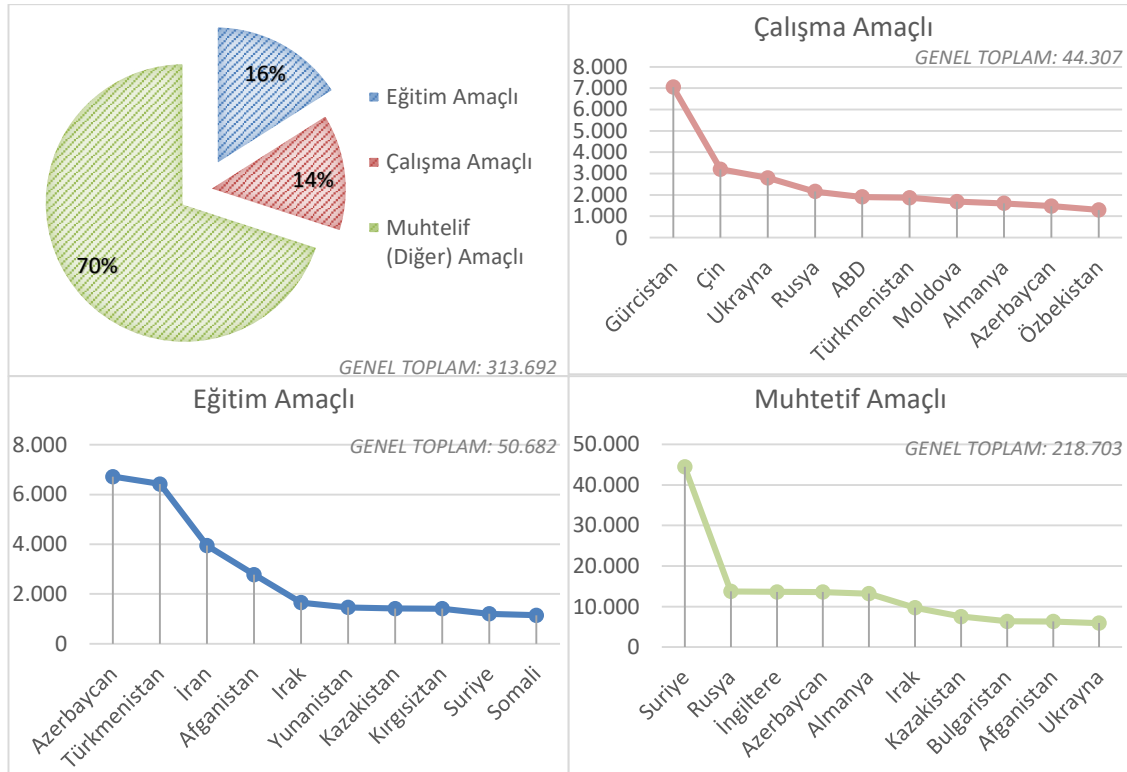

Kaynak: Göç Raporu, 2013, 2014, 2015, 2016 ve www.goc.gov.tr (26.05.2018)

Yıllara göre Türkiye'de ikamet izni almış yabancıların menşe ülkelere göre dağılımı (Grafik 2) incelendiğinde dört farklı husus dikkat çekmiştir. Birincisi, Suriye vatandaşları her yıl en çok ikamet izni alan ilk üç ülke vatandaşları arasında olan tek millet olmuştur. İkincisi, 2013 yılında Irak vatandaşları, en çok ikamet izni alan ilk üç ülke vatandaşları içerisinde bulunamamıştır; ancak, devam eden dört yıl içerisinde ilk üç ülke vatandaşları arasında olmasının yanı sıra her dört yılda da en çok ikamet izni almış millet konumunda bulunmuştur. Üçüncüsü, 2013 yılında en çok ikamet izni alan ilk üç ülke vatandaşları arasında Rusya vatandaşları görülmüşken, aynı ülke vatandaşları diğer yıllarda ilk üçte görülmemiştir. Son olarak, 2014 yılı hariç diğer yıllarda en çok ikamet izni alan ilk üç ülke vatandaşları içerisinde Azerbaycan vatandaşları bulunmuşken; Afganistan vatandaşları sadece 2014 yılında en çok ikamet izni almış ilk üç ülke vatandaşları içerisinde bulunmuştur.

Yabancıların ülkesel dağılımlarının bu şekilde oluşu (Grafik 2) aldıkları ikamet izin türlerinin de yıllar içerisinde çeşitlilik göstermiş oluşuna zemin hazırladığı söylenebilmektedir. Yabancıların 2013-2017 yılları arasında aldıkları ikamet izinleri kendi içerisinde; eğitim, çalışma ve muhtelif amaçlı olmak üzere çeşitlilik göstermiştir.

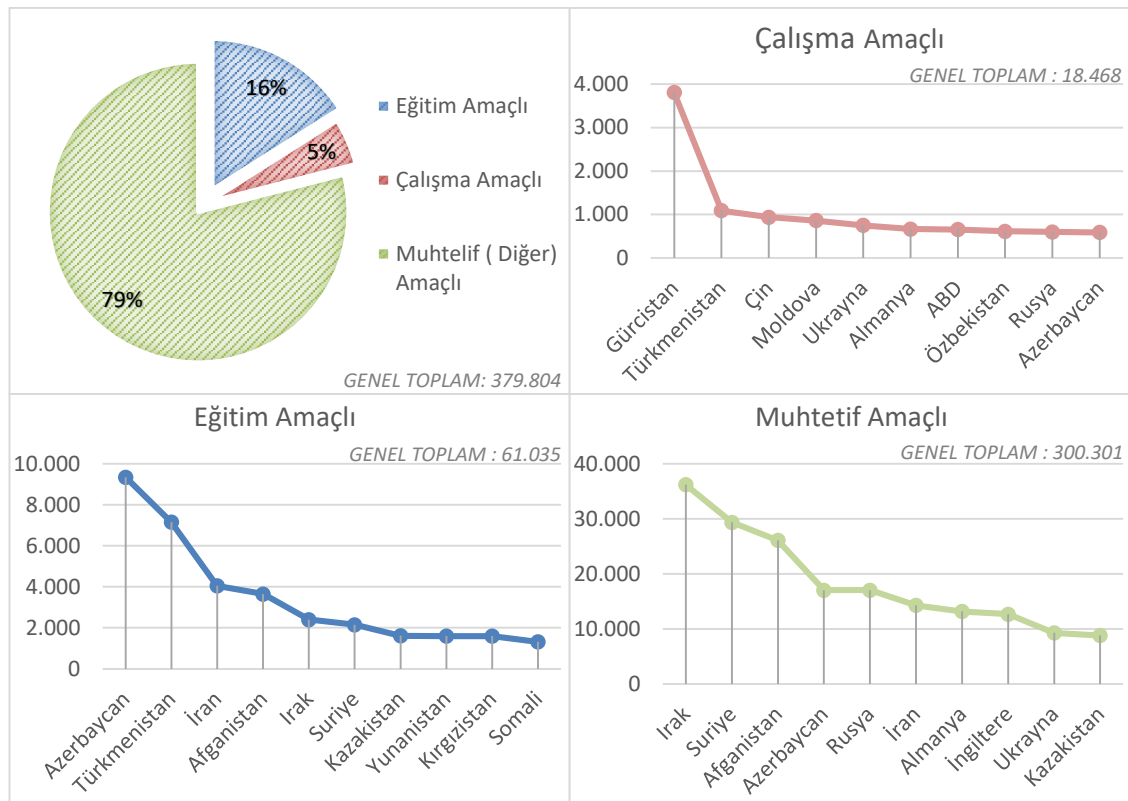
Grafik. 3. 2013 Yılında Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ükelere Göre Dağılımı

Kaynak: Göç Raporu, 2013:49-53.

İlk olarak 2013 yılı grafiği (Grafik 3) incelendiğinde görülmüştür ki ikamet izinlerinin; %16'sının eğitim amaçlı, %14'sinin çalışma amaçlı ve %70'inin de muhtelif amaçlı verilmiş ikamet izin türlerinin olduğu görülmüştür. Eğitim amaçlı verilmiş ikamet izinlerin genel toplamı 50.682 kişi olmuşken; bu çerçevede en çok ikamet izni Azerbaycan, Türkmenistan ve İran ülke vatandaşlarına verilmiştir. Bir diğer ikamet izin türü olan çalışma amaçlı ikamet izinlerine bakıldığında genel toplamın 44.307 olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ise en çok ikamet izni Gürcistan, Çin ve Ukrayna vatandaşlarına verilmiştir. Pastanın son dilimi olan muhtelif yani diğer nedenlerle Türkiye'nin ikamet izni verdiği kesime bakıldığında 2013 yılı içerisinde verilmiş ikamet izinlerin genel toplamının 218.703 olduğu görülmüştür. Bu kapsam dahilinde ise en çok Suriye, Rusya ve İngiltere gibi ülke vatandaşlarına bu ikamet izin türü verilmiştir.

Grafik. 4. 2014 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

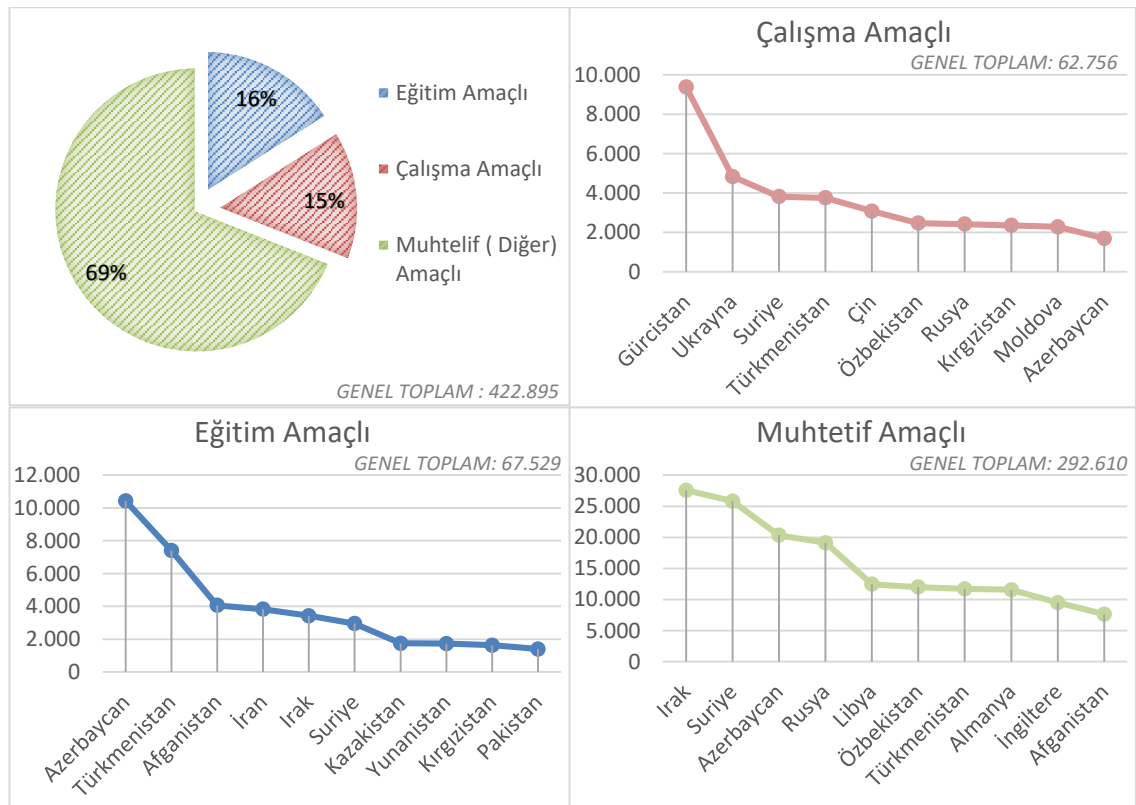

Kaynak: Göç Raporu, 2014:47-55.

İkinci olarak 2014 yılı grafiği (Grafik 4) incelendiğinde; 2013 yılına (Grafik 3) kıyasla yabancılara verilen ikamet izinlerinin genel toplamında 60 bin den fazla bir artışın olduğu dikkat çekmiştir. 2014 yılı içerisinde eğitim amacıyla verilmiş ikamet izinleri, bir önceki yıl gibi değişmeyerek genel dağılım içerisinde %16 oranında olmuş olsa da 2013

yılına benzer bir şekilde 2014 yılında da Azerbaycan, Türkmenistan ve İran'ın ilk üç ülkeyi oluşturduğu görülmüştür. Bir diğer dilim olan çalışma amacıyla verilmiş ikamet izinleri açıdan bakıldığında ise, 2013 yılından farklı olarak 2014 yılında çalışma amacıyla verilen ikamet izinlerinin %5'e düştüğü fark edilmiştir. 2014 yılı grafiği bir önceki yıl olan 2013 ile tekrar kıyaslandığında çalışma amacıyla alınan ikamet izinlerinin genel toplamı 2013 yılında ortalama 44 bin civarında seyretmişken; 2014 yılı içerisinde 18 bin civarına düşmesi bu düşüşün ne derecede olduğunu gözler önüne sermiştir. Ayrıca, çalışma amacıyla verilmiş ikamet izinlerinde ilk üç sırayı sırasıyla; Gürcistan, Türkmenistan ve Çin vatandaşları oluşturmuştur. Genel dağılım pastasının son dilimi olan muhtelif amaçlı verilmiş ikamet izin sayısı 2013 yılına göre (Grafik 14) yaklaşık 80 bin kişi artmış ve 300.301 olmuştur. Bu kapsam dahilinde ise en çok Irak, Suriye, Afganistan gibi ülke vatandaşlarına bu ikamet izin türü verilmiştir.

Grafik. 5. 2015 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

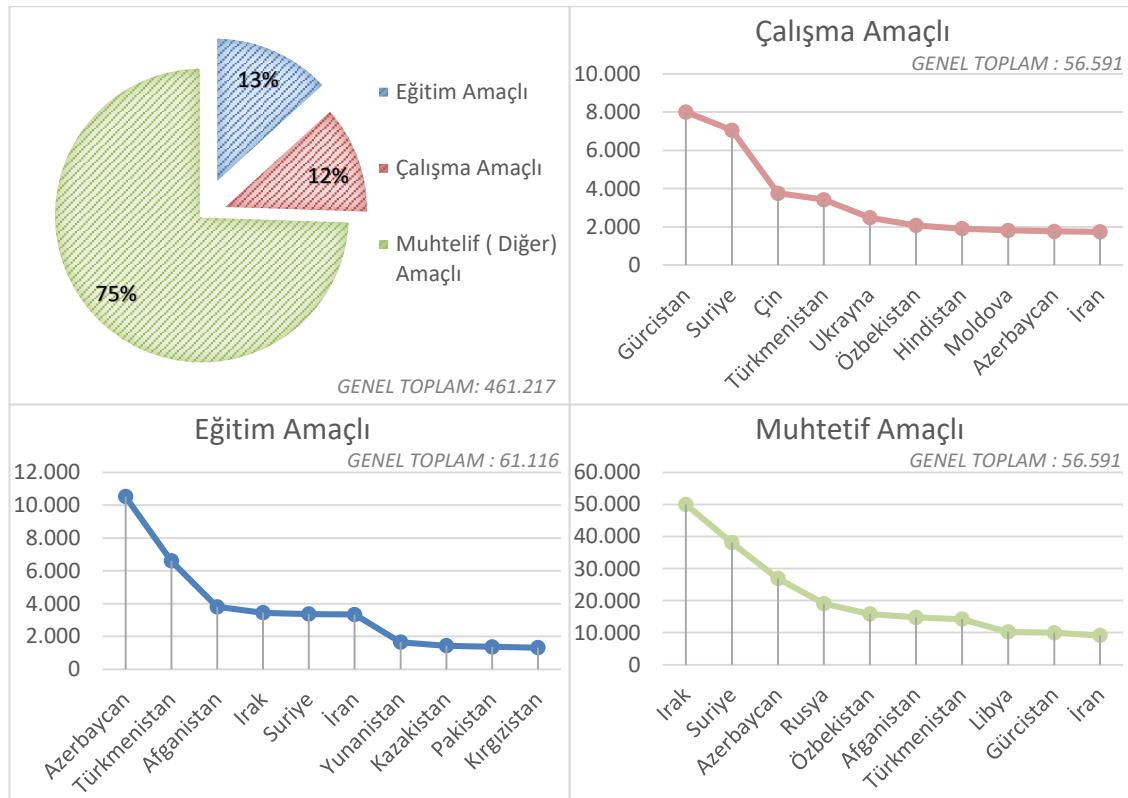
Kaynak: Göç Raporu, 2015:50-56.

Üçüncü olarak 2015 yılı grafiği (Grafik 5) incelendiğinde ve bir önceki yıl ile kıyaslandığında; genel toplamın yükseldiği görülmüş olmakla birlikte 2015 yılına yüzdesel olarak bakıldığında ise eğitim amaçlı, çalışma amaçlı veya muhtelif amaçlı

ikamet izinlerinde bir önceki yıla göre farklılık gösterdiği fark edilmiştir. Her iki yılın kıyaslanması durumu çalışma amaçlı verilmiş ikamet izinleri çerçevesine indirildiğinde; 2014 yılı içerisinde 18 bin civarında olan çalışma amaçlı verilmiş ikamet izinleri sayısının 2015 yılında neredeyse 3,5 kat gibi artış göstererek yaklaşık 63 bin civarına geldiği görülmüştür. Bu kapsamda, 2015 yılı içerisinde çalışma amaçlı verilmiş ikamet izinleri arasında ilk üç ülkeyi; Gürcistan, Çin ve Ukrayna oluşturmuştur. Yabancılara 2015 yılı içerisinde eğitim amaçlı verilmiş ikamet izinleri incelendiğinde; genel toplamın geçen 2 yıla göre (2013 ve 2014) arttığı gözlemlenmiştir ve bu kapsamda en çok ikamet izni sırasıyla; Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan vatandaşlarına verilmiştir. Bir diğer tür olan muhtelif amaçlı verilmiş izinler incelendiğinde; bu ikamet izin türünün 2015 yılı genel dağılım pastası içerisinde %79'luk pay ile en büyük dilimi oluşturduğu görülmüştür. 2014 yılına göre azalma gösteren muhtelif amaçlı alınan ikamet izinlerinde ilk üç ülkeyi Irak, Suriye ve Afganistan oluşturmuştur.

Grafik. 6. 2016 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

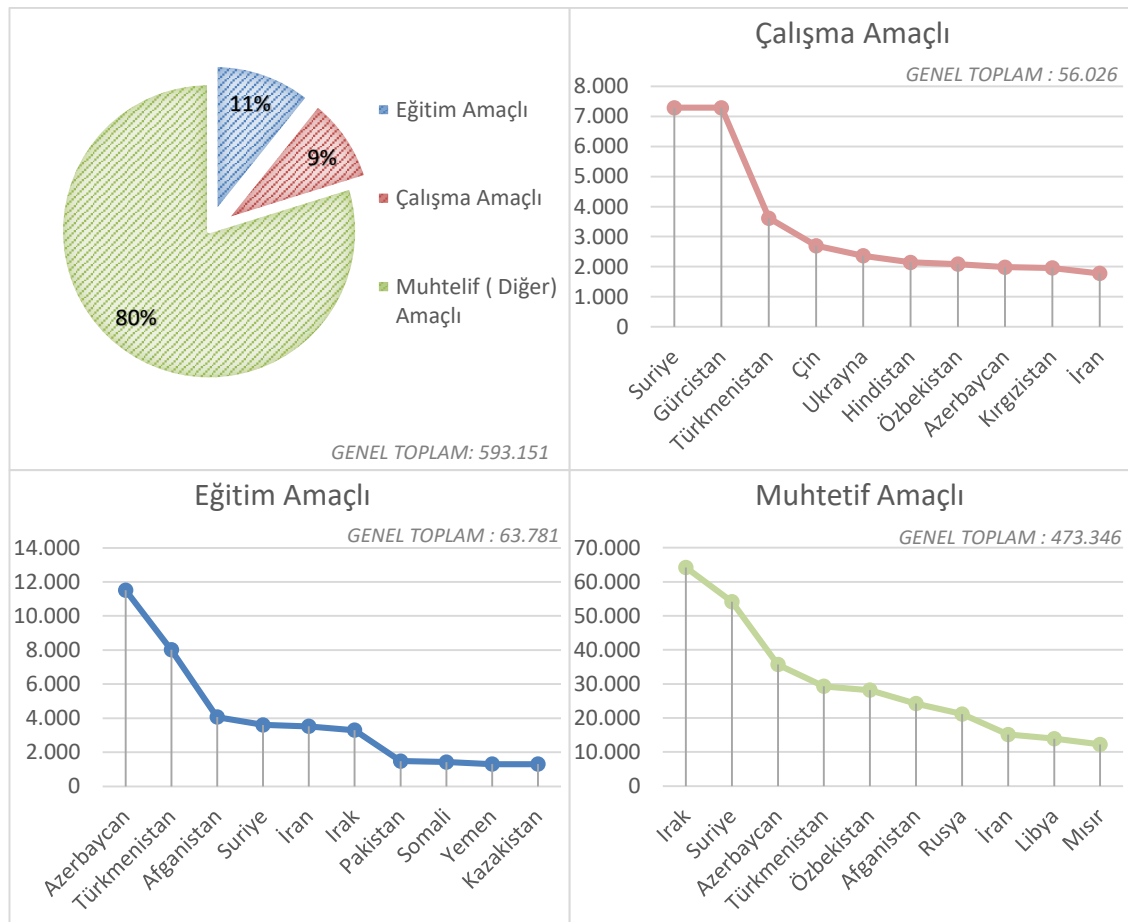

Kaynak: Göç Raporu, 2016:51-53

Dördüncü olarak, 2016 yılı grafiği (Grafik 6) incelendiğinde ise, verilmiş ikamet izinlerinin %13'ünün eğitim, %12'sinin çalışma ve %85'inin de muhtelif amaçlı

nedenlerle verilmiş ikamet izin türleri olduğu görülmüştür. Yüzdesel olarak bakıldığında %85 ile muhtelif amaçlı verilmiş ikamet izin türü pastadan en büyük payı almıştır. Bu kapsam dahilinde ise en çok ikamet izni sırasıyla; Irak, Suriye ve Azerbaycan vatandaşlarına verilmiştir. 2016 yılı içerisinde çalışma amacıyla verilmiş ikamet izin sayısı kendisinden önceki 2015 yılına göre yükselmiş olmasına rağmen, genel pasta diliminden aldığı pay %12 olarak kalmıştır. Çalışma amacıyla verilmiş ikamet izinlerinde ise ilk üç ülkeyi sırasıyla; Gürcistan, Suriye ve Çin oluşturmuştur. Genel dağılım pastasının bir diğer dilimi olan 2016 yılı eğitim amacıyla verilmiş ikamet izinlerinin bir önceki yıla kıyasla düşüş yaşandığı görülmüş olmakla birlikte; bu ikamet izinleri 2015 yılından farklı olmayarak yine en çok sırasıyla; Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan vatandaşlarına verilmiştir.

Grafik. 7. 2017 Yılına Göre Türkiye'den Alınan İkamet İzin Türlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: www.goc.gov.tr (26.05.2018)

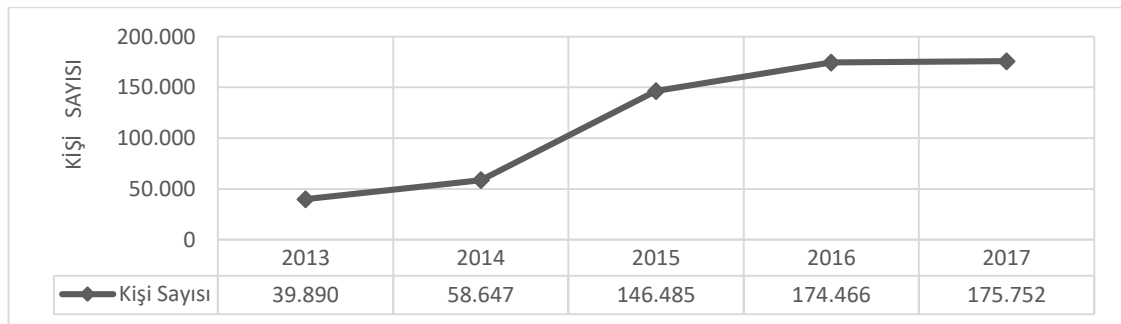
Son olarak 2017 yılı grafiği incelendiğinde ise (Grafik 7) görülmüştür ki önceki yıllara kıyasla verilmiş ikamet izin sayısı artarak 593.151'e ulaşmıştır. 2017 genel

dağılımını simgeleyen pasta grafiğine geniş ölçekte bakıldığında ise muhtelif amaçlı verilmiş ikamet izinlerin oranının %80 gibi bir dilimi oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca pastanın diğer dilimlerini oluşturmuş olan eğitim ve çalışma amaçlı verilmiş ikamet izinlerinin toplamı sadece %20’lik bir dilimle sınırlı kalmıştır. Geçen yıllara kıyasla düşüş görülmüş olan eğitim diliminde ise sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan ve Afganistan ilk üç sırayı oluşturmuşken; sırasıyla Somali, Yemen ve Kazakistan ilk on içerisinde son üç sırayı oluşturmuştur. Ayrıca çalışma amacıyla verilmiş ikamet izin dilimi incelendiğinde ise 2014 yılı hariç diğer yıllara göre bir azalma gözlemlenmiştir. Suriye, Gürcistan ve Türkmenistan ilk üç sırayı oluşturmuşken; İran ise ilk on içerisinde son sırayı oluşturmuştur.

2017 yılı grafiği geniş ölçekte diğer yılların grafikleri ile kıyaslandığında; yıllar içerisinde verilmiş ikamet izinlerinin sayısının 2017 yılına kadar giderek artmış olduğu fark edilmiştir. Ancak bu artışlar önceki yıllara görece benzer özellikler göstermiş olsa da geniş ölçekte muhtelif nedenler diliminde toplandığı fark edilmiştir. Bir başka ifadeyle; yıllar içerisindeki artışın, zaten genel dağılım içerisinde büyükçe bir dilime sahip olmuş muhtelif nedenlerin daha da artmasına, yıllar içerisinde dar bir dilimde sıkışmış eğitim ve çalışma amacıyla verilmiş ikamet izinlerinin diliminin de daha da daralmasına neden olduğu görülmüştür. Yıllar içerisindeki artış, yönünü eğitim ve çalışma amacıyla verilen ikamet izinlerine çevirmemiş olup; muhtelif nedenler nedeniyle verilen ikamet izin türüne çevirmiş ve bu dilimin büyümesine neden olmuştur.

3.1.2. Düzensiz Göçmen

Grafik 8. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

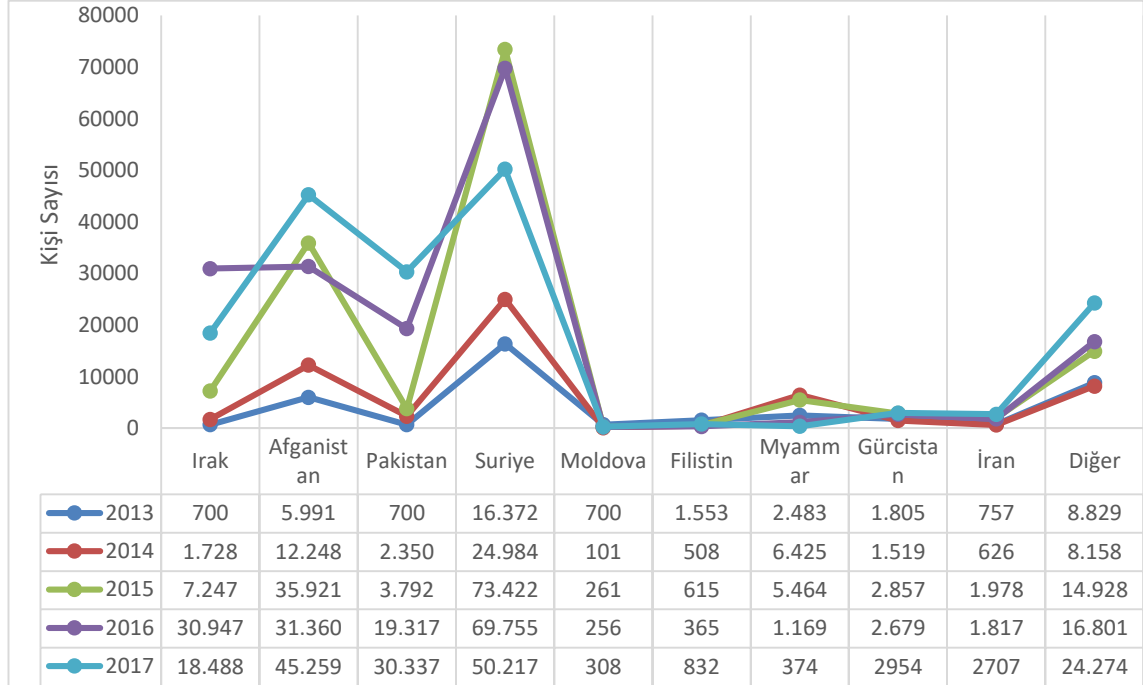

Kaynak: www.goc.gov.tr (06.05.2018)

Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısının değişmiş olduğu görülmüştür (Grafik 8). 2013 yılında 29.890 olan sayı 2017 yılı sonuna kadar 4 kat artarak 175 binin üzerine çıkmıştır. En keskin artış ise 2014-2015 yılları arasında gerçekleşmiştir. Mevcut

durumun böyle olması neticesinde yıllar içerisinde düzensiz göçmenlerin menşe ülke dağılımı da farklılık göstermiştir.

Grafik. 9. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Menşe Ülke Dağılımı

Kaynak: Göç Raporu, 2013, 2014, 2015, 2016 ve www.goc.gov.tr (06.05.2018)

Grafik 9 incelendiğinde yıllar içerisinde menşe ülke farklılıkları görülmüştür. İlk olarak 2013 yılı çerçevesinden bakıldığında Suriye 16.372 kişi ile birinci, Afganistan 5.991 kişi ile ikinci, Myanmar ise 2.483 kişi ile üçüncü sırayı oluşturmuştur. İkinci olarak 2014 yılı çerçevesinden bakıldığında bir önceki yılın ilk üç menşe ülke sıralaması (Suriye, Afganistan ve Myanmar) değişmemekle birlikte, o menşe ülkelerin vatandaşlarının sayısında 2014 yılı içerisinde ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Üçüncü olarak 2015 yılı çerçevesinde Grafik 9 incelendiğinde 2013 ve 2014 yıllarına kıyasla çok büyük farklılıklar menşe ülke vatandaşları açısından görülmemiştir. Ancak, Suriye ve Afganistan açısından bakıldığında ise her iki ülkede vatandaşlarından yakalanan düzensiz göçmen sayısı 2014 yılına kıyasla 2 kattan daha fazla (neredeyse 3 kat) artmıştır. Hatta 2015 yılı içerisinde menşe ülkesi Irak olup yakalanan düzensiz göçmen sayısı neredeyse 4 kat artmıştır. Aynı zamanda katlanarak artış anlamında ise Afganistan ve Suriye menşe vatandaşlarıyla benzer bir tablo çizmiştir. Ek olarak, 2015 yılında genelinde 2014 yılına göre yakalanan düzensiz göçmen sayısında yaklaşık 2,5 kat bir artış meydana gelmiştir.

2016 verileri incelendiğinde genel olarak yakalanan düzensiz göçmen sayısında diğer yıllara göre (2013, 2014 ve 2015) ciddi bir artış (Grafik 8) olmuştur. 2016 yılı içerisinde 2015 yılından farklı olarak; Suriye, Afganistan ve Myanmar menşee yakalanan düzensiz göçmen sayısında bir düşüş olmakla birlikte, Irak menşeli yakalanan düzensiz göçmen sayısı ortalama 7 bin kişiyken yaklaşık olarak 4,5 kat artarak 30 bin üzerine çıktığı görülmüştür. Son olarak, 2017 yılı ile ilgili veriler (Grafik 9) incelendiğinde 2015 yılından beridire giderek azalan oranda bir artış eğilimi gösteren Suriye menşeli bireylerin sayısı, ilk sırayı oluşturmuşken; Afganistan ve Pakistan menşeli bireylerin sayısı sırasıyla iki ve üçü oluşturmuştur.

2016 yılı içerisinde yakalanan düzensiz göçmenlerin illere göre dağılımı (Harita 1) incelendiğinde yakalanan düzensiz göçmenlerin büyük çoğunluğunun Türkiye'nin batı bölgesinde olmakla birlikte ülkenin kıyı kesimlerinde yakalandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Harita. 1. 2016 Yılı İçerisinde Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: www.goc.gov.tr (15.07.2017)

2017 yılına gelindiğinde ise harita değişmiştir. (Harita 2). Kırmızı ile gösterilen (bin kişi ve üzeri) illerin sayısı artmıştır. 2016 yılında pembe-mavi ağırlıklı bir harita görülmüşken; 2017 yılında yerini kırmızı-mavi ağırlıklı bir duruma bırakmıştır. 2016 yılında sadece 1 (bir) ilde bulunan sarı renk (bu çerçevede hiç düzensiz göçmen bulundurmeyen il), 2017 yılına gelindiğinde hiç gözlemlenememiştir. 2016 yılında düzensiz göçmen sayısı sıfır olan Sinop, 2017 yılında ise 1-49 aralığı olan pembe renk ile renklendirilmiştir. Her iki yılda da mavi renkli olmuş ve rengi hiç değişmeyen iller

arasında: Batı’da Denizli ve Afyon, İç Anadolu’da Eskişehir ve Konya, son olarak da Güneydoğu Anadolu’da Şanlıurfa ve Mardin illeri örnek olarak gösterilebilmektedir.

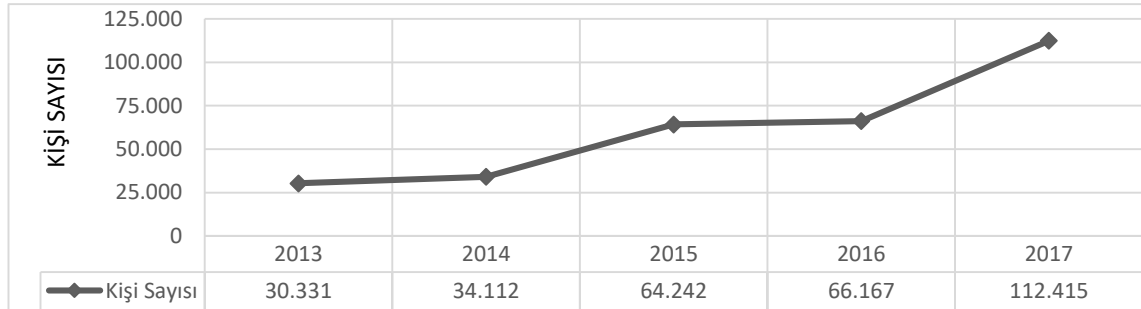
Harita. 2. 2017 Yılı İçerisinde Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: www.goc.gov.tr (11.08.2018)

3.1.3. Uluslararası Koruma

Grafik. 10. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvuru Sayısı

Kaynakça: www.goc.gov.tr (01.06.2018)

Uluslararası koruma başvuruları 2013 yılında yaklaşık olarak 30 bin kişi iken bu sayı 2014 yılında yaklaşık 34 bin kişiye çıkmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise bu sayı 2014 yılına göre 1.5 kattan fazla bir artış göstermiştir. 2016 yılına gelindiğinde ise ortalama 2 bin kişi gibi bir artış gösterse de 2015 ile 2016 yılları arasında büyük uçurumlar bulunamamıştır. Sıçramanın büyüğü ise 2017 yılında gerçekleşmiştir. 2017 yılında verilen toplam uluslararası koruma başvurusu sayısı neredeyse 2015 ve 2016 yıllarının toplamına; 2013 ve 2014 yıllarında ise neredeyse dört katına eşit bir konumda olmuştur. Türkiye’de 2013-2017 yılları arasındaki durum bu şekilde olmuşken (Grafik 10) diğer dünya devletlerinde de benzer durumlar farklı oranlarda görülmüştür.

Tablo. 1. AB ve EFTA Üye Ülkelerinde Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu Sayısı

Ülkeler (Yıl 2013)				Ülkeler (Yıl 2014)				Ülkeler (Yıl 2015)			
1		Almanya	126.995	1		Almanya	202.645	1		Almanya	476.510
2		Fransa	66.265	2		İsveç	81.180	2		Macaristan	177.135
3		İsveç	54.365	3		İtalya	64.625	3		İsveç	162.450
4		Türkiye*	30.311	4		Fransa	64.310	4		Avusturya	88.160
5		İngiltere	30.110	5		Macaristan	42.775	5		İtalya	84.085
6		İtalya	26.620	6		Türkiye*	34.112	6		Fransa	75.750
7		İsviçre	21.460	7		İngiltere	32.785	7		Türkiye*	64.232
8		Belçika	21.215	8		Avusturya	28.035	8		Hollanda	44.970
9		Macaristan	18.900	9		Hollanda	24.495	9		Belçika	44.660
10		Avusturya	17.520	10		İsviçre	23.555	10		İsviçre	39.445
Ülkeler (Yıl 2016)				Ülke (Yıl 2017**)							
1		Almanya	745.155	1		Almanya	225.560				
2		İtalya	122.960	2		İtalya	128.850				
3		Fransa	83.485	3		Türkiye*	112.415				
4		Türkiye*	66.167	4		Fransa	98.635				
5		Yunanistan	51.110	5		Yunanistan	58.705				
6		Avusturya	41.950	6		İngiltere	33.780				
7		İngiltere	38.785	7		İspanya	31.120				
8		Macaristan	29.430	8		İsveç	26.325				
9		İsveç	28.790	9		Avusturya	24.275				
10		İsviçre	27.140	10		Belçika	18.340				

Kaynak: Göç Raporu, 2013, 2014, 2015 ve 2016

* Eurostat verileri içerisinde Türkiye bulunmamaktadır. Tabloya karşılaştırmak amacıyla eklenmiştir.

** www.goc.gov.tr (12.08.2018)

AB ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) üye ülkelerinde 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında uluslararası koruma başvurusu yapmış yabancıların sayısında ilk on ülke sıralaması Tablo 1’de gösterilmiştir. İlk olarak söylenebilmiştir ki yıllar içerisinde en çok uluslararası koruma başvurusu Almanya’ya olmuştur. Bu sayı 2013 yılından 2016 yılına kadar katlanarak artmıştır. Hatta 2016 yılı 745 binin üzerinde bir koruma başvurusu sayısı ile mevcut yıllar arasında zirveyi oluşturmuştur. Almanya 2017 yılında ise ortalama üçte ikilik bir azalma ile 225 bin civarında koruma başvurusu almıştır. Türkiye ve İtalya gibi ülkelerde ise mevcut yıllar içerisinde hiç azalma göstermemiş olup, sürekli artış eğilimi göstermiştir. Aynı zamanda her iki ülke de 2017 yılında diğer yıllara kıyasla en çok uluslararası koruma başvurusu almıştır.

Bir diğer husus ise 2013-2015 yılları arasında yapılmış olan uluslararası koruma başvurularının kabul sayısıdır (Tablo 2).

Tablo. 2. AB ve EFTA Üye Ülkelerinde Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilen Yabancılar

Ülke/Yıl 2013**				Ülke/Yıl 2014				Ülke/Yıl 2015			
1		Almanya	20.125	1		Almanya	40.560	1		Almanya	140.910
2		Fransa	9.140	2		İsveç	30.650	2		İsveç	32.325
3		İngiltere	7.475	3		İtalya	20.580	3		İtalya	29.615
4		İsveç	6.750	4		İsviçre	15.410	4		Fransa	20.630
5		Norveç	4.495	5		Fransa	14.815	5		Hollanda	16.450
6		Belçika	3.910	6		Hollanda	12.550	6		Avusturya	15.045
7		Avusturya	3.165	7		İngiltere	10.125	7		İsviçre	14.000
8		İsviçre	3.115	8		Belçika	8.055	8		İngiltere	13.905
9		İtalya	3.080	9		Bulgaristan	7.000	9		Belçika	10.475
14		Türkiye*	267	25		Türkiye*	106	14		Türkiye*	3.364
Ülke/Yıl 2016				Ülke/Yıl 2017***							
1		Almanya	433.910	1		Almanya	261.630				
2		İsveç	66.345	2		Fransa	32.565				
3		İtalya	35.405	3		İtalya	31.795				
4		Avusturya	30.370	4		İsveç	26.775				
5		Fransa	29.140	5		Avusturya	25.205				
6		Türkiye*	23.886	6		İsviçre	14.615				
7		Hollanda	20.810	7		Belçika	12.585				
8		Belçika	15.050	8		Yunanistan	10.455				
9		İsviçre	13.190	9		İngiltere	8.570				
10		Norveç	12.780	10		Hollanda	7.810				

Kaynak: Göç Raporu, 2014, 2015 ve 2016.

* Eurostat verileri içerisinde Türkiye bulunmamaktadır. Tabloya karşılaştırmak amacıyla eklenmiştir.

** ec.europa.eu

*** 2017 yılı Türkiye verisine ulaşılamamıştır.

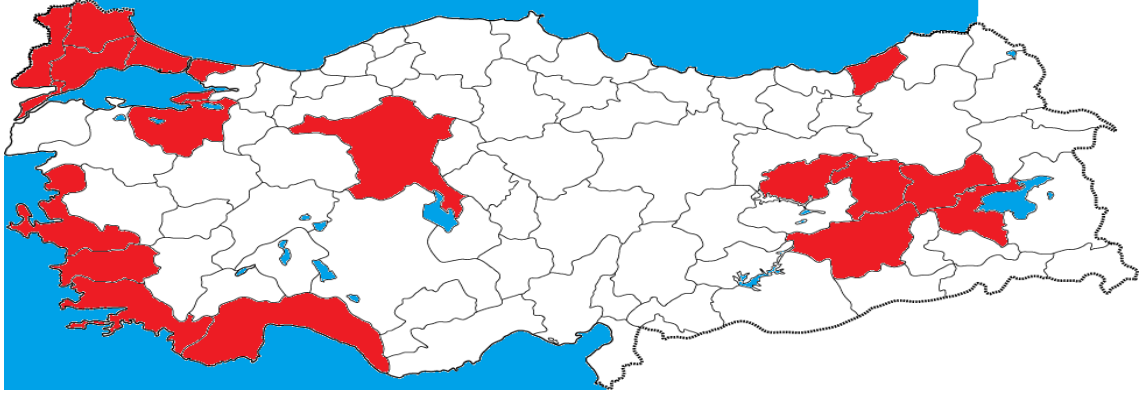
Kabul sayısı ülkelere göre farklılık göstermiştir. İlk olarak, Ülkemize 2013 yılında yapılan uluslararası koruma başvurusu sayısı (Tablo 1) 30.311 kişiyken bu kişiler arasından sadece 267 kişi (Tablo 2) ülkemiz tarafından kabul edilmiştir. 2014 yılında ise bu sayı 106 ya düşmekle birlikte, 2015 yılında sayı 3.364 kişiye ve 2016 yılı içerisinde ise bu sayı 23.886'ya yükselmiştir. Son olarak, bu çerçevede 2017 yılına ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Ülkemize yasal yollarla ya da yasa dışı yollarla giriş yapmış yabancıların koruma talebi ile başvurabilmeleri için en kısa (makul) sürede buldukları İl Göç İdaresi Müdürlüklerine giderek yazılı bir dilekçe ile başvururlar. Bu sırada yabancıların kimlik tespiti için fotoğrafı ve parmak izi alınır. Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancıların ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne kaydolmaları yönünden bilgilendirilir. Daha sonra yabancıya Kişisel Görüşme Randevu Belgesi verilir. Bu verilen tarihte tercüman aracılığıyla mülakat yapılır ve mülakat raporu Göç Net'e girilir. Uluslararası koruma başvurusu incelenme aşamasında olan bir yabancı genel müdürlüğün

uygun görebileceği bir yerde serbest ikamete tabi tutulur. Uydu il olarak adlandırılan bu iller 62 tanedir. Bu iller asayişin kolay sağlanacağı, yabancı kontrollerinin zor olmayacağı illerdir (Göç Raporu, 2015: 78).

Harita. 3. Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilenlerin İkamet Edebileceği Uydu İller*

Kaynak: Göç Raporu, 2015: 78.

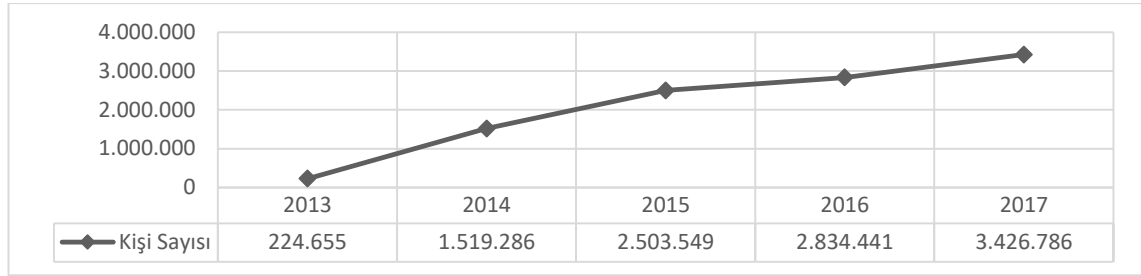
* Beyaz: 62 uydu il. Kırmızı: Uydu il olmayan iller (İstanbul, Ankara, İzmir, Aydın, Muğla, Antalya, Bursa, Yalova, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Çanakkale (Gelibolu yarımadası), Tunceli, Rize, Bingöl, Muş, Diyarbakır ve Bitlis)

3.1.4. Türkiye'nin Suriyeli Yabancılara Yönelik İzlediği Politikalar

Ülkelerinde savaş, zulüm, açlık, çatışma ortamı vb. birçok durum ile karşılaşmış Suriye vatandaşları, canlarını kurtarmak ve bu duruma çözüm bulmak amacıyla anavatanlarını terk etmek ve komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Suriye ile 911 kilometre kara sınırı bulunan Türkiye, Suriye vatandaşlarının anavatanlarında yaşadıkları bu duruma sessiz kalmamış (www.mfa.gov.tr), onlara yardım edebilmek amacıyla sınır kapılarını açarak bir ‘‘açık kapı politikası’’ izlemiştir (Kap, 2014: 31).

Türkiye'nin yardımsever tutumu, 29 Nisan 2011 tarihinde 263 Suriyelinin sınırı geçmesinin hemen ardından 24 saat içinde Türkiye'nin Hatay ilinde bir çadır kampını kurmuş oluşu (www.nytimes.com) ve sınıra yakın bölgelerde kurulan kampların ulusal ve uluslararası basında övgüyle bahsedilmesi, Suriyeli yabancıların Türkiye'ye sığınmasında özendirici bir rol üstlenmiştir (Kap, 2014: 31).

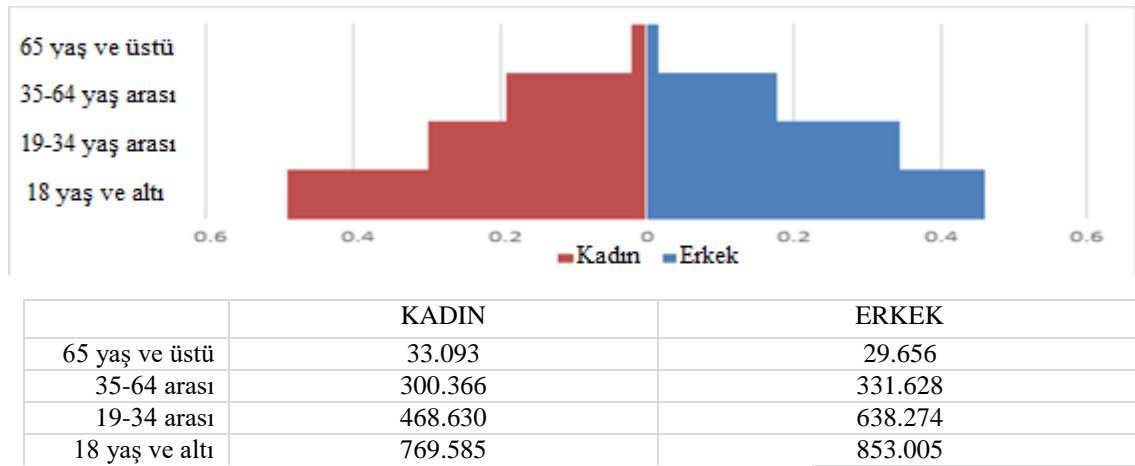
Türkiye, sınırına gelmiş ve kendisinden sığınma talep eden Suriye vatandaşlarına geçici koruma çerçevesinde ‘‘geçici koruma’’ sağlamıştır; ancak 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 1967 tarihli Ek Protokol'e bir coğrafi çekince koyması nedeniyle Suriyelilere ‘‘mülteci’’ statüsü vermemiştir (Goularas ve Sunata, 2015:19).

Grafik. 11. Yıllara Göre Türkiye'deki Suriyeli Geçici Koruma Sahiplerinin Sayısı

Kaynak: www.goc.gov.tr (11.06.2018)

Grafikte de görülmüştür ki, Suriyeli geçici koruma sahiplerinin Türkiye'deki nüfusu yıllar içerisinde giderek artan oranda bir seyir izlemiştir. 2013 yılında 224 bin ile başlayan Suriyeli geçici koruma sahiplerinin sayısı; 2017 yılı sonu itibariyle 3,4 milyon gibi bir sayıya ulaşmıştır. Bir başka açıdan bakıldığında ise geçici koruma sahiplerinin 2017 yılı Türkiye nüfusuna (80,8 milyon) oranı ise sadece %4 olmuştur (www.aa.com.tr).

Geçici koruma sahibi Suriyelilerin yaş gurubu ve cinsiyet dağılımına bakıldığında ise görülmüştür ki kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın 2017 yılı sonu itibariyle geçici koruma statüsü verilmiş Suriyelilerin %47,3'ü 18 yaş ve altında yer almıştır. 34 yaş ve altındaki Suriyelilerin oranı ise %79,7 olmuştur (Grafik 12).

Grafik. 12. 2017 Yılı Sonu İtibariyle Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı*

* Dağılım, sadece biyometrik verileri alınarak kayıt altına alınmış Suriyelileri göstermektedir.

Kaynak: www.goc.gov.tr (30.12.2017)

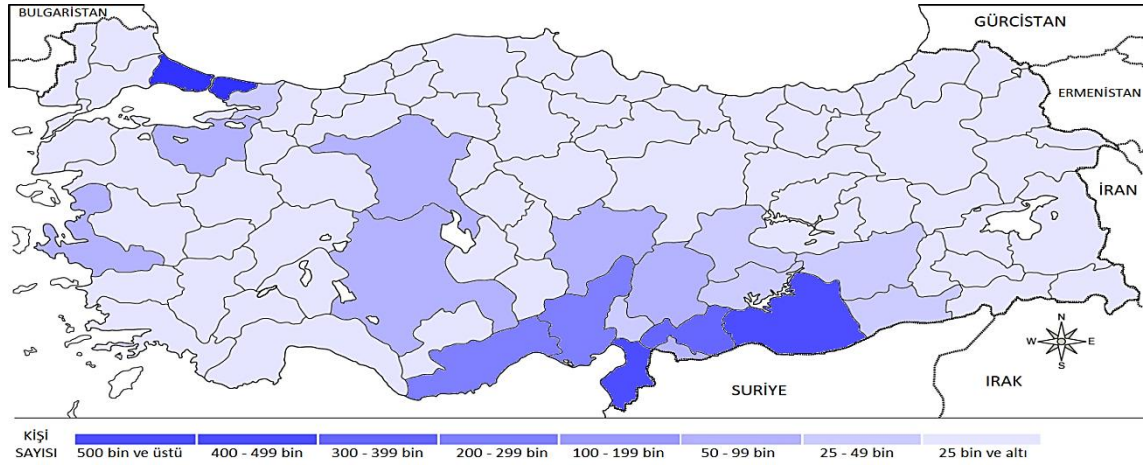
Grafik çerçevesinde görülmüştür ki geçici koruma sahibi Suriyelilerde kadınların oranı %45,9 olmuşken, erkeklerin oranı ise %54,1 olmuştur. Kadınların en yoğun olduğu yaş aralığı %22,4 ile 18 yaş ve altı olmuşken, en az yoğun olduğu yaş aralığı ise nerdeyse

% 1 oranı ile (%0.9) 65 yaş ve üstü olmuştur. Geçici koruma sağlanmış Suriyeli erkeklerde de benzer bir durum görülmüştür. Erkeklerin en yoğun olduğu yaş aralığı %24.9 ile 18 yaş ve altı olmuşken, en az yoğun olduğu yaş aralığı ise %0.8 ile 65 yaş ve üstü olmuştur.

Türkiye'deki Suriye uyruklu kişilerin kayıt altına alınması görev ve yetkisi açık bir biçimde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiş olup; birkaç il hariç tüm Türkiye'de kayıtlar yapılabilmektedir. Geçici koruma hakkı isteyen Suriye uyruklu kişilerin buldukları illerin göç idaresi genel müdürlüğüne gitmesi, Türkiye'ye gelirken ellerinde getirdikleri tüm ilgili belgeleri yetkililere teslim edip gerçek beyanda bulunmaları ve Türk yetkilileri ile iş birliği halinde olmaları beklenmiştir. Ellerinde hiçbir belge bulunmayan kişilerin şahsi beyanları dikkate alınmakta olup, tercüman gerekmesi durumunda bir tercüman hizmeti sağlanmıştır (help.unhcr.org).

2016 yılından itibaren koruma talep eden Suriye uyrukluların ilk önce Yabancılar Polisine giderek geçici koruma için bir ön kayıt yaptırmaktadırlar. Ön kayıt sırasında kişinin kendisinin ve ailesinin temel verileri, parmak izleri, iletişim bilgileri Yabancılar Polisi tarafından alınıp fotoğrafı çekilmektedir. Ön kayıt sırasında kişilere Geçici Koruma Kimlik Belgesi'ni almak için 30 gün içerisinde İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne başvurmasının gerektiğini belirten bir ön kayıt belgesi verilmektedir. Güvenlik kontrollerinin sağlanması için 30 günlük bir süre öngörülmüş olup, bu süre İl Göç İdaresinin birikmiş iş yükü veya kişilerin başvuru durumlarına göre uzatılabilmektedir. Bu ön kayıt dönemi sırasında Suriye uyrukluların acil sağlık hizmetlerine erişimleri ise vardır. Eğer kişi veya kişiler 30 günlük süre içerisinde güvenlik kontrolünü geçemezse, herhangi bir işlemde önce İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından mülakata alınmaktadır. Eğer kişinin geçici korumanın haricinde tutulması değerlendirilirse, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bireysel bazda bir karar alacaktır. Verilen her idari karar mahkemeye taşınabileceği için, kişiler yasal usuller aracılığıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kararına itiraz edebilirler. Güvenlik kontrollerini geçen başvuru sahiplerine Geçici Koruma Kimlik Kartı çıkartılmış olup, bu kişilerin Geçici Koruma Yönetmeliği ile düzenlenen tüm hak ve hizmetlere erişimleri bulunmaktadır (help.unhcr.org).

Harita. 4. Türkiye'de Bulunan Suriye Uyrukluların İllere Göre Dağılımı (16.08.2018)

Harita 4’de görüldüğü gibi 500 bin ve üzeri Suriye vatandaşına (563.963 kişi) ev sahipliği yapan şehir sadece İstanbul olmuştur. İstanbul’u ise 469.215 kişi ile Şanlıurfa ve 442.091 kişi ile de Hatay izlemiştir. Gaziantep 392.998 Suriye vatandaşına ev sahipliği yaparak 300-399 bin bant aralığında tek başına bulunmuş olup; 200-299 bin bant aralığında ise sırasıyla 223.026 kişi ile Adana ve 208.267 kişi ile de Mersin bulunmuştur. Bir sonrası bant aralığı olan 100-199 bini ise 153.145 kişi ile Bursa, 129.993 ile Kilis ve 138.897 kişi ile İzmir oluşturmuştur¹⁶.

Türkiye’nin yıllar içerisinde verdiği geçici koruma statüsü tabi ki mültecilikten doğan hakları içermediğinden; Türkiye, kanun ve kanuna ek yönetmelik¹⁷ çıkararak Suriyelilerin lehine özel uygulamalar yürürlüğe sokmuştur. 6458 sayılı kanunun 91. Maddesi uyarınca, Suriyelilere geçici koruma sağlanmıştır. Ayrıca, Türkiye’nin Suriyelilere yönelik izlediği “açık kapı” politikası ve “geçici koruma” politikası, uluslararası kuruluşlar tarafından hem uluslararası hukuka hem de insani yükümlülüklerle uygun olarak değerlendirilse de “geçici koruma” politikasının Suriyelilerin hukuki statülerini tam olarak netleştirmemesi nedeniyle çokça eleştiriye maruz kalmıştır. (Kap, 2014: 32).

2014 yılında Suriye iç savaşının şiddetlenmesi nedeniyle ilk başlarda “misafir” olarak görülen Suriyelilerin kalıcı olduklarının belirginleşmeye başlaması ile Türkiye, politika değişikliğine gitmiştir. Bu çerçevede 2013 yılında kabul edilmiş olan ve 2014 yılının Nisan ayında yürürlüğe giren kanun ile ilk olumlu adım¹⁸ atılmıştır. Daha sonra da bu kanuna dayanan ve 2014 yılının Ekim ayında çıkarılan “Geçici Koruma

¹⁶ Türkiye’de bulunan Suriye uyrukluların illere göre dağılımı için bkz. Ek-2.

¹⁷ 2014 Geçici Koruma Yönetmeliği.

¹⁸ 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.

Yönetmeliği’’ gereğince, geçici koruma sağlanan kişilerin yasal durumları, hakları ve alacakları sosyal yardımlar netleştirilmiştir. Bu çerçevede ilgili kişilere geçici koruma kimlik belgesi verilmiş; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim ve sosyal hizmetlerden yararlanabilmeleri amacıyla tercüman ve benzeri hizmetler sağlanmıştır (Kap, 2014:32).

Türkiye, geçici ya da uluslararası koruma altına aldığı yabancıların nakit temelli ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programını (SUY) 28 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe sokmuştur (Türk Kızılayı Raporu, 2018: 11). Mali kaynağı Avrupa Birliği’nden sağlanan SUY, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı (Kızılay) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. SUY kapsamında belirli şartları¹⁹ yerine getirmiş yabancılar Kızılay Kart aracılığıyla kişi başı aylık 120 Türk Lirası nakit yardımı almışlardır (kizilaykart-suy.org).

Fotoğraf. 1. SUY Kapsamında Verilen Kızılay Kart Örneği
Kaynak: www.aa.com.tr

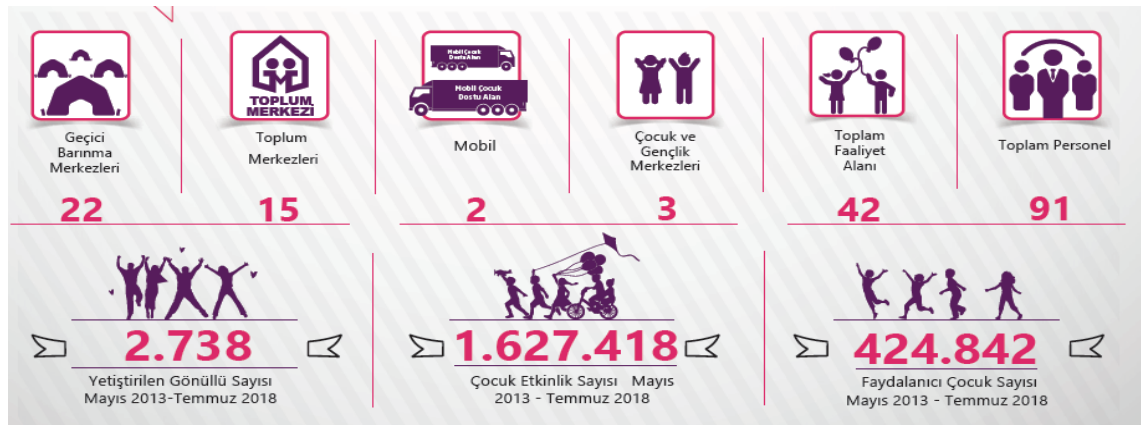
SUY programı çerçevesinde 1,3 milyon Suriyeli bu program dahilinde ihtiyaç sahibi görülmüş ve Aralık 2017 itibariyle 1,1 milyondan fazla yabancıya ulaşılmış olup; programa dahil edilmişlerdir (Türk Kızılayı, 2018:13). Bu çerçevede Kasım 2016 tarihinden Aralık 2017 tarihine kadar ortalama 1,06 milyar Türk Lirası destek sağlanmıştır (Türk Kızılayı, 2018: 15).

¹⁹ **Şartlar: 1)** “Ailesinde başka kimse olmayan tek başına yetişkin (18-59 yaş arası) kadın.” **2)** “18 yaş altı en az bir çocuğu olan ve hanesinde başka yetişkin (18-59 yaş arası) olmayan yalnız ebeveyn.” **3)** 60 yaş ve üzerinde olan ve hanesinde başka yetişkin (18-59 yaş arası) olmayan yaşlılar. **4)** “Engel düzeyi %40 ya da üzerinde bir ya da daha fazla engelli bireyi olan aileler (engel durumu, yetkili devlet hastanesinden alınacak engelli raporu ile belgelenmelidir).” **5)** “4'ten fazla çocuğu olan aileler.” **6)** “Çok sayıda bakmakla yükümlü olunan bireyi (çocuk, yaşlı, engelli) olan aileler (bu kriter ailedeki sağlıklı yetişkin (18-59 yaş arası) birey başına 1.5 ya da daha yüksek oranda bakmakla yükümlü olunan birey düşmesiyle belirlenir.” **7)** Tüm aile bireyleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nde kayıtlı olmalı, 99’la başlayan bir kimlik numarasına sahip olmalı ve tüm aile bireyleri aynı aile numarası altında kaydedilmiş olmalıdır. Tüm aile bireyleri bulunduğu bölgedeki Nüfus İdaresi’nde kayıtlı olmalı ve başvuru formunu doldurup 18 yaşının üstündeki tüm aile bireylerinin bu formu imzalamaları gerekmektedir (kizilaykart-suy.org).

Türkiye Cumhuriyeti, yapılan maddi yardıma ek olarak ihtiyaç sahibi olan ve geçici ya da uluslararası koruma altında bulunan yabancı öğrencilerin eğitimlerini desteleyebilmek amacıyla oluşturulan Şartlı Eğitim Programı'nı (ŞEY) da Mayıs 2017 tarihinde yürürlüğe koymuştur²⁰. Bu program kapsamında her iki ayda da bir ilköğretim erkek öğrenci için 35 lira, kız öğrenci için 40 lira; lise erkek öğrenci için 50, kız öğrenci için 60 lira Kızılay Kart aracılığıyla nakit yardımı şeklinde verilmektedir. Kasım 2017 itibariyle toplamda 167.442 çocuğa ulaşılmış olup; Mayıs 2017'den Kasım 2017 tarihine kadar toplamdan program çerçevesinde ortalama 25,5 milyon Türk Lirası destek sağlanmıştır (Türk Kızılayı Raporu, 2018: 17).

SUY ve ŞEY programlarının yanı sıra; Türk Kızılayı ve UNICEF arasında 2013 yılının mayıs ayında imzalanan bir iş birliği anlaşması çerçevesinde “Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Programları” hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede 15 toplum merkezi, 22 geçici barınma merkezi, 2 mobil yapı ve 3 Çocuk ve Gençlik Merkezinde kurulan çocuk dostu alanlar (ÇDA) ile 4-18 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik tamamlayıcı ve eğlendirici eğitimler verilmektedir. Bu program çerçevesinde ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların buldukları ortama daha rahat uyum sağlayabilmelerinin yanı sıra yaşamlarına istikrar ve süreklilik katmak hedeflenmiştir (Türk Kızılayı, 2018: 20)

Grafik. 13. Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Programları

Kaynak: Türk Kızılayı Raporu, 2018: 20

Tüm bunlara ek olarak; yerlerinden edilmiş kişilere yönelik örneğin kronik hastalık sahibi veya yetersiz beslenmeden dolayı gelişim bozukluğu yaşayan çocuklarda

²⁰ ŞEY programı, Avrupa Birliği İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü'nün (ECHO) 34 milyon Euro tutarındaki finansal katkısı ile uygulanmakta olup; Norveç ve ABD tarafından da finanse edilmiştir (multeciler.org.tr).

ve yine bu yerlerinden edilmiş kişilerin içerisinde bulunan engellilerin materyal ihtiyaçlarına yönelik birey bazlı yapılan koruma yardımı olan Özel İhtiyaç Fonu (SNF) ve Bireysel Koruma Yardımı (IPA) bu kapsamda sayılmaktadır. Son olarak, Aile Bağlarının Yeniden Tesisi işlemleri, Psikolojik Destek ve Sağlık Programı (PSS) ve Geçim Kaynağı Geliştirme Programı yine yerlerinden edilmiş Suriyeli uyruklulara yönelik yapılan destek kapsamında sayılabilmektedir (Türk Kızılayı Raporu, 2018: 23-25).

Türkiye, geçici koruma statüsünü kabul ettiği bireylere yönelik bir dil programını da zorunlu tutmamıştır (www.dunyabulteni.net). Gerek belediyeler ve valilikler gerekse de sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler aracılığıyla ülke içerisinde Suriye vatandaşlarına yönelik Türkçe dersleri verilmiş veya halen verilmeye çalışılsa da bu konuda ilgili birim olan Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) öncelikli hedefi Suriyeli çocuklar olmuştur²¹. Bu çerçevede MEB, hazırladığı Yabancılar için Türkçe eğitim modülünde Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla 0-12 yaş arası çocuklara kendi seviyeleri doğrultusunda Türkçe kursları verilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018: 11).

Tablo. 3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli 0-12 Yaş Aralığındaki Çocuklara ve Onların Seviyelerine Yönelik Verilmiş Kurslar (2015-2017)

Yıl	Seviye	Toplam	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer
2015	A1	39.554	15.701	23.843
2015	A2	4.097	1.605	2.492
2016	A1	66.643	29.139	37.504
2016	A2	13.481	5.275	8.206
2017	A1	33.818	12.297	21.521
2017	A2	11.838	4.305	7.533
2017	B1	1.390	502	888

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı, 2018: 11

Tablo 3'te görüldüğü gibi yıllar içerisinde belirli seviyelere göre Türkçe kursları açılmıştır. 2015 ve 2016 yıllarında sadece A1 ve A2 seviyeleri kurslar verilmişken; 2017 senesine gelindiğinde ise bunlara ek olarak B1 seviye Türkçe kursu da verilmeye başlanmıştır.

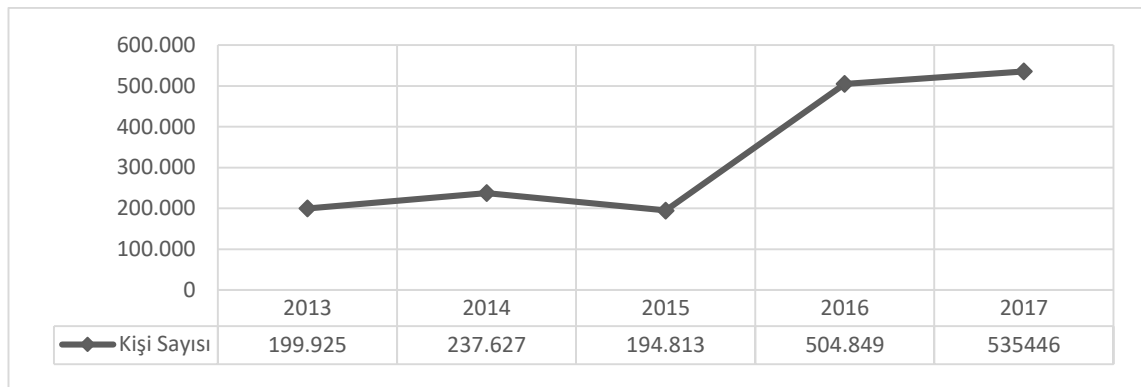
3.2. Almanya'ya Yönelik Uluslararası Göçler

²¹Millî Eğitim Bakanlığı çocuklara verilen eğitimlerin yanı sıra Yaygın Eğitim Kursları çerçevesinde Suriyelilere yönelik olarak Türkçe eğitimi başta olmak üzere Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde 2015 yılından 2017 yılına kadar toplamda 46.120 Suriye vatandaşına Mesleki Eğitim ve yine toplamda 250.557 Suriye vatandaşına Genel Eğitim imkânı sağlamıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018:12).

3.2.1. İkamet İzni

Almanya'nın yıllar içerisinde verdiği ikamet izni sayısının giderek artan oranda devam ettiği görülmüştür (Grafik 14). Grafik incelendiğinde görülmüştür ki 2015-2016 yılları arasında ciddi bir artış gerçekleşmiştir. 2015 yılında verilmiş ikamet izni sayısı ortalama 194 bin iken, yaklaşık olarak 310 bin artış göstererek 2016 yılı sonu itibariyle 504 binin üzerine ulaşmıştır. 2013 yılında yaklaşık 200 bin ikamet izni sayısı ile başlayan süreç her ne kadar 2014-2015 aralığında azalış gösterse de genel olarak artış eğilimi göstermiştir ve ikamet izin sayısı 2017 sonu itibariyle 535 bini geçmiştir.

Grafik. 14. Almanya'nın İkamet İzni Verilen Kişi Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

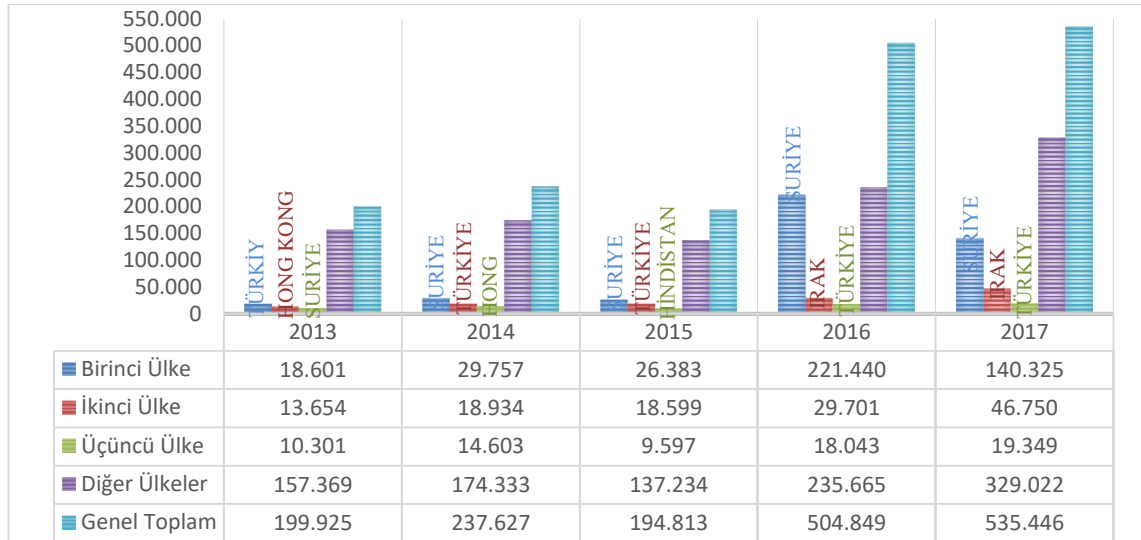

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Almanya'dan yıllar içerisinde ikamet izni almış kişilerin ülkesel dağılımına bakıldığında bu kültürel farklılıkların bir arada olma durumunu destekleyen sonuçlar görülmüştür. Şöyle ki; Grafik 15 incelendiğinde yıllar arasında Almanya'dan en çok ikamet izni almış üç milletin ülkelerini ve genel toplam içerisindeki ülkeler ile ilgili durumları görülebilmektedir. İlk olarak 2013 yılı incelendiğinde en çok ikamet izni almış bireylerin Türk vatandaşı olduğu görülmüştür. Aynı yılın ikincisi konumunda hem bir uzak doğu ülkesi ve hem de Çin'in özerk bölgesi olan Hong Kong vatandaşları bulunurken; yine aynı yılın üçüncüsü konumunda Suriye vatandaşları bulunmuştur.

Grafik. 15. Yıllara Göre Almanya'dan İkamet İzni Almış Milletlerin Ülkelerine Göre Dağılımı

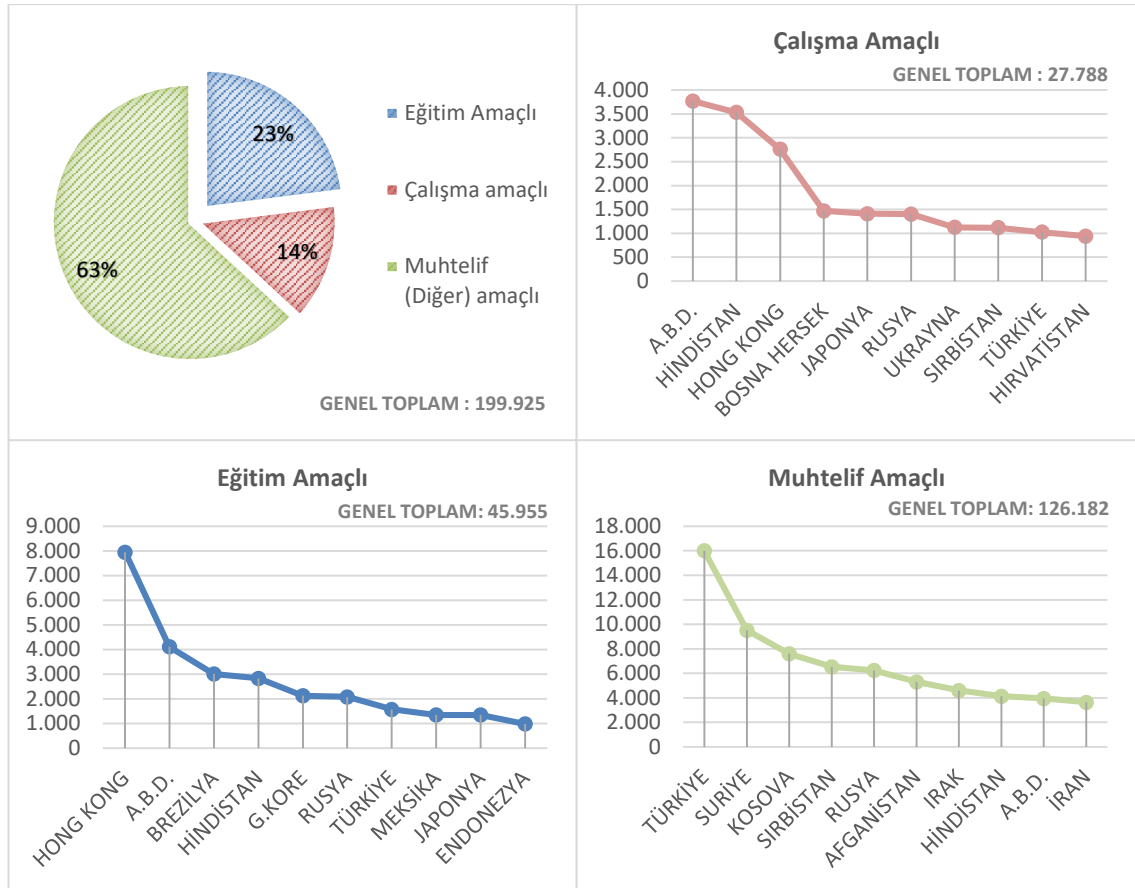

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Grafik 15 genel olarak incelendiğinde, Türkiye'nin ve Suriye'nin her beş yılda da ilk üç ülke içerisinde olduğunu görülmüştür. Ancak, genel toplam içerisindeki payları, ilk üç ülke hariç diğer ülkeler içerisindeki payları açısından bakıldığında Türk vatandaşlarının aldıkları ikamet izin sayısı her beş yılda da 18-19 bin civarı olmuştur. Ancak, Suriye vatandaşları için durum biraz farklılık göstermiştir. Çünkü 2013 yılı içerisinde 10 bin civarında alınan ikamet izni sayısı 2014 yılında iki katından daha fazla bir sayıyı aşarak 29-30 bin aralığına ulaşmıştır. 2015 yılında bu sayı biraz gerilese de asıl büyük sıçrama; 2016 yılında olmuştur. 2016 yılı içerisinde Suriye vatandaşlarının Almanya'dan aldıkları ikamet izin sayısı neredeyse aynı yıl genel toplamının yarısı olup; 221 bin civarında seyretmiştir. Görülmüştür ki; 2016 yılı içerisinde Almanya'nın ikamet izni verdiği neredeyse her iki kişiden biri Suriye vatandaşı olmuştur. Ayrıca, sadece 2016 yılında Suriye vatandaşlarının aldığı ikamet izni sayısı, diğer yıllarda Suriye vatandaşlarının aldığı tüm ikamet izni sayılarının toplamından bile fazla olmuştur. Son olarak, 2017 yılına baktığımızda ise yine genel toplamda bir artış görülmekle birlikte yine ilk üç ülke olarak Suriye, Irak ve Türkiye görülmüştür.

Milletlerin aldıkları ikamet izinleri, kendi içerisinde (eğitim, çalışma ve muhtelif amaçlı) çeşitlilik göstermiştir.

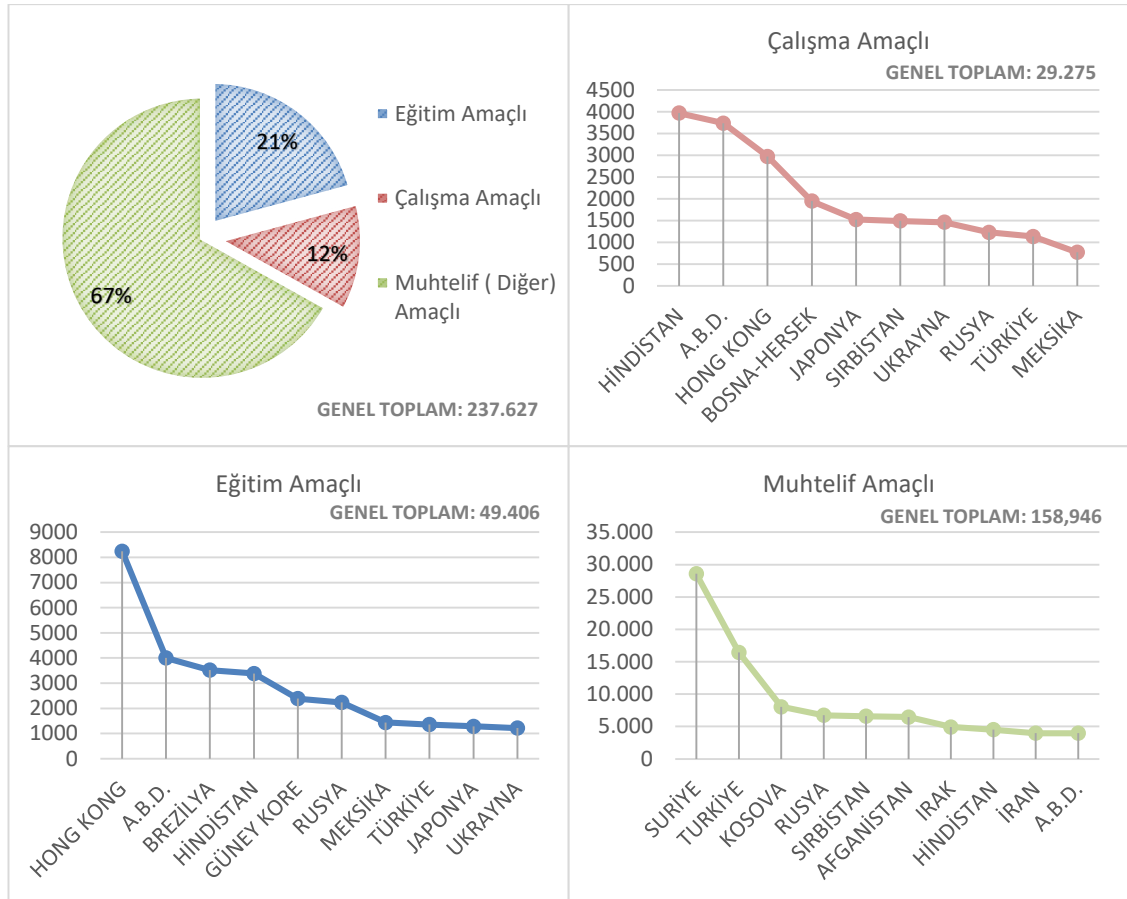
Grafik. 16. 2013 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

İlk olarak 2013 yılı içerisinde Almanya'dan alınan ikamet izin türlerine bakıldığında, pastadaki en büyük payı eğitim ve çalışma amaçlı alınan ikamet izin türlerinin dışarısında kalan muhtelif amaçlı nedenlerin aldığı görülmüştür. Muhtelif amaçlı nedenler ile ikamet izni almış milletlerin ülkesel dağılımı incelendiğinde ise ilk üç sırayı; Türkiye, Suriye ve Kosova oluşturmuştur. Muhtelif nedenlerin genel pasta içerisindeki oranı ise 126 bin civarında olup; bu oran da pastanın %63'ünü oluşturmuştur. Pastanın %23'lük kısmı olan eğitim amaçlı alınan ikamet izin türlerine bakıldığında ise; Hong Kong, A.B.D. ve Brezilya ilk üç ülkeyi oluşturmuştur. Türkiye'nin ise bu paydaki yeri 1.000-2.000 bant aralığında olup, yedinci ülke konumunda olmuştur. Son olarak, pastanın %14'lük diğer kısmı olan çalışma amacıyla alınan ikamet izinlerinin ülkesel dağılımına bakıldığında; A.B.D., Hindistan ve Hong Kong ilk üç ülkeyi oluşturmuştur. Türkiye'nin ise bu dilimdeki konumu yaklaşık bin olup, dokuzuncu ülke konumunda olmuştur (Grafik 7).

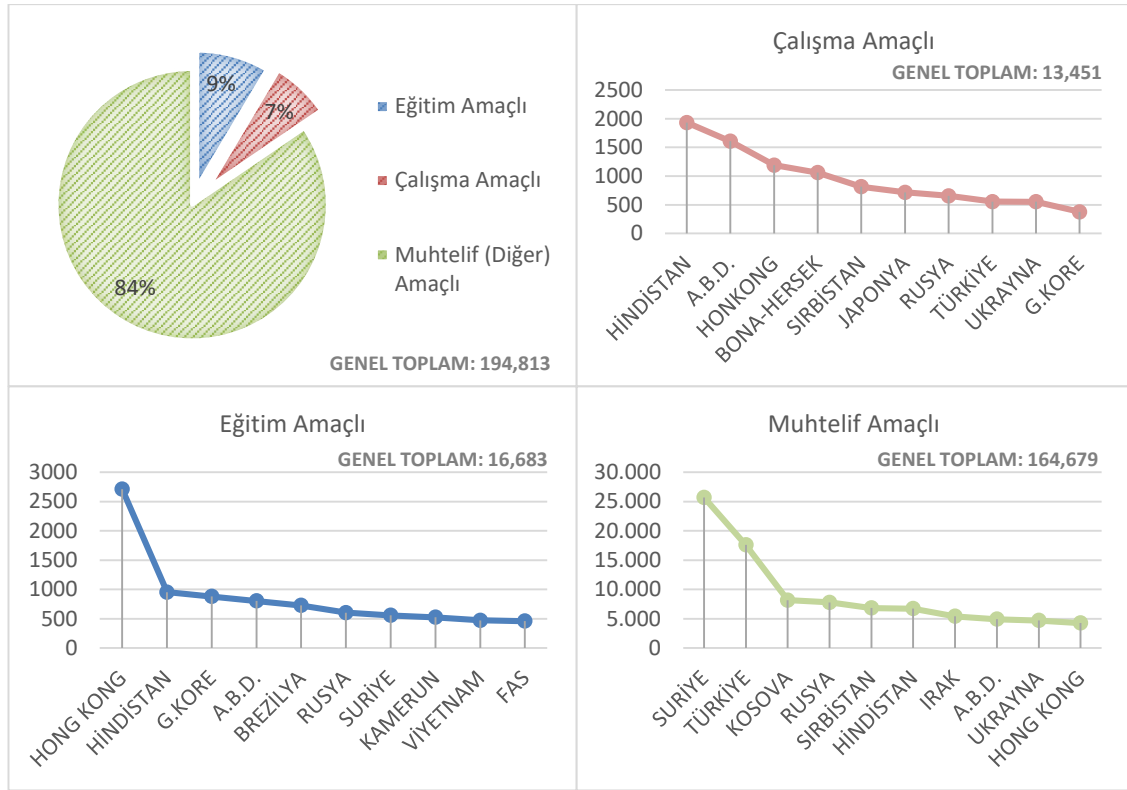
Grafik. 17. 2014 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ünelere Göre Dağılımı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

İkinci olarak, 2014 yılı içerisinde Almanya tarafından verilen ikamet izinlerinin türleri incelendiğinde ise bir önceki yıla göre genel pasta içerisindeki çalışma ve eğitim amacıyla alınan ikamet izin dilimlerinin küçüldüğünü; muhtelif amaçlı alınan ikamet izin türü diliminin arttığı görülmüştür. Pastanın en büyük dilimi olan muhtelif amaçlı alınan ikamet izinleri ilk olarak ifade edilecek olursa; %67'lik bir orana sahip bu dilimde Suriye vatandaşları, en çok ikamet izni almış millet olarak birinci sırada bulunmuştur. Buna ek olarak, Türkiye ve Kosova vatandaşları da 2014 yılı içerisinde bu nedenle en çok ikamet izni alan ikinci ve üçüncü millet konumunda bulunmuştur. Bir diğer önemli husus ise eğitim dilimidir. Bu dilim içerisinde Hong Kong, bu çerçevede en çok ikamet izni almış ilk ülke konumundayken; bir Doğu Avrupa ülkesi olan Ukrayna ise onuncu yani son sırayı oluşturmuştur. Son olarak, pastanın en küçük dilimi olan çalışma amacıyla alınan ikamet izinler türünde Hindistan, 4 bin civarındaki ikamet izni sayısı ile ilk sırayı oluşturmuşken; Rusya, Türkiye ve Meksika gibi ülkeler 1.500'den az ikamet izni sayısı ile ilk on ülke arasında son üç sırayı oluşturmuştur.

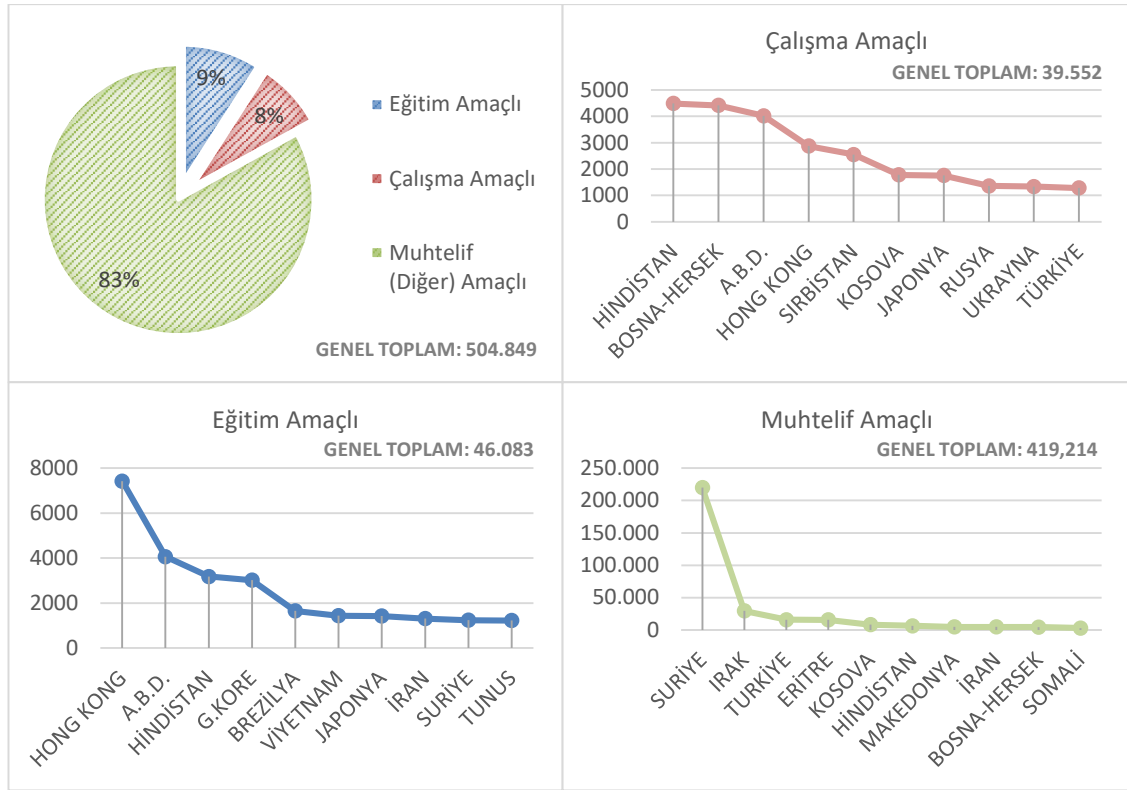
Grafik. 18. 2015 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ünelere Göre Dağılımı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Bir diğer önemli nokta ise 2015 senesidir. İlk olarak incelendiğinde diğer iki yıldan (2013-2014) farklı olarak muhtelif nedenlerle alınan ikamet izin sayısında ciddi bir artış fark edilmiştir. Bu artışın sonucunda muhtelif nedenlerle alınan ikamet izinleri dilimi diğer iki yıla göre neredeyse %20 fazla olmuş ve %84 gibi bir konuma gelmiştir. Bu keskin artış içerisinde en çok yer alan ülke ise 25 binin üzerinde ikamet izni ile Suriye olmuştur. 2015 yılın muhtelif amaçlı alınan ikamet izin türü o kadar büyük bir dilimi oluşturmuştur ki pastanın diğer dilimleri ise %9 ve %7 ile sınırlı kalmıştır. %9'luk dilim ile eğitim amaçlı alınan ikamet izinlerinde ilk sırayı Hong Kong oluşturmuşken; onun dışında iki Afrika ülkesi Kamerun ve Fas'ta ilk on içerisinde kendine yer bulabilmiştir. Son olarak, pastanın en küçük dilimine sahip olan çalışma amacıyla alınan ikamet izin türlerinin ülkesel dağılımına baktığımızda bu çerçevede alınan ikamet izin sayısının ortalama 13 bin olduğu görülmüştür. Hindistan, A.B.D ve Hong Kong'un ilk üç sırayı oluşturduğu dilimde Güney Kore ise ilk on içerisinde son sırayı oluşturmuştur.

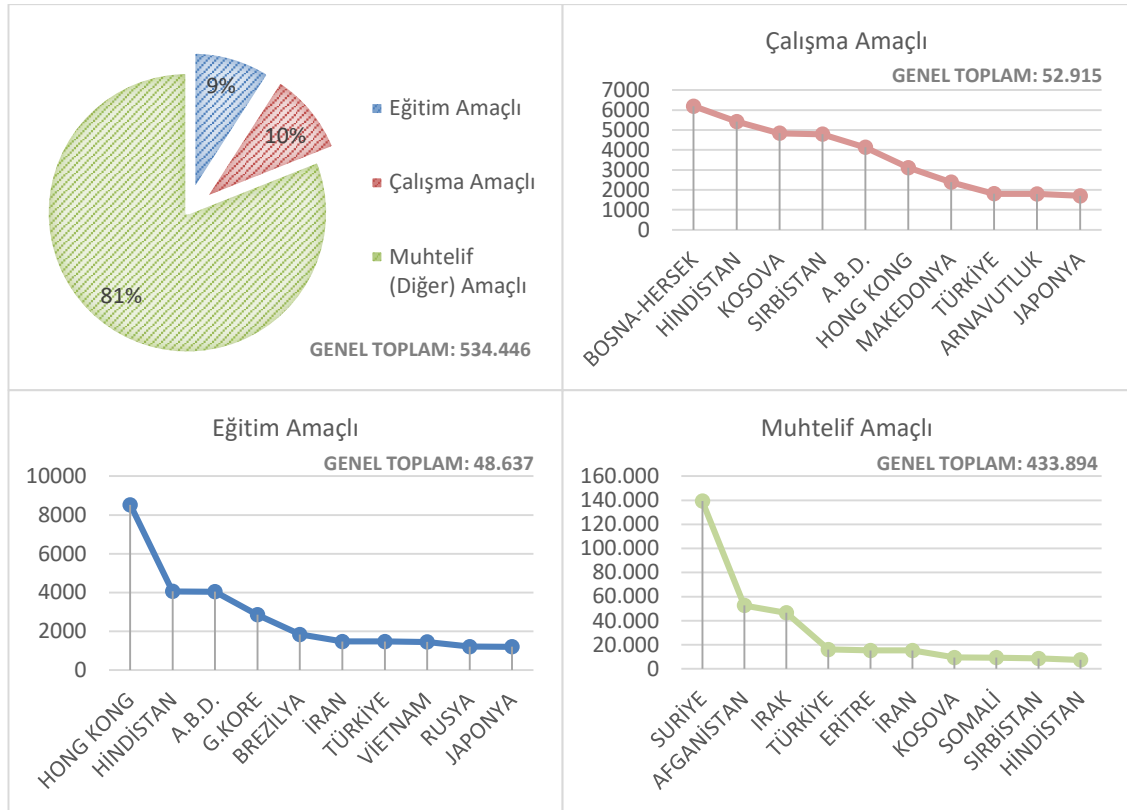
Grafik. 19. 2016 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ünelere Göre Dağılımı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

2016 yılına gelindiğinde ise 2015 yılına benzer bir şekilde muhtelif amaçlı alınan ikamet izin türünün pastadaki diliminin büyüklüğü %1'lik bir düşüşle de olsa yerini korumuştur. Bu dilim daha önceki yıllarda görülmemiş bir şekilde dağılım göstermiştir. Örneğin, 2015 yılında da bu dilim bu kadar büyüktü; ancak ülkesel dağılımlar arasında normal sayılabilecek bir farklılık vardı. Ancak, 2016 yılında Suriye vatandaşlarına verilen ikamet izni o kadar fazla olmuştur ki -yaklaşık olarak 225 bin- diğer ülkelerle kıyaslandığında katbekat fazla olmuştur. Muhtelif amaçlı alınan ikamet izin türlerinde yaklaşık 225 bin ile Suriye vatandaşları ilk sırayı oluşturmuşken; Suriye'den sonra ikinci sırada bulunan Irak vatandaşlarının aldıkları ikamet izin sayıları 50 binin altında kalmıştır (yaklaşık olarak 29 bin). Grafiğin diğer iki küçük dilimi incelendiğinde; eğitim amaçlı alınan ikamet izin türünde ilk sırayı daha önceki üç yılda da görülen Hong Kong vatandaşları oluştururken; 2013 hariç diğer yıllar da görülen Hindistan vatandaşları da çalışma amaçlı alınan ikamet izin türlerinde ilk sırayı oluşturmuştur.

Grafik. 20. 2017 Yılına Göre Almanya'dan Alınan İkamet İzin Türlerinin Amaçlara ve Ünelere Göre Dağılımı

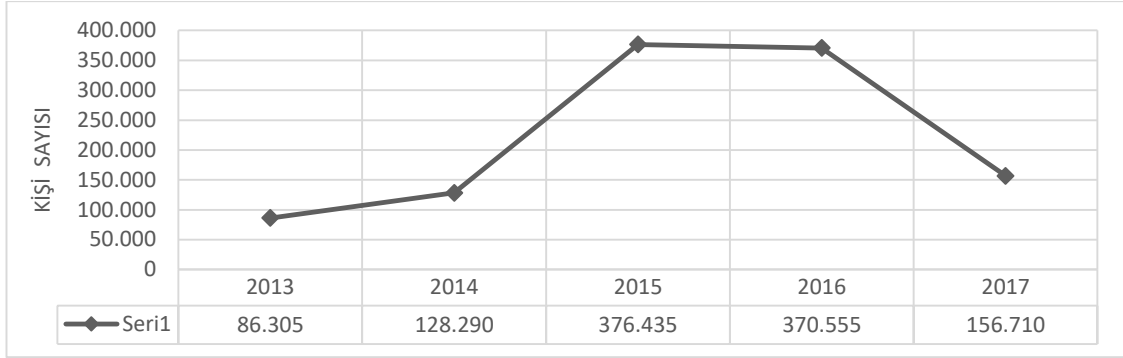
Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

2017 yılına gelindiğinde görülmüştür ki alınmış ikamet izinleri içerisinde muhtelif amacıyla alınan ikamet izinleri oranı 2015 ve 2016 yılına benzer şekilde %80'in üzerinde bir dilime sahip olmuştur. 140 bin civarında bir sayı ile Suriye vatandaşları ilk sırayı oluşturmuşken; Afganistan ve Irak vatandaşları 40-60 bin bant aralığında ikinci ve üçüncü sırayı oluşturmuşlardır. 2017 pastası içinde %9 ile en küçük dilime sahip olan eğitim amaçlı alınmış ikamet izin türünde en çok ikamet izni almış menşe ülke vatandaşları 8.523 ile Hong Kong vatandaşları olmuştur. Pastanın son dilimi ise %10 ile çalışma amacıyla alınmış ikamet izin türüdür. Genel toplamın yaklaşık 53 bin olduğu bu dilim içerisinde ilk sırayı Bosna-Hersek vatandaşları oluşturmuştur.

3.2.2. Düzensiz Göçmen

Yakalanan düzensiz göçmen sayısı yıllar içerisinde farklılık göstermiştir. 2013 yılında 86 bin ve civarı olan sayı, 2014 yılında ise 128 binin üzerine çıkmıştır. Ancak, yakalanan düzensiz göçmen sayısı en fazla 2015 yılında olmuştur. Ayrıca bu sayı bir önceki yıl olan 2014 yılının neredeyse 3 katı kadar olmuştur.

Grafik. 21. Almanya'nın Yıllar İçerisinde Yakaladığı Düzensiz Göçmen Sayısı

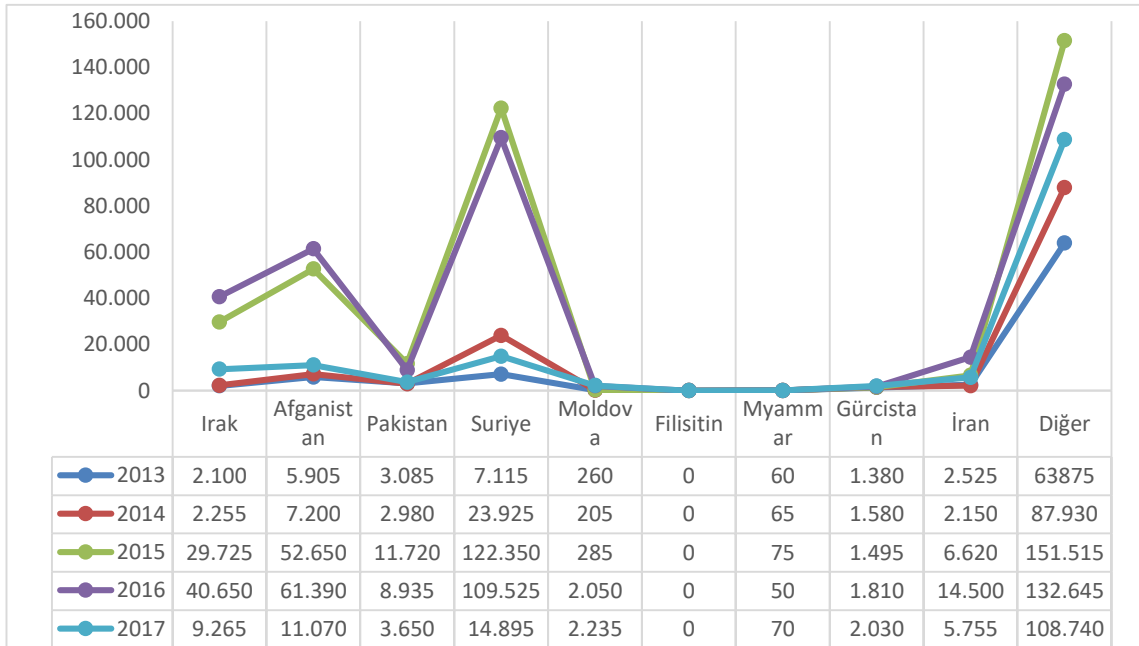

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

2016 yılı ise 2015 yılına benzerlik göstermiş ve 350-400 bin bant aralığında olmuştur. 2017 yılına bakıldığında ise bir önceki yıla göre neredeyse %50'den fazla bir azalış göze çarpmıştır.

Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı değişmiş olmakla birlikte, yıllar içerisinde düzensiz göçmenlerin uyrukları da farklılık göstermiştir (Grafik 22).

Grafik. 22. Almanya'da Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Ülkesel Dağılımı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Grafik 22 incelendiğinde ilk olarak görülmüştür ki 2013-2017 yılları arası yakalanan düzensiz göçmenlerden ilk sırayı Suriye vatandaşları oluşturmuştur. 2013 yılında 7 bin civarında başlayan sayı, 2015 yılında 122 binin üzerine çıkarak yakalanan düzensiz göçmenlerde zirve noktasını oluşturmuştur. Grafikte bir diğer dikkat çekici nokta ise Afganistan vatandaşlarının sayısı olmuştur. 2013 yılında yaklaşık 6 bin ve 2014

yılında yaklaşık 7 bin olan sayı, 2015 yılında o kadar fazla artmış ki 52 binin üzerine çıkmıştır. 2013 yılının neredeyse 5 katı, 2014 yılınınsa 7 katından fazla olan 2013 yılında yakalanan Afganistan uyrukluların sayısı; 2016 yılında da artış göstererek 61.390 olmuştur²².

Son olarak, düzensiz göçmenlerin Almanya içi dağılımı belli şehirler veya sınırlamalar dahilinde olmaktadır. İlk olarak bilinmelidir ki düzensiz göçmenlerin pasaportlarının veya muadili belgelerinin olup olmaması durumu ciddi önem arz etmektedir. Aksi halde para cezalarına hatta hapis cezalarına mahkûm olabilmektedirler. Pasaport veya ilgili belgeleriyle düzensiz göçmenlik için ilgili birimlere başvuran bireyler böylelikle hangi bölgede (land) konaklaması gerektiğini kesin olarak öğrenir (Örneğin Berlin’de başvuruyu yaptıysa Berlin’de konaklamak zorunda). Daha önce nasıl konaklıyorsa yine aynı şekilde konaklamaya devam etmesi ve kendilerine açılan düzensiz göçmenlik davasının sonuçlanmalarını bölgelerinden takip etmek zorundadırlar. Böylelikle Almanya, düzensiz göçmenin hangi bölgede olduğunu bilmekte ve onları kontrol edilme imkânı bulmaktadır. Ayrıca başvuruda bulunmuş ve başvuru sonucunu bekleyen bireyler bölgelerinden geçici bir süreliğine ayrılmak istiyorsa yine ilgili birimlerden izin almaları beklenmektedir. İzin alınmaması durumunda ise para veya hapis cezalarıyla karşılaşabilmektedirler (Migrationsbericht, 2014: 134-135)

3.2.3. Uluslararası Koruma

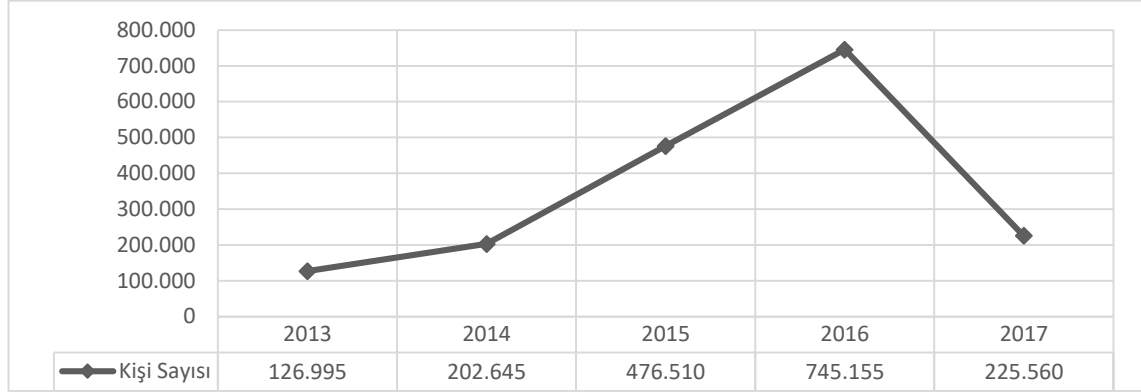
Yıllar içerisinde Almanya’ya yapılmış olan uluslararası koruma başvurusu sayısı hem artış hem de azalış göstermiştir (Grafik 23). 2013 yılında yaklaşık 127 bin ile başlayan koruma başvurusu sayısı 2014 yılında da biraz artış göstererek 202 bin üzerine çıkmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise keskin bir artış gözlemlenmiştir ve bu artış 2014 yılının 2 katından daha fazla olmuştur. 2016 yılına gelindiğinde ise başvuru sayındaki keskin artış hızını kesmemiş ve bir önceki yıla göre neredeyse 270 bin artarak 745 binin üzerine çıkmıştır. Son olarak, 2017 yılı incelendiğinde bir önceki yıla nazaran ciddi bir düşüş gözlemlenmiştir ve 225-226 bin bandına gelmiştir. Ancak 2017 yılı başvuru sayısı

²² Ek olarak, Grafik 22’de belirtilmesi gereken bir diğer husus Filistin ve Myanmar’ın durumudur. Her iki ülkenin de sayılarının düşük oluşu -özellikle Filistin’in sıfır oluşu- sadece Almanya açısından bakıldığında kalan 8 ülke arasında önemli bir konumda olmadıkları kanısına varılabilir. Ancak, Grafik 22 ile Grafik 9 kıyaslandığında açıkça görülmüştür ki; Türkiye’de 2013-2017 yılları arasında binlerce yakalanmış Filistin ve Myanmar uyruklu yabancıların sayıları Almanya’da Filistin için sıfır (0), Myanmar içinse sadece 320 kişi olmuştur

her ne kadar 2016 ve 2015 yıllarına göre az olsa da 2014 ve 2013 yılına kıyasla yine daha yüksek bir noktada olmuştur.

Grafik. 23. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvuru Sayısı

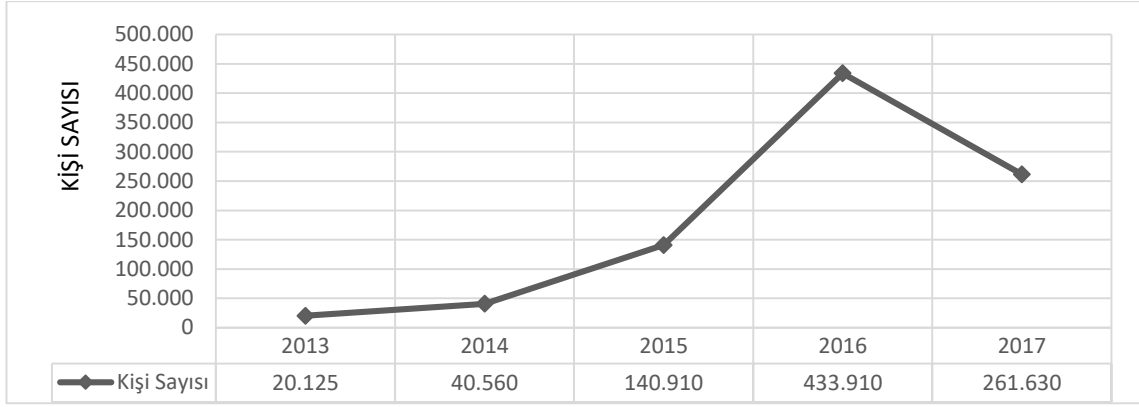
Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Yıllar içerisinde Almanya'dan talep edilen uluslararası başvuru sayısındaki artış ve azalışlar gözlemlenmiştir (Grafik 23). Ancak, üstünde durulması gereken bir diğer husus bu yıllara göre artış ve azalış gösteren başvurusu sayısının ne kadarının Almanya tarafından olumlu sonuçlanıp kabul edildiğidir (Grafik 24). Yıllar içerisindeki başvuru sayısının artış ve azalışlarına benzer şekilde -fakat farklı oranlarda- başvurusu kabul edilenler olmuştur.

İlk olarak, 2013 yılında neredeyse 127 bin uluslararası koruma başvurusu olmuştur (Grafik 23). Ancak bu 127 binin sadece 20 bini kabul edilmiştir (Grafik 24). Bu çerçevede söylenebilmektedir ki her 100 kişiden sadece 16 kişinin başvurusu kabul edilmiştir. Bir sonraki yıl olan 2014 incelendiğinde, 2013 yılına kıyasla kabul edilen başvuru sayısı açısından iki katlık bir artış gözlemlenmiştir. Ancak 2014 yılında bulunan başvuru sayısının yaklaşık 202 bin olması (Grafik 23) açısından bakıldığında ise 2014 yılında başvuruda bulunan her 100 kişiden 20 kişinin başvurusu kabul edilmiştir.

2015 yılı incelendiğinde görülmüştür ki; başvuru kabul sayısı 140 binin üzerine çıkmıştır (Grafik 24). Bu sayı kendinden önceki 2013 ve 2014 yıllarının toplamından daha fazladır. Ancak mevcut duruma 2015 yılında bulunulmuş ortalama 476 bin başvuru sayısı açısından baktığımızda ise her 100 kişiden yaklaşık 30'unun başvurusu kabul edilmiştir.

Grafik. 24. Yıllara göre Toplam Uluslararası Koruma Başvurusu Kabul Edilenlerin Sayısı

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Bir diğer yıl olan 2016 yılı incelendiğinde, uluslararası koruma başvurusu sayısı kabul edilenlerin oranlarında çok büyük bir artış gözlemlenmiştir (Grafik 24). Elbette bu artışın temelinde aynı yıl bulunmuş başvuru sayısının yaklaşık 745 bin olması etken olmuştur (Grafik 23). 2016 yılında başvurusu kabul edilenlerin sayısı o kadar fazla olmuştur ki bu sayı kendisinden önceki yılların (2013, 2014 ve 2015) tamamının toplamının 2 katından fazladır. Ancak, mevcut kabul sayılarına başvuru sayıları içerisinde bakarsak; 2016 yılında başvuruda bulunmuş her 100 kişiden 58'inin başvurusu olumlu sonuçlanmıştır.

2017 yılına gelindiğinde bir farklılık göze çarpmıştır. 2013-2016 yılları arasında olduğu gibi başvuruda bulunanların sayısı başvuru kabul sayısından fazla değildir. 2017 yılında koruma başvurusunda bulunan yaklaşık 225 bin kişi bulunurken; başvurusu kabul edilen kişi sayısı 261 binin üzerindedir. Bir başka açıdan bakarsak her 100 kişiden 116'sının başvurusu kabul edilmiş görülmektedir. Ancak, mevcut durum şöyle açıklanabilmiştir: Bireyler önceki yıllarda başvuruda bulunmuş; ancak o yıl içerisinde sonuçlanmayan başvuruları 2017 yılında sonuçlanmıştır. Böylelikle 2017 yılında başvuruda bulunmuş bireylerin sayısından fazla bir başvuru kabul sayısı olmuştur. Bu durum şunu göstermiştir; her ne kadar yıllar içerisinde bulunan başvuru sayıları, başvuru kabul sayıları ile kıyaslanırsa da bu net bir tablo sergilememektedir. Çünkü yıllar içerisinde bulunan başvuru sayısı net olarak bilinse de bu başvuruların sonuçlanması başvuruda bulunan yıldan farklılık gösterebilmekte ve tıpkı 2017 yılında olduğu gibi bir durumun ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Son olarak, yıllar içerisinde bulunan başvuru sayıları ve onların kabul oranlarının kıyaslamasının yapılması durumu (yüzdesele kişi kabul oranı) her ne kadar

ilgili yılda kabul oranlarını ortaya koymada aracı olsa da o yıla ait kesin bir yüzdesel kişi dağılımını verememiştir.

3.2.4. Almanya'nın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Yönettiği Politikalar

Vatanlarından savaş, zulüm, açlık vb. birçok haklı sebeple çıkagelmiş kimi Suriyeli yabancıların bir durağı da Almanya olmuştur. Alman hükümeti, zamanında kendi sınırında bu gibi olaylarla karşılaşmamak için ciddi çözümler üretmeye çalışmış ve hala çalışıyor olsa da (ec.europa.eu) bu durumu yaşamaktan geri duramamıştır. Ve alman şansölyesinin yürüttüğü “açık kapı” politikası (www.politico.eu) gereği de 2017 yılı sonu itibariyle toplamda Almanya, 530 bin üzeri Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır (www.umhd.org.tr).

Almanya'nın izlediği “açık kapı” politikasının uygulanmasının temelinde mağdur bir durumda olan kesime/kesimlere yardım etmek ve onların mevcut durumlarına bir çözüm yolu bulma mantığı olduğu önemli bir gerçek olmuştur. Ancak bu durum, tek gerçek olmamıştır. Üçayaklı bir sacın sadece bir ayağını oluşturmuştur. Sacın önemli bir diğer iki ayağı ise şu şekilde ifade edilebilmiştir²³:

2015 yılında Almanya Federal İstatistik Dairesi Başkanı Roderich Egeler'in Almanya nüfusunun 2060 yılına kadar gelişimiyle ilgili yayımladıkları rapora²⁴ dayanarak şu açıklamayı yapmıştır: *“2013 yılında 80,8 milyon olan Almanya nüfusu, göç ölçülerine göre tahminen 5 ile 7 yıl boyunca artacak; ancak devam eden süreçte azalacaktır”*. Yine aynı raporda Almanya'nın 2013 yılında sahip olduğu ortalama 49 milyonluk 20-64 yaş aralığındaki nüfusun; 2020 itibariyle düşmeye başlayacağı ve 2060 yılına gelindiğinde 38 milyona kadar düşeceği düşünülmektedir. Ayrıca bu nüfusun tüm ülke nüfusa oranı 2013 yılında %61 iken, 2060 yılında %51'e kadar düşecektir. Sonuç olarak; Almanya, göç almazsa yaşlanmaktadır. Nüfus, ilerlemeyip gerilemektedir.

Son olarak, yine aynı rapora dayanarak sacın son ayağına ulaşılabildiği. Şöyle ki; Almanya 2060 yılına kadar mevcut nüfusunu kaybettiği gibi işgücünü kaybedecektir. Böylelikle işgücüne ihtiyaç duyacaktır. Almanya'da kadın başına düşen çocuk sayısı 2016 yılı itibariyle 1.5 olmuştur (Türkiye'de 2.1)²⁵. Ancak rapora göre bir ülkenin

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=0sGK7c38uO0>

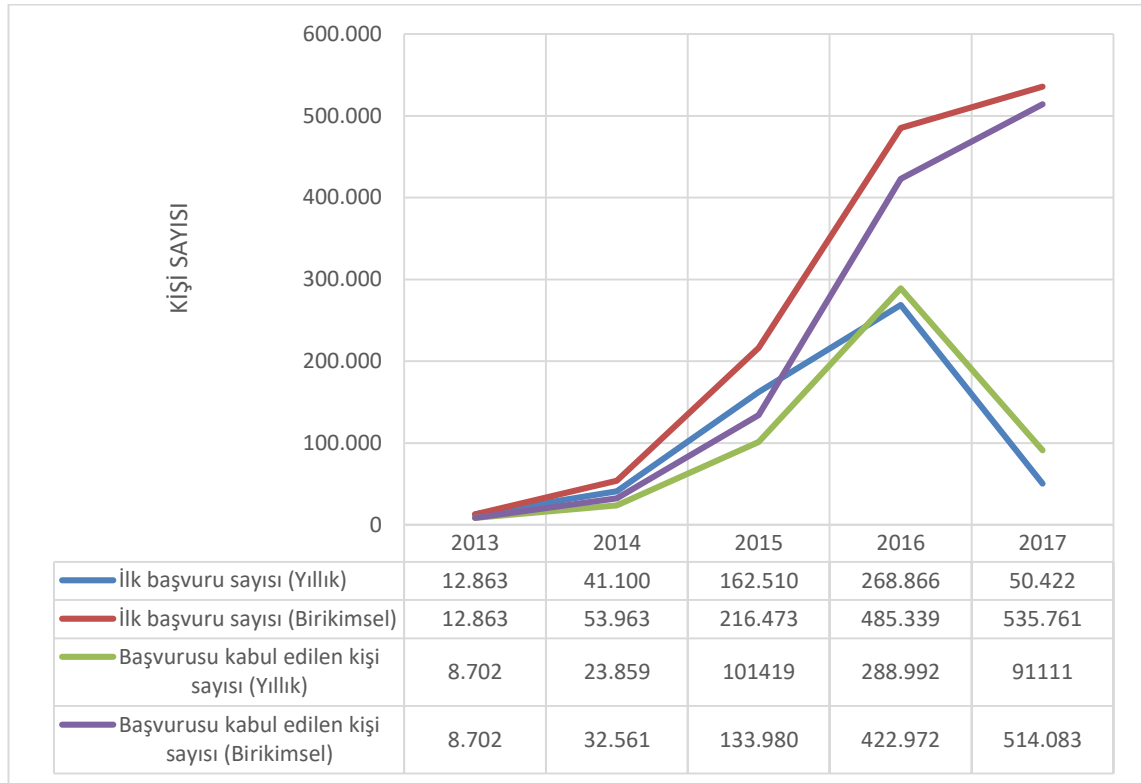
²⁴ Almanya Federal İstatistik Ofisi'nin 2015 raporu: Bevölkerung Deutschlands bis 2060 13. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung

²⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN/>

halihazırda sahip olduğu nüfusunu koruyabilmesi için kadın başına gerekli olan çocuk sayısı ise 2.1'dir. Mevcut durumun sürmesi neticesinde Almanya nüfusu azalacak ve Alman ekonomisi çok büyük zararlar görecektir. Sonuç olarak görülmüştür ki; Almanya ekonomisinin başka ülkelerden gelen nüfuslar vasıtasıyla uzman işçiye, uzman kalifiyeli elemana yani işgücüne ihtiyacı vardır.

Almanya'daki Suriyeli sığınmacıların sayılarının 2013-2017 yılları arası dağılımına bakıldığında görülmüştür ki başvurusu kabul edilen kişi sayısı (birikimsel) açısından bakıldığında 2013 yılında 8.702 ile başlayan süreç 2017 sonu itibariyle yarım milyonun üzerinde bir sayıya (514.083) ulaşmıştır (Grafik 25).

Grafik. 25. Yıllara Göre Almanya'daki Suriyeli Sığınmacıların Sayısı*

Kaynak: Asylgeschäftsbericht 2017, Asylgeschäftsstatistik 2016, Asylgeschäftsbericht 2015 ve www.proasyl.de.

* Başvurusu kabul edilen kişi sayıları sığınmacılardan oluşmaktadır ve sığınmacılar; Mülteci, İkincil Koruma ve İnsani Koruma statülerinden herhangi birine sahip olan bireylerden oluşmaktadır.

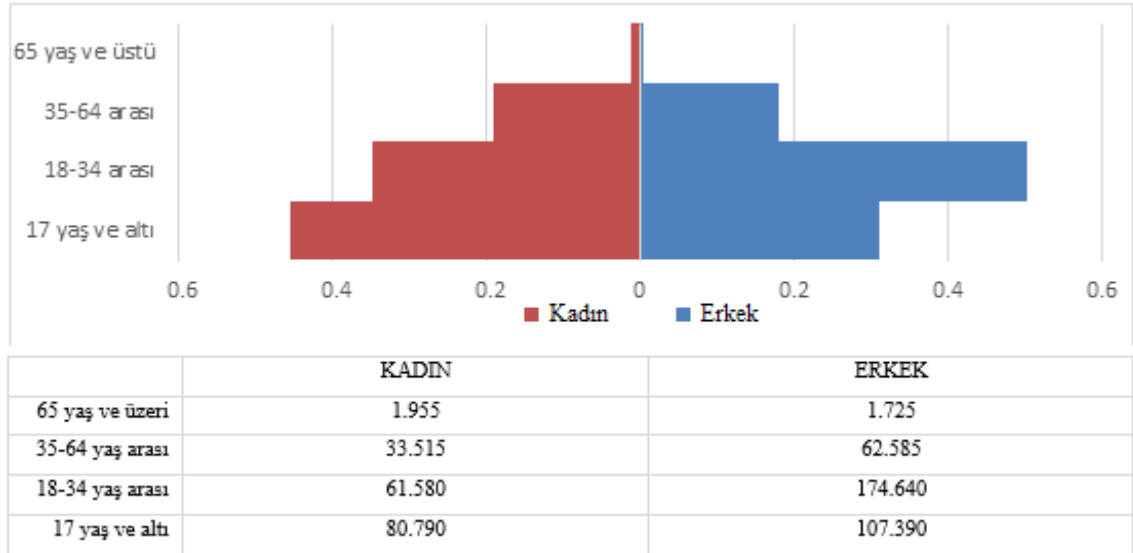
Görülmüştür ki Grafik 25, dört ayrı gruba ayrılmıştır. “Yıllık Sayı” çizgileri (Mavi ve Yeşil) kümülatif (birikimsel) bir şekilde ilerleyen yapıda değildir ve veriler sadece ilgili yılın sayılarını vermektedir. Ancak, “Birikimsel Sayı” çizgisi (Kırmızı ve Mor) ise eklenerek ilerleyen bir yapıdadır ve her yıl kendisinden önceki yılların verilerini de içermektedir. Ayrıca yine bilinmelidir ki Almanya, veri paylaşımını iki farklı şekilde yapmaktadır. Bunlar; ilk kez o yıl başvuruda bulunmuş kişi sayısı (ilk başvuru sayısı) ve

o yıl başvurusu kabul edilen kişi sayısı verileridir. İlk kez başvuruda bulunmuş kişi sayısı, ilgili yılın verilerini net olarak vermektedir (Örneğin 2015 yılında 162,510 kişi ilk kez sığınma başvurusu yapmış). Başvurusu kabul edilen kişi sayısı verileri ise biraz farklılık göstermektedir. Şöyle ki; örneğin 2015 yılında başvurusu kabul edilmiş kişi sayısı (yıllık) 101.419 kişi olmuştur. Ancak, bu sayının sadece 2015 yılında başvuruda bulunmuş ve yine aynı yılda başvurusu kabul edilmiş kişi verileri olduğu düşünülmemelidir. Örneğin 2015 yılında başvurusu kabul edilmiş bireyler, başvuruları 2015 yılında yapılmış ve yine 2015 yılında sonuçlanıp kabul edilmiş olabileceği gibi başvurularını önceki yıllardan birinde yapmış; ancak 2015 yılında sonuçlanmış bir şekilde de olabilmektedir. Bir diğer örnek olarak 2016 yılı verilerine bakıldığında görülmüştür ki sığınmak için ilk kez başvuru yapmış birey sayısı (yıllık) 268,866 iken, aynı yıl başvurusu kabul edilmiş kişi sayısı (yıllık) 288.992 olmuştur. Ve görülmüştür ki başvuruda bulunmuş kişi sayısından daha çok başvurusu kabul edilmiş kişi olmuştur.

Grafik 25'e başvurusu kabul edilen kişi sayısı (yıllık) açısından bakıldığında görülmüştür ki 2013 yılında 8.702 kişi ile başlayan süreç, 2014 yılı sonu itibariyle bir önceki yıla kıyasla 2,5 kattan fazla artarak 23 bin kişi sayısının üzerine (23.856) çıkmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise katlanarak artış devam etmiş ve 2014 yılından 2015 yılına artış 4 kattan fazla olmuş ve 133.980 kişiye çıkmıştır. Ancak, en büyük sıçrama 2016 yılında gerçekleşmiştir. Çünkü 2016 yılında sadece 288.992 kişiye sığınma hakkı tanınmıştır ki bu sayı 2013-2015 yılları arasında sığınma hakkı tanınmış kişi sayısının 2 katından fazla olmuştur. Bu açıdan bakıldığında görülmüştür ki 2016 yılı sonu itibariyle sığınmacı sayısı 422.972 olmuştur. Son olarak 2017 yılı incelendiğinde sadece o yıl içerisinde kabul edilmiş sığınmacı sayısının 91.111 olmasıyla, 2017 yılı sonu itibariyle Almanya'da 514.083 Suriyeliye sığınma hakkı tanındığı görülmüştür.

Yıllar içerisinde Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunmuş Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı da farklılık göstermiştir (Grafik 26).

Grafik. 26. 2013-2017 Yılları Arasında Almanya'ya İlk kez Sığınma Başvurusunda Bulunmuş Suriyelilerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı*

* Dağılım, her iki cinsiyetin de belli yaş grupları içerisinde ayrı ayrı sıfır (0) ile bire (1) arasındaki dağılımını göstermekte olup, cinsiyetlerdeki yaş gruplarının genel toplamı da ayrı ayrı bire (1) eşitlenerek oluşturulmuştur.

Kaynak: ec.europa.eu/eurostat

Grafik 26 incelendiğinde görülmüştür ki kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın 34 yaş ve altındaki Suriyelilerin toplamı, 2013-2017 yılları arasında ilk kez başvuruda bulunmuş tüm Suriyelilerin %80,9'unu oluşturmuştur. 17 yaş ve altında olan Suriyelilerde ise bu oran %35,8 olmuştur. Genel dağılım içerisinde kadınların oranı %33,9 olmuşken; erkeklerin oranı ise %66,1 olmuştur. Ayrıca, grafik çerçevesinde görülmüştür ki kadın nüfusunun en çok bulunduğu yaş aralığı 17 yaş ve altı olmuşken, erkeklerde ise 18-34 yaş aralığı en çok erkek nüfusunun bulunduğu yaş aralığı oluşmuştur. Son olarak, 65 yaş ve üstü Suriyelilerin oranı ise kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın genel toplam içerisinde sadece %0,70 olmuştur.

Sığınmacıların yıllar içerisindeki dağılımının bir yüzünün bu şekilde olması (Grafik 25 ve 26) önemli olduğu kadar; bir de diğer yüzü olan sığınma hakkı sağlanması durumu da önem teşkil etmiştir. Almanya, kendi sınıra gelmiş Suriyeli yabancılar için öncelikle sığınmacı sıfatını kullanmaktadır. Sığınmacı, Almanya'dan hala içinde buldukları durum için statü bekleyen kesim içinde kullanılmaktadır. Bu kesim sığınmacı durumda oldukları kadar sığınmacı sıfatlarına sahip olsa da Almanya'dan henüz bir statü alamamış kesimdir. İltica başvurusunda bulunmuş; ancak kesin sonucu daha çıkmamış kesimdir (www.ludwigshafen.de). Bir statü alana kadar geçen sürede sığınmacı olarak kalırlar ve eğer statü alabilirse durumlarına göre; mülteci, ikincil koruma ve insani koruma statülerini alabilirler. İkincil ve insani koruma statüsünde olanlar, daha sonra mültecilik statüsü alabilmektedir; ancak mültecilik statüsü alana kadar mevcut

statüleriyle anılmaktadırlar. Mültecilik statüsünün önemli olmasının nedeni ise; ikincil ve insani koruma statüsünde olan kişilerin haklarının, mülteci statüsüne kıyasla neredeyse yok denecek kadar az olmasıdır (www.loc.gov).

Tablo. 4. 2013-2017 Yılları Arasında Almanya'nın Suriyelilere Verdiği Statüler

Tür	Mülteci	İkincil Koruma	İnsani Koruma	Toplam
Sayı	321.513	180.563	1.832	514.088

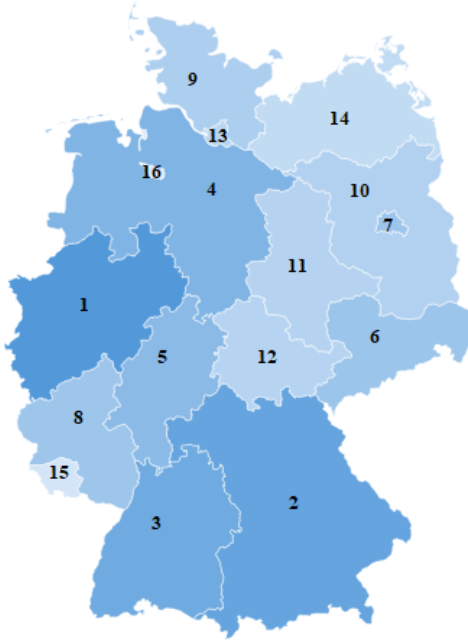
Kaynak: Asylgeschäftsbericht 2017, Asylgeschäftsstatistik 2016, Asylgeschäftsbericht 2015 ve www.proasyl.de.

Tablo 4 incelendiğinde görülmüştür ki Almanya, kendisinden sığınma talep etmiş Suriyelilere yönelik 2013 yılından 2017 yılına kadar mülteci statüsü vermiştir. İkinci olarak ise Almanya'nın uluslararası koruma statülerinden biri olan insani koruma statüsü 180.563 Suriyeliye verilmiştir. En az verilen statü ise 1.832 Suriyeliye verilen insani koruma statüsü olmuştur. Toplamda Almanya 2017 sonu itibarıyla 514.088 Suriyeliyi çeşitli statülerle ülkeye kabul etmiştir.

Almanya, hangi statü ile kabul edildiklerine bakılmaksızın tüm kabul edilen yabancılara Almanya'da kalabileceklerini temsilen bir resmî belge vermektedir. Ve bu belge ile de yiyecek, tıbbî bakım, konut gibi yardımlar almalarının önü açılmaktadır (www.bamf.de).

İkincil koruma statüsüne sahip yabancılar, mültecilik statüsü kabul edilmemiş konumdadırlar ve ilk olarak 1 yıllığına aldıkları bu hakkı daha sonra da her iki yılda bir şekilde uzatabilmektedirler. Bu tür yabancılar eğer isterlerse mültecilik başvurusu yapabilirler. Şahsen yapacakları başvuru sonrası bir ikili mülakat için kişilere gün verilir. Kişinin parmak izi, fotoğrafı gibi kimlik bilgileri alınır. Hala mülteci konumunda bulunmayan yabancı, durumu belirlenene dek barınma merkezlerinde bekletilir (www.loc.gov). Hangi barınma merkezine gideceği ise "Königsteiner Schlüssel" sistemine göre belirlenir. Bu sisteme göre; ülkeye girişine izin verilen sığınmacılar ülkedeki bölgelere (Landlara) dağıtılır. Ve yine bu sistemde hangi bölgeye ne kadar sığınmacı gideceğine ise yine bölgelerin nüfus (1/3), ekonomik gücü ve vergi gelirleri (2/3) gibi kriterleri çerçevesinde karar verilir (Katz vd., 2016: 10). Sığınmacılar tek bir bölgeye yoğunlaşmamakta, tüm ülkeye belirli oranlarda dağıtılmaktadır (www.bamf.de).

Harita. 5. Königsteiner-Schlüsse Sitemine Göre Almanya'daki Sığınmacıların Almanya İçerisinde (Landlara) Dağılım Oranları (2016)

BÖLGE (LAND)	ORAN
1 Nordrhein-Westfalen	21,21 %
2 Bayern	15,52 %
3 Baden-Württemberg	12,86 %
4 Niedersachsen	9,32 %
5 Hessen	7,36 %
6 Sachsen	5,08 %
7 Berlin	5,05 %
8 Rheinland-Pfalz	4,84 %
9 Schleswig-Holstein	3,40 %
10 Brandenburg	3,06 %
11 Sachsen-Anhalt	2,83 %
12 Thüringen	2,72 %
13 Hamburg	2,53 %
14 Mecklenburg-Vorpommern	2,03 %
15 Saarland	1,22 %
16 Bremen	0,96 %

Kaynak: www.spiegel.de

Haritada da görüldüğü üzere bölgeler arasında en yüksek orana sahip olan Nordrhein-Westfalen bölgesidir ve oranı %21'in üzerindedir. İkinci olarak ise %15.52 oranıyla Bayern bölgesi takip etmiştir. Başkent olan Berlin'e bakıldığında ise bu oranın %5'lerde seyrettiği görülmüştür. Bölgeler arasında ise en son sırayı Bremen almıştır ki oranı %1'in altındadır. Son olarak harita genel olarak incelendiğinde ülkede bu sistem ile dağıtılan yabancıların ağırlıklı olarak batı ve güney bölgelere gönderildiği net bir şekilde görülmüştür.

Almanya'daki sığınmacıların durumunu; başvuru süreci ve başvurusu sonrası (sadece başvurusu kabul edilenler) diye kendi içinde ikiye ayırmak bu durumu anlamlandırmak konusunda daha aydınlatıcı olacaktır. Şöyle ki;

Başvuru süresi, kendi içerisinde farklılıklar barındırmaktadır. Farklılıktan kastedilen ana menşe ülkelerin farklı oluşlarına göre o sığınma talebinde bulunanlara verilen sonuçlarında farklılık göstermesidir. Aralık 2016 sonunda 434 bin sığınma talebi hala bekler durumunda kalmış, dolayısıyla bir sonraki yıla devretmiştir. Genel olarak 2016 yılında sadece bir sığınma prosedürünün ortalama süresi yaklaşık 7 ay olmuştur (Bu durum 2015'e kıyasla 2 ay daha fazla). Çünkü BAMF, bir önceki yıla göre hala daha karmaşık davalar üzerinde çalışmaya başlamış böylelikle iş yükü artmıştır. 2016 yılının üçüncü çeyreğinde ise ortalama süre; Suriyeliler için dört aydan az, Afgan ve Eritre adayları için 9 ay, İranlı başvuru sahipleri için 15 ay ve Somali adayları için 16 ay

olmuştur (Degler ve Liebig, 2017: 21). Görülmüştür ki başvuru sahiplerinin menşe ülkelerine göre başvuru süresinde bir kısalma veya artma durumu mevcuttur. Elbette ki bu mevcut olan tek kıstas değildir; ancak üstünde durulması gereken bir husustur.

Başvuru sonrası ise kabul edilen sığınmacılar en az 6 hafta ve 6 aydan da uzun olmamak şartıyla bu merkezlerde (Harita 5) kalmak zorunda olup ayrıca coğrafi kısıtlama gereği 3 aydan önce barınma merkezlerinden çıkmalarına izin verilmemektedir. Coğrafi sınırlama şartı ise 3 ay sonra veya barınma merkezlerinden çıkınca ortadan kalkmaktadır (www.loc.gov). Merkezden çıktıktan sonra ise kişi veya kişiler evlere yerleşebilmektedirler. Genel olarak mülteciler aldıkları yardım miktarının az olduğunu ve özellikle Berlin gibi şehirlerde konut sayısının talebi karşılayamaması nedeniyle uygun fiyata ev kiralamanın neredeyse imkânsızlaştığını belirtmektedirler (www.berlinde.de).

Almanya, mültecilik durumunu kabul ettiği yabancılara, eğer geçici barınma merkezlerindeyse kişi başı aylık 135 Euro harçlık verirken; yabancılar geçici barınma merkezlerinden çıkmış ve bir ev bulmuş ise onlara kira yardımı hariç masraflarını karşılamaları için aylık 354 Euro vermektedir (Katz vd., 2016: 9). OECD'ye göre ise de Alman Federal Hükümetleri bir sığınmacıya ortalama aylık 670 Euro vermektedir (OECD, 2017: 4). Ancak bir başka açıdan bakıldığında, yoksulluk sınırının tek kişi için 917 Euro ile 1530 Euro arasında olduğu bir ülkede, en alt sınırın %73'ü kadar destek alan mültecilerin yoksulluk sınırının da altında yaşam mücadeleleri verdiği görülmüştür (www.infomigrants.net). Alman devleti açısından bakıldığında ise 2016 yılında her mültecinin yıllık ortalama 7.000 Euro²⁶ devlete finansal maliyetinin olması (Schuup, 2016: 557) ve mülteci sayısının yüzbinlerle ifade ediliyor oluşu yaşanan sürecin her iki kesim içinde (devlet ve mülteci/sığınmacı) ne kadar zor olduğunu gözler önüne sermiştir.

Almanya'da yerel düzeydeki liderler (hem kamu hem özel sektör) yeni gelenleri karşılamak ve entegre etmek için pratikte gerekli olan bir dizi görevden sorumludur. Bu çerçeveden bakıldığında mültecilerin durumu konusunda sorumluluklar merkez ile yerel arasında paylaştırıldığı görülmüştür.

Almanya, ilgili bireylere bir entegrasyon politikası uygulamaktadır. Entegrasyonun da 7 görevi bulunmaktadır. Bunlar; konut, eğitim, ikinci dil olarak

²⁶ Bu rakam, 13 Ocak 2017 tarihinde OECD Genel Sekreterliğinin hazırladığı metninde; yıllık ortalama kişi başına 10.000 Euro olarak belirtilmektedir. Ancak, bahse konu olan kesim için "mülteciler" değil, "sığınmacılar" ifadesi kullanılmıştır (OECD, 2017: 2)

Almanca, iş eğitimi ve işgücü piyasası entegrasyonu, fiziksel ve zihinsel sağlık bakımı, hizmetlere erişim ve güvenlidir (Katz vd., 2016: 5).

I Konut: Entegrasyon çerçevesinde sığınmacılar için kısa süreli ve mülteciler için uzun süreli olmak şartıyla onların konut ihtiyaçlarını belediyeler karşılamak durumundadır. Bu durum her ne kadar Berlin ve Hamburg gibi kalabalık şehirler açısından zor olsa da bu durum belediyeler tarafından çözüme kavuşturulmalıdır. Ayrıca belediyelerin uzun süreli entegrasyona ters düşebilecek mülteci barınaklarından oluşan ayrılmış bölgeler oluşturmasından kaçınmaları gerektiği entegrasyon çerçevesinde belirtilmiştir (Dumont, 2016: 7-42).

II Eğitim: Mülteci çocukların kamu eğitim sistemine hızlı bir şekilde entegre edilmesinin uzun vadeli sonuçlar için kritik öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Yöneticilerden farklı eğitim geçmişine sahip olan çocukları okullara yerleştirmeleri beklenmiştir.

III İkinci Dil Olarak Almanca Eğitimi: Almanya gerçek bir ekonomik ve sosyal entegrasyonun dil ile sağlanabileceğini düşünmektedir. Bu nedenle ikinci dil olarak Almancaya çok fazla önem vermiştir. Okul çağını aşmış mülteciler içinse bu eğitimin sivil gruplarla ya da sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanabileceğini belirtmiştir.

IV İş Eğitimi Ve İşgücü Piyasası Entegrasyonu: Almanya, çalışma çağındaki yetişkinlerin işgücüne mümkün olan en kısa sürede girmesinin entegrasyon için kritik öneme sahip olduğunu düşünmektedir. Bu sayede bir mültecinin hem bir gelir kaynağı elde etmiş olacağı hem de dil pratiği yaparak Almancayı daha rahat öğreneceği vurgulanmıştır. Ayrıca tüm bunların sonucunda da bir mülteci Alman toplumuna daha rahat uyum sağlayacağı ve aidiyet duygusuna sahip olacağı düşünülmüştür. Ayrıca belirtilmiştir ki ekonomik göçmenler için bu durum 2-3 yıl içinde olabilecekken; mülteciler içinde bu durumun oluşması 15 yıl kadar sürebilmektedir.

V Fiziksel Ve Zihinsel Sağlık Bakımı: Birçok çalışma, mülteci nüfusunun, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete de dahil olmak üzere ciddi zihinsel sağlık travması riskinin arttığını göstermiştir. Bu çerçevede Alman devleti, mültecilerin fiziksel ve zihinsel sağlığının korunmasına önem vermiştir.

VI Hizmetlere Erişim: Yetkililer tarafından -örneğin banka hesapları ve kredi gibi finansal hizmetleri de dahil olmak üzere- mültecilerin erişiminin zor olabileceği geniş bir hizmet kümesine erişimlerinin sağlanması gerekliliğini vurgulamıştır.

VII Güvenlik: Belediye yetkililerinin hem yerel sakinler hem de gelen mülteciler için güvenli bir ortam sağlaması beklenmiştir. Avrupa'da son zamanlardaki olaylar, gelen mültecilerle ilgili güvenlik endişelerini açıkça ortaya koymuş olsalar da bu göçmen nüfuslarının artan suç oranlarına karşı savunmasız durumda olduğu da vurgulanmıştır.

Almanya tarafından mültecilik statüsünü kabul edilen veya kabulünü zamana bırakılan (ikincil koruma ve insancıl koruma) kesimlerin içerisinde bir dil kursu bir de yönlendirme kursu bulunan entegrasyon kurslarına katılmaları gereklidir; ancak kimler için zorunlu olduğuna Göçmenlik Bürosu karar vermektedir. Eğer Almanya'da yaşamak istiyorsanız Almanca bilmelisiniz mantığında düşünmektedirler (www.bamf.de). Ayrıca bu entegrasyon politikaları ile topluma uyum sağlayan ve Almancayı öğrenen mültecilerin, buldukları çevreye kolayca adapte olması, günlük işlerini halledebilmesi ve dilsel karmaşanın önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Örneğin, en az 660 dersten başlayıp 960 derse kadar uzayabilen ve içeriğinde iş, sağlık, çocuk, alışveriş gibi günlük konuların dışında hukuk, kültür ve tarih gibi konuların da bulunduğu (BA, 2018: 7) dil kursunu kabul eden yabancılara, bu bir hak olarak verilip ücretsiz sunulmaktadır. Ancak, bu kursu kabul etmiş olması yabancının yıl sonunda bir final sınavına girip belirli bir puan derecesi (B1) ve üstünde puan alıp bu kursu başarıyla geçmesi beklenmektedir. Başarıyla geçemeyenler için ikinci bir hak tanınmaktadır. Ancak bu hakkında da geçemeyenler için bir başka ücretsiz hak tanınmamaktadır. Kursu başarı ile geçmiş kişiler içinde ayrıca bir 60 saatlik kurs daha verilir ve bu kursta da Alman tarihi, kültürü ve yasal hak ve sorumluluklar gibi eğitimler verilmektedir (www.bamf.de). Ancak şunu da belirtmelidir ki 2017 yılı içerisinde sınava giren kişilerin %40'ın biraz fazlası A2 seviye Almancaya ulaşırken, kalanın tamamı A2 seviyesine bile ulaşamamıştır (www.infomigrants.net).

Entegrasyon politikalarının gereklerini yerine getiren mülteciler için iş olanakları, kendi buldukları iş olanaklarına göre daha kaliteli ve ekonomik açıdan daha iyi konumda olmaktadır. Çünkü program sayesinde yerleştirilen kişiler ciddi bir devlet kontrollünde olup asgari de olsa belirli çalışma saatlerine sahiptirler. Alacakları her mesai için ayrıca ücret alma hakları veya izin alma hakları gibi birçok hakka sahiptir. Ancak, kendi başlarına buldukları işlerin sorumluluğu ve iş yükü kendisi ve işveren arasında olduğu için

ve mülteci konumundaki kişilere işverenlerin “daha az maaş daha çok mesai” mantığı işletebilecekleri için, program tarafından yerleştirilmek mültecilerin daha lehine olabilecek bir durumdur (Khleifawi, 2018).

Son olarak, bir başka dikkat edilmesi gereken konu ise mültecilerin ikincil göç hareketidir. Barınma merkezlerinden çıktıktan sonra her mültecinin gitmek istediği yer ile devlet tarafından belirlenmiş yerler aynı olmayabilmektedir. Bu durum için ise Almanya, eğer ki bir mültecinin bulunduğu yer ile gitmek istediği yer farklılık gösteriyorsa, yani mülteci Almanya içerisinde farklı bir bölgeye gitmek istiyorsa öncelikle yerel göçmenlik makamlarına talepte bulunması gerekmektedir. Talepte bulunulduktan sonra ise talebin olumlu karşılanabilmesi için gitmek istedikleri yerde en az 15 saat çalışacakları ve yine en az 700 Euro kazanabilecekleri bir iş bulmuş olmaları veya orada bir mesleki ya da yüksek eğitime başlayacak olmaları gerekmektedir. Ancak, bugüne kadar böyle bir talepte kaç kişi bulunmuş veya bulunan taleplerin kaçına olumlu-olumsuz dönüş yapıldığını gösteren bir veri bulunamamıştır (Degler ve Liebig, 2017: 49).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE ALMANYA'DA SURIYELİ YABANCILARA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. İzmir Örneği

İzmir, birçok etnik kimliğe geçmiş yıllardan beri ev sahipliği yapmakta olan bir şehirdir. Aynı zamanda denize yakın bir liman kenti ve Türkiye'nin en büyük üçüncü kenti olmasının yanı sıra tarihi bir geçmişinin olması nedeniyle de şehir, yıllardır rağbet gören bir konumdur. Geçmişten günümüze farklı mezhepten veya ırktan olan bireyler için bir çekim merkezi halinde olmasının dışında, kent özellikle son beş yıldan beridir süregelen ve artan oranda devam eden, içerisinde büyük çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu bireylere ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir.

4.1.1. Suriyelilere Yönelik Konut Politikası

Yerlerinden edilmiş Suriyeli bireylerin Türkiye'ye geldiğinde konaklama seçenekleri iki farklı şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki geçici barınma merkezleri olurken; ikincisi ve en yaygın olanı ise bireysel konaklama seçenekleri (ev kiralama, otelde konaklama, akraba yanında ikamet vb.) olmuştur.

İlk olarak geçici barınma merkezleri incelendiğinde çadır veya konteynır kent örnekleri Türkiye'nin sınır veya sınırına yakın kentlerinde bulunmuşken (Tablo 5); aynı örnek veya örnekler İzmir kenti için bulunamamıştır (www.afad.gov.tr).

Tablo. 5. Türkiye'de bulunan Geçici Barınma Merkezleri, Barınma Tipi ve Geçici Barınma Merkezlerinin Mevcut Nüfusu (02.01.2018)

Ülkemizdeki Toplam Suriyeli Sayısı				3.424.237
Geçici Barınma Merkezi (GBM) Toplam Mevcudu				235.076
Geçici Barınma Merkezlerinde Bulunan Suriyeli Sayısı				228.568
Geçici Barınma Merkezlerinde Bulunan Iraklı Sayısı				6.508
İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ (GBM)	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altınözü Konteynır Kenti	2.056 konteynır	8.305 Suriyeli	17.839
	Yayladığı Konteynır Kenti	776 konteynır 32 betonarme bölme	4.486 Suriyeli	
	Apaydın Konteynır Kenti	1.181 konteynır	5.048 Suriyeli	
	Güveççi Çadır Kenti	824 çadır	0 Suriyeli	
	İslâhiye Çadır Kenti	1.562 çadır	6.176 Suriyeli	
	Karkamış Çadır Kenti	1.632 çadır	5.402 Suriyeli	

GAZİANTEP	Nizip 1 Çadır Kenti	1873 çadır	8.912 Suriyeli	24.375
	Nizip 2 Konteyner Kenti	908 konteyner	3.885 Suriyeli	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadır Kenti	5.032 çadır	20.138 Suriyeli	81.616
	Akçakale Çadır Kenti	6.245 çadır	24.578 Suriyeli	
	Harran Konteyner Kenti	2.070 konteyner	11.307 Suriyeli	
	Suruç Çadır Kenti	7.094 çadır	24.593 Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteyner Kenti	3.101 konteyner	12.006 Suriyeli	26.129
	Elbeyli Beşiriye Konteyner Kenti	3.592 konteyner	14.123 Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadır Kenti	1.335 çadır	2.747 Suriyeli	4.097
			1.350 Iraklı	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteyner Kenti	5.006 konteyner	17.204 Suriyeli	22.362
			5.158 Iraklı	
OSMANİYE	Cevdetiye Konteyner Kenti	3.358 konteyner	14.223 Suriyeli	15.034
	Düziçi Konteyner Kenti	750 konteyner	811 Suriyeli	
ADIYAMAN	Merkez Çadır Kenti	2.305 çadır	8.996 Suriyeli	8.996
ADANA	Sarıçam Konteyner Kenti	6.136 konteyner	26.190 Suriyeli	26.190
MALATYA	Beydağı Konteyner Kenti	1.977 konteyner	9.438 Suriyeli	9.448
TOPLAM		27.934 çadır ve betonarme (102.892 kişi, %43,8) 30.884 konteyner (132.184 kişi, %56,2) 58.845 Toplam	Suriyeli: 228.568 Iraklı: 6.508 Toplam: 235.076	

Kaynak: www.afad.gov.tr (07.04.2018)

Tablo 5’te görülmüştür ki; Türkiye’de 10 ilde toplamda 58.845 tane yerlerinden edilmiş kişinin (Suriyeli ve Iraklı) konaklama ihtiyaçlarına yönelik konteynir, çadır veya betonarme bölmeden oluşan geçici barınma merkezleri bulundurulmuştur. Ayrıca bu geçici barınma merkezlerinde toplamda 228.568 Suriyeli bireyin yanı sıra 6.508 kişiden oluşan Iraklı bireyler barınmıştır. Bir başka açıdan bakıldığında ise görülmüştür ki ülke içerisinde geçici koruma sağlanan Suriyelilerin ortalama olarak sadece %5’i geçici barınma merkezlerinde konaklamışken; %95 gibi önemli bir kesim de kamp dışında olmak üzere Türkiye’nin 81 iline dağılmıştır (www.goc.gov.tr).

Bir diğer önemli nokta ise yerlerinden edilmiş Suriye vatandaşlarının kent içerisindeki bireysel konaklama seçenekleridir. Bu seçenekler İzmir’in semtleri arasında da çeşitlilik göstermiştir. Bu konuyla ilgili İzmir Suriyeliler Derneği kurucusu Muhammet Özen, İzmir’de üç gelir grubunda da Suriyelilerin bulunduğunu söylemiştir. Fakir olarak nitelenen düşük gelirli Suriye vatandaşlarının Basmane çevresinde, orta gelir gurubundakilerin ise kentin hemen hemen her semtinde ve zengin olarak tabir edilen yüksek gelirli Suriye vatandaşlarının ise Bostanlı ve Göztepe semtlerinde ev kiraladığını söylemiştir (sozcu.com.tr).

2017 yılının sonu itibariyle Türkiye’de bulunan ve geçici koruma altına alınmış Suriyelilerin 129.644’ü İzmir’de yaşamıştır (www.egehaber.com). Mevcut durumun

böyle olması sebebiyle yaşamlarını sürdürebilmek için en temel ihtiyaçlardan biri olan barınma sorunu da kendini belirginleştirmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili birimlerinin İzmir'de -tıpkı Türkiye'nin sınır veya sınıra yakın kentlerindeki gibi- bir geçici barınma hizmeti vermiyor oluşu buradaki Suriyelilerin bu soruna kendilerinin çözüm yolu bulmasını da beraberinde getirmiştir. Söz konusu durumun bu şekilde olması nedeniyle de Suriyeliler eski ve izbe durumdaki binaları kendilerine barınma alanları olarak seçmişler veya seçmek zorunda kalmışlardır. Bu tarz binaların İzmir kentinde yoğunlukla bulunduğu şehrin en eski yerleşim birimlerinden biri olan Basmane semtidir. Mevcut Suriyelilerin büyük çoğunluğunun ise Kadifekale eteklerinden Agora, Namazgah, Tilkilik ve İkiçeşmelik bölgesinde parası olanlar bir göz oda kiralayarak, parası olmayanlar ise bu bölgede çok sayıda bulunan terk edilmiş tarihi binaları konaklama alanları olarak kullanmış veya hala daha kullanmaya devam etmektedir. Hatta bu durum o derece ciddi boyutlara ulaşmıştır ki Basmane semti için "Küçük Suriye" denilmeye başlanmıştır (egemeclisi.com).

Harita. 6. İzmir'deki Suriyelilerin Yoğun Olarak Yaşadığı Alanlardan Bazıları

Sırasıyla: 1-Konak Kadifekale Mahallesi, 2-Konak Kubilay Mahallesi, 3-Konak Kocakapı Mahallesi 4-Konak Basmane Mahallesi, 5-Konak Tilkilik Mahallesi, 6-Konak Namazgah Mahallesi, 7- Konak İkiçeşmelik Mahallesi, 8-Bayraklı İlçesi, 9-Bayraklı Yamanlar Mahallesi, 10-Bayraklı Nafiz Gürman Mahallesi, 11-İzmir Karşıyaka İlçesi ve 12-İzmir Buca İnönü Mahallesi.

Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Bir dönem çoğunlukla sığınmacıların Yunanistan üzerinden Avrupa'ya geçiş noktası olan İzmir, aynı zamanda ülkelerindeki savaşın bitmesini bekleyen ve yaşam mücadelesi veren binlerce Suriyeliye kapılarını açmış, onlara ev sahipliği yapmış ve hatta hâlihazırda yapmakta olan bir şehirdir. Ancak bu ev sahipliği süresinin uzun oluşunun şehirdeki mültecilerin yayılışının mevcut halk ile de birleşmesi neticesinde konut kiralamak hem Suriyeliler açısından hem de şehir sakinleri açısından bir hayli zor ve zahmetli bir konuma gelmiştir (tr.sputniknews.com).

İlk başlarda İzmir'e gelmiş Suriyeli kesimin emlakçılar tarafından hoş karşılanıyor oluşu, artık yerini hoşnutsuzluğa bırakmıştır. Çünkü ilk başlarda emlakçıların yüksek fiyatlardan Suriyelilere ev kiralaması emlakçılar açısından bir kazanç durumuna dönüşmüştür. Ancak bu durum, piyasadaki ilgili ev fiyatlarının hemen yükselmesine neden olmuştur. Hâlihazırdaki Suriyelilerde alternatif seçeneklerinin olmayışları nedeniyle de yüksek fiyatlardan ev kiralama durumunda kaldılar. Mevcut durumun bu şekilde olması emlakçılar açısından parasal kazanca dönüşürken; Suriyeliler açısından da bir barınma kazancına dönüşmüştür. Ancak zaman ilerledikçe Suriyelilere söylenen kiralarının ciddi oranda artış göstermesi bu çerçevedeki ilgili ev piyasasındaki fiyatların aşırı derecede artmasına neden olmuştur. Öyle ki Suriyeliler boş dükkân kiralayarak ihtiyaçlarını gidermişler ve hâlihazırda da kullanmaya devam etmektedirler. Mevcut durumun emlakçılar açısından hoşnutsuzluğa dönüşmesine neden olan ve hatta hızlandıran durum ise yüksek ev kiralama fiyatları nedeniyle Suriyelilerin “bir evde birden fazla aile kalması” durumu olmuştur. Yani bir evde olması gereken ortalama birey sayısının çok üstünde bireyin aynı evde olması nedeniyle çevredeki diğer yerel halkın şikâyetinde bulunması, mahallede yarattığı gerginlik ve hoşnutsuzluk durumu emlakçıların söylem ile “başını ağrıtmış”, onların büyük tepkilerle karşılaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle artık emlakçılar eskisi kadar Suriyelilere ev kiralamaya sıcak bakmamaya başlamıştır. İzmir Kadifekale'de 24 yıldır emlakçılık yapan bir emlakçı ise bu durumu şöyle ifade etmiştir: “*Ev kiralayanların çoğu dilenci. Çok kalabalık kalıyorlar. Kimin eve girip çıktığı belli değil. Bir süre sonra da ev sahiplerinin haberi olmadan birbirlerine kaldıkları evi kiralayıp yüklü miktarda borç bırakıp yok oluyorlar. Biz de arada kalıp ev sahiplerine mahcup oluyoruz. Ben bu yaşananlardan sonra Suriyelilere ev vermem. Oturdıkları yerin de düzenini, huzurunu bozuyorlar. Üç kuruş fazla kazanacağım diye ne gerek var bunlara*” (aljazeera.com.tr).

Fotoğraf 2. İzmir Kadifekale’de Boşaltılmış Evlerde Yaşayan Suriyeliler

Kaynak: tr.sputniknews.com

Bu durumdan yerel halk da etkilenmiştir. İzmir Emlak Komisyoncular Odası başkanı İzmir’in sürekli göç alması ve Suriyelilerin de gelmesiyle artan konut fiyatlarına ilişkin; *“Ciddi anlamda kiralık ev açığı görüyoruz. Geçen yıl Şirinyer’de 600 liraya kiraya verdiğimiz evi şu anda 800 liradan, Mavişehir’de 1.000-1.100 lira arasında kiraladığımız 1+1’leri 1.300-1.400 liradan veriyoruz.”* (Mesut Güleröğlü, 2014) açıklamasını yaparak mevcut durumun ciddiyetini gözler önüne sermiştir (emlakyatirimrehberi.com).

İzmir Emlak Komisyoncular Odası yönetim kurulu yetkisi ile yapılan telefon görüşmesinde kendisine Mesut Güleröğlü’nun 2014 yılında yaptığı açıklamasından hareketle mevcut durumun İzmir’de şu an ne şekilde olduğu ve devam edip etmediği sorulduğunda ise şu şekilde açıklamıştır: *“Oda olarak bu durumu İzmir geneline yayamam ama şahsi görüşümü aktarmam gerekirse ben Bayraklı’da oturuyorum; ancak Alsancak’ta çalışıyorum. Suriyelilerin gelmesiyle Bayraklı’nın düşük gelir gruplu ve gecekondulaşmanın çok olduğu yerlerde -ki zaten bunların çoğu kaçak yapılar- ortalama tek katlı veya iki katlı bir gecekondunun kirası genellikle 300-500 lira iken; %50’ler denemez ama %25-30’larda bir kira fiyatı artışı görüldü. Tabii olmaması lazım ama ev sahipleri de bu durumun ortaya çıkmasına neden oldu. Önceden o evleri kiralayan yoktu şimdi talep çok oldu ve onlar da kiralari arttırdı. Mesela bu durum Karşıyaka’da yok. Suriyeliler Karşıyaka’da çalışıyor örneğin kâğıt topluyorlar ama ikamet olarak orada kalamıyorlar zaten kiralar da pahalı olduğundan ucuz ve gecekondulaşmanın olduğu Bayraklı gibi yerlere özellikle de Bayraklı bulunan Yamanlar ve Nafiz Gürman Mahallelerine yöneliyorlar...”* (Kurbani Uçar, 2018).

Emlak fiyatlarının değişmesi durumu, İzmir'in Konak ilçesi sınırlarında bulunan ve aynı zamanda da Kadifekale gibi Suriyelilerin bulunduğu bir bölgeye yakın olan Kocakapı ve Kubilay Mahalleleri ile İzmir'in Buca İlçesi sınırlarında bulunan İnönü Mahallesi de benzerlik göstermiştir.

Kocakapı Mahallesi muhtarı ile yapılan birebir görüşmede kendisi mevcut durumu şöyle açıklamıştır: *“Affedersin ama kümes gibi evlere 300-400 lira ister oldular. Suriyeli de mecbur tutuyor tabi ne yapsın. Tabi durum böyle buranın insanı da (mahalle sakini) etkileniyor. Ev sahibi de biliyor tabi Suriyeliyi tercih ediyor. Ben parama bakarım diyor. İş sadece parasal boyutta artık. Yerel halk nasıl versin o eve o parayı. Vermez zaten. Ancak Suriyeli tutuyor tabi...”* (Mehmet Altürk, 2018)

Fotoğraf 3. İzmir Konak Kubilay Mahallesi'nde İki Ev (05.10.2018).

Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Konut fiyatlarının artış göstermesi sonucu Suriyeliler tarafından kiralandığı yerel halk tarafından söylenen evlerden birkaçı Fotoğraf 3'te görülebilmektedir. Genellikle kötü durumda olan ve izbe diye tarif edilen evlerde konaklayan Suriyeliler bu evlerde de kalabalık nüfuslar halinde konaklamaktadır. Boyası yapılmış, kapısı veya diğer önemli kısımları tamir edilmiş evlerin fiyatları diğer evlerden daha yüksek olmakla birlikte yine bu evlerde de kalabalık nüfusların kaldığı söylenilmektedir. Örneğin, Fotoğraf 3'te bulunan beyaz evin kira fiyatının aylık 550 lira olduğu yine yerel halk tarafından söylenmiştir. Aynı ev için ise *“Boyadılar, tamir ettiler ve az biraz da temizlediler bu evi. Sonra 550 liradan kiracı koydular hemen...”* ifadesi, bu çerçevede ev kiralama hareketliliğinin ne derece hızlı olduğunu gözler önüne sermiştir.

Mahalle muhtarına mahalle sakinlerinin mevcut duruma bakış açısı sorulduğunda ise şöyle cevap vermiştir: *‘‘Mahalleli etkilendi tabi. Sorunlar da oluyor bazen. Onları çocukları da hep dışarılarda. Bilmiyorum ama bence 10 sene sonra Türkiye'nin potansiyel suç oranı böyle devam ederse artacak... Bir ara suç oranı da artış gösterdi burada zaten. Söylemeyeyim ama sen anla birçok pis iş oldu buralarda... Kardeşim rahmetli emniyet müdürüydü. Tanıdıklarımız vardı ve onlarınla vasıtaıyla polis kardeşlerimizin burada yerleşik düzen görev yapmasını sağladık... Tabi suç oranı haliyle azalma gösterdi; ancak çözüm mü? Çözüm değil tabi...’’* (Mehmet Altürk, 2018)

Fotoğraf 4. İzmir Konak Kubilay Mahallesi'nde bir duvar yazısı (05.10.2018).
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Son olarak, mevcut Suriyeli sayısı hakkında: *‘‘Bizde yılbaşından önce (01.01.2018'den önceyi kastediyor) hiç Suriyeli yoktu; ancak kaymakam beyin talimatıyla buraya da geldiler... Yanılmıyorsam şu anda 134 tane Suriyeliye ev sahipliği yapıyor mahalle.’’* (Mehmet Altürk, 2018)

Kubilay Mahallesi muhtarı bu durum hakkında söyle açıklama yapmıştır: *‘‘...Düne kadar 150-200 liralık olan kira, bugün 600-800 liralara çıktı. Oturulacak bir ev mi? Değil... Adamlar tutuyor. Neden? Adamlar hem naçar²⁷ hem de çevresi var. Yani Suriye'den çıkıp gelenler burada birbirini tutuyorlar...’’* (Ünal Kalfa, 2018).

²⁷ Anlamı: Çaresi olmayan, çaresiz, düşkün (tdk.gov.tr).

‘‘Evlerin durumunu biraz daha detaylandırabilir misiniz?’’ şeklinde sorulduğunda ise şöyle devam etmiştir: ‘‘Yahu bırak durumu dükkân ya dükkân. Su yok elektrik yok ya da elektrik var su yok. Onları bile tuttular da barınmaya çalıştılar.’’ (Ünal Kalfa, 2018).

Mahalledeki halkın mevcut durma bakış açısını sorduğumda ise şöyle cevap vermiştir: ‘‘Önce korkan eden vardı ama şu an biraz alışıldı. Hayır, neden korkuyorsun ki? Burası benim ülkem, o benden korksun. Nedir yani... Diş yokken, damak vardı... Önceleri biraz sürtüşme oldu tabi ama sonra alışıldı. Şu an bir şey yok yani... Şu an mesela benim mahalleimde 800 ile 1000 arası Suriyeli var. Bir aradayız, buradayız, yaşıyoruz...’’ (Ünal Kalfa, 2018).

Son olarak, bu konu çerçevesinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilen diğer mahalle muhtarlığı Buca İnönü Mahallesi Muhtarı olmuştur. Bu çerçevede önemli konumda bulunan mahallerden bir diğeridir. Suriyelilerin durumunu ve mahalledeki kira fiyatlarında bir artış olup olmadığı sorulduğunda kendisi mevcut durumu şöyle açıklamıştır: ‘‘Tabi ki ev kiralari fırladı. 300-400 lira eden evler şu an 700-800 lira oldu. Aynı evler bunlar. Fiyatları tabi arttı... Önceden muhtarım ya bende boş ev var. Kira mühim değil boş kalmasın düzgün birini bulursan söyleyiver diyenler şimdi 300 liralık eve 800 lira kira istiyor... 1600-1700 lira asgari ücretle çalışan bir adam (Türk vatandaşını kastediyor) bir de 800 lira kiraya verirse, bunun çoluğu çocuğu da okula gidiyor bu adam neyle geçinecek? İşte sıkıntı burada yani. Tabi Suriyeli bakmıyor bu fiyatlara kalabalık kaldıkları için. 10-15 kişi kalıyorlar zaten evlerde. Zaten paralı da gelmişler ülkelerinden buraya gelirken. Var yani durumları da devletten aldıkları yardımlarda eklenince sorun etmiyorlar. Parası olmayan zaten kampta kalmış gelmiyor, genelde yanında ne altını ve dövizi varsa toplamış getirmiş yani... Ancak şey var mesela kiralarını zamanında ödüyorlar. Günü gününe hiç aksatmazlar. Belki de korkusuna mı ödüyor ev sahibi beni evden çıkarır diye bilmiyorum ama borçlarına sadıklar. Ancak 3-5 seneye sıkıntı olur yani...’’ (Hüseyin Meçu, 2018).

Çevrenin ne şekilde değiştiğini sorulduğunda ise şöyle cevap vermiştir: ‘‘Suriyeliler geleli 7 sene oldu. Burada küçük yaşta gelenler şimdi büyüdü kocaman oldu. Bir şey oldu mu hemen birbirlerine haber verirler. Hop hemen toplaşverirler. Gece oldu mu hemen bir araya gelirler. O onun evinde bu bunun evinde, bağlantılılar yani... Kalabalık yaşıyorlar zaten. Çevre böyle değişti kalabalıklaştılar, görünürlükleri arttı...’’

Buraya 1985-1986 doğumlu kadınlar geliyor bakıyorum 6 tane 7 tane çocuk var. 12-13 yaşında evlendiriyorlar'' (Hüseyin Meçu, 2018).

Son olarak, mahalledeki halkının mevcut duruma bakışı şöyle olmuştur: *''Yani biz mahalle sakinleri olarak bunlara (Suriyelilere) inancımız, hoşgörümüz nedeniyle katlanıyoruz. Din kardeşimiz yardım etmeliyiz şeklinde düşünüyoruz. Tabi temennimiz ülkemiz açısından hayırlısı ve güzeli olması...''*

4.1.2. Suriyelilere Yönelik Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaklaşımı

Yerinden edilmiş Suriyeli bireylerin İzmir'e geldiğinde onların mevcut durumlarını daha iyi hale getirmek isteyen öncelikle belediyeler ve STK'lar olmuştur ve bu çerçevede Suriyelilerin duruma yönelik çözüm yolları getirmişlerdir. İzmir'de yerinden edilmiş Suriyelilere yönelik STK'ların üstlendiği 4 farklı işlev bulunmuştur (Akpınar, 2017:1360-1365).

Birincisi, İzmir'de yerinden edilmiş birey odaklı çalışma faaliyetleri yürüten sivil toplum kuruluşları birer sosyo-politik işlev üstlenmişlerdir. Örneğin; İlgili STK'lardan biri olan İzmir Müzisyenler Derneği'nin *''İzmir Müzisyenler Derneği olarak İzmir'de oyuncak köprüsü adıyla bir kampanya başlattık. Otuz yakın çeşitli kurum, dernek ve STK ile mülteci çocuklar için 10 bin oyuncak yaptığımız atölyeler düzenledik. Savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan, çok büyük yıkımlar yaşayan ve geldikleri yerlerde çok büyük yoksunluklarla mücadele etmek zorunda kalan mülteci dostlarımız için toplumsal dayanışmaya çağırdık insanları. Suruç'taki kamplarda tiyatrocularımızla beraber 5 gün süren bir etkinlikler dizisi gerçekleştirdik. 2.5 ay orada kaldık ve İzmir'den Suruç'a orada kurulan kadın üretim çadırında kullanılması için malzemeler toplayıp gönderdik. Aynı süreçte İzmir'de de yeryüzü sofraları adıyla mültecilerle ekmeğimizi, suyumuzu, sevgimizi paylaşıyoruz diyerek aynı sofrada mültecilerle paylaşmaya davet ettik. Yüzlerce insan bu süreçte duyarlılık gösterdi. Haftanın 3 ya da 4 günü yüzlerce mülteciye herkesin kendi imkânlarıyla hazırladığı ya da getirdiği yiyecekleri giyecekleri dağıttık bunu yaparken de dostluk ilişkileri kurduk müzik yapmayı da ihmal etmedik. İlişki kurduğumuz insanlarla ve özellikle çocuklarıyla ritim atölyeleri, müzik koroları, psikolog gönüllülerimizin katıldıkları çocuk etkinlikleri düzenlemeye başladık''* açıklaması bu bulguyu desteklemektedir.

Fotoğraf. 5. İzmir Müzisyenler Derneği'nin 2014 Yılında Gerçekleştirdiği Oyuncaklar Köprüsü Kampanyası
Kaynak: www.milliyet.com.tr

İkincisi, İzmir'de yerinden edilmiş birey odaklı çalışma faaliyetleri yürüten STK'lar birer ekonomik işlev üstlenmişlerdir. Örneğin ilgili STK'lardan biri olan İzmir Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin *"Derneğimiz Mülteci topluluğuna ekonomik desteklerde bulunmaktadır örnek olarak (Ev bulmada yardımcı olmak, gıda giyim ve ihtiyaca yönelik yönlendirmeler ve tabi ki de bu konularda yerel halkın desteği de oluyor mesela iyi durumu olan esnaf vatandaşlarımızdan topladığımız yardımlarla dağıtım ya da ihtiyacı karşılama (ev kirasını ödeme, eczanelerin karşılamadığı ilaçları alma, iş fırsatları sunma...)"* açıklaması bu bulguyu temellendiren bir örneklerden sadece biridir.

Üçüncüsü, İzmir'de yerinden edilmiş birey odaklı çalışma faaliyetleri yürüten STK'lar birer kültürel işlev üstlenmişlerdir. Örneğin ilgili birimlerden olan Konak Kent Konseyi Mülteci Meclisi'nin *"Ara ara çocuk şenlikleri yapıldı, çocukların tiyatrolara gitmeleri sağlandı, spor grubumuzun oluşması ile mülteci çocuklarımızla çok yönlü ve süreklilik ilkesiyle ilgilendik... Ayrıca "Mülteciler, Kent ve Spor" paneli yapıldı. Bu panelde İzmir'de çok sayıda Suriyeli profesyonel nitelikte futbolcu olduğunu, ama statülerinden dolayı takımlarda ve liglerde (amatör değil) oynayamadıklarını, bu yüzden çalışmak ya da tehlikeli yollardan batıya gitmek durumunda kaldıklarını öğrendik. Bundan sonrasına yönelik 6 aylık program oluşturularak kadın, çocuk ve gençlerin hem spor yapmaları hem de bu vesile ile spor ve kent yaşamına katılmaları sağlanacak. Kültürel boyutta Mülteci şairler ve Türkiyeli şairlerle ortak şiir etkinliği düzenlendi, birlikte şiirler okundu, müzik yapıldı. En sonucusu yeni oluşturulan "Suriyeli Edebiyatçılar ve Yazarlar Derneği İzmir Şubesi" ile yapıldı. Bu çalışmalarda Suriyeliler*

dışındaki mülteci şair ve yazarların da katılmasına özen gösterildi. Bir ay kadar önce Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen "Suriyeli Mülteci Sanatçılar Sergisi – Sanat Sınır Tanımaz" adı altında resim ve heykel sergisi düzenlendi. Bu çalışmalar mültecilerin kültür ve sanat aracılığıyla kentimize olumlu kazanımlar sağlayacağını düşünüyoruz. Mültecilerin hem kendi yaşamları hem de kentsel, sosyal, kültürel alanda en büyük yaşadıkları engelin dil olduğu aşikârdır. Bu konuda, Milli Eğitim, Halk Eğitim ve çeşitli kuruluşların verdiği kursların ulaştıkları kitle açısından yetersiz olduğu saptamasından hareketle 20 gönüllümüze TÖMER'den "Yabancılarla Türkçe Öğretme Kursu" aldırıldı. Bu gönüllüler mültecilere onların buldukları bölgelerde ücretsiz Türkçe öğreteceklerdir, hatta bu kurslara başlamış bulunmaktadır. Amacımız eğitici eğitimleriyle daha fazla gönüllü öğretmen yetiştirerek bu kursları yaygınlaştıracaktır.” açıklaması bu bulgunun ortaya çıkmasına temel hazırlayan örneklerden biri olmuştur.

Son olarak, odaklı çalışma faaliyetlerinin aynı ölçekte olduğu ve faaliyetlerini bu çerçevede yürüten sivil toplum kuruluşları birer kurumsal yönetim işlevi üstlenmişlerdir. Örneğin ilgili STK'lardan biri olan İzmir Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin “Derneğimiz 2011'den İtibaren Türkiye'de bulunan Resmi ve Yasal Kurumlar, sivil toplum kuruluşları, iş adamları ve iş kadınları ile mültecilere yardım etmek için hep bir iletişim içindeyiz buna ilaveden valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, sağlık müdürlüğü ve diğer resmî kurumlarla da iletişim içindeyiz, Şu an faaliyet olarak Konak Kent Konseyi Mülteci Komisyonu ile Süt kuzusu Projesini hayata geçirdik (Sadece Türklere Süt dağıtımı olmaması buna Mülteci çocukların da hakkı olduğunu söyledik ve şu an artık süt herkese dağıtılıyor) bunun yanı sıra Mültecilerin yoğunluk gösterdiği mahallelerde muhtarlarla iletişime geçip yardım sağlamak. Göç İdaresinin Faaliyetleri bizim için çok destekleyici çünkü kendi vatandaşlarımıza ilk önce Arapça tercüman sağlamaları bizim yükümüzü azaltıp, ellerinden gelen çabayı sağladıklarına canı gönülle inanmaktayız.” açıklaması bu bulguyu desteklemiştir.

Fotoğraf. 6. Süt Kuzusu Projesi Kapsamında Dağıtılan Kutu Süt Örneği
Kaynak: www.izmir.bel.tr

İzmir deki mültecilerin var olan durumlarını daha iyiye dönüştürmek için onlara yardım yapılan ya da yardım yapılması için teşvik edilen oluşumların ikinci ayağını ise belediyeler oluşturmuştur. Ancak mevcut duruma yönelik belediyelerin takındıkları tavırlar farklılıklar göstermiştir (Tablo 6). Çünkü belediyelerin bir kısmı yerinden edilmiş bireylere yönelik bir hizmet faaliyeti sunma noktasında görevli olmadıklarını belirtirken, bir kısmı da bu bireylere yönelik hizmet sunmuşlardır (Çamur, 2017:113).

Bu durum, 5393 sayılı Belediye Kanununun ilgili 13. ve 14. maddelerini²⁸ karşımıza çıkarmaktadır. Her ne kadar 13. madde de açıkça vatandaş ifadesi yer almasa da 14. madde de yer alan vatandaş ifadesinin var oluşu hizmet sunum noktasında belediyelerin farklı hareket etmesine neden olduğu düşünülmüştür. Aynı zamanda Türkiye’deki Suriyeliler için temel düzenleme olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun ilgili maddelerinde (Madde 96/1 ve Madde 104/2) geçen; Genel müdürlüğün

²⁸ **5393-Md.13:** “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmalarını yapar.”

5393-Md.14: “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.”

yabancılara yönelik faaliyet gerçekleştirirken içinde yerel yönetimlerin de olduğu birimlerle faaliyetler planlayabilmektedir ifadesine ve genel müdürlük, içlerinde yerel yönetimlerin de olduğu birimlerle işbirliği sağlamakla yükümlüdür ifadelerine genel olarak bakıldığında görülmüştür ki yerel yönetimlerin doğrudan bir yetkilendirilmesi durumu olmamıştır (Çamur, 2017:120).

Belediyeler iş birliği içinde olabilir, faaliyetler yürütebilir veya doğrudan planlayabilir; ancak bunu yapamayabilir de. Çünkü bu durumun onların yapmakla yükümlü olduğu anlamına gelmemektedir. Belediyeler arasında farklı tutumların bulunmasının nedeni bu açıdan bakıldığında anlaşılır bir hal almıştır.

Tablo. 6. İlçelere Göre Geçici Koruma Kapsamında Kayıt Sayıları ve Hizmet Sunum Durumu (2017)

İLÇE	GEÇİCİ KORUMA	NÜFUS	HİZMET VAR/YOK	İLÇE	GEÇİCİ KORUMA	NÜFUS	HİZMET VAR/YOK
İzmir	121.302	4.223.545	VAR	Seferihisar	263	37.697	VAR
Konak	25.255	370.662	VAR	Tire	249	83.082	YOK
Karabağlar	23.221	480.253	YOK	Karaburun	245	9.575	YOK
Bornova	20.458	438.549	YOK	Dili	171	41.275	VAR
Buca	10.941	482.337	YOK	Ödemiş	168	131.728	VAR
Bayraklı	5.724	314.008	YOK	Aliğa	163	91.026	YOK
Torbalı	5.243	164.981	YOK	Bergama	104	91.026	YOK
Menemen	1.195	163.565	YOK	Selçuk	102	102.090	VAR
Gaziemir	1.141	132.566	VAR	Urla	91	35.960	VAR
Menderes	1.080	86.494	YOK	Narlıdere	78	62.439	YOK
Kemalpaşa	967	103.806	VAR	Kınık	61	64.800	YOK
Karşıyaka	690	338.485	YOK	Balçova	56	28.265	VAR
Çiğli	491	186.717	YOK	Kiraz	38	78.086	YOK
Bayındır	337	40.216	VAR	Beydağ	15	43.845	YOK
Foça	324	28.591	YOK	Güzelbahçe	8	12.300	YOK
Çeşme	287	40.312	YOK	Bilinmiyor	8.083		

Kaynak: Çamur (2017)

Tablo 6’da görüldüğü gibi Büyükşehir Belediyesi dâhil 31 belediyenin bulunduğu İzmir’de mültecilere yönelik hizmet faaliyeti veren ya da vermiş olan sadece 11 belediye bulunmuştur. Neredeyse her üç belediyeden sadece biri bu alanda faaliyet göstermiştir.

Hizmet veren belediyelerin verdikleri hizmet türlerine baktığımızda ise kendi içerisinde çeşitli farklılıklar göstermiştir (Tablo 7).

Tablo. 7. İzmir’de Yerinden Edilmiş Bireylere Yönelik Hizmet Veren Belediyelerin Verdikleri Hizmetler

Belediye	Hizmeti Sunan Birim	Sunulan Hizmet	Ulaşılan Kişi Sayısı
İzmir Büyükşehir	Sosyal Projeler Dairesi	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kukla ve fotoğraf atölyesi ➤ Kök Basmane Buluşmaları ➤ Kent Körfez Turu ➤ Kadın Sağlığı Eğitimi ➤ Psiko-drama ➤ Valilik koordinasyon toplantısına katılım ➤ Süt kuzusu (Süt Dağıtımı) 	45 Çocuk + 16 Kadın 50 Kadın+çocuk 14 Kadın 12 Kadın - - 3.000 çocuk
Konak	Kadın ve Aile Hizmetler Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Türkçe kursu ➤ Çeşitli kuruluşlara yol göstericilik (gıda, temizlik, yakacak yardımı dağıtımına destek), ➤ Budanan ağaçlardan yakacak yardımı ➤ Siroz hastası takibi ➤ Her gün çorba dağıtımı ➤ Kent Konseyi’nin mülteci meclisi var fakat cevapta yer almıyor. 	147 kişi - - - -
Gazimir	Sosyal Yardım İşleri Sağlık İşleri	İhtiyaç sahiplerine yapılan yardımlar talepte bulunan ya da tespit edilen Suriyeli mültecilere de ulaştırılmaktadır.	-
Kemalpaşa	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Sosyal Market	67 kişi
Bayındır	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Giyecek yardımı	1 kişi
Seferihisar	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fizibilite ve Projelendirme çalışması ➤ Giyim ve eşya yardımı 	20 hane
Dikili	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sıcak yemek ➤ Giyecek Yardımı ➤ Battaniye ➤ Elektrikli Soba ➤ Bebek bezi ve maması ➤ Ulaşım Desteği 	600 kişi 270 kişi 60 adet 15 adet 250 adet 10204 kişi
Ödemiş	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	➤ Ev eşyası ve Kıyafet	139 kişi
Selçuk	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	➤ Erzak, yakacak, giyecek yardımı ve ekmeğe dağıtımı	55 kişi
Urla	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kıyafet, Gıda-Erzak ➤ Kolisi, Bebek ve Kadın 	26 kişi
Balçova	Sosyal Yardım İşleri	➤ Sıcak yemek, kalacak yer, okul ihtiyacı	5 kişi

Kaynak: Çamur, 2017.

Tablo 7 incelendiğinde görülmüştür ki kadın-erkek, çocuk-yaşlı ayrımı yapmaksızın en çok bireye ulaşan belediyenin Dikili Belediyesi olduğu görülmüştür. Sunulan hizmet çeşitliliği açısından belediyeler arasında bir kıyas yaptığımızda ise en çok

çeşitliliği İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetleri göstermiştir. Listede bir başka dikkat çekici nokta ise 337 geçici korumaya sahip kişiye ev sahipliği yapan Bayındır Belediyesi olmuştur. Sadece 1 kişiye yardım yapmıştır ve yaptığı yardımın türü giyecek olmuştur.

4.1.3. Suriyelilere Yönelik İstihdam Politikası

Türkiye'nin sınır illerine ve daha sonra da İzmir'e gelen Suriyeliler, İzmir'de gerek ilgili birimlerden akıl alarak gerekse kendi imkânlarıyla bir işyeri açma mantığında olmuşlardır. Çünkü hayatta kalabilmeleri, istedikleri şeylere daha kolay ulaşabilmeleri ve ailelerine bakabilmeleri için sığınmacılar çalışmak zorunda olduklarının farkındadırlar. Ancak, “kendi işyerimi açmalıyım” (TEPAV, 2018: 1) veya “kendime bir iş bulmalıyım” mantığında olanlar ciddi bir paydayı oluşturmuştur (Korkmaz, 2017: 70-72).

Genel olarak söylenebilmiştir ki: Türkiye'deki Suriyelilerin işgücüne katılımı üç farklı şekilde olmuştur. Birincisi, Suriyelilerin bağımsız işyerleri açarak esnaf ve sanatkârlıkla uğraşarak iş gücüne katılmaları. Genellikle perakende gıda ürünleri olmak üzere, kuyumcu, berber, lokanta, kahvehane gibi öz vatanlarından getirdikleri küçük sermayeleriyle faaliyette bulunmaları. İkincisi, Suriyelerin bir işverenin hizmetinde çalışması. Bu durum, içinde en çok Suriyelinin bulunduğu durumdur. En çokta tarım, sanayi ve inşaat sektörleri bu durum içerisinde en büyük paydayı oluşturan sektörlerdir. Üçüncüsü, bağımsız şirket kurma yoluyla Suriyelilerin işveren olmasıdır. Suriyelilerin buldukları illerin gelişmişlik düzeylerine göre bu işyerleri sayısal ve sektör açısından farklılık gösterse de bu işletmelerin çalışanları da genellikle Suriyelilerdir (Türk Tabipler Birliği, 2016: 41-42).

İzmir'de gerek yerel halka veya ilgili birimlere sorulduğunda gerekse de yerel basın incelendiğinde Suriyelilerin işyeri açısından tercih ettiği bölge genel olarak İzmir'in Konak ilçesinde ve Basmane Tren Garı'nın yakınlarında bulunan Anafartalar Caddesi olmuştur. Birçok Suriyelinin burada dükkân açması, haliyle burayı Suriyeliler açısından bir çekim merkezi haline getirmiş ve burada kendilerine ait kültürlerini yaşatmaya başlamışlardır. Öz vatanlarında kullandıkları ve buraya gelince de kullanmak isteyecekleri ürünleri buralardan temin eden Suriyeliler, buradaki ürün çeşitliğini de kendilerine göre değiştirmişlerdir. Birçok Suriyeli için önemli bir konumda olan bu bölge için “Küçük Suriye” de denilmeye başlamıştır (www.egemeclisi.com)

Fotoğraf. 7. Anafartalar Caddesi'nde Bulunan İşletmeler, İzmir-Konak (08.09.2018).
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

İçerisinde hâlihazırda Türk işletme sahiplerinin işlettiği berber, kasap, telefon tamircisi, kıraathane veya bakkal gibi işletmeler de bulunsa da caddeye Basmane Garı tarafından giriş yapılmasıyla birlikte ciddi derece göze çarpan bir Arap kültürüyle karşılaşmıştır. Türk işletmelerin dahi dükkân camlarına ilanlar yapıştırırken Arap harflerini kullanmış olması veya ürünlerini tanıtan bir aktarın baharat isimlerini dahi Arapçaya çevirerek dükkân camına asmış olması, burada Arap kültürünün öne çıktığının göstergelerinden birkaç tanesi olmuştur. “Neden Arapça ilanlar ya da çeviriler yaptınız?” şeklinde sorulduğunda ise Türk vatandaşı olan bir dükkân sahibi “Benim önceden hiç Suriyeli müşterim yoktu. Son 3-4 yılda arttı. Özellikle şu son 2 yılda neredeyse hiç Türk müşterim kalmadı diyebilirim. Arz-talep meselesi bu işler. Kim alırsa ona hitap ediyorum...” şeklinde cevap vermiştir.

Caddenin Basmane tarafından girildiğinde göze çarpan ve neredeyse tamamı Arapça harflerden açıklamaların yer aldığı sarraftan başlayarak ilerlendiğinde çeşit çeşit Arapça tabelalara sahip lokantaların bulunduğu gözlemlenmiştir. Caddenin daha iç kısımlarına girildiğinde ise eleman arayan bir Türk berberin bu ilanı Arapça yazıp dükkân camına asışından, kasabın yumurta, kırmızı et ve tavuk gibi ürünlerin çeşitlerini Arapça yazıp dükkân camına asışına kadar birçok benzer durumla karşılaşmıştır (Fotoğraf 10). Veya sadece Suriye gibi Arap ülkelerinden ithal edilmiş ve bu caddede talep eden kesime yönelik satılmakta olan ve daha önce pek görülmemiş ürünleri burada bulmak pek tabii ki mümkün olmuştur.

Fotoğraf. 8. İzmir Konak Anafartalar Caddesi'nde İşyerleri* (08.09.2018).

* Sırasıyla; Türk Kasap (sol üst), Türk aktar (Sol alt), Suriyeli bakkal (Sağ üst) ve Türk Telefon Tamircisi (Sağ alt).

Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Türkiye'deki yabancılar, şehrsel ayırım gözetilmeksizin ülke genelinde içinde buldukları duruma ya da sahip oldukları statülere göre iş gücüne katılım çerçevesinde farklı haklara ve yükümlüklere sahip olmuştur (Tablo 8).

Tablo. 8. Yabancıların Sahip Oldukları Statülere Veya Onların İçinde Buldukları Duruma Göre İş Gücüne, Kurs veya Programlara Katılımları

	Geçici Koruma	İkincil Koruma veya Mülteci	Şarh Mülteci veya Başvuru Sahibi
İş Gücü Piyasasına erişim, kurs veya programlara katılım	6 ay sonra	Hemen	6 ay sonra
Nerede Çalışabilirler	İkamet ettiği ilde.	Bir il sınırlaması yoktur.	İkamet ettiği ilde.
Mevsimlik işe erişim	Muafiyet başvurusu yapılır. *	Muafiyet başvurusu yapılmasına gerek yoktur.	Muafiyet başvurusu yapılır. **

Çalışma izinleri Süresi	Her seferde 1 (bir) yıl	Çalışma izinlerin sürelerinin bir sınırlanması yoktur.	Çalışmasına ilişkin usul ve esaslar bakanlığın görüşü alınarak ÇSGB tarafından belirlenir.
--------------------------------	----------------------------	---	--

Kaynak: www.cs.gb.gov.tr

* Yabancı veya yabancı adına onun işvereni bulunulan ildeki Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne gider. Yabancı'nın kaydı sisteme girilir ve eğer uygun bulunursa İl Müdürlüğü tarafından muafiyet izin formu yabancıya verilir.

** Yabancı Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğüne şahsen gider. Yabancı'nın kaydı sisteme girilir ve eğer uygun bulunursa muafiyet bilgi formu yabancıya teslim edilir.

Mülteci veya ikincil koruma sahibi bireylerin iş gücü piyasasına erişiminin hemen olduğu Tablo 8'de görülmüştür. Çünkü bu statülerden herhangi birine sahip bireylerin kimlik kartları zaten çalışma izni yerine geçmektedir. Bu durum kimlik belgelerinde yazılıdır. Ayrıca ilgili bakanlıktan çalışma izni talep etmeleri gerekmez. Ayrıca, bu statülerden birine sahip olan yabancı birey hem bağımlı hem bağımsız çalışabilmektedir (www.cs.gb.gov.tr).

Tablo 8, şartlı mülteci ve başvuru sahipleri açısından incelendiğinde; başvuru sahibi birey (mevcut durumu tam olarak kesinleşmemiş kişi/yabancı) ile şartlı mülteci statüsüne sahip bireylerin durumları benzerlik göstermiştir. Her iki durumdaki birey de 6 ay geçtikten sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra çalışma iznine başvuracakları zaman da halihazırda sahip oldukları kimlik kartlarının en az 30 gün daha geçerli olması şartı aranmaktadır. Bu şartları sağlamış yabancılar, işverenleri ile bir iş sözleşmesi imzalarlar. İşveren, yabancı'nın bilgilerini www.turkiye.gov.tr adresine yükleyerek başvurunun tamamlanması sonucu çıktısı alınarak iş ve işveren tarafından imzalanır. İlgili belgelerin başvuru dosyasına konup 6 iş günü içinde Çalışma Bakanlığı'na ulaştırılması gerekir. Başvurunun onaylanmasının ardından işçi başvuru yaptığı işverenin yanında çalışmaya başlayabilmektedir. İşveren de kendisine tanınan zaman aralığından yabancı'nın kaydını SGK'ya bildirir (www.cs.gb.gov.tr).

Son olarak, geçici koruma altında bulunan bir kişinin iş gücü piyasasına katılabilmesi için süreç şöyle işlemektedir: Bireyin bir geçici koruma kimlik belgesine ve kimlik numarasına sahip olması gerekmektedir. Aynı zamanda altı aylık süreyi doldürmüş olması gerekmektedir. Bu şartları sağlayan geçici koruma sahibi birey, işverenle bir sözleşme imzalar. Geçici koruma kapsamında ikametne izin verilen ilde iş başvurusu yapmış olan bireyin bu başvurusu ve bilgileri işveren tarafından www.turkiye.gov.tr adresine girer. İşveren, yabancıya ait bir fotoğrafı ve iş sözleşmesini sisteme yükleyerek işlemi tamamlar. İşveren de izin verilen tarihten itibaren çalışanın sigorta girişini yapabilir. Ancak eğer yabancı sağlık alanında çalışacaksa Sağlık Bakanlığı'ndan, eğer eğitim alanında çalışacaksa da Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ön izin

belgesi almalıdır (www.csgb.gov.tr). Tüm sorumluklarını yerine getirip bir yıllık çalışma izinlerini almış bireyler, bu izinlerinin bitmesine 60 gün kala yeniden başvuru yapabilirler. Süre uzatımı için yapılacak başvuruya her seferde 1 yıllık bir süre uzatımı hakkı tanınır (Tablo 8).

Türkiye’de ilgili kanun gereği geçici koruma kapsamındaki yabancılar, iş gücü piyasasına erişirken bir kota uygulanmaktadır. Bu kota şöyledir; bir işyerinde geçici koruma kapsamında çalıştırılan yabancı sayısı o işyerindeki Türk vatandaşı sayısının %10’undan fazla olamaz. Ancak istisnai durumlarda örneğin işi yapacak bir Türk vatandaşı işçi bulunamaması durumlarında %10 kotası uygulanmayabilmektedir (Demir, 2016:82).

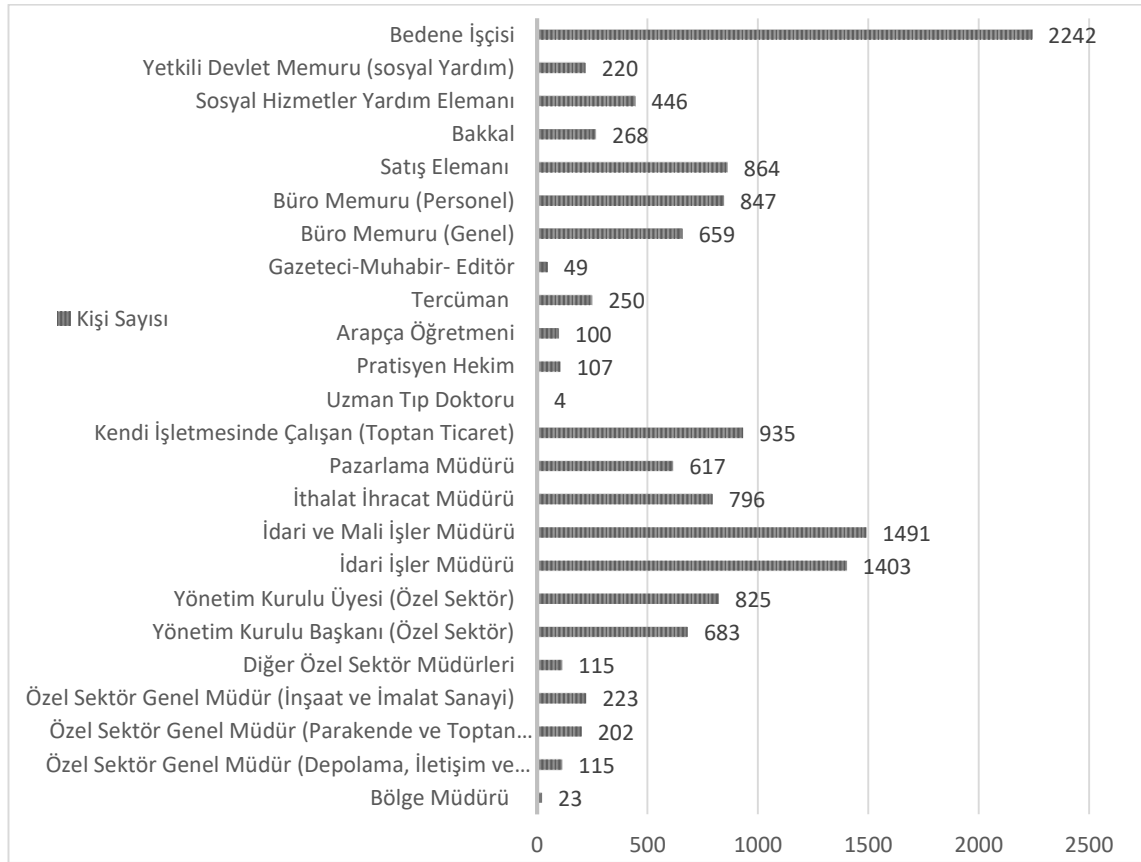
Tablo. 9. Suriyelilere Verilen ve Verilmeyen Çalışma İzni Sayıları

YIL	BAŞVURUSU								
	KABUL EDİLEN			REDDEDİLEN			İADE EDİLEN		
	İLK KEZ	SÜRE UZATIMI	TOPLAM	İLK KEZ	SÜRE UZATIMI	TOPLAM	İLK KEZ	SÜRE UZATIMI	TOPLAM
2013	690	104	794	26	1	27	189	20	209
2014	2.214	324	2.538	26	1	27	620	60	680
2015	2.948	1.068	4.016	137	25	162	571	157	728
2016	10.418	2.866	13.284	182	54	236	1.550	300	1.850
2017	15.352	5.614	20.966	688	291	979	3.866	741	4.607

Kaynak: cibs.csgb.gov.tr

Yıllar içerisinde Suriyelilere verilen çalışma izni sayıları artmıştır (Tablo 9). Bu artış son beş yıl içerisinde özellikle 2016 yılı 2015 yılına kıyasla (neredeyse %330), 2017 yılı da 2016 yılına kıyasla (neredeyse %157) ciddi sıçramaların yaşandığı yıllar olmuştur. 2013 yılı ile 2017 yılı kıyaslandığında ise Suriyelilere yönelik verilen çalışma izni sayısındaki son beş yıllık artış %2641 olmuştur. Ayrıca Tablo 8’de belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus şudur: 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği, her ne kadar yürürlüğe girmiş olsa da Ekim 2015 tarihine kadar Suriyelilerin çalışması veya çalıştırılması yasaktı. Ve tüm başvurular reddedilmiştir. Bu nedendir ki Ekim 2015 tarihinden önce çalışma izni alabilmiş Suriyelilerin ikamet izni bulunan; ancak “geçici koruma” statüsünde olmayan sadece yabancı diye ifade edilebilecek Suriyelilerdir (Erdoğan ve Ünver, 2015:42-43). Tablo 8’e bakılarak açıkça söylenebilmiştir ki sadece 2016 ve 2017 yıllarında verilmiş olan çalışma izinleri, geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere yönelik verilmiştir. Ancak diğer üç yılda ise bu durum söz konusu olmamıştır.

Grafik. 27. Türkiye'de Çalışma İzni Verilen Suriyeli Yabancıların Mesleki Dağılımı*

Kaynak: cibs.csgb.gov.tr

* Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2013 yılından 2017 yılına kadar (2017 yılı dahil) geçen sürede Suriyelilere verdiği toplam 41.598 çalışma izninin iş pozisyonlarına göre dağılımından elde edilmiş verilerdir. Mevcut durumu gösterebilmek amacıyla 25 tane farklı pozisyon seçilmiştir. Seçim yapılırken mutlak bir kriter gözetilmemiştir, sadece amaç gözetilmiştir. 2013-2017 yılları arasında toplamda 1.489 farklı pozisyona çalışma izni vermiştir. Ayrıca grafik, sadece resmi yolları izlemiş ve bunun neticesinde yasal olarak işgücüne katılmak için Suriyeliler tarafından alınmış 41.598 çalışma iznini kapsamaktadır.

2013-2017 yılları arasında verilmiş 41.598 çalışma izninin büyük çoğunluğu ilk bakışta beden işçiliği pozisyonuna verildiği düşünülebilir (Grafik 27). Ancak, grafik geniş ölçekte incelendiğinde müdürlük pozisyonlarına verilmiş çalışma izin sayısının 3.913 olduğu görülmüştür. Bu da beden işçiliği pozisyonuna verilen çalışma izin sayısının 1.7 katıdır. Ek olarak, 2013-2017 yılları arasında en az çalışma izni 4 kişi ile Uzman Tıp Doktoru pozisyonuna verildiği görülmüştür.

Grafik 27, her ne kadar resmi bir yol izlemiş ve bunun neticesinde çalışma izni almış Suriyeli bireylerin sektörel dağılımını gösterse de 2017 yılı sonu itibarıyla geçici koruma kapsamında bulunan yaklaşık 3,4 milyon Suriyelinin sadece küçük bir bölümünü ifade etmiştir ve mevcut durumlarını ortaya koymuştur.

Bir diğ er önemli konu ise mevcut durumlarıyla iş aramakta olan Suriyeli bireylerin konumudur. 2017 sonu itibariyle geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin mevcut sayısı 3.426.786 kişidir. Bu sayısının içerisindeki 0-18 yaş aralığı 1.622.590 kişiyken; 60 yaş ve üzeri sayısı da 104.811 kişidir. Genel olarak bakıldığında mevcut 3.4 milyon Suriyeli içerisindeki bu kesimlerin (0-18 ve 60+) oranı %47.6'dır. 0-18 yaş aralığındaki çocuk diye nitelenen bireylerin ve 60 yaş üzeri bireylerin aktif iş gücüne katılmayacağı varsayıldığında; geriye kalan %52.4 oranında 19-59 yaş aralığındaki bireyin (1.699.385 kişi)²⁹ olduğu görülmüştür (www.aa.com.tr). Ancak dikkat edilmesi gereken bir diğ er husus şudur: Aktif iş gücüne katılabilecek yaş aralığında (19-59 yaş aralığı) bulunacağı varsayılan erkek veya kadın ayrımı yapılmadan toplam Suriyeli sayının neredeyse 1.7 milyon olduğu görülmüştür. 2017 yılı içerisinde ilk kez çalışma izni başvurusunda bulunup başvurusu olumlu sonuçlanan Suriyeli sayısının 15.352 olduğu görüldüğüne göre ortama 1.7 milyon Suriyeli arasından ilk kez çalışma izni alabilmiş olan bireylerin oranı %1'den az (%0.90) olmuştur. 2017 yılında aktif iş gücü içinde bulunabilecek bireyler arasından ilk kez çalışma izni başvurusunda bulunan her yüz Suriyeliden yaklaşık olarak 1'i, her bin Suriyeliden sadece 9'u veya her on bin Suriyeliden sadece 90'ı çalışma izni almıştır. Ayrıca ilk kez başvuruda bulunmuş Suriyelilerin bakanlıkça kabul edilme oranları %95.52 gibi ciddi bir oran olmuştur. Bu oran çerçevesinde incelendiğinde başvuruda bulunmuş; ancak başvurusu olumlu sonuçlanmayan birey sayısı sadece %4.48'lerde kalmıştır.

İlk başvuru veya süre uzatma gibi sınırlamalar getirilmeden aynı duruma bir daha bakıldığında ise 2017 yılından alınan çalışma izni sayı 20.966 olmuştur. 2017 yılında aktif iş gücüne katılabileceği varsayılan bireyler (19-59 yaş arası) arasında oranlandığında ise bu oran %1.23 olmuştur. Yani 2017 yılında aktif iş gücü içinde bulunabileceği varsayılan bireyler arasından her yüz Suriyeliden 1'i, her bin Suriyeliden sadece 12'si veya her on bin Suriyeliden sadece 123'ü çalışma izni almıştır. Bir başka açıdan baktığımızda 2017 yılında çalışma izni almak için ilk kez başvuruda bulunmuş veya süre uzatmış Suriyelilerin bakanlıkça kabul edilme oranları da %95.33 gibi ciddi bir oran olmuştur ve sadece %4.67'si reddedilmiştir. Sonuç olarak Suriyeli bireyler ya keyfi iradeleriyle çalışma izni almamakta ya da başka nedenlerle alamamaktadır (örneğin işverenin sorumluluktan kaçmak istemesi vb.). Suriyeli bireylerin izinler ve kurallar çerçevesinde çalışması için hizmet veren ilgili bakanlık ve bakanlık kuruluşları, kendilerine gelen

²⁹ Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı için bkz. Ek-3.

çalışma izinlerinin %95'ten fazlasını kabul etmiş ve onların resmi bir şekilde çalışmalarını sağlamıştır.

Resmi ya da gayr-i resmi bir şekilde işgücü piyasasına katılım ayırımı yapmaksızın Türkiye'de bulunan Suriyeliler, ağırlıklı olarak tekstil, inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışmıştır. Ve 2017 yılında asgari ücret 1.404 lira iken Suriyelilerin aylık ortalama kazancı 900 lira olmuştur ki bu sayı 2017 yılı asgari ücretinin sadece %64'üne eşitti. Ücretin bu denli düşük oluşu hem ailede çocuklar dâhil tüm bireylerin çalışmasına hem de Türkiye'de Suriyeli çocuk işçi sayısının artmasına neden olmuştur (Korkmaz, 2017:64). Ayrıca piyasada iş bulabilmek için mevcut yerel işçilerin aldıkları paranın üçte birini bile kabul eden Suriyeliler çok düşük ücret alarak, iş sağlığı ve güvenliğini göz ardı ederek çalışma yaşamı içerisinde yaşam mücadelesi vermiştir (Türk Tabipler Birliği, 2016:12-33). Mevcut durumun böyle olması nedeniyle görüşme gerçekleştirilen muhtarlara ‘‘Suriyelilerin açtıkları dükkânlar, atölyeler var mıdır? Mevcut durum ne şekildedir?’’ diye sorulduğunda ise şöyle cevap vermişlerdir:

Konak Kocakapı Mahallesi Muhtarı Mehmet Bey: ‘‘Burada olmasa da Basmane tarafında çok açıldığını duydum. Ayrıca açarlar tabii. Vergi yok bir şey yok. Ben burada vergimi geç yatırayım her ay katlamalı olarak %2 faiz işliyor bana. Onlara bir şey olmuyor. Ben 44 senedir vergi mükellefiyim... Mesela şu an 8 yaşında çocuk konfeksiyon mağazasında işçi olarak çalıştırılıyor. Çocuk işçi çalıştırmak yasak ama tabi sen 50 lira yerine 25 liraya çalıştıracak adam bulursan onu... Okul mu daha önemli çalışmak mı? Burada çalışmak onlar için daha öncelikli oluyor...’’

Konak Kubilay Mahallesi Muhtarı Ünal Bey: ‘‘Atölye kuran yok. Yani imalat yapan yok. Ama dükkân açanlar var. Onlar da küçük esnaf. Ayrıca çeşmecisinden tut, televizyon tamircisine kadar var. Çoğu da bir yerlerde çalışıyor zaten. Kuaförde çalışan var, tekstilde çalışan var, ayakkabıda çalışan var... Bunun yanında hırsızlık yapanı da var, sokaklarda mendil satanı var, dileni var yani var da var...’’

Fotoğraf 9. İzmir'in Kadifekale Yakınlarında Bulunan Kubilay Mahallesi Suriyeliler Tarafından İşletilen Bir Bakkal Dükkânı (05.10.2018).

Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Fotoğraf 9'da görüldüğü gibi kendilerine İzmir Konak Kubilay mahallesinde bir bakkal dükkânı açan Suriyeli aile, esnaflık yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Türkçe bilmeyen anne ve baba ile iletişim kurulmasını sağlayan kızları olmaktadır. Küçük kızın da yeteri kadar Türkçe bilmiyor oluşu anlaşmayı zorlaştırmıştır. Ancak, içinde buldukları durumun anlaşılması için uzunca konuşulmasına gerek olmamıştır.

Son olarak, Buca İnönü Mahallesi Muhtarı Hüseyin Bey ise şöyle cevaplamıştır: *“Adamlarda vergi yok bir şey yok. Tutmuş dükkân, her şey bedava. Zaten kendilerinden alışveriş yapıyorlar. Birbirlerini tutuyorlar. Bizden aldıkları pek bir şey yok. Pazarın haricinde alışveriş yapmıyorlar... Hiçbir Suriyeli esnaf vergi ödemiyor. Bizim esnafımız KDV ödüyor, Stopaj ödüyor... Suriyeliler vergi yok bir şey yok aldıklarını satıyorlar. Öderlerse bir dükkân kirası, elektrik ve su ödüyorlar o kadar. Başka bir şey yok. Vergi yok, levha yok... Bu durumdan memnun olan birkaç yerel esnaf olabilir ama ben onlara da pek güvenmiyorum çünkü mesela ekmeği kendi mi satıyor Suriyelilere? Hiç sanmıyorum çünkü Bursa'dan mı ne bir ekmek toptancısı geliyor. Biliyorsundur belki Suriyelilerin ekmekleri farklı. O gelen toptancı da veriyor Suriyeli bakkallara, kendi yerleri onlar da oradan alıyor... Ayrıca iş sadece bakkalda da bitmiyor. Kendi kuaförleri, berberleri kıyumcuları var. Her şey var adamlarda. Bir tek pazarda tezgâhları yok. O zaman sebze meyveyi pazardan alıyor işte hepsi bu. Diğer türlü her şeyleri var. Mesela bakkaldan gidip bir ekmek almazlar. Kendi yerlerinden alırlar...”*

Fotoğraf. 10. Buca İnönü Mahallesiindeki Gediz Sevgi Yolu (05.10.2018).
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Gediz Sevgi Yolu hakkında o mahallede esnaflık yapan Kuruyemişçi Mehmet Bey'in *‘‘Ne sevgi yolu oğlum, sergi yolu oldu burası’’* sözü aslında son beş yıldır değişimin ne şekilde olduğunu özetler niteliktedir. Mehmet beyin bu sözü aslında Sevgi Yolu'nda baştan sona yüründüğünde gayet açıkça anlaşılabilmiştir. Çünkü gerek belediyenin bu konudaki tavrı gerekse Suriyelilerin orada fazlaca bulunması nedeniyle yol üzerindeki dükkânlar yola doğru taşmış ve yayılmış bir şekildedir. Geneli mesai saatleri dışında (zabıtalara kendilerini denetleyebilecekleri zaman aralığında olmayan) işportacılık yapmaktadırlar. Örneğin, pilav arabalarıyla, midye dolma tezgâhlarıyla veya oyuncak, ucuz tekstil ürünleri ile geçimini sağlamaya çalışan Suriyeliler burada görülebilmektedir.

Tüm bunların yanı sıra, ülkelerinde aldıkları diplomaların Türkiye'de denk sayılmasının zorluğu ya da sayılmaması durumu, Türkçe bilmemeleri ve yaşam mücadelesi gibi birçok etken, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireyleri kayıt dışı çalışmaya itmiştir. Hatta mevcut durumun bu şekilde olması nedeniyle kayıt dışı çalışan Türk vatandaşlarının oranı azalma göstermiştir. T.C Merkez Bankasının raporuna göre, Suriye'den gelmiş geçici koruma altındaki bireyler Türkiye'de yerli işgücü istihdamını önemli derece fakat olumsuz olarak etkilemiştir. Ancak, bu etki daha çok kayıt dışı istihdamda görülmüş olup, kayıt dışı istihdam oranını %2.2 düşürmüştür (Ceritoğlu vd., 2015:4-5). Dünya Bankasının Ağustos 2015 raporu da Suriye'den gelen kesimin Türkiye'de hem kayıt dışı işsizliği hem de işsizlik oranını düşürdüğünü belirtmiştir. Bu durum iki şekilde açıklanabilmiştir: Birincisi, okula kayıt oranının artması ve yükseköğrenim öğrenci sayısı artmasıdır. Böylelikle işsizlik oranı azalmıştır. İkincisi,

kayıt dışı işlerde çalışmakta olan yerel halk bu işleri Suriyelilere kaptırdığından daha çok formel ve kayıtlı işlere yönelmiş bu da işsizliği azaltmıştır (Caprio vd., 2015: 11-12).

İzmir Bornova Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi, mevcut duruma ev sahipliği yapmış yerlerden biri olmuştur. Suriyelilerin kendilerinden daha ucuza çalıştırıldığına yönelik söylemlerle protesto gösterisi düzenleyen işçiler, Suriyelilerden şikâyetçi olmuştur. Site çalışanlarının ifadelerine göre; haftalık bir işçinin yevmiyesi 250-300 lira iken Suriyeliler haftalık 100 liraya çalışmayı kabul etmektedir. Hemen hemen her atölyede birkaç Suriyelinin olduğunun belirtilmesine ek olarak; Suriyelilerin çalışma izinlerinin olmadığı ve 13-14 saat gibi uzun mesai saatlerinde çalıştıkları da ifade edilmiştir (www.milliyet.com).

Fotoğraf 11. Bornova Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi İşçi Protestosu
Kaynak: www.milliyet.com.tr

Zaher Battah, Suriyelilerin Türkiye'ye geldiğinde yaşadığı diploma sorununa ise örnek olabilecek birçok kişiden sadece biridir. Suriye'deki iç savaşın mağduru olan Zaher, savaştan önce ülkesinde kalp ve damar cerrahlığı bir doktordu. Hatta ülkesinde dönemin başbakanı olan Bail Nadir el Halki'nin bile ameliyatını gerçekleştiren ekipteki kişilerden biriydi. Halep Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu olan Zaher, ülkesinde iç savaşın patlak vermeden önce aylık kazancının 5 bin dolar olduğunu belirtmiştir. Ancak, savaşın patlak vermesine rağmen direnip ülkesini terk etmemeye çalışsa da bu süre zarfında gerek dünyaya gelen otizmlili çocukları Enver'in tedavisi için gerekse de ülkelerinde şiddetlenen iç savaştan kurtulabilmek için Türkiye'ye sığınmışlardır. Türkiye'ye geldiği ilk zamanlarda birçok yere başvurursa da geri dönüş alamayan Zaher, İzmir'in Kadifekale Semtinde bir ev kiralamış ve aylık 800 liraya bir terzide işe

başlamıştır. Gerek haberler gerekse de TV kanalları aracılığıyla sesini duyurmayı başaran Zaher, 2017 yılında önce Konak'ta Suriyelilerin eğitim aldığı bir okulda öğretmenlik yapmış daha sonrada Türkiye'de bulunan 50 Suriyeli uzman doktor ile İstanbul'a davet edilmiş ve kısa süreli kursa katılmıştır. Tekrardan mesleğine dönme ümidi yaşayan Zaher, *"Tek düşüncem oğlumdu. Onun geleceği için buraya geldik. Bir de kalp damar cerrahlığına bir gün dönmek istiyorum. Uzunca bir süre iş aradığımda terzilik yapmıştım. Benim gibi bir cerrah için çok kolaydı. Şimdi İstanbul'a çağırılınca yine çok mutlu oldum. Nerede, nasıl, ne zaman çalışabileceğiz hiç bilmiyorum. Belki bir klinikte Suriyeli hastalara... Ama benim tabii ki asıl isteğim çocukluktan bu yana hayalini kurup, olmayı başardığım kalp damar cerrahlığını yapabilmek."* açıklamasını yapmıştır (www.hürriyet.com).

Fotoğraf. 12. Türkiye'ye gelince terzilik yapan Doktor Zaher Battah
Kaynak: www.haberturk.com

Son olarak, is piyasasına giren Suriyelilerin durumuna Türk işverenleri açısından baktığımızda Türk İşverenler Sendikası Konfederasyonu (TİSK) Yönetim Kurulu Başkanı Yağız Eyüpoğlu mevcut duruma ilişkin şu açıklamayı yapmıştır: *"Suriyeli sığınmacıların önemli bir bölümü geçimlerini sağlamak için iş aramaktadır. İşgücü piyasasına dahil olan bu yeni işgücü güvencesiz, sigortasız, olumsuz iş sağlığı ve güvenliği koşullarında, düşük ücretle küçük ölçekli işyerlerinde kayıt dışı olarak istihdam edilmekte; bir bölümü de mevsimlik tarım işleri, inşaat gibi düşük nitelikli işlerde çalışmakta ve çocuk işçiliği sorunu yaşanmaktadır. Öte yandan, Suriyeliler tarafından kurulan işyerlerinin tamamına yakını da kayıt dışıdır"* (tisk.org.tr)

Eyüpoğlu, mevcut Suriyelilerin ucuz iş gücüne kaynaklık ettiğini ifade ederek Türk iş gücünün kaybedilmesi ve genel işgücünün düşmesi gibi konuları vurgulamıştır. Buna ek olarak Suriyelilerin açtıkları işyerlerinin kayıtsız olması da haksız rekabetin yaşandığını savunmaktadır. Ayrıca TİSK başkanı, Suriyelilerin düşük eğitim seviyesine

sahip olmasının yanısıra ve gelir getirici işleri de bulamamaları nedeniyle işgücü piyasasında düzgün işlere ulaşmalarındaki en büyük engel olarak görülmüştür (tisk.org.tr).

TİSK'in 2015 yılında yayımladığı rapora göre; iş dünyası, Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcılığı konusunda neredeyse bir tereddüt duymamıştır. Ayrıca, işverenlerin bu kalıcılık durumun devam etmesi durumuna yönelik genel olarak görüşleri şu şekilde olmuştur (Erdoğan ve Ünver, 2015: 63-65):

- 1) Suriyeliler bölgelere ihtiyaç dâhilinde ve oranında dağıtılmalıdır. Sektörel ve bölgesel analizler yapılmadan Suriyelilere çalışma hakkı verilmesinin kayıt dışı ekonomiyi, işsizliği ve rekabeti etkileyeceğinden endişe edilmektedir.
- 2) Rekabetin sağlandığı, eşit piyasa koşullarının uygulandığı bir ortamda mevcut Suriyelilerin Türk ekonomisine faydalı olacağı görüşü güçlülüğünü korumakla birlikte, kayıt dışı çalışma durumu ortadan kalkan Suriyelilerin kayıtlı hale gelmesi onları işverene maliyetleri açısından bir Türk vatandaşı ile aynı konuma getireceği için cazibelerini kaybedeceklerdir. Bu durumda da işverenler bir devlet teşviki beklemektedir. Ayrıca Suriyelilere iş imkânı sağlarken yerel halkı mağdur etmemek adına Suriyelilere yönelik bir kota sistemi uygulanmalıdır.
- 3) Devlet bu konuya hem bir yatırımcı olarak hem bir eğitimci olarak hem de bir denetleyici olarak dahil olmalıdır. Ayrıca, devlet teşvikiyle Suriyeliler iş piyasasına entegre olmalıdır.
- 4) Turizm alanında mevcut olan “estetik, güven ve huzur” algısının olduğunu vurgulayan sektör temsilcileri; Turizm alanında öde gelen şehirlerden Suriyelileri uzak tutmanın gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Aksi taktirde büyük turizm kayıplarının yaşanabilmesinden endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Bu kayıpların olması durumunda ise mevcut istihdamın bundan etkileneceği için bunun neticesinde de Suriyelilere yönelik tepkilerin katlanarak artacağından endişe etmektedirler.
- 5) İşverenlerin genel kanaati; mevsimlik işçilik, inşaat, hayvanlık ve imalat sektörleri mevcut Suriyelilerin istihdamı açısından uygundur. Kanaatin bu yönde olmasını destekleyen durum ise bu sektörlerde işlerin nitelik gerektirmediği ve istihdamın geçici olması durumları etkendir.

4.2. Berlin Örneği

Berlin, birçok etnik kimliğe geçmiş yıllardan beri ev sahipliği yapmakta olan bir şehirdir. Hem Avrupa hem de Almanya için birçok açıdan önemli konumda bulunan bir kent olmasının yanı sıra Almanya'nın başkenti olması, tarihi bir geçmişinin olması gibi nedenlerle de şehir, yıllardır rağbet gören bir konumdur. Geçmişten günümüze farklı mezhepten veya ırktan olan bireyler için farklı nedenlerle bir çekim merkezi halinde olmasının dışında kent, özellikle son beş yıldır artan oranda devam eden, içerisinde büyük çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu bireylere ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir.

4.2.1. Suriyelilere Yönelik Konut Politikası

Almanya'da "Königsteiner Schlüssel" sistemine göre dağılmış yabancılar ülkenin farklı farklı yerlerinde ikamet etmişlerdir. Ancak, bu ikamet türü de çeşitli farklılıklar göstermiştir. Bu durumu; barınma merkezleri ve kişisel konutlar olarak ikiye ayırmak mümkün olmaktadır. Öncelikle barınma merkezleri ifade edilirse; Berlin'de bulunan Tempelhof Havalimanı ilk ve en önemli örnek olarak ön plana çıkmıştır. İlk olarak 1930 yılında Naziler tarafından bir havalimanı olarak kullanıma açılan ve dönemin şartların üstünde bir yeterliliğe ve büyüklüğe sahip olan bu havalimanı ülke ve bölge için aynı zamanda stratejik bir önemde sahipti. Ancak zamanın getirdiği yeni şartlar ve durumlar nedeniyle 2008 yılında ise faaliyetlerine son verilmiştir (Parsloe, 2017: 35).

Fotoğraf. 13. Tempelhof Havalimanına Ait Terminal B Check-In Salonu (2008).

Kaynak: commons.wikimedia.org

2015 yılına gelindiğinde ise havalimanının artık göçmenler için bir barınma merkezi olmasına karar verilmiştir (telegraph.co.uk). Giderek artan oranda gelen

mültecilere yönelik bir yaşam, barınma politikası üretilmesi gerekmişti. Bunun da çözümü, açık ve kapalı alanlarının bir bölümleri park, konser ve eğlence için kullanılan Tempelhof'un (www.theguardian.com) bir bölümünün de mülteciler için kullanılmasından geçmiştir. Hatta barınma merkezi açısından öyle bir büyüklüğe ulaşmıştır ki içinde 7 bin kişilik yatak kapasitesi bulunan Almanya'nın en büyük geçici barınma merkezi konumuna gelmişti. Ancak yakın zaman içerisinde 3 bin sığınmacı varken, evlere yerleştirilmesi sonucunda bu sayının 600 kişiye kadar düştüğü bilgisine ulaşılmıştır (www.independent.com; Parsloe, 2017: 35-36)

Fotoğraf. 14. Tempelhof Havalimanı İçerisinde Sığınmacılara Ayrılmış Bölümler (2017).
Kaynak: www.vice.com

Bir diğer önemli nokta ise barınma merkezi sonrası şehir içerisindeki konutlara yerleşebilme sorunudur. Bu bir sorundur çünkü, şehirdeki konutların istenilen talebi karşılayamaması, barınma merkezi sonrası kiralık ev arayan mültecilerin çok yüksek fiyatlarla karşılaşmasına neden olmuştur. Bu mevcut durum sadece mültecileri değil aynı zamanda Alman halkını da ciddi oranda etkilemiştir. Berlin'in Mitte bölgesinde oturan Demiray ailesinden Erol Bey ise bu durum için şöyle söylemiştir: “...*Bundan üç bilemedin dört yıl öncesi 400 Euro'ya kiraladığımız evimizi şu an da hatır minnet 700 Euro'ya kiralyoruz... Sen bize bakma biz 1985'ten beri bu muhitteyiz. İnsanları tanırız, biliriz. Tabi onlarda bizi bilir. Bir başkası için 1000 Euro'dan aşağıya vermezler. Zor tabi kiracı olmakta. Eve kendi evin gibi bakman icap eder. Herkes bu konuda özverili değil. Bir de bu mültecilerden sonra bilakis bir artış yaşandı, kira konusunda.*” (Demiray, 2018)

2017 sonu itibariyle Almanya'nın başkenti Berlin'de 23.969 sığınmacı yaşamıştır (www.berlin.de). Bu sığınmacılar şehir içerisindeki dağılımı şehrin bölgelerine göre farklılık göstermiştir (Harita 7).

Harita. 7. Berlin'deki Sığınmacıların Şehir İçerisinde Dağılımı

Kaynak: www.berlin.de

Berlin içerisinde Pankow³⁰ bölgesi şehirdeki mültecilerin %15'ine ev sahipliği yapmıştır. Onu sırasıyla; Lichtenberg ve Marzahn-Hellersdorf izlemiştir. Şehirde en az mülteciye ev sahipliği yapan bölge ise şehrin Mitte bölgesi olmuştur ki oranı %3.5 dan azdır. Haritaya genel olarak bakıldığında ise şehirdeki mülteciler genellikle şehrin kuzeybatı bölgesini tercih ettiği görülmüştür.

Fotoğraf. 15. Berlin'in Pankow İlçesinde 380 Kişinin Kaldığı Bir Konteynır Kent (2015).

Kaynak: www.youtube.com

³⁰ 2016 yılı verisine göre; üçte birini çocuk diye tabir edilen 18 yaş altı bireylerden oluşmuş toplamda 3.400 mülteci burada barınmıştır. Bu mültecilerin 3.060'ı paylaşımlı (ortak) konaklama yerlerinde ve yaklaşık 340'ı sığınma merkezlerinde ve bir kısmı da hosteslerde barınma ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Ancak, dairelerde yaşayan mülteci sayısı ise küçük bir oranı oluşturmuştur (www.berlin.de).

Şehirdeki mültecilerin yayılışı, mevcut halk ile de birleşince konut kiralamak şehir sakinleri açısından bir hayli zor ve zahmetli bir konuma gelmiştir. Konut kiralari o kadar çok artış göstermiştir ki 2012 ile 2017 yılları arasında şehirdeki kira fiyatlarındaki artış ortalama %33'ü bulmuştur (dw.com). Hannover'in Pastel Enstitüsüne göre ise şehirdeki bu artışların temel sebebi giderek artan mülteci sayısı olmuştur (euractiv.com). Şehirde konut fiyatlarının yükselmesi nedeniyle, mülteciler ev yerine oda kiralama yoluna gitmiş ve odalarını da genelde paylaşmışlardır (Khleifawi, 2018). Mültecilerin dışında yerel halkın da ev fiyatlarından yakınması nedeniyle şehirdeki konut sorunu karmakarışık bir hal almıştır. Yeterli konutların da yapılmıyor oluşu; örneğin Berlin yerelinde ihtiyaç dahilinde olan iki odalı evlerin sadece %20'sinin inşa edilmiş oluşu ciddi konut krizlerini de beraberinde getirmiştir. Bu alanda çalışma yapan Michael Voigtländer, *"İhtiyaç duydukları daireleri inşa etmiyoruz"* şeklinde açıklaması da bu durumu desteklemiştir. Voigtländer için sorun açıktır: *"Oda eksikliği. Yatırımcılar inşa etmek istiyorlar; ancak arazi inşa etme eksikliği var... Ve eğer arazi inşa etme konusunda bir eksiklik varsa, o zaman elbette onlara en büyük kâr marjları getiren şeyi inşa ederler ve bu en büyük ve en pahalı dairelerdir."* (www.dw.com).

En büyük ve en pahalı evlere yönelinmesinin yani lüks diye tabir edilen evlerin altında yatan en büyük etken tabi ki mülk sahiplerinin kâr oranları olmuştur. Daha çok kâr etmek isteyen mülk sahipleri haliyle daha çok kazanacakları işlere yönelmişlerdir. Berlin yereline geniş ölçekte baktığımızda ise şehirde bulunan ve konut yapımına uygun arazilerin sadece %16'sı devlet arazisidir. Yani %84 gibi ciddi bir oran özel mülkiyettir. Mevcut durumun böyle olması nedeniyle de Berlin'deki konut sorunu, sorun olmaktan öteye gitmemiş yani bir çözüm yolu bulunamamıştır. Bulunmaya çalışılan çözüm yolları arasında metre kare açısından küçük daireler yapımı fikri ön plana çıkmış olsa da yapılmış ya da yapılacak olan küçük dairelerin de lüks ve haliyle pahalı oluşu yine bu soruna çözüm olamamıştır (dw.com).

Şehrin konut sorunu o derece ciddi konuma ulaşmıştır ki mimarlar ve mülteciler bir araya gelip çözüm üretme yoluna gitmiştir. Bulunan çözüm ise küçük ve maliyeti az evler olmuştur (thenational.ae). Böylelikle az maliyetle kişilerin küçüğe olsa kendilerine ait evleri olacak, yükselen kira fiyatlarına ve mevcut konut sorununa çözüm bulunacaktı.

Fotoğraf. 16. Berlin'deki Yükselen Ev Kiralarını ve Mevcut Konut Sorunu Protesto Eden Yerel Halk
Kaynak: www.dw.com

4.2.2. Suriyelilere Yönelik Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaklaşımı

Yerinden edilmiş Suriyeli bireylerin Berlin'e geldiğinde onların mevcut durumlarını daha iyi hale getirmek isteyen belediyeler ve STK'lar olmuştur ve bu çerçevede Suriyelilerin duruma yönelik çözüm yolları getirmişlerdir. Suriyelilerin konut, işsizlik, dil ve toplumsal uyum gibi sorunlarına çözüm bulmaya çalışmışlardır.

Konut açısından bakıldığında sayıca giderek artan oranda bulunan iki farklı örneği Berlin'de bulmak mümkün olmuştur. Birincisi, mültecilere kapılarını açan ailelerdir. Berlin'deki bazı aileler; savaş, kötü şartlardan ve vb. birçok nedenle yurtlarından çıkagelmiş kişiler için kapılarını açmışlardır. Amaçları, çıkar kaygısının ötesinde bir yardım eli uzatmak, onlarla yedikleri yemekleri, kültürleri ve evlerini paylaşmak olmuştur. Jellinek ailesi ise bu duruma bir örnek teşkil etmiştir. Jellinek ailesi Berlin'de yaşayan bir ailedir. Kapılarını 2015 yılının Kasım ayında Suriyeli mülteci Muslim Kinan için açmıştır. 28 yaşındaki Kinan, önceden ülkesinde ilaç ve pazarlama sektöründe çalışırken şu an Berlin'de Jellinek ailesinde misafir olmaktadır. Kültürel anlam açısından da bir arada olan aile, her cuma günü Kinan'ın yaptığı Suriye mutfağına özgü geleneksel yemekleri yemektedir. Jellinek ailesi ise bu durumu "Herkes ne yapmaktan hoşlanıyorsa onu yapmakta. Bir mülteciye ev sahipliği yapmayı ise her iki tarafın da kazandığı bir durum (win win situation)" olarak görmüştür (theguardian.com).

Fotoğraf. 17. Berlin'deki Evlerini Misafirine Açan Jellinek Aile ve Kinan (sol baştan üçüncü)
Kaynak: www.theguardian.com

Konut sorununa çözüm bulmaya yönelik ikinci önemli durum ise kâr amacı gütmeyen kuruluşların oluşturduğu platformlardır. Şehrin içerisinde buna en dikkat çekici örneklerden biri Berlin'in Neikölln bölgesinde bulunan Refugio olmuştur. Refigo aslında giriş katında bir kafe ve büyükçe bir paylaşım ve etkinlik salonu bulunan, üst katında da 40 misafire yetecek yatak kapasitesi bulunan, 5 katlı ve tarihi bir paylaşım evidir. Asıl merkezi İspanya'da bulunan Refigo'nun Berlin'deki amacı, yardım etmek değil; birbirlerini desteklemek olmuştur. Çünkü kimsenin kimseden üstün olmadığını düşünmektedirler. Kapılarının herkese açık olduklarını belirtmekle birlikte, gerçek zenginliğin paylaşmaktan geçtiğini düşünmektedirler (refugio.berlin).

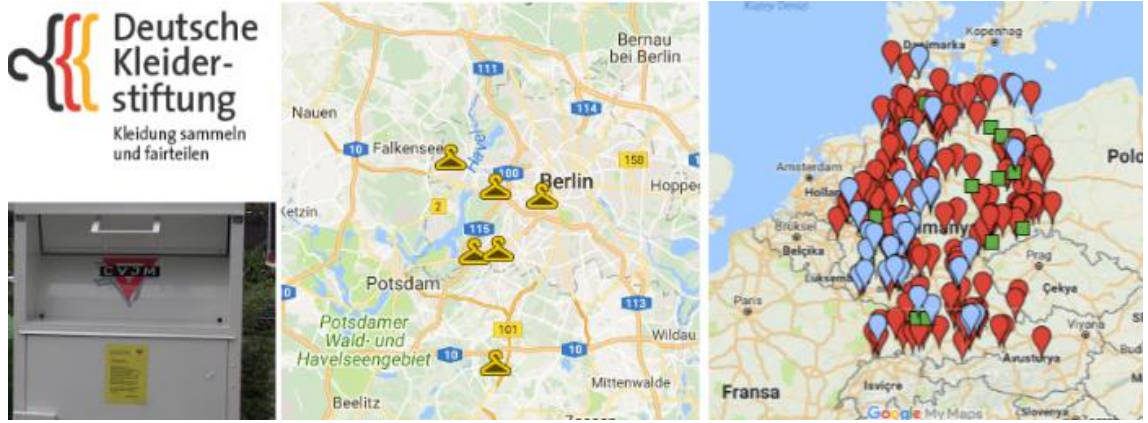
Mülteciler ve yerel halkın buluştuğu bu mekânda, kültürel etkinlikler düzenleyerek aradaki kaynaşmayı sağlamak ve her iki kesimin birbirini anlaması amaçlamışlardır. Ayrıca, sosyal projeler geliştirerek var olan karmaşıklık ve zorluklara karşı çözüm üretmeye çalışmışlardır (Khleifawi, 2018).

Fotoğraf. 18. Refugio ve Eli Waël Khleifawi, Berlin (2018).
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Berlin’deki mültecilerin var olan durumlarını daha iyiye dönüştürmek için onlara yardım yapılan ya da yardım yapılması için teşvik edilen oluşumlar bulunmaktadır. Berlin’de mültecilere yardım etmenin beş yolu bulunmaktadır. İlk olarak, şehirde bulunan mültecilere kapıların açılması ve “Evinde bir mülteci ağırla” mantığının oluşturulmaya çalışılmasıdır. Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk (EJF) Berlin’deki mültecileri evlere yerleştirmeye çalıştıkları bir programı yürütmenin yanı sıra onları emlak piyasası konusunda bilinçlendirmiştir.

İkinci yardım yolu ise mültecilere yapılacak giyim, bilgisayar ve malzeme ihtiyacının sağlanması olmuştur. Deutsche Kleiderstiftung (Alman Giysiler Vakfı) ile isimlendirilen oluşum öncelikle Berlin, Hamburg vb. birçok şehirde ve o şehirlerin kilise önlerinde bulunan konteynırlarda bu eşyaları ihtiyaç sahipleri için toplamışlardır. İnterneti de aktif olarak kullanan vakıf, kişilerin kendilerine en yakın konteynırı bulmalarını sağlayan bir çevrimiçi kontrol sayfası oluşturmuştur. Ayrıca şehir ölçeğinden uzaklaşıp ülke ölçeğinde de bir şeyler yapmak isteyen yardım severler için de yine internet üzerinden çevrimiçi bir ihtiyaç haritası oluşturmuştur. Son olarak, kişilerin ücretsiz bir şekilde kendilerine kargo yollayabilmelerini sağlayan bir sistemi de kendi bünyelerinde oturtmuşlardır.

Fotoğraf. 19. Alman Giysiler Vakfı*

* Sırasıyla, vakfın logosu (Sol üst), Vakfın kullandığı konteyner örneği (Sol alt), Vakfın Berlin kentinde bulundurduğu konteynerlerin dağılımı (Orta), Vakfın ülke çapında oluşturduğu ihtiyaç haritası (En sağ).

Kaynak: www.kleiderstiftung.de

Üçüncü yol, gönüllü yardım kuruluşlarından biri Give Something Back To Berlin (Berlin'e Geri Bir Şey Ver) (GSBTB)'dir. Ödüllü bir proje platformu olan GSBTB, aynı zamanda toplum entegrasyonunu, kültürlerarası diyalogu ve Berlin'in farklı göçmen nüfusu arasındaki katılımı destekleyen ağıdır. Her tür tabandan sosyal etki çalışması için bir bağlayıcı, yaratıcı ve katalizör olarak çalışmaktadır. Göçmenler ve yerel halkın arasında toplum entegrasyonu için bir ağ yaratma amacındadır. Kendi oluşturdukları ekiplerin girişimiyle normalde birbiriyle temas halinde olmayan, kapsayıcı ağlar inşa eden ve göçmen karşıtı söylemlere karşı çıkan gruplar arasında buluşma noktaları yaratmaya çalışmaktadırlar. GSBTB, temelinde “Küresel düşün, yerel davran” düşüncesi görmektedir. Ülkede kullanılan pasaport, statü, dil veya geçirilen zamandan bağımsız olarak herkesin katkıda bulunması gerektiğine inanmaktadırlar (gsbtb.org).

Dördüncü yol, yetişkin olmayan mültecileri destekleme yoludur. Almanya'da yaşayan sakinlerin yurtlarından çıkagelmiş ve geldiklerinde de aileleri bulunmayan çocukları desteklemelerini sağlayan bir oluşum bulunmaktadır. Bu destekleme yoluna katılımında ise kişilerden çocuk mültecilerin bakımını üstlenmek istediklerini Jugendamt'a (Gençlik Refah Merkezi) bildirmeleri beklenmektedir.

Son olarak, bu çerçevede belirtilebilecek bir diğer yol parasal yardımdır. Deutsches Rotes Kreuz (Alman Kızıl Haçı), Save The Children veya Aktion Deutschland Hilft (Alman Yardım Hareketi)'nin bu çerçevede yardımları kabul ettiği en çok bilinen oluşumlardandır. Ayrıca Alman Sosyal Bilimler Enstitüsünün yayımladığı listede ilgili kuruluşların geniş listelerini bulmak pek tabii mümkündür (www.thelocal.de).

4.2.3. Suriyelilere Yönelik İstihdam Politikası

Berlin, içerisinde birçok etnik kimliği barındıran büyük bir şehirdir. Aynı zamanda başkent olması ve tarihi bir geçmişinin olması nedeniyle şehir, yıllardır rağbet gören bir konumdadır. Yıllardır göçmen ve mülteciler için bir çekim merkezi halinde olmasının dışında, kent özellikle son beş yıldan beridir süregelen ve artan oranda devam eden, içerisinde; Irak, Afganistan ve Fas gibi ülke vatandaşlarının bulunduğu; ancak büyük çoğunluğunu Suriyeli mültecilerin oluşturduğu önemli bir kenttir.

Mülteciler, vatanlarından çıkagelip sığındıkları bu şehirde gerek entegrasyon politikaları sayesinde gerekse de kendi imkanlarıyla bir iş bulma ya da bir iş yeri açma mantığında olmuşlardır. Hayatta kalabilmeleri, istedikleri şeylere daha kolay ulaşabilmeleri ve ailelerine bakabilmeleri için mülteciler çalışmak zorunda olduklarının farkındadırlar. Uzun zaman boyunca entegrasyon politikaları ile bir işe yerleşmeyi bekleyen mülteciler, eğer iş bulabilirlerse kısmen de olsa rahat edebilmektedirler. Ancak, “kendi işyerimi açmalıyım” ya da “kendi başıma bir iş bulmam lazım” mantığı ise azımsanmayacak kadar çoktur (dw.com).

Fotoğraf. 20. Damaskus Pastanesi (Berlin Sonnenalle 93, 2018)
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Suriyeli tatlı ustası Sakkas ise bu durumun bir örneğini oluşturmuştur. Ülkesindeki savaş nedeniyle ailesi ve erkek kardeşleriyle Berlin’e gelmiş olan Sakkas, ilk başta Berlin’e bir baklavacı açma fikrini çevresine kabul ettiremese de daha sonra bu fikre sıcak bakan erkek kardeşleri ile Berlin’in Sonnenalle caddesine bir baklava dükkânı açmıştır. Erkek kardeşinden duyduğu “*Bu tatlı Almanların hoşuna gitmeyecek, onlar için çok ağır...*” gibi sözlere kulak asmayan Sakkas, bu fikrin yanlış olduğunu adını da

Damaskus Konditorei koyduğu baklava dükkânını açarak ve işlerini yoluna koyarak kanıtlamıştır. ‘*Müziğin, dilin ve tatlıların hoş anılar taşıdığını ve evrensel olduğunu*’ söyleyen Sakkas, fındıklarını Türkiye’den, peynirini ise İtalya’dan alıp ürettiği baklavalarıyla Berlin halkına hizmet vermektedir.

28 yaşında Berlin de yaşayan Mahmud da bu durumun bir başka örneğini oluşturmuştur. Aslen Filistin kökenli olan Mahmud, Suriyeli bir mültecidir. İşkence gördüğü ve hapse atıldığı Suriye’den 2014 yılında kaçarak Berlin’e gelmiş. Şimdi de mülteciler tarafından Berlin’de kurulan ‘‘mülteci olmak’’ adlı turistik turları düzenliyor. Turda, rehberler eşliğinde Berlin’de görülmesi gereken yerlerin yanı sıra Berlin’de mülteci olarak yaşamının nasıl bir deneyim olduğunu anlatılıyor. Gruplarının ismi ise Querstadtein. Tur başına 13 Euro olarak bu hizmeti veren rehberler, bu hizmeti verebilmek için 200 Euro ödüyorlar. ‘‘İlk geldiğinizde, prosedürler ve dil sorunlarıyla ilgili sıkıntılar oluyor. Dolayısıyla size yardım edecek bir kişiyi veya bir yeri bulmanız gerekiyor’’ diyen Mahmud için ilk yer Neükölln olmuş. Ciddi bir göçmen sakinine sahip olan bu yer için Mahmud ‘‘Berlin’in en hareketli yerlerinden biri’’ ifadesini kullanmıştır. Ayrıca yine Neükölln için ‘‘Yaşamak için en çok talep gören yerlerden biri, çünkü çok yabancı var. Eğer göçmenseniz veya Berlin dışından geliyorsanız, burada rahat edebilirsiniz’’ şeklinde bahsetmiştir.

Turu organize eden yetkililerin; ‘‘Mülteci olmanın ne olduğuyla ilgili çok büyük yanlış bir algı var. İnsanlar, mültecilerin buraya hangi sebeplerin geldiğini ve onların tarihi anlasalar bu durumu daha farklı ele almaya da başlayabilirler.’’ şeklinde yaptıkları açıklamalarla mevcut durumun görünenden de öte olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca yetkililere bu turun ‘‘Almanların Elendstourismus dediği ‘sefalet turizmine’ dönüşme tehlikesi taşıyor mu?’’ sorulduğunda ise bir yetkili ‘‘Eğer turistlere yoksul insanlar hissi verdiğini hissetsem devam etmezdim. Turun amacı bu değil.’’ diyor ve şöyle devam ediyor: ‘‘Turun amacı, deneyimler arası bağlantı kurmaktır’’ (hurriyet.com.tr).

Berlin’de bir yabancı, mülteci statüsüne sahip olduğu günden itibaren hemen iş gücü piyasasına girebilmektedir. Sığınmacılar ve ikincil koruma statüsü verilen kesim için ise bu durum ilk 3 ay bekleme zorunluluğu yani iş gücü faaliyetine katılamama durumunu içermektedir.

Tablo. 10. Yasal Durumlara Göre Entegrasyon Tedbirlerine ve İşgücü Piyasasına Erişim

	MÜLTECİ	SİĞINMACI	İKİNCİL KORUMA
--	---------	-----------	----------------

Entegrasyon kurslarına erişim	Evet	Sadece yüksek tanıma oranlarına sahip seçilmiş menşe grupları için	Sadece insani nedenlerden veya kişisel nedenlerden dolayı tolerans verildiğinde
İş ve İşçi Bulma Kurumundan ve İş Merkezleri Vasıtasıyla İş Bulma	Evet	Evet (bekleme süreleri, ölçü ve tanıma oranlarına göre değişir)*	Evet (bekleme süreleri önlemlere göre değişir)
İşe Girmek İçin Bekleme Süresi			
İş Gücü Piyasasına Erişim	Hemen	3 ay sonra **	3 ay sonra **
Mesleki Eğitime Erişim	Hemen	3 ay sonra **	Hemen
Hazırlık-Çıraklık Stajlarına Erişim	Hemen	3 ay sonra **	3 ay sonra **
Bir Eğitim Programının Parçası Olmayan Stajlara Erişim (3 ay veya daha az) ***	Hemen	3 ay sonra **	3 ay sonra **

Kaynak: (Degler ve Liebig, 2017: 29)

Not: Entegrasyon Kursundaki mülteciler hariç, entegrasyon önlemlerine katılmak için yasal bir hak yoktur. Aktif işgücü piyasası politikaları için, hangi önlemlerin uygulanacağına karar vermek İstihdam Ajansı veya İş Merkezi'ne kalmıştır bir durumdur.

* Bu durum güvenli olduğu düşünülen menşe ülkelerden gelen sığınmacılar için geçerli değildir.

** Bazı koşullar çerçevesinde geçerlidir.

*** Daha uzun stajlar için diğer kurallar geçerlidir.

Tablo 10 incelendiğinde görülmüştür ki mültecilerin iş gücü piyasasına erişimleri hemen olurken; sığınmacı ve ikincil korumaya sahip olanlar için ise 3 aylık bir zorunlu bekleme süresi bulunmaktadır. Yine tabloyu incelendiğinde mültecilerin “Evet” ve “Hemen” cevaplarını aldıkları satırlar; diğer iki kesim için ise de nadiren “Evet” ve “Hemen” olsa da büyük ölçüde 3 aylık bir zorunlu bekleme süresi şeklinde cevaplar olmaktadır. Son olarak tabloyu genel olarak incelediğimizde görülmüştür ki mültecilik statüsü almış bir kişi diğer iki statüye göre ciddi ölçüde geniş haklara sahiptir.

İlk üç ay bekleme süresinin (sığınmacı ve ikincil koruma sahipleri için) arka planına bakıldığında; bu süre 9 ile 12 ay arasında bir konumdaydı. 2014 yılında ise Alman hükümeti tarafından şartlar esnetildi ve her iki kesim için de 3 aya düşürüldü³¹ (Degler ve Liebig, 2017: 45).

Almanya’da 3 aydan fazla ve 15 aydan az süredir bulunan sığınmacılar için (eğer Federal İstihdam dairesi (BA) ve Yerel Yabancılar Dairesi (YYD) hemfikirse) bir iş gücü piyasası testi uygulanır. Taleplerini YYD’ye bildirmek zorunda olan yabancılar; bazı durumlarda, belirli bir maaş eşliğini aşan bir mesleğe ve yüksek vasıflı mesleklere kabul alırlarsa YYD’den doğrudan bir çalışma izni alabilmektedirler. Ayrıca, belirli giriş stajları (Einstiegsqualifizierungen) ve bazı stajlar için Federal İş Kurumunun onayı gerekmekte olup; tüm bunların yanında, sığınmacıların hiçbir koşulda serbest meslek sahibi olmasına izin verilmemektedir (Degler ve Liebig, 2017: 44).

³¹ Bu durum güvenli üçüncü ülkelerden gelenleri kapsamamaktadır.

Sığınmacılar (15 aydan az süredir Almanya’da olan) bir iş bulmaları durumunda aynı işe bir Alman veya Avrupa Birliği vatandaşı da başvurması durumunda, sığınmacı ikinci konuma düşecek ve öncelik diğerlerine verilecekti. Ancak eğer sığınmacı 15 aydan fazla süresidir Almanya’da kalmışsa böyle bir öncelik durumu artık geçerliliğini korumayacaktır. Ağustos 2016 yılına gelindiğinde ise bu şart 3 yıllığına tüm Almanya’da (North Rhine-Westphalia ve Mecklenburg-Vorpommern hariç) rafa kaldırılarak şartlar sığınmacılar lehine esnetilerek sığınmacıların iş gücü piyasasına erken katılımın önü açıldı (Degler ve Liebig, 2017: 44).

Bir başka kesim olan mülteciler için ise şartlar sığınmacılar kadar zor olmasa da kendi içerisinde genel anlamda zorluklar barındırmaktadır. İş gücü piyasasına girmek istemeleri; ancak bunun neticesinde karşılaştıkları zorluklar, zaten kendi ülkelerinden gelirken yaşadıkları zorluklara, hayal kırıklıklarına, yıpranmışlıklarına eklenince aslında hiç de kolay olmayan bir süreç içerisinde kendilerini bulmuşlardır. Alman hükümeti bu durum neticesinde iş gücü piyasasını mülteciler için daha esnek hale getirme çabalarını güçlendirme yoluna gitmiştir. Örneğin, Berlin Neukölln’de, mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıran çeşitli programlar oluşturuldu. “Herkesin potansiyeli var” sloganının kullanıldı. Böylelikle Almanya’nın istihdam kurumu, nitelikli mültecilerin işgücü piyasasına hızlı bir şekilde ulaşmalarına yardımcı olacaktı. Ayrıca, onların yasal bir mesleki statü alma süreçleri içinse “Erken Müdahale” programını da geliştirmiştir. Ve bir dizi katı kurallarla katılımcıların belirlenmesi yoluna gidildi (COE Raporu, 2015: 5). Kurallardan birkaçı şöyledir:

- ❖ Programa sadece mülteciler katılabilir.
- ❖ Mülteciler içerisinde işsizlik parası almaya başlayanlar ise katılamazlar.
- ❖ Sadece seçilmiş ülkelerden (Suriye, Irak ve Afganistan) gelen mülteciler başvurabilir.

Bu çerçevede 2015 yılında yaklaşık olarak 2 bin başvuru gerçekleşmiştir ve bu başvurular arasından sadece 144 tanesi kabul edilmiştir. Yasal statüler ve menşe ülke dışında mültecilerin; eğitim ve dil becerisi gibi kriterler de dikkate alınmamıştır. Başvuranlar arasında eğitim geçmişi; doktor, avukat, diş hekimi, mühendis, akademisyen vb. birçok önemli meslekler olsa da büyük çoğunun menşe ülkeden aldıkları diplomaların Almanya’da tanınmıyor oluşu kişilerin bu programdan

yararlanamamalarına neden olmuştur. Başvurusu kabul edilenler ise sendikalara, ticaret odalarına ve işletmelere yerleştirilmiştir (COE Raporu, 2015: 6).

2016 yılında IAB-BAMF-SOEP anketinde; istihdam edilmeyenlerin %78'inin “kesinlikle çalışmak istediklerini” belirtmesi dikkat çekici bir diğer nokta olmuştur. Bu, Almanya'daki mülteciler arasında yapılan bir araştırmanın bulgularıydı. Ve yine bu bulgulara göre işgücü piyasası entegrasyonu Almanya'daki kalış süreleri boyunca en çok bahsedilen amaçlardan biri olduğu söylemi, BAMF tarafından yansıtılan bir diğer önemli bulgu olmuştur (Worbs ve Bund, 2016: 6). Yine aynı anketin bir diğer dikkat çekici noktası ise toplumsal cinsiyet farkı olmuştur. Şöyle ki; erkek katılımcıların yaklaşık %86'sı kesinlikle çalışmak istediklerini belirtirken, kadınlarda ise bu oran sadece %60'larda kalmıştır (Degler ve Liebig, 2017: 26). Bu durumun nedeni olarak ise Almanya'daki menşe ülke kadınlarının genellikle yarı zamanlı işlerde çalışmalarının yaygın oluşunun etkili olduğunu söylenmiştir. Mevcut durum göstermiştir ki anne faktörü olarak kadın, çalışma hayatına ayırdığı vakit kadar ev hayatına ayırmak zorunda kalmakta ya da en azında kendince öyle olmasını istemektedir.

Tablo. 11. Yasal Statülerine ve Menşe Ülkelerine Göre İş Arayan ve Yerleştirilenlerin Durumu

	Yasal Statülerine ve Menşe Ülkelerine Göre İş Arayanların Sayısı, Şubat 2017				Yasal Statülerine ve Menşe Ülkelerine Göre İşe Yerleştirilenlerin Sayısı, Şubat 2017			
	Mülteci	Sığınmacı	İkincil Koruma	Toplam	Mülteci	Sığınmacı	İkincil Koruma	Toplam
Toplam	357.578	90.772	6.309	454.649	143.120	31.849	2.770	177.739
Suriye	234.241	17.491	499	252.231	85.439	6.680	190	92.309
Afganistan	19.054	21.594	879	41.527	13.609	3.646	183	17.438
Irak	29.768	11.043	422	41.233	9.147	6.992	335	16.474
Eritre	18.293	3.292	143	21.728	5.912	1.083	48	7.043
İran	8.628	8.460	351	17.439	3.874	2.259	123	6.256
Diğer	47.594	28.892	4.015	80.501	25.139	11.189	1.891	38.219
	Alman vatandaşları ve diğer göçmenler de dahil olmak üzere kayıtlı tüm iş arayanların toplamı				Alman vatandaşları ve diğer göçmenler de dahil olmak üzere kayıtlı tüm işe yerleştirilenlerin toplamı			
	4.863.915*				2.762.095**			

Kaynak: Degler ve Liebig, 2017: 24

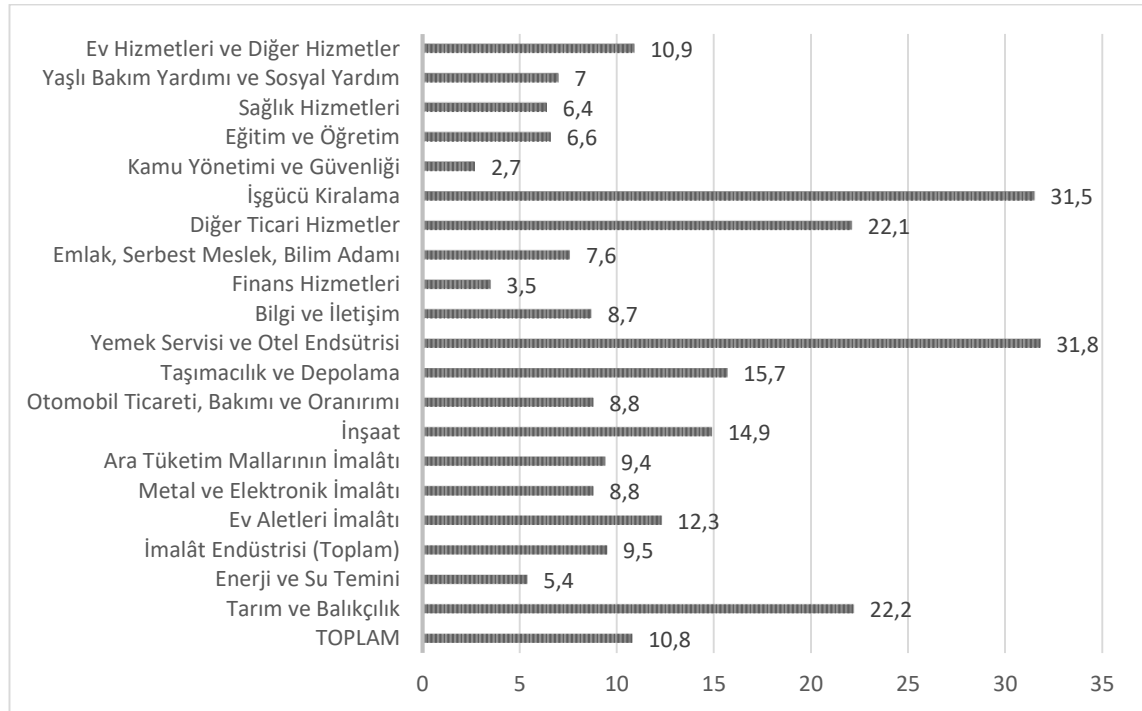
*Sadece Alman vatandaşlarının sayısı: 4.409.266

**Sadece Alman vatandaşlarının sayısı: 2.562.095

Almanya'da Şubat 2017 tarihi verilerine göre iş arayan toplam 4.8 milyon kişinin (Alman vatandaşları da dahil) 2.7 milyonuna iş sağlanmıştır (Tablo 11). Bu 2.7 milyon içerisinde Alman vatandaşları hariç en büyük işe alınan menşe ülke vatandaşı, 92 bin ile

Suriye vatandaşları olmuştur. Ancak, tablo geniş ölçekte incelendiğinde görülmüştür ki her işe başvuran yüz Suriyeli yabancından sadece 18'i iş bulabilmiş ve 72'si ise işsiz kalmıştır. Bu oran diğer yabancı milletlerde ise görece daha yüksek olmuştur. Örneğin, işe başvuran her 100 Afganistan vatandaşından 42'si iş sahibi olmuştur. Irak vatandaşları için ise bu oran her 100 kişiden 40'ı, İran için ise her 100 kişiden 35'i şeklinde olmuştur. Aslında, sayıca fazla görünen işe yerleştirilmiş Suriyeli yabancılar kendi içerisinde oranlandığında ciddi bir azlıkla karşılaşmıştır. Yani görünen çokluğun içerisinde, görünenden de büyük -ancak görünmeyen- bir oransal azlıkla karşılaşmıştır. Ve bu oransal azlık, diğer milletlerle kıyaslandığında ciddi farkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son olarak, bu mevcut oranlama mantığı sadece Alman vatandaşları açısından sürdürüldüğünde ise işe başvuran her 100 kişiden 58'i iş sahibi olurken 42'si bir işe yerleştirilememiştir.

Grafik. 28. Almanya Endüstrisinde Yabancıların İstihdamı (Aralık, 2017)

Kaynak: Bundesagentur für Arbeit, 2018

Grafik 28 bize 2017 yılında, Almanya'daki yabancıların hangi iş gurubunda hangi oranda iş bulunduğunu göstermiştir. Görülmüştür ki yabancılar, iş piyasası içerisinde kendilerine en çok %31.8 oran ile Yemek Servisi ve Otel Endüstrisinde bulmuştur. İkinci sırası ise İşgücü Kiralama (Labour Leasing) denilen ve gerektiğinde kişilerin belli işler için kiralandığı uzun süreli olmayan işler almıştır ki bu oranda %31.5 olmuştur.

Yabancıların en az kendilerine iş buldukları alanlar ise Kamu Yönetimi ve Güvenliği gibi alanlar olmuştur.

Yabancıların buralarda kazandıkları maaşların yapısı, yeterlilik göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Almanya'ya gelir gelmez ilk yıl içinde çalışmaya başlayan mülteciler genellikle ayda yaklaşık 1100 Euro kazanmaktadır. On yıl sonra kazançları yaklaşık 1,500 Euro olurken, 15 yıl sonra da 1600-1700 Euro'ya ulaşmaktadır. Gelecekte, mültecilerin işgücü piyasasına daha gelişmiş bir yasal ve kurumsal çerçeveye birlikte daha hızlı entegrasyonunun sağlanması ve bunun yanı sıra daha etkili dil eğitimi ve ilave eğitim programları sonucunda şu andaki durumlarının gelecekte, geçmişten daha iyi şartlarda olması beklenmektedir (Mellado vd., 2016: 6).

Mevcut mültecilerin iş beklemek yerine bir iş yeri açma durumu/isteği ya da mevcut işyerlerinde resmi olmadan çalışmak istemesi bir diğer önemli husustur. Almanya'nın Berlin şehirde kısa bir gezintiye çıkıldığında bile birçok Arapça tabelaya sahip iş yeri örneklerini görmek mümkün olmuştur. Şehrin yer yer dokusuna uyduğu yerel halk tarafından ifade edilse de büyük ölçüde hiç de Avrupa kültürüyle uyuşmayan, doğrudan Orta Doğu kültürünü yansıtan bir görünüme sahip olduğu yine yerel halk tarafından dile getirilmesi görmezden gelinemeyecek bir gerçektir. Bunun en temel nedeninin insan kültürüyle yaşaması gerçeğidir. Gittiği coğrafyalar kendi öz vatanından çok uzak bile olsa; insan, kültürünü yanında götürmeyi her zaman başarmıştır. Çünkü onu var eden şeyin, yine kendisine ait olduğu değerlerin olduğunun da farkında olmuştur.

Şehrin Neükölln semtinde bulunan Sonnenalle caddesi "Arap Mahallesi" olarak anılmaktadır ve özellikle Suriyeliler, burayı tercih etmektedir. Çünkü, özledikleri kültüre ait restoranlar, kafeteryalar, nargile evleri ve helal marketler hep burada bulunmaktadır. Cadde boyunca ilerlendiğinde yan yana veya karşılıklı o kadar çok Arapça tabelaya sahip iş yeri ile karşılaşmıştır ki şehrin yıllardır süregelen dokusunun veya kültürün değişmediğini söylemek neredeyse imkânsız bir hal almıştır. İçlerinde sayıca az da olsa Almanca tabelalar ve Türkçe tabelalar da vardır. Ancak, oranlara bakıldığında Berlin Neukölln eski belediye başkanı Franziska GIFFEY'e göre "Bu cadde üzerinde bulunan işyerlerinin %90'ı Arap'ların elindedir" ifadesi mevcut durumu gözler önüne sermiştir (faz.net).

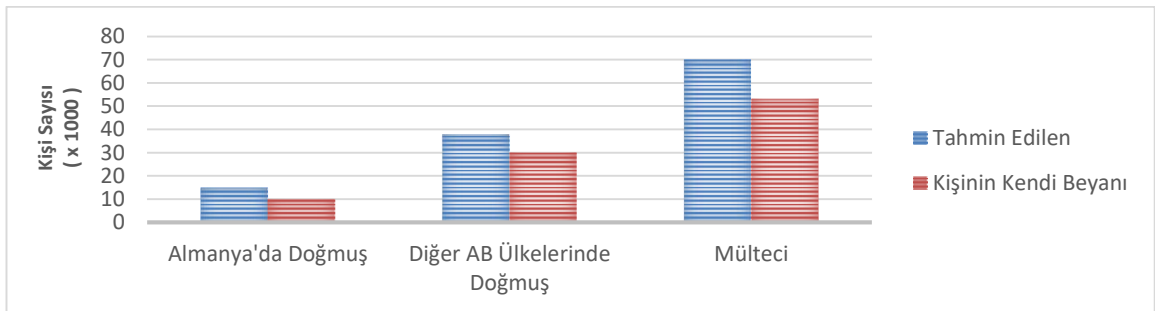

Fotoğraf. 21. Berlin Sonnenalle Caddesi (2018).
Kaynak: Gökhan Yağmurlu

Giderek artan oranda yaşayan bir Arap kültürünün gelecek yıllarda da tazeliğini koruyacağı farkında olunan bir başka gerçektir. Ayrıca, burada bulunan restoranların sahipleri, çalışanlarını özellikle kendi milletlerinden seçmesi (Örneğin Alagami Restoran (theguardian.com)), yine Berlin'e gelip iş arayan mülteciler için burayı önemli bir çekim merkezi haline getirmiştir.

Bir diğer önemli konu ise mevcut durumlarıyla iş aramakta olan mültecilerin konumu olmuştur. Hâlihazırda bulunan mültecilerin %60'ının bir mesleki eğitiminin olmaması mültecilerin iş bulmasının önündeki ciddi engeller arasında olmuştur. Bunun yanı sıra bazen mesleki eğitimlerinin olması da yeterli olamamıştır. Örneğin üniversite mezunu bir kişinin Suriye'de aldığı diplomanın Almanya'da tanınmıyor oluşu, diploma sahibinin işsiz kalmasına veya orta düşük vasıflı işlerde çalışmasına neden olmuştur.

Grafik. 29. Yüksek Öğrenim Görmelerine Rağmen Orta ve Düşük Vasıflı İşlerde Çalışan Kişilerin Dağılımı, 2014 Almanya

Kaynak: Degler ve Liebig, 2017: 51

Grafik 29’da görüldüğü gibi Almanya’da doğmuş ve yükseköğrenim görmüş kişilerin orta ve düşük vasıflı işlerde çalışma oranı 10 bin civarırken, diğer AB ülkelerinde doğup ve eğitimlerini orada alıp; Almanya’da, yine aynı iş gruplarında çalışanların oranı 30-40 bin aralığında görülmüştür. Ancak, en büyük dilimi oluşturan mültecilerde ise tahmin edilende 70 bin, kişi beyanında 50 bin seviyelerinde olduğu görülmüştür. Mültecilerin kendi menşe ülkelerinde aldıkları yükseköğrenimlerinin Almanya’da tanınmıyor oluşu, onların orta ve düşük vasıflı işlerde çalışmalarına zemin hazırlamıştır (Degler ve Liebig, 2017: 51).

29 yaşında ve Suriye’den gelmiş Mohammad ise bu duruma örnek olmuş bir gençtir. 2014 yılında Almanya’ya gelmeden önce ülkesinde bir tıp teknisyeniyken Almanya’ya geldiğinde de bunun devam etmesini umuyorken Almanya’nın getirileri Mohammad’ın pek umduğu gibi olmamıştır. Uzun süren işsizlik evresinden sonra Siemens gibi önemli bir firmada staj görme fırsatı yakalasa da bu onun kalıcı bir işte çalışmasını sağlayamamıştır. Kendisine verilen işlerin hepsinin geçici bir durumda olması yani kalıcı ve sürekliliğinin bulunmaması Mohammad için ciddi bir engel oluşturmuş. *"Bana iş ver, geçici çalışma değil!"* diyen Mohammad, bireysel olarak bir şirkete gider ve bir işe başvurur. Daha sonra başvurduğu bu işe kabul edilmediğini öğrenen Mohammad, ilerleyen zamanda yine aynı şirkette aynı iş için istihdam ajanları kendisine posta yollar. Daha önce bireysel olarak başvurup kabul edilmediği iş için Mohammad, içinde bulunduğu durumun somut halinin şu şekilde olduğunu belirtiyor: *‘‘Aynı işi daha az maaşla ve daha az hakla yapmalıydım. Neden?’’*.

Fotoğraf. 22. Tıp teknisyeni Mohammad (24).
Kaynak: www.dw.com

Görölmüştür ki şahsi olarak başvurduğu işten kabul alabilseydi uzun vadeli ve geçici olmayan bir işe sahip olabileceksen, aynı işe istihdam ajanları aracılığıyla yerleşmeyi kabul ettiğinde Mohammad'in de belirttiği gibi daha az maaşla, daha az hakla ve geçici olarak sahip olabilmektedir.

İlerleyen zaman içerisinde Berlin'in Pankow bölgesinde bir iş için davet edildiğinde çok sevindiğini söyleyen Mohammad, daha ilk günden ayrımcılığı bariz bir şekilde hissettiğini söylemiştir. *“Sanırım bazı kurallar sadece benim için”* diyen Mohammad, bu durumdan ciddi derece rahatsızlık duymuştur. Örneğin, şirkete ait üretim salonunun dışında herkesin sigara içebildiği alanda sigara içmek isteyen Mohammad, ilk sigarasını içerken uyarı almıştır. Kendisiyle aynı işi yapanların bu uyarıyı almamış olması ve hala içmeye devam etmesi Mohammad'in içinde bulunduğu ortamda ayrımcılık gördüğünü durumun bir örneği olmuştur. *“Ben bir insanım, bir şey değil. Aslında ben de onlar gibi muamele görmek istiyorum”* diyen Mohammad, başka iş bulmuş olsa bile kendisini bir mini-işçi olarak tanımlıyor. Aldığı maaşın da normalden az olması nedeniyle ev kirasını, gıda, ulaşım, giyim vb. masraflarını nasıl ödeyeceği ile ilgili çözüm yolları bulmaya çalışmaktadır (dw.com).

Uzmanlar tarafından test edilen diploma sahibi, alanda bilgi ve birikimlerini ispatlaması halinde ise de diplomalarının tanınırlığı da söz konusu olabilmektedir. Ancak, mültecilerin iş bulamamaların en önemli sebeplerinden biride Almanca bilmiyor oluşlarıdır. Almancayı bilmemeleri zaman zaman onların en basit işlerde dahi çalışamamalarına neden olabilmektedir. Çünkü işveren onların en azından Almanca bilmesini istemektedir (haberbayern.de).

İşverenler, mültecilerin bu mevcut durumuna çözüm bulmak ve topluma daha kolay entegre olmalarını sağlamak amacıyla onların birer iş sahibi olmaları gerektiğinin farkında olmuşlardır. Bir bakıma mültecilerin iş gücüne de ihtiyaç duyan işverenler, boş pozisyonlara uygun mülteci bulabilmek için bir nevi kariyer sitelerine benzeyen platformlar ile doğrudan mevcut işlere mültecilerin ulaşmasını sağlamışlardır. İş ve mülteci arasındaki kolay bir yol olan internet ile iş sahibi olmak isteyen mülteciler bu platformlarda Arapça, İngilizce ve Almanca gibi dil seçenekleri kullanarak iş arayabilmişlerdir.

Fotoğraf. 23. Mültecilerin Almanya’da İş Bulmalarına Yönelik Oluşturuluş Platformlardan Bazıları

Kaynak: www.adlershof.de

İşverenler açısından ciddi önem arz eden bu durum, 16 Ocak-7 Şubat 2017 tarihlerinde Almanya’da OECD, Alman Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı (DIHK) ve Alman Ticaret Odaları Birliği (BAMS) ortaklığında çevrimiçi bir şekilde yapılan araştırma ve anket bu durumu hem işverenler hem de mülteciler ve sığınmacılar açısından gözler önüne sermiştir. Yerel ticaret odalarının da katıldığı bu araştırmaya toplamda 2000 işveren ve DIHK aracılığıyla 200 yeni işveren “*Şirketler Mültecileri Entegre Et*” (Netzwerk Untemehmen Integrieren Flüchtlinge) ağıyla katılmıştır. İlk bölümde, şirketin büyüklüğü, sanayi sektörü ve bulunduğu yer ile ilgili genel bilgileri ve son görevler hakkında bilgi toplanılmıştır. İkinci bölümde, katılımcılara sığınmacı ve mültecilerin başvurularını alma veya işe alma ile ilgili deneyimleri sorulmuştur. İşverenin cevaplarına bağlı olarak, bölüm ayrıca işe alma ve istihdam dönemi boyunca yaşadıkları deneyimler, politika önlemleri ve sığınmacıların veya mültecilerin kendi şirketlerinde ne gibi becerilere sahip olmaları gerektiği sorulmuştur. Üçüncü bölümde ise, işverenlerin gelecekteki gelişmeler hakkındaki görüşlerini sorulmuştur. Sığınmacı ve mültecilerin iş fırsatlarını firmalarında öngörüp öngörmedikleri gibi sorular yöneltilmiştir. Son olarak, katılımcıların çoğunluğu anketin sonunda, çoğunlukla işe alım sürecinde veya istihdam döneminde karşılaştıkları sorunların bir kısmını belirtmek için yorum bölümü kullanılmıştır (Degler ve Liebig, 2017: 33-34). Anketten elde edilen bulgular ise şöyledir:

i) Sığınmacılardan ve mültecilerden düzenli işlere (üçte ikisi) ve stajlara (iki kişiden biri) işe alınanların çoğunluğu düşük vasıflı pozisyonlar içindi. Gelecekte, işverenler, onlar için ağırlıklı olarak orta vasıflı (işverenlerin %50’si) ve yüksek vasıflı (%15) pozisyonlarda istihdam olanaklarını görmektedir.

ii) Şirket büyüklüğüne bakılmaksızın, katılımcı işverenler, Almanca dilinin iyi ya da çok iyi olması durumunu gerekli bir önkoşul olarak görmektedir. Düşük vasıflı işler için bile, tüm işverenlerin yarısı en azından iyi bir Almanca bilgisine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu pay, orta vasıflı işler için %90’ın üzerine çıkmaktadır.

iii) Mültecileri işe alan her dört işverenden üçü, mülteciler ile yaptıkları günlük işlerde çok az ya da hiç zorluk yaşamamıştır. Ayrıca, genel olarak işverenlerin %80'den fazlası mültecilerin çalışmalarından geniş ölçüde ya da tamamen memnundur. Bu rakam, şirketin veya istihdam türünün boyutundan bağımsız olarak nispeten sabittir. Ancak, daha fazla sayıda mülteci ve sığınmacı işe alan işverenlerin tatmin olma olasılığı daha yüksekti.

iv) Bahsedilen zorluklar arasında Alman dil yeterliliğinin eksikliği en belirgin olanıdır. Zorluk yaşayan işverenlerin %60'ından fazlası bunun önemli zorluklar yarattığını söylemektedir. Bunun ardından ise mesleki beceri eksikliğinin (%25), farklı çalışma alışkanlıklarının olduğunu (%25) ve Almanya'da kalma süresine ilişkin belirsizlik (%23) işverenler için Almanca dışında önemli bulunduğu zorluklardır.

v) Katılan işverenlerin çok büyük çoğunluğu (dörtten üçten fazla) istihdam sırasında mesleki dil eğitimini çok önemli görmektedir. Neredeyse %70 de istikrarsız ikamet izni olan kişilerin kalış süresine ilişkin daha fazla yasal kesinlik önemini vurgulamaktadır. %40 ile %45 arasında çok önemli olarak belirtilen diğer önlemler nitelikler ve beceriler ise; daha fazla şeffaflık, istihdamda iken sürekli eğitim ve istihdam sırasında kamu istihdam hizmetlerinde belirli bir irtibat kişisine sahip olunmasıdır.

vi) Sığınmacı veya mültecileri işe alan işverenlerin yaklaşık %80'i, en azından bunu işe alım durumunu sosyal sorumluluk nedeniyle yaptığını belirtmektedir. Mevcut durumda ya da yakın vadede beklenen işçi sıkıntısı nedeniyle işe alım oranı ise %45'dir. Gelecekte sığınmacı ve mültecileri işe almayı düşünen ancak şimdiye kadar işe almayanlar için bu nokta (işçi sıkıntısı) önem kazanıyor ve %59'lara ulaşıyor. Sosyal sorumluluktan bahsedenlerin payı ise %63'e düşüyor.

vii) Sığınmacı veya mültecilere işveren işverenlerin %40'ından fazlası, en azından kısmen sivil toplum inisiyatiflerinin katılımı ile bunu gerçekleştirdi. Diğer önemli kanallar vasıtasıyla olanlar ise şöyledir: Kamu istihdam hizmetleri (%34), kendiliğinden uygulamalar (%29), çalışanlar veya arkadaşlar (Mülteci veya sığınmacı ile çalışan işverenlerin %77'si, bunların işe alınırken entegrasyon önlemlerine katıldığını belirtmiştir.

viii) Mülteci veya sığınmacılara işverenlerin %77'si, bunların işe alınırken entegrasyon önlemlerine katıldığını belirtmiştir. Dil eğitimi çoğunlukla %90 ile

belirtilmektedir. Alınan dil eğitimi, kısmen kamu tarafından sağlanan kanalların dışında, yani sivil toplum girişimleri veya şirketlerin kendileri aracılığıyla da gerçekleşmiştir.

Tablo. 12. Türkiye ve Almanya'nın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Politikaları ve Kentteki Görünümleri

	TÜRKİYE	ALMANYA
1) UYGULANAN POLİTİKA	Türkiye, 2011 yılından bu yana Suriyeli bireylere yönelik bir Açık Kapı Politikası uygulamaktadır. Uygulanan politika beşerî temellidir.	Almanya, Suriyeli bireylere yönelik bir Açık Kapı Politikası uygulamış ve uygulamaya da devam etmektedir. Uygulanan politikanın beşerî temelli olmasına ek olarak iktisadi temele de sahiptir.
2) STATÜLER	Türkiye, ilgili kanun gereği sığınma isteyen bireylere üç farklı uluslararası koruma statüsü vermektedir. Bunlar: Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleridir. 2017 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de bulunmuş olan ortalama 3,4 milyon Suriyeli bireye Geçici Koruma Hizmeti (GKH) sağlanmıştır.	Almanya, kendisinden sığınma talep eden bireylere yönelik üç farklı uluslararası koruma statüsü vermektedir. Bunlar: Mülteci, ikincil ve insani koruma statüleridir.
3) İSTATİSTİKLER	2017 yılı sonu itibarıyla GKH sağlanmış Suriyeli sayısı 3.426.786 olmuştur. Ayrıca, İzmir'de 2017 yılı itibarıyla 121.302 GKH sağlanan Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır.	2017 yılı sonu itibarıyla Almanya, toplamda 514.083 Suriyeli bireye sığınma hakkı vermiştir. Ayrıca, Berlin'de 2017 yılı itibarıyla 23.969 mülteciye ev sahipliği yapmıştır.
4) ÜLKE İÇİNDE HAREKET ETME ÖZGÜRLÜĞÜ	Türkiye, uluslararası koruma başvurusunu kabul ettiği bireylere yönelik bir şehir sınırlaması uygulamaktadır (Harita 3). Ancak, GKH sağlanan Suriyeli bireylerin ülke içi hareketini sınırlayan bir politika izlememektedir.	Almanya, ülkeye giriş yapmış ve ülkede kalması bir şekilde onaylanmış veya onaylanması zamana bırakılmış bireylerin ülke için hareket etme özgürlüklerine "Königsteiner Schüssel" sistemi ile bir sınırlama koymuştur.
5) MADDİ YARDIMLAR	Türkiye, GKH sağladığı Suriyeli bireylere yönelik mali kaynağı AB tarafından sağlanan WFP, Kızılay, ASPB ortaklaşa yürütülen SUY programı kapsamında Kızılay Kart aracılığıyla kişi başı aylık 120 Türk Lirası yardım yapmaktadır. Ayrıca, ECHO'nun 34 milyon Euro finansal katkısının yanısıra; Norveç ve ABD tarafından da finanse edilen ŞEY programı kapsamında ilgili kesimlere parasal yardımlar yapılmaktadır.	Almanya, mültecilik durumunu kabul ettiği bireylere yönelik (eğer onlar hala kamplardaysa) kişi başı 135 Euro cep harçlığı vermektedir. Eğer bireyler barınma merkezlerinden ayrılmış ve kendilerine bir ev bulmuşlarsa kira yardımı hariç 354 Euro para alabilmektedir. OECD'ye göre Almanya, bir sığınmacıya aylık 670 Euro nakit desteği sağlamaktadır.
6) DİL KURSU	Türkiye, GKH sağladığı Suriyeli bireylere yönelik zorunlu bir dil kursu programı uygulamamaktadır. Özendirme ve teşvik üzerine bir politik izlemiş sivil toplum, üniversiteler ve ilgili birimlerce açtığı kurslar neticesinde Türkçe öğretilmelerine olanak sağlamaktadır.	Almanya, menşe ülke ayrımı yapmaksızın sığınmasını kabul ettiği tüm bireylere yönelik en az 660 dersten en çok 960 derse kadar uzayabilen zorunlu ya da hak olarak verilmiş dil kursları uygulamaktadır.
7) KONAKLAMA VE KONUT	2017 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de bulunmuş olan 21 barınma merkezinde 228.568'i Suriye vatandaşı olmak üzere toplamda 2235.076 kişi barınmıştır (Tablo 5). Bu sayı 2017 yılı sonu itibarıyla ülkede bulunmuş olan ve GKH sağlanmış Suriye vatandaşlarının sadece %5'ini	Sığınma başvurusu kabul edilmiş bireylerin ülkeye ilk girişinden ve başvurusu kabul edildikten sonra ikamet edeceği ile kadar belirlenen "Königsteiner Schüssel" sistemine göre birçok bölge (Land) farklı oranlarda sığınmacı kabul etmiştir (Harita 5).

	oluşturmuştur. Diğer %95'lik dilim ise kamp dışında (Türkiye'nin her ilinde) yaşamıştır.	
8) BELEDİYE VE SİVİL TOPLUM	<p>Türkiye'de ilgili kanunun Belediyelere doğrudan sorumluk yüklememiş olması belediyelerin GKH sağlanan Suriyelere yönelik hizmet sağlaması noktasında farklı görüş ayrılıklarının doğmasına neden olmuştur (Tablo 5).</p> <p>Son beş yıllık süreçte İzmir'de ön plana çıkmış ve mevcut duruma çözüm yolları sunmaya çalışmış birçok sivil toplum kuruluşu ve belediye olmuştur.</p>	<p>Almanya'da ilgili kanun ve yürütülen "Königsteiner Schlüssel" sistemi gereği yerel yönetimlere çok fazla sorumluluk düşmüştür. Hatta merkezi idare bu çerçevede birçok şeyin gerçekleştirilmesine yönelik sorumluluğu yerel birimlere vermiştir.</p> <p>Son beş yıllık süreçte Berlin' ön plana çıkmış ve mevcut duruma çözüm yolları sunmaya çalışmış birçok sivil toplum kuruluşu ve belediye bulunmuştur.</p>
9) İŞGÜCÜ	<p>İşgücüne katılım, yabancıların sahip olduğu statülere ve onların buldukları konuma göre farklılık göstermiştir. GKH sağlanan, Şartlı Mülteci olan ve Başvuru Sahibi olan bireylerin işgücüne katılımı 6 ay gibi bir süreden sonra mümkün olmuşken, İkincil Koruma ve Mülteci Statüleri sahipleri için hemen olmuştur (Tablo 7).</p> <p>Bir diğer sorun ise diploma denkliği sorunu olmuştur. Suriye'de alınmış olan diplomaların Türk Eğitim Sistemi çerçevesinde yeterli bulunmaması GKH sağlanan Suriyelilerin aktif işgücüne resmi bir şekilde katılımını azaltmıştır.</p> <p>Resmi yollarla işgücüne katılmayan bireylerin kayıt dışı işsizliğe yönelmiştir.</p>	<p>İşgücüne katılım, yasal durumlara göre farklılık göstermiştir (Tablo 10). Mülteci statüsüne sahip olan bireyler için işgücüne katılım hemen olabildiğince, sığınmacı veya ikincil koruma statülerine sahip olan bireyler için statüleri aldıktan 3 ay sonra başlamıştır.</p> <p>Bir diğer sorun ise diploma denkliği sorunu olmuştur. Kendi ülkelerinde aldıkları diplomaların Alman Eğitim Sistemi'nde denk kabul edilmemesi, gerekli kurslarla desteklenecek olması zorunluluğu veya Almanya'ya geldikten sonra karşılaşılan ve Alman toplumuna entegre olunması için şart koşulan Almanca dili, bireylerin dil becerisini az gerektiren işlere yönlendirilmesine neden olmuştur.</p>
10) TOPLUMA VE ÇEVREYE ETKİSİ	GKH sağlanan Suriyeliler, geldikleri toplumu hem etkilemişler hem de o toplumdaki etkilenmişlerdir. Kültürlerini taşıdıkları yeni bölgelerde çevresini de değiştirmişlerdir.	Almanya'nın farklı statülerde kabul ettiği Suriyeliler yerel halk ile bir ikili etkileşim halinde olmuşlardır. Çevre ise bu etkileşim durumundan etkilenmiş; değişim ve dönüşüme uğramıştır.

SONUÇ

21.yy'da küreselleşen dünyada ulus-devletler kendi içlerinde politik, ekonomik ve sosyo-kültürel birçok sorun yaşamış ve yaşamaya da devam etmektedir. Yaşanan sorunlar çeşitlilik gösterse de etki alanı sadece ilgili ülkeyle sınırlı kalmamış ve birçok ülkeyi etkileyerek küresel bir hal almıştır. Mevcut sorun veya sorunlara bir şekilde taraf olan devlet sorunların çözümüne yönelik gerek ulusal boyutta gerekse de uluslararası boyutta çözüm aramış ve hala aramaya da devam etmektedir. Ülkelerin yaşadıkları sorunların ülke sınırlarını aşarak diğer ülkeleri etkilemesi ilgili ülkelerin kendi iç politikalarında dahi birçok değişim ve dönüşüme gitmesine neden olmuştur.

İçinde bulunulan 21.yy'a gelinceye kadar dünya sahnesi birçok göç hareketine ev sahipliği yapmıştır. Ülkeler değişmiş, nedenler çeşitlenmiş taraf olan aktörler artmış ve böylelikle göç olgusu ise taze kalmıştır. Göçmenlerin her yerdeliği hem bu durumun taze kalmasına neden olan etmenlerden biri hem de mevcut durumun bir çıktısı, sonucu olmuştur. Göçe taraf olan bireyler bu taraf olma durumunu iki farklı şekilde gerçekleştirmektedirler. Birincisi, kendi arzuları çerçevesinde göç etmeleridir. Bireyler, daha iyi ekonomik şartlar veya istihdam olanakları, daha kaliteli eğitim veya daha geniş sağlık imkânları gibi nedenler ile yaşadıkları bölgeleri tek edebilmektedir. İkincisi, bireylerin göç etmeye zorlanmasıdır. Bu durum bir zorunluluk halidir çünkü birey, bu duruma yönelik kararı keyfi nedenlerle almamaktadır. Yaşadıkları coğrafyada var olan savaş, iç savaş, terör, açlık, kıtlık vb. kötü durumlar neticesinde almaktadır. Kendisinin veya sevdiklerinin can ve mal güvenliğinden endişe duyan kişiler bireysel veya kitlesel halde bir bölgeden başka bir bölgeye göç etmek zorunda kalabilmektedir. Bu durum aynı ülkenin farklı bölgeleri arasında gerçekleşebildiği kadar sorunun yaşandığı ülkeden başka ülkelere doğru da gerçekleşebilmektedir.

Göç olgusunun dinamik oluşunun en güncel örneklerinde biri ise Suriye İç Savaşı sonucunda gerçekleşen milyonlarca Suriyelinin başka ülkelere sığınmasıdır. 2010 yılında özgürlük, adalet ve demokrasi gibi hak arama çerçevesinde Tunus'ta başlayan 2011 yılında da Suriye'nin Dera kentinde kendisini gösteren; ancak Suriye İç Savaşı'na dönüşen durum neticesinde yüzbinlerde Suriyeli ölmüş veya sakat kalmış, milyonlarcası ise başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

Mevcut durumun böyle oluşu ilk olarak Suriye'ye komşu olan ülkeleri etkilemiştir. Öyle ki Türkiye, arasında 911 kilometre kara sınırı bulunan Suriye'den gelen

kitlesel akınların en önemli hedef ülkelerinden biri noktasında kalmıştır. Bu durumun oluşmasında en önemli etken de pek tabii ki Türkiye'nin izlediği “açık kapı politikası” olmuştur.

İzlenen açık kapı politikası her ne kadar Suriyelilerin içinde bulunduğu duruma yönelik Türkiye'nin izlediği bir çözüm yolu veya bir tutum olsa da Suriyelilerin mevcut durumuna yönelik verilen farklı statü de Türkiye'nin Suriyelilere yönelik bir başka tutumunu oluşturmaktadır. Türkiye, kendisine Avrupa konseyi üyesi ülkelerinin herhangi birinden sığınan bireylere mülteci statüsü veriyorken; Suriye gibi Avrupa konseyi ülkesi olmayan ülkelere gelen bireylere mülteci statüsü vermemektedir. Bunun sebebi Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve sözleşmeye ek 1967 protokolüne şart koymasındadır. Gerek TBMM İnsan Hakları Komisyonu gerekse uluslararası platformların coğrafi çekincenin kaldırılmasına yönelik söylemlerinin yanı sıra Türkiye, Suriyeli bireylere yönelik “geçici koruma hizmeti” sağlamış, sağlamaya da devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında geçici koruma statüsü sahibi bireyler, mültecilikten doğan haklara sahip olamadığı için Türkiye, birçok uluslararası platform tarafından eleştirilmiştir. Ancak Türkiye, çıkardığı yasa, yönetmelikler veya verdiği hizmetler noktasında bu aradaki farklılığı azaltma yoluna gitmiştir.

Türkiye'nin coğrafi çekince kaygısı elbette ki bulunduğu coğrafyanın zorluğundan kaynaklanmaktadır. Gerek coğrafi çekincenin bulunduğu 1951 tarihinden günümüze bakıldığında gerek son beş yıllık sürece bakıldığında Türkiye; Suriye, Irak, İran gibi ülkelere komşu, Pakistan ve Afganistan gibi ülkelere yakın bir coğrafyada bulunmaktadır. Avrupa ile Asya arasında köprü vazifesi gören stratejik yapısı Türkiye'yi kendisine kitlesel halde sığınacak kesimlere vereceği mültecilik statüsü açısından çekinceli bir duruma sokmuş ve bu durum ülkenin farklı bir tutum sergilemesine neden olmuştur.

Türkiye, farklı sebeplerle kabul ettiği birçok ülke vatandaşına ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu ülke vatandaşlarının içerisinde sayıları milyonları bulan sadece Suriye vatandaşları olmuştur. Kendisine sığınmış ve giderek artan oranda eğilim göstermiş Suriye vatandaşları için eğitim, sağlık, konut, gıda, giyim gibi her alanda yardım etmiş; gerek ülkenin kurumları gerekse de uluslararası kurumlar aracılığıyla bu yardımları yapmaya da devam etmektedir.

Mevcut duruma yönelik Almanya'nın tutumu ise görece Türkiye'ye benzerlikler gösterse de statü açısından ve kabulüne ilişkin amaçlar doğrultusunda farklılık göstermektedir. Almanya, kendisine sığınmış kesimlere yönelik Türkiye gibi bir "açık kapı politikası" uygulamaktadır. İlgili bireylerin can güvenliğinin sağlanmasına ek olarak onların barınma, gıda, eğitim, sağlık ve giyim gibi birçok alanda ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede yıllardır süregelen göç alan yapısı daha da artmakta, birçok sığınmacıya ev sahipliği yapmaya da devam etmektedir.

Almanya, kendisine sığınmış kesimlere yönelik "Königsteiner-Schlüsse" sistemi uygulamaktadır. Sistem, ilgili kişiler için sığınma işlemlerinin başladığı ilk günden başlayan ve sığınması kabul edilse dahi devam eden bir süreçtir. İlgili bireylerin ülkenin hangi bölgesine (landına) ilk olarak dağılacığına karar veren bir sistemdir. Türkiye'de ise böyle bir politika bulunmamaktadır. Türkiye geçici koruma sağladığı Suriyelilere yönelik ülke içinde bir sınırlama uygulamamakla birlikte onların gerek dolaşımını gerekse de ikametini serbest kılmaktadır.

Almanya, kabul ettiği sığınmacılara kendi kanunları gereği uluslararası koruma statülerinden birini vermektedir. Türkiye gibi var olan uluslararası koruma statülerden bağımsız olarak yeni bir statü verme veya yeni bir isimlendirme yoluna gitmemiştir. Ancak Almanya'nın tutumu sadece statülerin verilmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Almanya, kabul ettiği bireylere bir entegrasyon kursunun gerekliliğini vurgulamaktadır. "Eğer Almanya'da yaşamak istiyorsan, Almanca bilmelisin" mantığında düşünmektedirler. Bu çerçevede birçok Almanca kursu kabul edilen kesimlere şart koşulmakta ya da tavsiye edilmektedir. Türkiye'nin ise bu noktada mevcut duruma bakış açısı daha farklı olmuştur. Çünkü Türkiye, Suriyelilere yönelik bir dil kursunu şart koşmamıştır. Her ne kadar gerek MEB çatısı altında gerekse de yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'lar tarafından eğitimler veya dil kursları veriliyor olsa da konuda ilgili birim olan MEB'in öncelikli hedefi Suriyeli çocuklar olmuştur.

Almanya'nın Suriyeli bireylere yönelik tutumu Türkiye'nin beşerî temelli tutumuna ek olarak, iktisadi bir temel de içermektedir. Almanya, ülkenin istatistik kurumları tarafından da ifade edilen bir durumla karşı karşıyadır. Ülkedeki doğum oranı azlığı³² nedeniyle gelecek on yıl içerisinde Almanya'da nüfus azalmaya ve yaşlanmaya

³² Almanya'da kadın başına düşen çocuk sayısı 1,5'dir. Bir ülkenin nüfusunu devam ettirebilmesi için kadın başına düşmesi gereken çocuk sayısı 2,1'dir.

başlayacaktır. Mevcut durumun bu şekilde devam etmesi halinde 2050 yılına gelindiğinde ise ciddi derecede Almanya nüfusu azalacak ve ülke gerek ekonomik ve iktisadi gerekse de politik ve sosyolojik birçok sorunla karşılaşacaktır. Çünkü Almanya nüfusu hem toplam olarak hem de genç nüfus açısından azalacak, ülke istihdam edecek yeterli bireyi bulamayacak böylelikle üretememeye, hizmet sağlayamamaya başlayacaktır. Almanya'nın yakın dönemde kendisine göç etmek isteyenlere karşı olumsuz tutumu, bu raporlar neticesinde değişmiş ve yüzbinlerce sığınmacı ülkeye kabul edilmiştir. Kendisine 2013-2017 yılları arasında ilk kez sığınma başvurusunda bulunmuş Suriyelilerin demografik yapısına bakıldığında ise görülmüştür ki 34 yaş ve altı birey sayısı tüm başvuruların neredeyse %81'ini oluşturmuştur. Bu durum ülkenin hem azalan bir eğilim gösteren nüfus yapısına hem de ihtiyaç duyulan işgücüne yönelik yeni bir çözüm yolu olmuştur. Türkiye'de ise ilgili duruma yönelik böyle bir amaç bulunmamaktadır. Çünkü Türkiye'de kadın başına düşen çocuk sayısı olması gereken en alt sınır (2,1) ile aynıdır. Ayrıca Türkiye, sahip olduğu genç nüfus ve yine ülkede var olan işsizlik nedeniyle Suriyeli bireylerin sığınmalarını kabul ederken Almanya gibi iktisadi amaç gütmemektedir.

Türkiye ile Almanya'nın sığınmasını kabul ettiği Suriyeli birey sayıları iki ülke açısından önemli bir diğer noktayı oluşturmaktadır. Ülkeler karşılaştırıldığında ciddi farklılıkların görüldüğü durumların oluşmasına neden olmuştur. Türkiye, 2017 yılı sonu itibariyle ortalama 3,4 milyon Suriyelinin ülkeye kabulünü gerçekleştirmiştir. Almanya'da ise bu sayı ortalama 514 bin ile sınırlı kalmıştır. İzmir'de ise mevcut duruma bakıldığında Suriyelilerin sayısı ortalama 121 bin iken, Berlin'de ise yaklaşık 24 bin olmuştur. Bu duruma ülkelerin tutumları etkili olduğu kadar ülkeler aralarındaki mesafelerinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Suriyeli bir bireyin Türkiye'ye sığınması Almanya'ya sığınmasından coğrafi açıdan bakıldığında görece daha kolaydır. Komşu ülke olması bu durumu kolaylaştırıcı etmenlerden biri yapmaktadır. Almanya için ise durum daha zordur. Kişi bir anlaşma çerçevesinde Almanya'ya gidemiyorsa en çok kullanılan rota olan öncelikle Türkiye ve adalar üzerinden Avrupa'ya geçip daha sonra Yunanistan, Balkan ülkeleri, Macaristan ve en son Avusturya'yı geçtikten sonra Almanya'ya ulaşabilmektedir. Her iki duruma da genel olarak bakıldığında görülmüştür ki Türkiye, Suriyeliler açısından ya hedef ülke olmuş ya da köprü vazifesi gören bir transit ülke olmuştur. Almanya ise transit ülke olma durumundan öte hedef ülke konumunda olmuştur. Birçok Suriyelinin binlerce kilometreyi aşarak Almanya'ya ulaşması elbette ki

kişilerin sahip olmayı umduğu veya sahip olduğu haklardan süregelmektedir. Bireylerin mülteci statüsüne sahip olabilmeleri, istihdam olanaklarına resmi bir şekilde erişebilmeleri, ailelerini yanlarına alabilmeleri, mülteci statüsü aldıktan sonra terör veya vatana ihanet gibi çok büyük suçlar işlemedikçe hükümetlerin keyfi politikaları neticesinde menşe ülkelerine gönderilemeyecek olmaları gibi nedenler birçok Suriyelinin Almanya'ya sığınmasını tetiklemiştir. Ancak sığınma sayısı gerek coğrafi uzaklık gerek ülkelerin önemleri gerek göç sürecinde yaşanan zorluklar ve sorunlar neticesinde Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısının altıda birinden daha azı olmuştur.

Öncelikle sığınmacı olarak daha sonra da farklı statülerle ya da hizmetler sağlanarak kabul edilen Suriyeliler, her iki ülkenin şehirlerini kendi kültürleri doğrultusunda farklı oranlarda hem etkilemişler hem de o şehirlerden etkilenmişlerdir. Bu etkileşim durumunu iki farklı şekilde incelemek mümkün olmuştur. Bunlar işyeri ve konuttur. İlk olarak Berlin kentine işyeri açısından bakıldığında görülmüştür ki kentin farklı bölgelerine farklı oranlarda dağılan Suriyeliler, kentin Sonnenalle Caddesi'ni kendi kültürleri doğrultusunda eklemişler ve caddede gözle görünür değişimlerin yaşanmasına neden olmuşlardır. Caddede bulunan dükkânların %90'ının sahibinin Arap olması elbette ki bu dönüşümün yaşanmasının nedenlerinin başında gelmektedir. Cadde bulunan dükkânların büyük bir çoğunluğunun Arapça tabelalara sahip olması, birçok işletmenin Arapça ilanlar asması, ürün açıklamalarına da Arapçaya yer vermeleri ya da onları doğrudan Arapça yazmaları ve Arap kültürüne ait birçok eşya, gıda malzemesi ve çeşitli ürünlerin bulunması caddenin bulunduğu bölgeye “Arap Mahallesi” denmesine neden olmuştur. Ortadoğu ve Arap kültürüne hitap eden yapısı nedeniyle de yıllar içerisinde ilgili kesimler açısından popülerliği artmış gerek alışveriş gerekse de iş imkânı açısından ilgili kesimler için önemli bir kentsel mekân olmuştur.

Berlin'deki durumun bir benzerini ise İzmir'deki Anafartalar Caddesi oluşturmaktadır. Cadde, İzmir'de giderek artan oranda ilerleyen Suriyeli sayısını takiben birçok ilgili kesim için önemli bir kentsel mekân olmuştur. Bu cadde tıpkı Sonnenalle Caddesi gibi geçmişten beri var olan; ancak değişmiş ve dönüşmüş bir yapıdadır. Suriyelilerin şehre gelmesiyle caddede ilgili kesimlere yönelik birçok işyeri açılmış veya var olan işyerleri de bu doğrultuda değişime gitmiştir. Caddede Arapça tabela veya ilan, Ortadoğu ve Arap kültürüne ilişkin ürünlerin çeşitliliğinde artış vb. durumlar gözlemlenmiştir. İlgili kesimlerin kültürlerine yönelik daha önce bulunmasında zorluk yaşanabilecek ürünler kolay bir şekilde bulunmaya, yine ilgili kesimlerin ihtiyaçlarına

yönelik daha önce olmayan iş yerleri, kahvehaneler vb. mekânlar oluşmaya başlamıştır. Ayrıca, birçok kesim tarafından bu caddenin bulunduğu Basmane semti için “Küçük Suriye” denmeye başlanmıştır.

İkinci olarak ise Berlin ve İzmir kentlerine konut açısından bakıldığında görece benzer durumlar görülmüş olsa da farklılıkların da bir o kadar var olduğu durumlar gözlemlenmiştir. Berlin kentindeki mülteciler şehrin kuzey ve kuzey doğu bölgelerinde yoğunlaşmışlardır. Ancak bu yoğunlaşmanın tek nedeni oradaki konut fiyatlarının mülteciler için uygunluğu olmamıştır. Örneğin Pankow ilçesindeki gibi konteyner kentlerin varlığı da birçok Suriyelinin bölgeye yönelmesine ya da yönlendirilmesine neden olmuştur. Şehre gelen mülteciler akrabalık ilişkileri ve hemşehrilik hukuku çerçevesinde kendilerine yer bulmuştur. Ancak bu yer bulma durumu sadece mültecilerin kendi başlarına buldukları bir durum da olmamıştır. Çünkü her ne kadar mülteciler kendilerine ev bulabilme özgürlüğüne sahip olsalar da belediyelerin de kendilerine yer bulamayan mültecilere bir yer gösterme, onlara barınma alanı sunma sorumluluğu ilgili kanun gereği bulunmaktadır. Bu çerçevede Berlin’deki mültecilerin dağılımında hem mültecilerin tutumu hem de ilgili belediyenin sorumluluğu söz konusu olmuştur.

İzmir’de ise Suriyelilerin belirli bölgelerde yoğunlaşması, kendilerine oralarda konut arama ihtiyacı duymaları görece Berlin’e benzer olabilmektedir. Örneğin İzmir’deki Suriyeliler de tıpkı Berlin’deki Suriyeliler gibi hemşehrilik hukuku ve akrabalık ilişkileri gözetmişlerdir. Çünkü İzmir’de hemşehrilik hukuku veya akrabalık ilişkileri gözetmeyen kişiler için ilgili belediyeler aracılığıyla gidebilecekleri bir konut, devletin kurumları tarafından konumlandırılmış bir konteyner kent ya da muadili alan bulunmamaktadır. Bu çerçevede bireyler hangi bölgede ya da mahallede kendisi gibi birey varsa genel olarak o bölgeleri ya da mahalleleri seçmiştir. Ancak, her iki durum da göstermiştir ki belediyeler hizmet sağlasın veya sağlamasın ya da konteyner kent gibi alanlar bulunsun veya bulunmasın Suriyeliler her iki kentte de hemşehrilik hukuku ve akrabalık ilişkileri gözetmişlerdir. Bu gözetme durumu neticesinde şehirlerin belirli bölgelerinde yoğunlaşmışlardır.

Bir diğer önemli nokta ise Suriyelilerin işgücüne erişimleri ve iş yeri açmaları durumudur. Suriyeliler, işgücüne erişimde ve iş yeri açma noktasında her iki ülkede ve ülkelerin şehirlerinde benzer durumlar yaşamışlardır. Türkiye’de Suriyeli bireylerin iş gücüne resmi bir şekilde erişim kanalları bulunmaktadır. Ancak bu duruma rağmen geçen

süre zarfında başvuru oranı çok düşük bir durum seyretmiştir. Örneğin, 2017 yılında 20.966 Suriyeli resmi bir şekilde çalışmak için başvuruda bulunmuş ve başvuruların ortalama %95'i kabul edilmiştir. Ancak, 2017 yılında Türkiye'de bulunan Suriyeliler içerisinde aktif işgücüne katılabileceği düşünülen bireylerin sayısı (1.699.385), başvuruda bulunmuş 20.966 kişiye oranlandığında %1.23 gibi bir oran ortaya çıkmıştır. Görülmüştür ki başvuruda bulunmayan Suriyelilerin oranı %98.77 olmuştur. Başvuruda bulunmayan ve aktif iş gücüne katılabilecek kesimlerin çalışıp hayatlarını devam ettirecekleri gerçeğinden hareketle Türkiye'deki Suriyeliler ya keyfi nedenlerle ya da diğer nedenlerle kayıt dışı çalışmaktadır.

Almanya'da ise iş gücüne katılım Türkiye'deki gibi serbest şartlarda gerçekleşmemektedir. Öncelikle entegrasyon kurslarını bitirmeleri ilgili kesimlerden beklenen önemli bir unsurdur. Almanca bilmeden Almanya'da iş bulmanın zorluğu veya imkânsızlığı nedeniyle bireyler Almanca öğrenmeye ve kurslar almaya yönlendirilmektedir. Sıkı denetimler ve çalışma izinsiz kişi çalıştıran işletmelere verilen ciddi para cezaları neticesinde işletme sahipleri çalışma izni olmadan bireyleri çalıştırmaya korkmakta, bu konuda işverenler ciddi derece çalışma izinlerini önemsemektedirler. Entegrasyon kurslarını başarıyla tamamlamış bireylerin ilgili birimlerce ilgili işlere yönlendirilmesi sağlanmakla birlikte onlara resmi bir şekilde ödemeler yapılmaktadır. Hatta resmî kurumlar kendisine başvuruda bulunmuş ilgili kesimlere belirli bir zaman biliminde iş bulamazsa onlara işsizlik maaşı vermektedir. Ancak, Almanya'da da diploma denkliği Türkiye'deki gibi önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Diplomaları denk sayılmayan bireyler, kendi vasıflarının çok daha altında vasıflara sahip işler yapmak zorunda kalabilmektedir.

Gerek Türkiye'de gerek Almanya'da ilgili statü sahipleri veya hizmet sağlanan Suriyeli bireyler gittikleri yerlerdeki toplumların kültürlerinden etkilenmişlerdir. İnsanların her nereye giderse gitsin kendi kültürünü de götürüyor olduğu gerçeğinden hareketle; misafir olunan ülkenin de bu kültür taşımacılığında etkilendiği görülmüştür. Suriyeliler, her iki şehirde de konut seçimi yaparken hemşehrilik hukuku ve akrabalık durumlarını gözetmişler ve şehirlerin belirli bölgelerinde yoğunlaşma gerçekleştirmişlerdir. İşyeri seçiminde ise görece şehrin işlek ve hareketli bölgelerine ya da o bölgelerin yakınlarındaki alanlara yönelmişlerdir. Ancak yaşadıkları konut alanları ile çalıştıkları işyerlerinin buldukları alanlar Berlin'de birbirlerinden genel olarak uzakta, farklı iki bölgede yer alsa da İzmir'de bu alanlar çoğunlukla birbirlerine yakın

gölgelerde konumlanmıştır. Genel olarak görülmüştür ki kültürler arası bir kaynaşma söz konusu olmuş; çevre ise bu kültür etkileşiminin hem yaşandığı hem de görünür kılındığı büyük bir ortam olmuştur.

Suriyelilerin statüleri veya durumlarıyla, kentsel mekânlarda görünürlükleriyle, ülkelerin tutum ve politikalarıyla ilgili olarak şu öneriler gündeme getirilebilir:

- Türkiye’de Suriyelilerin eğitimden, barınmaya, giyimden sağlığa her alanda sorumluluğu merkezi idarededir. Mevcut duruma yönelik çözüm arayışları ve gerekli tedbirler barınma ve ulaşım gibi alanlarda merkezi idarenin gözetiminden yerele (belediyelere) devredilmelidir. Belediyeler bu noktada merkezi idarenin yükünü hafifletmeli ve Suriyelilere hizmet sağlama noktasında geri planda kalmamalı ya da onları görmezden gelmemelidir.
- Hem Berlin’de hem de İzmir’de artan konut kiralarna ve yetersizliğine belediyeler çözüm arayışlarına gitmelidir. Bu çerçevede bir bölge de öbekteşen Suriyeliler şehrin farklı bölgelerine dağıtılmalıdır. Konut yetersizliği durumunda ise şehre ilave konutlar, konteyner kentler veya ilave çözümler getirilmelidir.
- Ülkeleri terk etmek zorunda kalmış kesimlerin geldikleri yerlerde dil bilmeden hayatları sürdürmeye çalışması hem Türk halkını hem de Suriyelileri etkilemekte, ikili iletişim kurma noktasında anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye, Almanya gibi Suriyelilere zorunlu ya da tavsiye edici bir dil programı uygulamalıdır.
- Kayıt dışı çalışmanın ülke ekonomisine zarar verdiği noktasından hareketle Türkiye, Suriyelilerin kayıt dışı çalışmasına sıkı ve caydırıcı önlemler almalıdır.
- Türkiye, kabul edilen Suriyelilerin ülke içi dağılımı noktasında tutum değişikliğine gitmelidir. Suriyelilerin ülke içinde belirli illerde, o illerin belirli ilçelerinde ve o ilçelerin belirli mahallelerinde yoğunlaşmasının önüne geçmelidir.
- Her iki ülke de diploma denkliğini çözerek gerekli bilgi birikime sahip Suriyelilerin ülkenin önemli ve birincil ihtiyaç duyduğu alanlarda istihdam edilmelerine olanak vermelidir.
- Her iki şehirde de Arapça tabela veya ilan asma durumuna sınırlama getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akpınar R. (2017). “Metropollerde Yaşayan Suriyelilerin Yaşamlarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, 1355-1367.
- Bozbeyoğlu, E. (2015). “Mülteciler ve İnsan Hakları”, Moment Dergi, 2(1), s. 64.
- Bundesagentur für Arbeit Statistik (2018). “Fluchtmigration”, BA, Nürnberg.
- Bundesagentur für Arbeit, (2018). “Arbeitsmarkt für Ausländer”, Nürnberg, s. 25.
- Bundesamt für Migration und Fluch, (2014). “Migrationsbericht”, Berlin, s. 134-135.
- Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge, (2015). “Asylgeschäftsstatistik für der Monat Dezember 2015”, BAMF, Berlin, s. 2.
- Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge, (2016). “Asylgeschäftsstatistik für der Monat Dezember 2016”, BAMF, Berlin, s. 2.
- Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge, (2017). “Aktuelle Zahlen zu Asyl”, BAMF, Berlin, s. 3.
- Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge, (2017). “Asylgeschäftsbericht für der Monat Dezember 2017”, BAMF, Berlin, s. 2.
- Caprio X., Wagner M., (2015). “The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market Policy”, World Bank Group 7402, Washington DC.
- Ceritoğlu E., vd., (2015). “The Impact of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design”, IZA 9348, Bonn.
- Council of Europe. (2015). “Refugees welcome - Refugee integration policies in Berlin Neukölln”, COE, s. 5-6.
- Çamur, A. (2017), “Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Sorumluluğu: İzmir Örneği”, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), s. 113-124.
- Çelikel, A., Şanlı C. (2007). Türk Milletler Arası Özel Hukuk Mevzuatı, BETA Yayıncılık, İstanbul.
- Çiçeksoğüt, A. (2017). “Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s. 1-20.
- Degler, E. ve Liebig, T. (2017). “Finding Their Way Labour Market Integration Of Refugees In Germany”, OECD Report.
- Demir, M. (2016). “Türkiye’de Yabancıların Sosyal Güvenliği”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, s. 70-93.

- Dumont, J. C., (2016). “How are refugees faring on the labour market in Europe? A first evaluation based on the 2014 EU Labour Force Survey ad hoc module” EC, Brüksel, s. 7-42.
- Erdoğan M., Ünver C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*, TİSK, Ankara.
- Eren, V., ve ÇAKRAN, Ş. (2017). “Mülteci Politikası: Avrupa Birliği Ve Türkiye Karşılaştırması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), s. 1-30.
- Gesley J. (2017). “Germany: The Development of Migration and Citizenship Law in Postwar Germany”, Law Library of Congress, Global Legal Research Center, s. 8-9.
- Goularas, G. B., ve Sunata, U. (2015). “Türk dış politikasında göç ve mülteci rejimi”, *Moment Dergi*, 2(1), s. 12-40.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2013). “2014 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2015). “2013 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2016). “2014 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2016). “2015 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). “2016 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). “2016 Türkiye Göç Raporu”, Ankara
- Hailbronner, K. (2008). *Asyl-und Ausländerrecht*, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart.
- Huston G. (2016). Inside Tempelhof Airport in Berlin, Which Now Houses 1300 Refugees, <https://www.vice.com/sv/article/vdqdya/tempelhof-germany-refugee-camp-photos-876> (16.04.2018)
- Işıkcı, Y. M. (2017). “Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi”, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 25-47.
- İçduygu, A., vd. (2010). *Türkiye’ye Uluslararası Göç*. Kitap yayınevi, İstanbul.
- İçduygu, A., vd. (2014). “TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI GÖÇ POLİTİKALARI, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, *Mirekoç*, İstanbul.
- Kap D. (2014). “Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları”, *Akademik Perspektif*, 1(3), s. 30-35.
- Kara, P., Korkut, R., (2010). “Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler”, *Türk İdare Dergisi*, s. 153–162.

- Katz, B. Noring, L. And Garrelts, N. (2016). “Cities and refugees: The German experience”, Brookings-Bern Project on Internal Displacement, s. 1-29
- Kirişçi, K. (2000). “Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices”, Middle Eastern Studies, s. 8.
- Korkmaz, M. (2017), Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri Ve Değerlendirmeler. Sosyal Güvence, (13), s. 57-83.
- Luft, S., ve Schimany, P. (2014). 20 Jahre Asylkompromiss: Bilanz und Perspektiven, transcript Verlag, Wetzlar.
- Mellado G. A. vd. (2016). “Refugee Immigration and its Effects on German Markets”. Thünen Institute of Market Analysis, s. 1-17.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2018). “Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri”, MEB, Ankara, s. 1-15.
- Murjanah, M. (2018). Flüchtlingskrise Deutschland Kosten Oktober 2018, <http://www.fluechtlingskrise.net/fluechtlinge/berlin/index.php>
- Organisation for Economic Co-operation and Development, (2017). “Who Bears The Cost Of Integrating Refugees”, OECD, Paris, s. 4.
- Örselli, E., Babahanoğlu, V. (2016). “Türkiye’nin Göç Yönetimi Ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9/43, s. 2063-2072.
- Parsloe T. (2017). “Appropriating buildings to house refugees: Berlin Tempelhof”. *Forced Migration Review*, s. 35.
- Statistisches Bundesamt, (2015). “Bevölkerung Deutschlands bis 2060 13. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung”, Wiesbaden.
- Süssmuth, R. (2001). Zuwanderung gestalten, Integration fördern: Bericht der unabhängigen Kommission "Zuwanderung", *Ministry of Interior Affairs*, Berlin.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2018). “Geçici Barınma Merkezleri”, AFAD, Ankara, s. 1.
- Triadafilopoulos, T. (2012). *Becoming multicultural: immigration and the politics of membership in Canada and Germany*, UBC Press, Vancouver.
- Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). *Göç İstatistik Raporu*, Ankara.
- Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*, Ankara.
- Türk Tabipler Birliği (2016). *Savaş, Göç ve Sağlık*, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara.

- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (2018). Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler 24 Ocak 2018, Ankara
- Uluslararası Göç Örgütü, (2009). ‘‘Göç Terimleri Sözlüğü’’, *Cenevre*.
- 04.04.2013 Tarihli ve 6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 11.04.2013, Resmî Gazete Sayısı: 28615.
- 13.10.2014 Tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 22.10.2014, Resmî Gazete Sayısı: 29153.
- 14.06.1934 Tarih ve 2510 Sayılı İskân Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 21.06.1934, Resmî Gazete Sayısı: 2733.
- 14.09.1994 Tarihli Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 30.11.1994, Resmî Gazete Sayısı: 2127.
- 15.07.1950 Tarih ve 5682 Sayılı Pasaport İskân Kanunu, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 24.07.1950, Resmî Gazete Sayısı: 7564.
- 15.07.1950 Tarih ve 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 24.07.1950, Resmî Gazete Sayısı: 7564.
- 25.06.2014 Tarihli ve 6547 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 02.08.2014, Resmî Gazete Sayısı: 29076.
- 28.07.1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 05.09.1961, Resmî Gazete Sayısı: 10898.
- 18.04.1965 Tarihli Ausländergesetz, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 08.05.1965, Resmî Gazete Sayısı: 19.
- 22.07.1969 Tarihli Gesetz über Einreise und Aufenthalt von Staatsangehörigen der Mitgliedstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 26.07.1969, Resmî Gazete Sayısı: 65.
- 28.11.1983 Tarihli Rückkehrhilfegesetz, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 30.11.1983, Resmî Gazete Sayısı: 48.
- 09.07.1990 Tarihli Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 14.07.1990, Resmî Gazete Sayısı: 34.
- 28.06.1993 Tarihli Gesetz zur Änderung des Grundgesetzes, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 29.06.1993, Resmî Gazete Sayısı: 31.

30.06.1993 Tarihli Gesetz zur Änderung asylverfahrens-, ausländer- und staatsangehörigkeitsrechtlicher Vorschriften, Yayınlandığı Resmî Gazete Tarihi: 01.07.1993, Resmî Gazete Sayısı: 33.

30.06.2004 Tarihli Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern, Yayınlandığı Resmî Gazete Tarihi: 05.08.2004, Resmî Gazete Sayısı: 41.

31.06.2016 Tarihli Integrationsgesetz, Resmî Gazete Tarihi: 05.08.2016, Resmî Gazete Sayısı: 39

İnternet ve Gazete Kaynakları

“18,6 Millionen Einwohner mit ausländischen Wurzeln in Deutschland”, (02 Ağustos 2017). *Welt*

“Almanya’ya Türk işçi göçünün 55. yılı”, (11.04.2016), *Milliyet*

“Almanya'nın Girişimci Mültecileri”, (08 Eylül 2016), *DW*

“Angela Merkel Defends Open Border Migration Policy”, (28 Ağustos 2017). *Politico*

“Arap Baharı yıllar içinde kışa döndü” (13.01.2019), *Anadolu Ajansı*

“Berlin’de mülteci gibi yaşama turu”, (31.12.2017), *Hürriyet*

“Berliners get an appetite for refugees’ cuisine”, (16 Nisan 2017), *The Guardian*

“Doktorluk şansı” (08 Mayıs 2017), *Hürriyet*

“Dünyanın en büyük 20 ekonomisi”, (01.03.2018), *Dünya*

“Endlich verständlich Fakten zur Flüchtlingskrise”, (22 Şubat 2017), *Spiegel*

“Five ways you can help refugees in Germany”, (03 Eylül 2015), *The Local*

“Gebt mir einen Job, keine Zeitarbeit”, (12 Şubat 2018), *DW*

“Germany building too few homes, and the wrong kind”, (08 Şubat 2017), *DW*

“Home sharing adds to Berlin housing squeeze”, (01 Aralık 2017), *DW*

“How much money do refugees in Germany get?”, (12 Eylül 2017). *Infomigrant*

“How refugees are settling into Germany, two years on”, (30.08.2017), *DW*

“How to Build a Perfect Refugee Camp” (13 Şubat 2014), *The New York Times*

“İzmir’de Fiyatlar Artışta, Kiralık Bulma Zorda” (19 Eylül 2014), *Emlak Yatırım Rehberi*

“İzmir’de kaç bin Suriyeli var?” (04 Ocak 2015), *Sözcü*

- “İzmir’deki Suriyeliler yeni bir hayat kurmaya çalışıyor” (05 Nisan 2017), *Sputnik*
- “İzmir’den Suruç’a Oyuncak Köprüsü”, (02 Kasım 2014), *Milliyet*
- “İzmir’i karıştıran Suriyeli işçi protestosu”, (23.05.2013), *Milliyet*
- “İzmir’i karıştıran Suriyeli işçi protestosu”, (23 Mayıs 2013), *Milliyet*
- “Kızılay Kart'ta hedefe ulaşıldı” (10 Mayıs 2018), *Anadolu Ajansı*
- “More than half of migrants reported to fail official German test”, (20 Nisan 2018), *Infomigrant*
- “Most refugees to be jobless for years, German minister warns”, (22 Haziran 2017), *Financial Time*
- “Mülteciler Almanya’da iş bulmakta zorlanıyor”, (20 Aralık 2017), *Haber Bayern*
- “Nazis and candy drops: Tempelhof airport through history – in pictures”, (05 Şubat 2015), *The Guardian*
- “Rakamlar güncellendi! Hangi ilde kaç Suriyeli yaşıyor? İzmir'deki Suriyeli sayısı” (17 Ocak 2018), *Ege Haber*
- “Refugee crisis: Europe's borders unravelling as Austria and Slovakia impose frontier controls”, (14 Eylül 2015), *The Telegraph*
- “Refugee influx tough on German housing market”, (16 Eylül 2015), *Euractiv*
- “Refugees and their European hosts – in pictures”, (07 Eylül 2016), *The Guardian*
- “Savaştan kaçan Suriyeliler İzmir’i mesken tuttu” (23 Mayıs 2015), *Ege Meclisi*
- “So könnte eine gerechtere Verteilung der Flüchtlinge aussehen”, (10 Mart 2016), *Spiegel*
- “Suriyelilerin ev kiralaması zor” (06 Ağustos 2014), *Aljazeera*
- “Terzilik yapan kalp cerrahı Zaher Battah'a İzmir sahip çıktı!” (24 Ağustos 2016), *HaberTürk*
- “The story of Berlin's WWII Tempelhof Airport which is now Germany's largest refugee shelter”, (20 Haziran 2017), *Independent*
- “The Unequal Burden on Cities in Germany's Refugee Crisis”, (21 Eylül 2016), *Citylab*
- “Türkiye’deki Suriyelilerin demografik yapısı çıkarıldı” (17 Ocak 2018), *Anadolu Ajansı*
- “Türkiye’nin 2017 nüfusu açıklandı” (01 Şubat 2018), *Anadolu Ajansı*
- “Zahl der Asylverfahren verfünffacht”, (02.11.2017). *Der Tagesspiegel*

- Gesley J. (2016). Germany: Act to Integrate Refugees Enters Into Force, <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/germany-act-to-integrate-refugees-enters-into-force/> (10.02.2018).
- WEB_1. (2018). Short Overview Of The Asylum Procedure, <http://www.asylumineurope.org/reports/country/germany/asylum-procedure/general/short-overview-asylum-procedure> (23.03.2018).
- WEB_2. (2017). Living And Working With Newcomers, <http://www.refugio.berlin/>
- WEB_3. (2016). Uluslararası Koruma Çeşitleri, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548
- WEB_4. (2015). Türkiye’deki Suriyeliler’in Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma, <http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>
- WEB_5. (2018). Suriyelilerin Türk makamlarına kayıt yaptırmalarına yönelik usuller, <http://help.unhcr.org/turkey/tr/information-for-syrians/reception-and-registration-with-the-turkish-authorities/>
- WEB_6. (2018). Third country nationals found to be illegally present - annual data (rounded)
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-062357_QID_5A6A0CF6_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;CITIZEN,L,Y,0;GEO,L,Z,0;SEX,L,Z,1;AGE,L,Z,2;UNIT,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-062357AGE,TOTAL;DS-062357GEO,EU28;DS-062357SEX,T;DS-062357UNIT,PER;DS-062357INDICATORS,OBS_FLAG;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=AGE_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=SEX_1_2_-1_2&rankName5=GEO_1_0_0_1&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=CITIZEN_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 (26.03.2018)
- WEB_7. (2018). Naçar, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bbcd4c49b0e73.41292548
- WEB_8. (2018). Adım Adım Başvuru, <https://www.csgb.gov.tr/uigm>
- WEB_9. (2017). TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Kudret Önen’in 106. Uluslararası Çalışma Konferansı’nda Yaptığı Konuşma, <http://tisk.org.tr/tisk-yonetim-kurulu-baskani-kudret-onenin-106-uluslararasi-calisma-konferansinda-yaptigi-konusma/>
- WEB_10. (2018). Country Responsible For Asylum Application (Dublin), https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants_en (28.04.2018)

- WEB_11. (2018). Hangi Ülkede Ne kadar Mülteci Var, <https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/> (20.04.2018)
- WEB_12. (2016). Ankunft Und Registrierung, <http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/AnkunftUndRegistrierung/ankunft-und-registrierung-node.html> (28.04.2018)
- WEB_13. (2017). Erstverteilung Der Asylsuchenden (EASY), <http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/Erstverteilung/erstverteilung-node.html> (29.04.2018)
- WEB_14. (2017). Flüchtlinge: Häufig Gestellte Fragen, <https://www.berlin.de/ba-pankow/politik-und-verwaltung/beauftragte/integration/themen/artikel.381928.php> (29.04.2018)
- WEB_15. (2017). Integrationskurse, <http://www.bamf.de/DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/integrationskurse-node.html> (01.05.2018)
- WEB_16. (2017). Inhalt Und Ablauf, <http://www.bamf.de/DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/InhaltAblauf/inhaltablauf-node.html>
- WEB_17. (2015). Germany: See inside refugee 'container village' in Berlin, <https://www.youtube.com/watch?v=B60W2s-CpII>
- WEB_18. (2008). Flughafen Tempelhof Abfertigungshalle Terminal B, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tempelhof_Terminal_B.jpg
- WEB_19. (2018). Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en (27.03.2018)
- WEB_20. (2018). First instance decisions on applications by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asydcfst&lang=en (27.03.2018)
- WEB_21. (2018). First permits by reason, length of validity and citizenship, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-060529_QID_-67EA3167_UID_-3F171EB0&layout=REASON,L,X,0;TIME,C,Y,0;GEO,L,Y,1;CITIZEN,L,Z,0;DURATION,L,Z,1;UNIT,L,Z,2;INDICATORS,C,Z,3;&zSelection=DS-060529UNIT,PER;DS-060529CITIZEN,TOTAL;DS-060529INDICATORS,OBS_FLAG;DS-060529DURATION,TOTAL;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=CITIZEN_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=DURATION_1_2_-1_2&rankName5=REASON_1_2_0_0&rankName6=TIME_1_0_0_1&rankName7=GEO_1_2_1_1&sortR=ASC_-

1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 (28.03.2018)

- WEB_22. (2018). İkamet İzinleri, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709 (26.05.2018).
- WEB_23. (2018). Aktuelle Unterbringungszahlen, <https://www.berlin.de/fluechtlinge/infos-zu-fluechtlingen/unterbringung/artikel.437101.php> (15.01.2018)
- WEB_24. (2018). Düzensiz Göç, http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 (06.05.2018)
- WEB_25. (2018). Uluslararası Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712 (01.06.2018)
- WEB_26. (2018). Geçici Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (11.06.2018).
- WEB_27. (2018). Barınma Merkezlerinde Son Durum, <https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum> (07.04.2018)
- WEB_28. (2018). Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, <http://cibs.csbg.gov.tr/PivotTable.aspx?oid=000000000158627&kullanicisiz=1&temaOid=000000000003546> (27.09.2018)
- WEB_29. (2018). Asylanträge und -entscheidungen, Gesamtjahr 2014, <https://www.proasyl.de/thema/fakten-zahlen-argumente/statistiken/> (11.10.2018)
- WEB_30. (2018). Asylanträge und -entscheidungen, Gesamtjahr 2013, <https://www.proasyl.de/thema/fakten-zahlen-argumente/statistiken/> (11.10.2018)
- WEB_31. (2018). Unterschied zwischen Flüchtlingen und Asylsuchenden, <https://www.ludwigshafen.de/buergernah/asylsuchende/allgemeine-informationen/unterschied-fluechtlinge-und-asylsuchende/> (19.11.2018).
- WEB_32. (2018). This is Give Something Back to Berlin. Our past, present and future, <http://gsbtb.org/about/> (20.06.2018).
- WEB_33. (2016). İşte Avrupa'da Sığınmacılara Kapatılan Güzergahlar - 5N1K Özel Yayını, <https://www.youtube.com/watch?v=0sGK7c38uO0> (10.01.2018).
- WEB_34. (2017). Jobs for Refugees in Berlin, <https://www.adlershof.de/en/refugees/>
- WEB_35. (2018). Fertility rate, total (births per woman), <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN/> (10.06.2018).
- WEB_36. (2018). Türkiye Şartlı Eğitim Yardımı Programı, <https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/> (12.10.2018).

- WEB_37. (2018). Süt Kuzusu, <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/sut-kuzusu/1399/4> (12.10.2018)
- WEB_38. (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik3/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma_409_558_1098
- WEB_39. (2018). Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Siyasi Görünümü, <http://www.mfa.gov.tr/almanya-siyasi-goronumu.tr.mfa> (10.10.2018).
- WEB_40. (2016). Flüchtlinge: Häufig gestellte Fragen, <https://www.berlin.de/ba-pankow/politik-und-verwaltung/beauftragte/integration/themen/artikel.381928.php> (08.07.2018).
- WEB_41. (2013). Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular ve Yanıtları, <https://www.ab.gov.tr/49332.html> (10.05.2018).
- WEB_42. (2010). Convention And Protocol Relating To The Status Of Refugees, <https://www.unhcr.org/en-us/3b66c2aa10> (01.04.2018).
- WEB_43. (2017). Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (30.12.2017).
- WEB_44. (2018). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=g%C3%BCvenli+%C3%BC%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC+%C3%BCIke> (11.11.2018)
- WEB_45. (2018). Housing, <https://handbookgermany.de/en/live/housing.html> (05.07.2018)
- WEB_46. (2018). Asylum and Migration, <https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html?query=migration> (10.08. 2018)
- WEB_47. (2015). İkincil Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikincil-koruma_409_546_551 (13.12.2018).
- WEB_48. (2015). Şartlı Mülteci, http://www.goc.gov.tr/icerik3/sartli-multeci_409_546_550 (13.12.2018).
- WEB_49. (2019). İltica, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=iltica>
- WEB_50. (2015). What is International Protection, <http://www.integrazionemigranti.gov.it/en/international-protection/Pages/default.aspx>
- WEB_51. (2015). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol, http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-statusune-iliskin-1967-protokolu_340_343_650

WEB_52. (2016). Announcement of the latest refugee figures, <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/EN/2016/announcement-latest-refugee-figures.html> (17.07.2018).

WEB_53. (2018). İkamet İzinleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izinleri_363_378_4709_icerik

WEB_54. (2018). Türkiye-Suriye Siyasi İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>

WEB_55. (2013). İltica Göç İşlemleri, <https://www.egm.gov.tr/sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx>

WEB_56. (2018). Migration History in Germany, <https://www.domid.org/en/migration-history-germany>

Worbs, S. ve E. Bund (2016). “Persons Entitled to Asylum and Recognised Refugees in Germany. Qualification Structure, Labour Market Participation and Future Orientations”, *BAMF Brief Analysis*, No. 1, Nuremberg.

Görüşmeler

Khleifawi, E.W. (Give Something Back To Berlin Proje Kordinatörü), “Berlin’deki Suriyelilerin mevcut durumları” konulu sözlü görüşme, Berlin, 2018.

Meçu, H. (Buca İnönü Mahallesi Muhtarı), “Suriyelilerin İnönü mahallesindeki konutlara, işyerlerine ve kamusal alanlara etkisi” konulu sözlü görüşme, İzmir, 2018.

Altürk, M. (Konak Kocakapı Mahallesi Muhtarı), “Suriyelilerin Kocakapı mahallesindeki konutlara, işyerlerine ve kamusal alanlara etkisi” konulu sözlü görüşme, İzmir, 2018.

Kalfa, Ü. (Konak Kubilay Mahallesi Muhtarı), “Suriyelilerin Kubilay mahallesindeki konutlara, işyerlerine ve kamusal alanlara etkisi” konulu sözlü görüşme, İzmir, 2018.

Uçar, K. (İzmir Emlak Komisyoncular Odası Yönetim Kurulu Yetkilisi), “İzmir’deki Suriyelilerin şehrin konut fiyatlarına etkisi” konulu sözlü görüşme, İzmir 2018

Gülse, M. (Buca İnönü Mahallesi Esnafı), “Suriyelilerin Gediz Sevgi Yolu’na ve İnönü mahallesine etkisi” konulu sözlü görüşme, İzmir, 2018.

Demiray, E. (Berlin Mitte Bölgesi Sakini), “Suriyelilerin şehrin konut, işyeri ve çevreye etkisi” konulu sözlü görüşme, Berlin, 2018.

EKLER

EK-1: KAVRAMLAR DİZİNİ

Düzensiz Göçmen: Yasadışı yollarla ülkeye girmiş, ülkede kalmış, ülkeden çıkmış veya yasal bir yol ile ülkeye giriş yaptıktan sonra kendisine verilen yasal süresi içerisinde ülkeden çıkış yapmamış kişilerdir (Göç Raporu, 2016:21).

Geçici Koruma: 6458 sayılı yasa göre geçici koruma; *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.”*

Göç: Herhangi bir sebeple bireyin veya bireylerin birbirine bağlı veya birbirinden bağımsız şekilde; ikamet edilen bir yerden, bir bölgeden veya bir ülkeden başka bir yere, bölgeye ya da ülkeye hareket etmesi, yer değiştirmesidir (www.unhcr.org).

Göçmen: Herhangi bir sebeple kendi vatandaşı olduğu ülkenin dışında başka bir ülkede yaşayan kişi veya kişiler (Türk Kızılayı, 2017).

Güvenli Üçüncü Ülke: Bir sığınmacının, sığınma başvurusu yaptığı ülkeye gelmeden önce fiziksel olarak bulunduğu ve mülteci olarak koruma alabileceği ülke (www.afad.gov.tr).

Hedef Ülke: Yasal ya da yasadışı göç akınları için varılacak hedef konumunda bulunan ülke (Göç Terimler Sözlüğü, 2009: 25).

İkamet İzni: Hem yabancıların sosyal düzeni için hem de ülkemizin hukuki düzeni için gerekli olan ikamet izni; yabancılara, Türkiye'de belirli bir zaman aralığında belirli bir yerde yaşam hakkı tanıyan resmî belgedir (Göç Raporu, 2013:44).

İkamet: Bireyin hukuki anlamda yaşadığı yerdir. Kişi bu yeri kendi iradesiyle belirlemekte olup, ülkenin kurumları aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Göç Raporu, 2014:42).

İkincil Koruma: İkincil koruma veya mülteci statüleri ile değerlendirilmeyen; ancak ikamet ettiği ülkeye veya menşe ülkesine ger gönderilmesi halinde kişinin; ölüm cezası alma, cezanın uygulanması, onur kırıcı veya insanlık dışı ceza veya muamelelerle karşılaşacak olması nedeniyle vatandaşı olduğu veya menşe ülkesinin korumasından

yararlanamayan veya söz konusu tehditler neticesinde yaralanmak istemeyen kişi veya kişilere verilen statüdür (www.goc.gov.tr).

İltica: *“İrki, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği korkusu taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen, dönmek istemeyen kişilerin bir başka devlete sığınması”* (www.afad.gov.tr).

İnsani koruma: 22.07.1969 Tarihli AufenthG kanununa göre; bir yabancının sınır dışı edilmesi halinde menşe ülkesinde vücut bütünlüğünün bozulmasına, ölümüne veya özgürlüğün kısıtlanmasına yönelik tehdit varsa kişinin sınır dışı edilmesi durumu ortadan kalkar.

Meşe ülke: Yasal ya da yasa dışı konumunda bulunan göç akınlarının kaynadığı durumunda bulunan ülke (Göç Terimler Sözlüğü, 2009: 41).

Mülteci: 1967 tarihli mülteci hukukuna dair protokole göre mülteci; *“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.”* (Bozbeyoğlu, 2015: 64).

6458 sayılı kanuna göre mülteci; *“Avrupa ülkelerinde³³ meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”*

Sığınmacı: İlgili belgeler çerçevesiyle bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek için başvuruda bulunmuş; ancak başvuru sonucu olumlu veya olumsuz sonuçlanmamış

³³ Detaylı bilgi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün ilgili resmi internet sayfası: http://www.goc.gov.tr/icerik3/multeci_409_546_549

olma durumu, bekleme halidir. Kişiler, yaptıkları başvuruları olumlu sonuçlanmaması durumunda -onlara insani ve diğer nedenlerle de koruma verilmediyse- ülkede düzensiz konumunda bulunan bir göçmen gibi sınır dışı edilebilir (Göç Terimler Sözlüğü, 2009: 49)

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelerde ortaya çıkmış olaylar çerçevesinde -mülteci tanımında gerekli olan şartları taşıdığı iddia edilen- üçüncü ülkelere iltica etmek amacıyla Türkiye'den uluslararası koruma isteyen kişilerdir (www.goc.gov.tr).

Uluslararası Koruma: Zarar görmekten korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeden kaçmak zorunda olan kişi veya kişilere sığındıkları ülkeye verilen hukuki koruma durumu (www.integrazionemigranti.gov).

EK-2: Almanya'ya Sığınma amacıyla Gelmiş Yabancıların Sığınma Sürecinde Konut Kiralarken En Çok Sordukları Sorular ve Cevapları

No	Sorular	Cevaplar
1	Sığınma sürecinde özel bir daireye çıkabilir miyim?	Sığınma başvurusu hala devam eden ve bu süreçte bir sığınma statüsü alamamış adaylar devletin belirleyeceği geçici ikamet merkezlerine yönlendirilir. Burada masraflar devlet tarafından karşılanır. Ancak devletin uygun görmesi durumunda mevcut konumlarının bir başka bölgeye (landa) değiştirilmesi ihtimali vardır. Bu Königsteiner Key sistemine göre yapılır.
2	Sığınma sürecinde bir daireyi nasıl seçmeliyim?	Sığınma süreci sırasında özel bir daireye taşınmasına izin verilirse yabancılar; dairenin, bulunduğu şehirdeki sosyal refah dairesi (Sozialamt) tarafından belirtilen önkoşulları yerine getirmesi gerektirmektedir. Bir daire aramaya başlamadan önce, yabancıların yaşadığı federal bölgeye bağlı olarak sosyal yardım ofislerinden veya bakanlıklardan bir Kira Devri Sertifikası (Mietübernahmeschein) alması gerekir. Ayrıca bir kiralık daire, belirli bir maliyet ve boyut aralığı içinde olmalıdır.
3	Sığınma hakkı verildiğinde özel bir daireye çıkabilir miyim?	Bir sığınma hakkına sahip olan yabancılar verilen statüler onların geçici barınma merkezlerinden çıkmalarına hak tanımaktadır. Yerel Sosyal Refah yetkilileri (Sozialamt) ve Konut Ofisi (Wohnungsamt) yeni bir ev arayışında yabancılar yardımcı olmaktadır. Bazı şehirlerde, yetersiz konut seçeneklerine bağlı olarak, bazı yabancılar bu tür geçici barınma merkezlerinden daha uzun zaman geçirme durumunda kalabilmektedir. Ancak bu sürede 6 aydan fazla olmamaktadır.
4	Sığınma hakkı verildikten sonra nasıl bir daire seçmeliyim?	Yabancılar sığınma hakkı verildikten sonra artık Sosyal Refah Dairesi'nden (Sozialamt) değil, Jobcenter'dan yardım alacaklardır. Alman Sosyal Yasasına göre, Jobcenter sözde "iş arayanlar için güvenlik" veya "iş arayanlar için temel destek" ödemesinden sorumludur. Geçici barınma merkezlerinde ayrılıp özel bir daireye geçmek isteyen yabancılar için dairenin bu kanun ve ilgili Jobcenter ofisi tarafından belirtilen önkoşulları karşılaması gerekmektedir. Genellikle en az kira limitleri (Mietobergrenzen) olarak adlandırılan ön koşullar, içinde bulunduğunuz bölge veya şehre göre değişiklik gösterebilir. Yabancılar ile görevli olan Jobcenter çalışanları, yabancıların bulunduğu bölgede veya şehirde kişi, daire ve metrekare başına ne kadar ödeme yapmaya istekli olduğunu belirten bir belge sağlayacaktır. Bir daire bulduktan sonra, gelecekteki ev sahibi yabancı için Jobcenter'e göndermesi gereken yazılı bir teklif (Wohnungsangebot) yapmalıdır. Jobcenter, yabancıların özel bir daireye taşınmasını kabul etmesi durumunda, yeni ev için (Kosten für Erstausstattung) mobilya ve diğer gerekli temel eşyaları satın almak için ekstra bir bütçe sağlar.
5	Daireye çıkabilmem için ne tür belgelere ihtiyacım var?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kimlik belgesi veya pasaportun ve konut kartının kopyaları. 2. Gelirin kanıtı ve son üç aylık maaş bordrosu. (Eğer kişi yeni çalışmaya başladıysa işverenin kişinin pozisyonunu ve maaşını gösterdiği bir belge) 3. Yabancı sosyal yardım alıyorsa, Jobcenter'dan aylık kiranızı ödeyeceklerini belgeleyen bir belge. 4. Kişi daireye çıkarken ev sahibine sunması genellikle zorunu olan Schufa adı verilen belge. Bu belge kişinin daha önceden bir borç ilişkisinin olmadığını ve kişinin borçsuz olduğunu gösteren belgedir.
6	Bir daire için nerede arama yapmalıyım?	Bu durum yabancıların şahsi beğenisine bırakılmış olup yabancı istediği internet sitesi veya ikili iletişim yoluyla kendi beğenisine göre ev bulmakta özgürdür.
7	Sosyal Konut nedir?	Eğer yabancı düşük gelirlili veya hâlihazırda işsizse, sosyal konut sahibi olabilir. Bu konaklama birimleri diğer konutlara göre daha ucuzdur. Bu daireleri kiralamak için öncelikle belediyelerden bir sosyal konut (Wohnberechtigungsschein veya WBS) için uygunluk belgesi talep edilmesi gerekir. WBS, yabancıların gelirinin belirli bir eşliğin altında olup olmadığını gösteren belgedir.

8	Taşındıktan sonra ne yapmalıyım?	Yabancılar evlerine taşındıktan sonra yeni ikamet yerinizin kayıt edilmesi gerekmektedir. Bunu yapmak için kayıt yetkilileriyle (Meldebehörde) görüşmek zorundadır. Genellikle, yabancıların yeni yerlerini kaydettirmek için bir ila iki hafta zamanı olmaktadır. Son tarihi kaçıran yabancılar, para cezası ödemek zorunda kalabilir.
9	Komşuluk kuralları nelerdir?	Almanya'daki insanlar genellikle barış içinde ve sessiz yaşamayı tercih ederler. Yüksek sesle müzik, gürültülü partiler vb. aynı binada yaşayan insanlar arasında zorluklara ve anlaşmazlıklara yol açabilir. Komşuları çok fazla gürültü yaratarak rahatsız etmek, Almanca'da "Ruhstörung" (barışın ihlali) olarak adlandırılır. Herhangi bir aksaklıktan kaçınmak için, genellikle kira sözleşmelerinde belirtilen, öğlen ve gece sessiz saatlerine (Mittags- und Nachtruhe), oda ses seviyesine (Zimmerlautstärke) ve Pazar dinlenme saatlerine (Sonntagsruhe) saygı duyulduğundan emin olunmalıdır.
12	Kira sözleşmesini nasıl iptal ederim?	Kiracı olarak, sözleşmenizin bitiminden üç ay önce ev sahibinizi yazılı olarak bilgilendirerek süresiz kira sözleşmesini feshedebilirsiniz. İptal mektubu, ilgili ayın sayılması için bir ayın üçüncü iş gününden daha geç olmamak şartıyla ev sahibine ulaşmalıdır. Kiracının, üç aydan daha kısa bir ihbar süresi olduğu durumlar vardır. İptal süresi sözleşmenizde üzerinde anlaştığınız şeye bağlıdır.
13	Kiracılar için herhangi bir destek servisi var mı?	Mültecilere özel destek ve danışmanlık dışında, farklı şehirlerde (genellikle Mieterschutzbund veya Mieterverein olarak adlandırılmaktadır) kamu kiralama destek hizmetleri vardır. İhtiyaç sahibi vatandaşlara bire bir konut tavsiyesi sunarlar. Konutlarını yönetmekte zorlanan herhangi bir kiracı farklı danışmanlık seçeneklerinden faydalanabilir; ancak bu tür kuruluşların karşılığında yıllık üyelik ücreti talep edebilmektedirler. Üye olduğunda kişiler; şikayetler, yasal anlaşmazlıklar ve finansal anlaşmazlıklar da dahil olmak üzere, konutla ilgili konularda bol miktarda tavsiye bulabilmektedirler.

Kaynak: <https://handbookgermany.de/en/live/housing.html> (05.07.2018)

**EK-3 BİYOMETRİK VERİLERİ ALINARAK KAYIT ALTINA ALINAN
SURİYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI (28.12.2017)**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1,852,563	1,571,674	3,424,237
0-4	267,212	247,904	515,116
5-9	240,131	225,443	465,574
10-14	182,699	166,309	349,008
15-18	162,963	129,929	292,892
19-24	299,045	214,229	513,274
25-29	187,153	138,647	325,800
30-34	152,076	115,754	267,830
35-39	105,976	85,959	191,935
40-44	73,649	68,161	141,810
45-49	56,210	51,773	107,983
50-54	44,988	43,265	88,253
55-59	30,000	29,951	59,951
60-64	20,805	21,257	42,062
65-69	13,691	14,139	27,830
70-74	7,257	8,172	15,429
75-79	4,493	5,401	9,894
80-84	2,360	3,026	5,386
85-89	1,262	1,595	2,857
90+	593	760	1,353

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
(30.12.2017).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Gökhan YAĞMURLU

Doğum Yeri : SALIHLI

Doğum Tarihi : 02.07.1994

Lisans : Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Mezuniyet Tarihi : 2016

Yabancı Dil : İngilizce